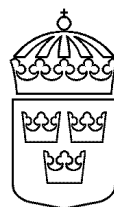

Riksdagens protokoll

2003/04:47

Torsdagen den 11 december

Protokoll
2003/04:47

Kl. 09.00 – 17.58
19.00 – 20.45

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 5 december.

2 § Avsägelse

Andre vice talmannen meddelade att förste vice talman *Per Westerberg* (m) avsagt sig uppdraget som suppleant i Europarådets svenska delegation.

Kammaren biföll denna avsägelse.

3 § Anmälan om kompletteringsval till Europarådets svenska delegation

Andre vice talmannen meddelade att Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält *Göran Lindblad* som suppleant i Europarådets svenska delegation.

Andre vice talmannen förklarade vald till

suppleant i Europarådets svenska delegation
Göran Lindblad (m)

4 § Hänvisning av ärende till utskott och beslut om förlängd motionstid

Föredrogs och hänvisades
Skrivelse
2003/04:39 till miljö- och jordbruksutskottet

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående skrivelse skulle förlängas till *fredagen den 23 januari 2004*.

5 § Ändringar i årsredovisningslagen, m.m

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2003/04:LU14
Ändringar i årsredovisningslagen, m.m.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 10 §.)

6 § Fortsatt svenskt deltagande i en internationell säkerhetsstyrka i Afghanistan

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU8
Fortsatt svenskt deltagande i en internationell säkerhetsstyrka i Afghanistan.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 10 §.)

*Finansiell samordning
inom rehabiliterings-
området*

7 § Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2003/04:SfU4
Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet (prop. 2002/03:132).

Anf. 1 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Kommun, myndighet, stuprör, ansvars- och anslagsprinciper gör det besvärligt att samarbeta i den offentliga sektorns verksamheter. När någon behöver stöd eller hjälp är det lätt att hamna i mellanrummen i detta rutnät. Samverkan behövs, och det behövs initiativ för att fylla ut mellanrummen.

Det handlar också om ett lokalt perspektiv med individinriktade och anpassade åtgärder gentemot statliga generella regler, försäkringsmässiga principer om åtagande och rättigheter. För att sätta individens behov i centrum krävs ofta samarbete för att kunna ge det stöd som kanske inte låter sig definieras så lätt av regler och anslag. Ett exempel är de sjukskrivna som kanske inte har fått träffa någon sedan de träffade läkaren som skrev sjukintyget. Vissa långtidssjukskrivna beskriver att de under ett eller två års tid inte träffat en enda person från försäkringskassan till exempel. Försäkringskassan skickar ordentligt pengar, men de har inte tid att höra av sig.

Detsamma kanske gäller arbetsgivaren, särskilt när sjukskrivningen drar ut på tiden och om en fungerande vikarie finns på plats. Arbetskamraterna har säkert fullt upp. Jag är nog tveksam om försäkringskassans annonskampanj om att man ska ringa upp sin arbetskamrat kommer att ändra så mycket på det.

Samverkan är viktigt, det behövs en god del mer av det. Riksdagen har därför beställt ett förslag om en ram för samverkan från regeringen. Den proposition vi nu ska diskutera är det svar vi har fått.

Regeringen föreslår en lag om inrättande av ett samordningsförbund. Rubriken "Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet" är snarast missvisande. Detta är en lag om hur en ny offentligt rättslig instans med en politiskt sammansatt styrelse ska inrättas. Reglerna är mycket bestämda för hur denna samarbetsinstans ska se ut med stadgar, styrelse, revision etcetera. Det ska vara fyra parter, försäkringskassa, landsting, kommun och länsarbetsnämnd. Samarbetet ska inriktas på precis de personer som behöver stöd från flera instanser och som står mycket långt från arbetsmarknaden. Samverkan ska inriktas på att de ska komma tillbaka till arbetet.

Det finns också regler för finansieringen. En fjärdedel från vardera landsting och kommun och hälften från försäkringskassan som också ska stå för den del som länsarbetsnämnden svarar för.

Vi har yrkat avslag på den här propositionen. Vi tror helt enkelt inte att en ny politikerstyrd myndighetsliknande nivå är det som löser samordningsproblemen, särskilt inte med den tungrodda sammansättning som föreslås. De samverkansprojekt som visar sig ge resultat har ofta snarare involverat två parter, kanske i första hand landsting och försäkringskassa respektive socialtjänst och länsarbetsnämnd.

Regeringens förslag inriktar sig på en mycket snäv målgrupp långt från arbetsmarknaden där det är svårast att uppnå resultat i stället för att inrikta samverkan på en snar rehabilitering av sjukskrivna där det verkligen går att uppnå resultat som innebär fler människor i arbete och förhindra att fler blir långtidssjukskrivna.

För många mindre kommuner kommer den här tilltänkta målgruppen kanske att bestå av ett tiotal personer, vilket aldrig kan motivera att delta som en del i en ny politiskt styrd huvudman som byggs upp med personal och administration. I samverkan kring de människor som står längst från arbetsmarknaden är det väl snarast arbetsmarknadsmyndighetens insatser som är viktigast. Det är därför lite underligt att länsarbetsnämnden inte ingår med egna medel och eget ansvar. För målgruppen särskilt utsatta är det inte i första hand sjukpenningen som utbetalas, utan det är socialbidrag och a-kassa. Finansieringsmodellens andelar är alldeles för stelbent reglerade för de mycket olika och varierande behoven av samverkan.

Vi anser inte heller att det är någon bra modell att försäkringskassans finansiering ska utgöra en andel av en osäker prognos för sjukpenningkostnaden. Vi tycker att budgetmedel ska avsättas i reda pengar. Samverkan ska prioriteras genom konkret avsatta anslag och tydliga uppdrag med befogenhet. Samverkan måste ytterst grundas på viljan att genomföra verksamheten och också avsätta resurser.

Det visar sig också att de avsatta procentmedlen för det här året inte ens har gått åt. Det har antagligen inte funnits något särskilt tydligt uppdrag.

Den absolut viktigaste samverkan är den mellan försäkringskassan och landstingets sjukvård. Det föreslagna förbundet är enligt vår uppfattning inte det som bäst gagnar detta syfte på något sätt.

Vi har lagt fram ett eget förslag med inriktningen att samverkan mellan sjukvård och försäkringskassa ska komma först. Gränser mellan

sjukvård och försäkringskassa försvårar, eller omöjliggör till och med, tidig rehabilitering av sjukskrivna. Flerdubblingen av antalet sjukskrivna kräver omedelbara insatser. Det är särskilt oroväckande när köerna nu växer på många håll, möjligheterna till behandling och operation begränsas och vårdgarantin tas bort. Redan efter någon månads sjukskrivning ökar risken att den sjukskrivne aldrig kommer tillbaka till arbetet.

Samverkan behövs för en tidig bedömning av sjukskrivningar. I det pågående Socsamförsöket i Finspång har det uppnåtts mycket goda resultat med denna arbetsmetod. Deras beräkningar visar att kostnader och arbetsgivaravgifter skulle kunna sänkas med upp till 30 miljarder om hela landet arbetade på det här sättet.

Vi menar att både det politiska och det finansiella ansvaret måste vara tydligt för att vi ska kunna utkräva ansvar när åtaganden inte fungerar. Ett hinder för samverkan är ofta att de statliga myndigheterna saknar uppdrag och befogenheter till samarbete.

Ett första steg är naturligtvis att detta omgående åtgärdas i budgetuppdrag och instruktioner. Regeringen måste sätta fokus på myndigheternas arbetssätt.

Det krävs befogenheter. Det krävs organisation, resurser och kompetens.

Givetvis måste man skapa förutsättningar för olika yrkesgrupper och professioner att arbeta tillsammans.

Erfarenheter från tidigare samverkansprojekt måste tas till vara. Ibland visar det sig räcka med så enkla åtgärder som att ha gemensamma lokaler, eller att en person från försäkringskassan placeras på en vårdcentral.

Ett exempel på samarbete för att få socialbidragstagare i arbete är Skärholmen, där man erbjuder en jobbgaranti så att man ska få arbete inom sex dagar efter bedömning.

De tidigare Finsamförsöken och de pågående Socsamförsöken baseras på särskilda försökslagstiftningar. Finsam avsåg samarbete mellan landsting och försäkringskassa och infördes i början av 1990-talet. Socsam avser försäkringskassa, landsting och kommuner. Det infördes också under 1990-talet och har pågått sedan dess. Samverkan är frivillig och medel läggs ihop från de olika huvudmännen.

Frisam är en ytterligare lagstiftning som möjliggör för myndigheter att arbeta tillsammans med kommun och landsting, dock utan att pengarna läggs ihop.

Både Socsam och Frisam avser stöd till särskilt utsatta som är långt från arbetsmarknaden. Många utmärkta verksamheter bedrivs landet runt inom ramen för Frisam.

Vi anser att en komplettering av denna lagstiftning skulle kunna ge goda möjligheter för samverkan kring de särskilt utsatta som behöver stöd från flera samhälleliga instanser och där samverkan kan anpassas efter lokala förhållanden.

Vi moderater har i många år arbetat för att få en nationell hälsoförsäkring med vårdgaranti som gör att det ska gå att få vård över hela landet inom rimlig tid. Sjukvård, rehabilitering och medicinskt grundad sjukskrivning kommer då att kompletteras och samordnas på ett naturligt sätt. Geografiska gränser och ansvarsgränser mellan myndigheter och

kommuner behöver då inte vara ett avgörande problem inom dessa verksamheter.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till den moderata reservationen nr 2 i betänkandet.

Anf. 2 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Kammaren diskuterar nu en minst 20 år gammal idé. Det som det har handlat om under resans gång är en av de större skandalerna i välfärdsreformer i Sverige under de senaste decennierna.

Den tanke som föddes för ca 20 år sedan i Bohuslandstinget var att det är bättre att få sin operation eller behandling snabbt än att först stå i kö och få sjukpeng och sedan få sin behandling. Sett från andra hållet: Det är bättre att medborgarna snabbt får sin operation än att de först kostar sjukpeng och sedan ändå får sin operation.

Besparingen med att ha långa operationsköer uppstår bara om den som ska få hjälp är en person som antingen avlider i kön eller blir frisk av sig själv. Det är inte så rasande många som blir friska av sig själva när de av läkare har bedömts behöva en operation eller behandling, och det är med några tragiska undantag i huvudsak inte så att patienterna dör i vårdköerna. Kostnaden dyker upp någon gång ändå.

Det var ett antal politiker från olika håll, bland annat från Socialdemokraternas håll, som i Bohuslandstinget 1983 1984 kom på den här idén. Förmodligen var den äldre än så. Den måste väl ha framförts vid många köksbord när människor har väntat på operation och man har sagt sig: Vore det inte bättre att jag fick operationen snabbt än att jag först ska få sjukpeng i tolv månader och sedan få operationen?

Det var enkelt. Det var begripligt, och nästan alla höll med – inte alla, inte den socialdemokratiska regeringen i mitten av 1980-talet, förstås.

I den här kammaren fick olika personer, framför allt folkpartisten Daniel Tarschys, jaga socialdemokratiska socialministrar med blåslampa. Till slut, när han var inne på sin tredje, tror jag, omkring 1990 1991 verkade det tändas en lampa någonstans. Den dåvarande socialministern Ingela Thalén såg till att det blev bidrag som skulle kunna användas åt det håll som Bohustanken handlade om.

När vi fick den borgerliga regeringen hösten 1991 fanns en del tankearbete gjort på det som sedan kom att kallas finansiell samordning. I den regeringen, där jag hade ansvaret för socialförsäkringsfrågorna, presenterades 1992 den lagstiftning som tillät försöksverksamhet med finansiell samordning mellan landsting och försäkringskassor. Två år senare presenterades också en lagstiftning som tillät motsvarande en ekonomisk samordning där även socialtjänsten ingick.

Vi var mycket måna om att denna kanske självklara tanke ändå skulle utvärderas ordentligt för att vi skulle se om den bar. Det innebar att socialstyrelse och riksförsäkringsverk fick i uppdrag att noga gå igenom det hela. Det gjorde de och presenterade en utvärdering våren 1997 som – det vågar jag säga som har läst en del utvärderingar i mina dagar – var en av de mest positiva som har presenterats över en försöksverksamhet.

De ekonomiska besparingarna var av en omfattning som ingen av oss hade vågat vare sig utlova eller kanske ens drömma om. Den sista utvärdering som gjordes pekade på att de områden som var med skulle under

en femårsperiod kommit upp i besparingar motsvarande cirka 16 % av sjukförsäkringskostnaden.

Då var det väl klart? En idé hade förts fram. Den hade testats. Rikets främsta myndigheter hade utvärderat den. Det var en positiv utvärdering. Nu var det väl bara fråga om att den socialdemokratiska regeringen, som ju då hade kommit tillbaka, skulle se till att hela landet fick möjlighet att pröva detta när man var överens lokalt mellan två eller tre parter?

Nej, så blev det inte. Dåvarande minister Maj-Inger Klingvall presenterade i ungefär samma veva, eller några månader senare, en helt annan modell som inte innebar finansiell samordning. Den kallades Frisam, och har redan nämnts i dagens debatt. Den presenterades från socialdemokratiskt håll under några år som det stora fina alternativet till finansiell samordning.

Det hörs inte så mycket om det nu för tiden. De som har arbetat med det i kommunförbund, landstingsförbund och försäkringskassor konstaterar gång på gång att det är finansiell samordning som behövs. Det behövs möjligheter att använda pengarna gemensamt.

Det var inte bara den finansiella samordningen mellan försäkringskassor och landsting som utvecklades väl. Det gällde även den som byggde på den så kallade Socsamlagstiftningen där även socialtjänsten ingick. I exempelvis Finspång noterade man mycket goda resultat. Det gjorde man även på flera andra håll.

Det satt ändå långt inne. Till slut blev det en fyrtiuppgörelse med den socialdemokratiska regeringen att vi skulle få finansiell samordning för ett par år sedan. Det blev ingenting av det. Den socialdemokratiska regeringen höll inte den uppgörelsen. Det finns mycket att säga om det, men det ska jag inte göra i dag.

Fru talman! Dagens förslag innebär att från och med 2004 – om det blir majoritet för det i kammaren, vilket det sannolikt blir – kommer det att vara möjligt att samverka mellan fyra parter; förutom de tre nämnda även arbetsmarknadsmyndigheten.

Namnet finansiell samordning har nu efter 20 år kommit fram och finns med i en proposition från en socialdemokratisk regering. Det är ju bra. Men vi som bryr oss om frågan är oerhört mycket mer intresserade av innehållet än av namnet.

Centerpartiet och Folkpartiet har i en motion yrkat avslag på propositionen och föreslagit egen lagtext och egna förslag som ligger nära de lyckade försöksverksamheterna. Jag yrkar, fru talman, bifall till den motionen.

De tre främsta invändningar vi riktar mot förslaget är följande.

Det ena är att det är ett krav, inte bara en möjlighet, att alla fyra måste vara med. Var och en inser förstås att det innebär att var och en av de fyra får vetorätt mot att det blir något.

Det kanske inte är så allvarligt, tycker någon, om man är positivt tänkande och inte råkar veta vad Arbetsmarknadsverket tycker om den här frågan. Men det vet de som i dag ska fatta beslut och de som nu sitter i kammaren. Det har framgått tydligt i remissvar, och det har framgått tydligt i den hearing som utskottet hade. Vid den utfrågning vi hade konstaterades att remissvaret hade varit avvisande och att man hade betänkligheter mot den här lösningen.

Om inte alla fyra blir överens blir det ingenting av med den finansiella samordningen.

Den andra invändning vi framför från Centerns och Folkpartiets sida är att det är en mycket begränsad målgrupp det är fråga om. Det handlar om att man måste rikta in sig på kanske 5 % av befolkningen.

Den tredje invändning vi redovisar är att det bara får användas upp till 5 % av pengarna.

Vår motion är som sagt väl genomarbetad. Det finns alternativ lagtext. Kammaren har möjlighet att ställa sig bakom den, även om mina förhoppningar förstås har minskat under utskottsbehandlingen av den.

Det som har hänt och som fortsätter att hända är, som jag sade inledningsvis, fru talman, en skandal. Socialdemokraterna har under de fem första åren av de 20 år som idén har funnits och under de många år som de har suttit i regering inte gjort någonting. Under något års tid har de sedan varit positiva men därefter bara förhalat frågan.

Fru talman! Det bidde en tumme.

Anf. 3 KENNETH LANTZ (kd):

Fru talman! För några veckor sedan drabbades jag av en sensäcksinflammation på höger knä. Av olika skäl besökte jag två läkare. Den första, som faktiskt är riksdagens företagsläkare, skrev ut recept på lite medicin som han gav mig. Samtidigt ställde han en fråga till mig om jag ville bli sjukskriven. Jag blev stum – och förvånad. Det var inte något tvång, utan det var ett erbjudande som jag fick. Beslutet var enligt läkaren upp till mig själv att ta. På frågan om jag ville bli sjukskriven svarade jag omgående: Nej tack.

Det andra läkarbesöket, en vecka senare, innebar en mindre operation på mitt högra knä, nämligen tömning av vätska i sensäcken. Den andre läkaren hade ingen vetskap om den förste läkarens erbjudande om sjukskrivning, och tacknämligt nog kom aldrig sjukskrivningsfrågan upp vid det andra läkarbesöket. Ett bandage runt knät, en klapp på axeln samt lycka till och hör av dig till mig om du inte blir frisk räckte när jag lämnade den andre läkaren.

Glad i hågen vandrade jag tillbaka till mitt arbetsrum i riksdagshuset med ovanligt många tankar i huvudet.

Fru talman! Kan detta vara ett exempel på orsaken till våra höga sjukskrivningstal i dag? Kan det vara så illa att folk erbjuds att vara sjukskrivna utan att egentligen behöva det? Troligtvis. I så fall är det hög tid att använda alla goda resurser och förslag för att komma till rätta med våra höga sjukskrivningstal och åtföljande kostnader. En sådan åtgärd kan utan tvekan vara den finansiella samordning inom rehabiliteringsområdet som vi diskuterar just nu. Detta är självklart för att komma åt källan till hela problemställningen.

Betänkandets förslag om att samla fyra olika parter till en gemensam organisation med målsättningen och det tydliga kravet att återställa eller i alla fall öka den enskildes funktions- och arbetsförmåga kan vara bra. I dag är alla berörda parter enigt överens om att alla kraftfulla åtgärder behövs för att minska sjukskrivningstalen. Kampen mot ohälsan har alltså helt plötsligt blivit rumsren. Det är inte så länge sedan min partiledare Alf Svensson fick klä skott för många meningar med ifrågasättande av orsaken till de ökande sjukskrivningstalen.

Utskottets utfrågningar inför denna debatt gav flera exempel på hur vår i sig väldigt goda försäkring har missbrukats. Riksförsäkringsverket påstod till exempel: ”De höga sjukpenningkostnaderna beror delvis på att försäkringen används för andra syften än för medicinsk sjukskrivning.” Detta, fru talman, är talande nog. Det krävs kraftfulla åtgärder för att man ska kunna nå regeringens mål en halvering av sjuktalet. Det är enligt min uppfattning bra att vi fått denna proposition, men det som är bra kan med fleras hjälp bli bättre. Därför vill vi kristdemokrater berika betänkandet med de synpunkter som återfinns i reservation 3. Jag yrkar bifall till reservation 3 under punkt 1.

Det är ganska många människor som kan bli berörda av detta betänkande. Det skulle mycket väl kunna vara ca 280 000 människor. Påfallande många av dessa skulle kunna komma tillbaka till normal funktions- och arbetsförmåga genom dessa gemensamma insatser.

Betänkandets positiva text om likabehandling utifrån såväl köns- som integrationsperspektiv är bra. Jag tycker även att det är positivt att projektet ska bedrivas som ett fristående samordningsorgan, som det kommer att bli enkelt att utvärdera.

Dock, fru talman, har jag några synpunkter på förslaget, vilket framgår av Kristdemokraternas reservationer nr 3 och 6.

Lokala initiativ till samordning måste uppmuntras. Betänkandets förslag möjliggör inte så stora lokala initiativ som jag tror skulle kunna effektivisera arbetet optimalt. Individerna måste självklart alltid sättas i centrum, och då är det inte säkert att nationella lösningar blir de mest effektiva. Kristdemokraterna har vid andra tillfällen lagt fram förslag om en rehabiliteringsförsäkring med en offentlig huvudaktör och med tydliga signaler om att sätta individen i centrum.

Det har även funnits förslag om en liknande rehabiliteringsförsäkring, som faktiskt fått stöd och erkännande från såväl LO som TCO. Det skulle vara intressant att i denna debatt få höra vad Mariann Ytterberg eller någon annan av socialdemokraterna anser om anledningen till att regeringen inte visar större intresse för en dylik försäkring när fackliga organisationer förordar denna tanke. Jag skulle uppskatta om vi kunde få svar på det i den här debatten.

Fru talman! Jag ifrågasätter alltså det tvingande kravet på att fyra parter måste delta i samordningen. Även här skulle jag vilja ställa en fråga: Skulle det inte vara så att en flexibilitet rentav skulle ge högre effektivitet?

Är det vidare helt uteslutet med lokala och regionala initiativ? Är våra regionala försäkringskassor och deras kontaktytor helt utan värde? Varför måste vi få ett projekt som åsidosätter regionala förslag och idéer? Vad är egentligen skälet till att samtliga parter måste ingå i samordningen?

Det är inte helt säkert att den effektivaste modellen kräver att alla fyra instanser ska delta. Kristdemokraterna anser det därför inte vara nödvändigt med fyra parter deltagande.

Fru talman! Till slut beträffande finansieringen: 5 % av de budgeterade kostnaderna för sjukpenning ska enligt betänkandet kunna disponeras till finansiell samordning. Men Kristdemokraterna anser detta vara för osäkert. I vår reservation föreslår och argumenterar vi för en höjning upp till 10 %, vilket vi får stöd för från bland annat Försäkringskassornas

förbund. Vid utfrågningen den 30 oktober i år menade man tydligt och klart att 5 % är alldeles för lågt.

Jag tror att det är av största vikt att vi nu gemensamt anstränger oss för att medvetet arbeta enligt målsättningen att halvera sjuktalen. Min fråga vill jag då ställa på följande sätt: Fördubblade sjukskrivningstal från 1997 till i dag har fått regeringen att vakna till liv inom detta område. Jag vill ställa följande fråga: Kommer vi att få en fortlöpande uppföljning av olika insatsers effekt på sjuktalen och i förekommande fall tillhörande förslag om åtgärder, om satsningarna framöver inte får den önskade effekten?

Låt oss få resurser och friare regler. Jag är helt övertygad om att parterna kommer att klara av att ta ansvaret för detta. Men om regler från högre ort som ska hämma parternas arbete med att infria arbetsmodeller blir viktigare än att hjälpa enskilda människor tillbaka till funktions- och arbetsförmåga, har vi misslyckats totalt. För syftet är väl ändå att vi ska få människor tillbaka till arbete?

Anf. 4 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Vad gäller det här betänkandet yrkar jag bifall till reservation nr 1.

När vi i dag debatterar Finsam, finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet, gör vi det med mycket blandade känslor. När Socialdemokraterna hösten 2000 gjorde en principöverenskommelse med Centerpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet var glädjen och förväntningarna stora. Det skedde vid behandlingen i socialutskottet av propositionen *Nationell handlingsplan för utveckling av hälso- och sjukvården*. Utskottet skrev att regeringen skyndsamt skulle återkomma till riksdagen med ett förslag om finansiell samordning mellan hälso- och sjukvården, socialtjänsten och socialförsäkringen i syfte att underlätta samarbetet för att åstadkomma ökad hälsa och minskade sjukskrivningar. Vi trodde då att vi skulle få se en fortsättning på Finsam och Socsam, som provats i ett antal kommuner med mycket lyckat resultat.

Sedan har frågan varit uppe vid flera tillfällen, och det har varit ännu bredare majoritet i socialförsäkringsutskottet i tillkännagivande till regeringen om att komma med förslag till riksdagen. Redan vid behandlingen av budgetpropositionen för 2001 kan vi läsa i socialförsäkringsutskottets betänkande att regeringen i sitt beredningsarbete skulle väga in även de förslag som hade lagts fram av utredningen om den arbetslivsinriktade rehabiliteringen och Sjukförsäkringsutredningen.

Vid behandlingen av budgetpropositionen för 2002 gavs ett tillkännagivande till regeringen igen. Vid behandlingen av denna fråga ville s och v inte vara med längre, men det fanns fortfarande en majoritet i socialförsäkringsutskottet för att skynda på regeringen i frågan om finansiell samordning.

Med tanke på att kostnaderna för sjukskrivningar under den här tiden kraftigt har ökat och nu ligger på en mycket hög nivå finns det ingen förståelse för denna förhållning från regeringens sida. Att regeringen skulle bryta uppörelsen från 2000 på detta sätt gör att besvikelsen är mycket stor.

Fru talman! Överenskommelsen verkar inte vara så allvarligt menad från Socialdemokraternas sida. Väntan på en proposition blev lång – ja,

väldigt lång. Att det skulle behöva dröja närmare fyra år innan vi kunde fatta beslut i denna fråga kunde vi nog inte ana.

I juni i år kom så äntligen den proposition som ligger till grund för det här betänkandet. Innehållet var då känt, och Kenneth Johansson med flera hade en interpellationsdebatt här i kammaren med arbetslivsminister Hans Karlsson, där massiv kritik framfördes mot det förslag som skulle komma.

Förslaget som vi diskuterar är alldeles för begränsande. Tveksamheten är väldigt stor huruvida det kommer att ge några vinster alls, vare sig för enskilda personer eller för samhällsekonomin i stort. Dessutom begränsar det kreativiteten i kommunerna ute i landet. Det är mycket förvånande att regeringen inte har lyssnat på eller tagit någon notis om kritik eller önskemål från en lång rad instanser. Man har heller inte tagit intryck av de framgångsrika försöken med finansiell samordning under 1993–1997. Det hade kunnat vara infört i hela landet om inte regeringen hade stoppat dessa försök.

Under de senaste åren har andra former av finansiell samordning genomförts på försök i ett antal kommuner. I flera fall har de varit mycket lyckosamma. Laholms kommun, som har genomfört ett Socsamprojekt, hör i dag till de tio kommuner som har det lägsta antalet sjukdagar i landet. Lokala företrädare hävdar att detta inte hade varit möjligt om man inte hade kunnat riva de gamla organisationernas stenhus och ta ett samlat grepp. Svåra fall har kunnat rehabiliteras med samordnade insatser och strukturerad uppföljning.

Liknande försök har genomförts i Finspång, med påtagliga, ekonomiskt mätbara resultat, och kostnaderna har kunnat sänkas med 20 miljoner kronor per år genom finansiell samordning. Det beror på att man har kunnat arbeta över revirgränserna mellan socialtjänst, arbetsmarknadsmyndigheter och försäkringskassa.

Jag har gjort studiebesök på ett flertal orter där olika Socsamförsök har prövats med framgång. I mitt hemlän Västra Götaland finns tre olika försök. Det är Grästorp, Stenungsund och Göteborg på Hisingen. Försöken har sett olika ut beroende på att de bedrivs i olika kommuner. Men samstämmigheten har varit stor. Man är nöjd med resultatet av den samverkan som bedrivs. Även utskottet har besökt Stenungsund och Deltaprojektet i Göteborg. Vid utfrågningar har man träffat företrädare också för andra kommuner där man har bedrivit sådan här verksamhet. Även jag har varit i Laholm, och jag har träffat företrädare för Finspång vid några olika tillfällen.

Från årsskiftet finns det alltså möjlighet till begränsad finansiell samordning som innebär att olika myndigheter ges möjlighet att poola resurser och personal för rehabiliteringsinsatser. Det blev tyvärr en tummetott jämfört med den uppgörelse som Centerpartiet var med och gjorde med socialministern hösten 2000. Kommun, landsting, länsarbetsnämnd och försäkringskassa måste delta även om man lokalt vill se ett annat upplägg. Målgruppen inskränks hårt. De belopp som får samordnas begränsas kraftigt. Det är oklart om lokala lyckade projekt runtom i landet, som Stenungsund, Finspång och Laholm, ska kunna fortsätta i framtiden.

Grundidén, ursprungligen kläckt av Göteborgs och Bohus läns landsting, att använda försäkringspengar till rehabilitering och vård utifrån lokala behov är fortfarande genial och har visat sig fungera. Tänk att det

ska vara så svårt att tillåta lokala lösningar, riva hinder och se möjligheter.

Vi vill alltså att man inte ska föreskriva någon viss modell från de centrala myndigheternas sida. Det ska inte toppstyras på det sätt som nu sker. Kärnpunkten ska vara att de som verkar på den lokala nivån ska ha vidsträckta möjligheter att ta egna initiativ så länge det kan minska statens kostnader för främst, men inte enbart, sjukförsäkringen. En försäkringskassa bör utan särskild prövning få disponera upp till 10 % av de beräknade kostnaderna för sjukpenning och rehabiliteringsersättning.

Min fråga till Mariann Ytterberg är: Är socialdemokraterna i utskottet verkligen nöjda med det sätt som den här frågan har hanterats på?

Anf. 5 MARIANN YTTERBERG (s):

Fru talman! Det ärende som vi har att debattera i dag, finansiell samordning på rehabiliteringsområdet, handlar i grund och botten om vår syn på samverkan, hur vi använder våra gemensamma resurser och hur vi i ett samhälle under förändring också utvecklar politiken och förnyar våra organisationsmodeller. Samhällets institutioner är till för oss människor – som instrument för vår gemensamma välfärd – och inte tvärtom.

Jag vill beskriva hur det enligt propositionen kan komma att se ut. Då utgår jag från den verksamhet som finns på Hisingen. Det är alltså ett Socsamförsök där också länsarbetsnämnden var med från början. Psykiatrin kom med 1998. Man samarbetar också med vuxenutbildning.

Jag skulle vilja säga att vi i dag har alldeles för många människor i välfärdens väntrum. Vi vet inte vad de behöver, för om vi visste det skulle de inte vara där.

Enligt det här förslaget lägger försäkringskassan, länsarbetsnämnden, landstingen och kommunerna pengar i en gemensam pott. Men man ställer också den gemensamma kompetensen till individens förfogande. Den läggs också i en gemensam pott. Man kan arbeta i team – läkare, sjukgymnast, arbetsterapeut, kurator, rehabhandläggare, arbetsförmedlare och så vidare – och göra gemensamma bedömningar av individens behov. Eftersom detta för med sig att man inte längre behöver snegla på sin egen kassa och se till sin egen myndighets behov och vad den egna myndigheten kan vinna behöver det inte bli så många fall mellan de berömda stolarna.

Vid utvärderingen av försöksverksamheten i Göteborg kan man se vinsterna, i det här fallet för Hisingsborna. De pekar bland annat på:

- snabbare och mer samlad hjälp
- inte så mycket krångel
- mindre rundgång
- mer respekt i bemötandet
- att man får mer självkänsla och kraft att ta ansvar för sitt eget liv
- ökad framtidstro.

Personalen framhåller följande fördelar:

- arbetssätt, professionalitet och kvalitet har utvecklats

- man har fått ökad kunskap om andra myndigheters kultur och regel-tolkningar
- man har fått bättre kunskap om behovsgrupperna och en ny helhets-syn gentemot det traditionella arbetssättet.

Organisationerna har fått mer fokus på gemensamma vinster på lång sikt. Konkurrensen minskar och samförståndet mellan myndigheterna ökar.

När det gäller samhällsekonomin kan man se att de offentliga försörjningsstöden sammantaget har minskat, men a-kassan har ökat i förhållande till sjukpenning och socialbidrag. Det är i och för sig en önskad utveckling. Vi vill ju att människor ska komma närmare arbetsmarknaden.

Samordningen av resurserna inom rehabiliteringsområdet skapar bättre förutsättningar för samhället att på ett aktivt och konstruktivt sätt möta de behov som i dag tenderar att hamna i väntelägen och passivitet. Det innebär oro och lidande för den enskilde och dessutom långvariga samhällsliga försörjningsåtaganden med professionell frustration som följd.

Lagstiftningen om samverkan är ett medel i strävan att nå ökad välfärd hos fler grupper i samhället. Vi ser att många av försöken har varit lyckade och haft en viktig mening för alla inblandade aktörer. Tid och pengar har sparats. Den enskilde har snabbare kunnat få rätt stöd på rätt plats och vid rätt tillfälle. Gråzonerna undviks, och människor slipper slussas emellan.

Den enskilde har naturligtvis också ett ansvar. Men myndighetsperspektivets fokus måste vara att individen står i centrum. Det är han eller hon som samhället ska samla sig kring och inte tvärtom. Men det är som sagt frivilligt. Man behöver inte samverka alls. Man kan till exempel arbeta enligt Frisam eller i andra projekt som finns.

Jag kommer då in på frågan om frivilligheten. Jag anser att den ibland har sitt pris och sina begränsningar. Vi har nu bestämt oss för en finansiell samordningsmodell som vänder sig till en särskild målgrupp av människor med särskilda behov vilka ofta står långt från arbetsmarknaden. Det gäller då att alla de aktörer som har en roll att spela finns med på scenen.

Om vi vill att den här gruppen ska ges en reell chans att återfå sin arbetsförmåga är det fullt rimligt att den aktör som står närmast arbetslivet också finns med, det vill säga arbetsmarknadsmyndigheten. Är det av omsorg och hänsyn till AMS och att det inte är så entusiastiskt som det inte behöver vara med, Bo Könberg? Man kan tala om tvång. Men det är så viktigt att AMS är med. Vi har därför valt det sättet. Det har naturligtvis både för- och nackdelar. Men det är så viktigt att det är med.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det handlar om samverkan mellan försäkringskassa, länsarbetsnämnd, landsting och kommun för att uppnå en effektiv användning av resurser och insatser för människor i behov av samordnade insatser. Om de inte behövde de samordnade insatserna kunde de kanske få hjälp på traditionellt sätt.

Vi vill underlätta för människor som är i behov av rehabiliteringsinsatserna. De ska uppnå förbättrad förmåga till eget förvärvsarbete. Vi ska förhindra att de hamnar i gråzonen mellan myndigheter.

Försäkringskassan ska bidra med hälften av resurserna till samordningen. Landstinget ska bidra med en fjärdedel. Kommunen eller kommunerna – för här kan många små kommuner gå samman, som vi talade om tidigare – deltar med en fjärdedel.

Man använder högst 5 % av sjukpenningsanslaget. Det är många som har synpunkter på det. Att det är just 5 % står inte i lagen. Det är regeringen som har föreslagit det. Eftersom sjukpenningen regleras av en rättighetslag och är någonting som människor alltid måste få känns det viktigt att vi har försäkringsmässigheten. Men det är förhandlingbart. Det kom fram dels i propositionen, dels vid hearingen. Jag skulle vilja uppmana Bo Könberg och andra: Låt oss spränga vallen, och gemensamt sträva mot det.

Det har sagts att det kan vara jobbigt att samarbeta när flera är med. Det kan också vara positivt. Ju fler aktörer som är med, desto mer pengar har vi att använda och desto mer kompetens.

Den finansiella samordningen ska bedrivas genom ett fristående förbund. Det har framförts olika synpunkter på det. Förbundet ger legitimitet och struktur. Det ger medborgarna både insyn och inflytande.

När jag talar med dem som arbetar med den här modellen säger de: Samordningsförbundet, eller styrelsen, blir vad man gör det till. Det kan bli väldigt tungrovt om man vill det. Men det behöver absolut inte bli det.

Vi har sagt att det i första hand ska vara politiker i styrelsen. Då har man mandat att fatta beslut om vilka prioriteringar man ska göra, hur man ska finansiera insatserna och stödja samverkan.

Styrelsen har stor frihet. Det tycker jag också framkommer i propositionen. Styrelsen kan göra kartläggningar av flaskhalsar. Den kan göra bedömningar av vårdbehov. Den kan också bestämma hur man ska använda pengarna. Den kan bestämma att man lägger alla pengar på sjukvården om det är behovet hos den här gruppen.

Till grund för utformningen av förslaget ligger Socsamslagstiftningen. Det är en tidsbegränsad lokal försöksverksamhet mellan försäkringskassa, landsting och kommun. Det finns gott om erfarenheter och förebilder att ta vara på för den som vill komma igång snabbt.

Jag vill återigen uppmana: Låt oss nu använda Finsam på ett konstruktivt sätt så att fler människors vilja och förmåga ska kunna tas till vara. Jag yrkar slutligen bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på motionerna.

Eftersom ingen annan här har sagt det får väl jag säga det: Äntligen! Jag håller med om att det har varit bökigt med tiden.

Anf. 6 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag ställde en fråga till Marianne Ytterberg, men jag fick inget svar på den. Är socialdemokraterna i utskottet verkligen nöjda med propositionen?

Jag ställer frågan med tanke på allt det vi hört och fått del av. Oerhört många försök i många olika kommuner i vårt land har vittnat om, och man har berättat om, hur bra det har varit. Man har haft en stor möjlighet att forma det utifrån de problem man har i kommunen.

Det är alldeles för mycket av storstadsfixering i det liggande förslaget. Det är toppstyrning. Man ska begränsa möjligheterna för kommunerna genom att man bestämmer hur mycket som får satsas och att alla ska vara med.

Arbetsförmedlingen som inte ens satsat en krona i projektet kan sätta käppar i hjulet för att det över huvud taget ska komma till stånd någon form av samverkan i en kommun. Vad har vi då vunnit med detta, även om också jag kan hålla med om att det är "Äntligen!" som förslaget har kommit?

Är ni verkligen nöjda med detta? Varför har man i så fall inte hållit fast vid den tidigare uppgörelse som ändå gjordes? Vi trodde att ett handslag med Socialdemokraterna gällde. Det har det visat sig att det verkligen inte gör.

Anf. 7 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att förslaget är så begränsande. Det går att använda, och det finns väldigt mycket utrymme i det. Nog tror jag att jag kan tala för kamraterna här när jag säger att vi är nöjda med förslaget.

Jag hoppas också att det ska utvecklas. Det finns också med i betänkandet och propositionen att det är oerhört viktigt med uppföljning och utvärdering och att vi hela tiden följer det.

Anf. 8 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Det är klart att utvärderingar måste göras. Det håller vi givetvis med om. Man har gjort utvärderingar av de försök som redan har gjorts. Det visade sig att man vid de första Finsamförsöken som bedrevs 1993–1997 gjorde enormt stora samordningsvinster genom att man kunde använda försäkringskassans pengar för att snabbare få människor opererade och snabbare åtgärder för en person.

Det är inte nog med att det för den enskilda personen är en stor vinst att slippa gå sjukskriven ibland flera år innan en operation blir utförd. Även för samhället i stort är det en stor vinst. Det känns inte klokt att en så stor del av vår gemensamma kaka i dag går till just detta område.

Vi är uppe i 120 miljarder inom sjukförsäkringsområdet. Man måste med enormt stor kraft verkligen se till att alla får pröva möjligheten att spara in kostnaderna och framför allt minska lidandet för de personer som drabbas.

Jag känner en stor besvikelse över att Socialdemokraterna trots en uppgörelse där man verkligen har lovat kommer med en halvmesyr till förslag. Det är självklart viktigt att det förslag som ligger i dag genomförs. Men det är alldeles för svagt.

Anf. 9 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det finns ett stort utrymme i detta förslag. Låt oss därför, som jag sade till Bo Könberg, spränga gränserna.

Anf. 10 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Flera av partierna har i debatten riktat kritik mot den punkt som handlar om att alla fyra måste vara med – det som jag över-satte till vetorätt för var och en av de fyra. Med anledning av det frågade

Mariann Ytterberg mig om huruvida argumenten handlade om att vi ville ta hänsyn till AMS. Svaret är att det inte handlar om det. Det handlar om att vi vill ta hänsyn till de människor som kan få hjälp och möjligheten att få en bättre effekt både vad gäller minskat mänskligt lidande och ekonomi.

Fru talman! I går fick jag en kopia av ett brev som hade sänts till arbetslivsminister Hans Karlsson, som tydligen inte har funnit tillfälle att vara med oss när vi diskuterar hans stora proposition. Det är ett brev från en småföretagare i Tyresö, som berättar så här: En av våra yngre anställda – då 20,5 år gammal – fick ljumskbräck i början av september. Nu har han fått operationstid i mitten på januari. Man räknar med att pojken måste vara borta i drygt fem månader. Han är mycket ledsen för det; han vill nämligen gå till jobbet.

Mariann Ytterberg känner förstås inte till det här fallet. Men min fråga till henne med anledning av brevet är närmast om en person av den typen tillhör den målgrupp som kan få hjälp med den proposition som ni tänker rösta igenom om några timmar.

Vi har talat en hel del om de lyckosamma utvärderingarna av Finsam-försöken. Men även Socsam har på flera ställen haft mycket goda effekter, bland annat i Finspång. Representanterna för Finspång sade vid utskottets hearing för några veckor sedan att de med bakgrund av sex års erfarenhet betraktade förslaget som en tillbakagång för sin del. De vill själva fortsätta att använda den gamla lagstiftningen långt efter 2006 i stället för den nya som ni tänker anta i dag.

Delar Mariann Ytterberg Finspångs bedömning om att detta är en tillbakagång för deras del eller har Socialdemokraterna här i kammaren någon annan bedömning?

Anf. 11 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! För att börja med den första frågan så kan jag säga att Stockholms läns landsting kommer att införa en rehabiliteringsgaranti från den 1 januari. Det kanske Bo Könberg har sett. Den kommer att omfatta medicinsk och arbetsinriktad rehabilitering för länets alla invånare. Jag tror att den skulle kunna bidra till att hjälpa den person som Bo Könberg pratade om.

När det gäller den andra frågan så är det svårt att svara på detta utifrån Finspångs synpunkt. Jag kan inte svara på om det är en tillbakagång för dem eller inte. Jag vet inte i vilken mån det påverkar dem. När man får gå in i det nya systemet och den nya lagstiftningen så kanske det visar sig att den fungerar i det här fallet. Jag har ingen uppfattning om det.

Anf. 12 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag läste brevet först i går när jag fick det, och jag kan ju inte svära på att jag har rätt i min bedömning. Men jag är ganska säker på att det inte blir någon större skillnad med denna propositionen för den här personen.

Vad gäller rehabiliteringsgarantin i Stockholms län så är mitt intryck av den allmänna debatten att Socialdemokraterna, som numera tillsammans med två stödpartier har makten här i storstadsregionen, tvärtom har minskat vårdgarantier och annat och försökt att rulla tillbaka dem. 15–20 års debatt i de här frågorna visar ganska entydigt att svenska folket inte

har någon större hjälp av Socialdemokraterna när det gäller att se till att använda vårdresurserna mer effektivt. Tyvärr får vi ytterligare belägg för det genom det som just nu händer.

Jag kan förstå om Mariann Ytterberg inte vill göra någon bedömning av min fråga om Finspång. Men som avslutning på detta replikskifte är det då bara att konstatera att man från en av de mer lyckosamma Socsamkommunerna har kommit fram till att den proposition som ni föreslår att kammaren ska anta innebär en tillbakagång för dem.

Jag har full förståelse för att Mariann Ytterberg tycker att det är "äntligen". Det har ju gått ungefär 20 år, som jag nämnde i mitt inledningsanförande. Men då är det synd att det bara blev ett namn och en tumme.

Anf. 13 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tänker på Bo Könbergs förhållningssätt i frågan. Du är ju ändå pappa till mycket av det här. När finansiell samordning i den första tappningen kom i början på 90-talet så pratade du om att samarbetet skulle breddas. Nu är det slut på vårt replikskifte, men jag vill ändå lyfta fram att det är mycket i den här vägen som vi har arbetat på. Jag har inte varit med hela tiden, så jag har inte riktigt den historiska bakgrunden med alla turena.

Jag begär inte att Bo Könberg ska säga "äntligen". Men jag träffade en person i förra veckan som när jag berättade att vi skulle ha en debatt i dag om finansiell samordning sade: Då är väl Bosse Könberg lycklig!

Anf. 14 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Fru talman! Mariann Ytterberg pratar sig varm för samhällets resurser och att de ska vara till för människorna. Det är lovvärt, och det låter fantastiskt bra. Men tänk er att min kassa hemma i Skåne vill driva ett projekt för människornas bästa och får tag på två parter. Eftersom man då förhindras att göra det så vill jag ställa en rak fråga: Anser Mariann Ytterberg att det sätt på vilket vi har använt de här pengarna – samhällets gemensamma resurser – med krav på fyra parter är det bästa för den enskilda människan?

Anf. 15 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det här är en väldigt bra början. Det kom ju också fram på hearingen. Det finns många behov, önskemål och synpunkter på detta. Vi har diskuterat för- och nackdelar fram och tillbaka, men har ändå landat i detta att det är viktigt för den här gruppen människor att alla fyra är med.

När sedan styrelsen inom den finansiella samordningen i verkligheten fattar beslut så är ju inte alla fyra med hela tiden. Alla fyra är överens om hur pengarna ska användas, och sedan är det individens behov i utrymmet som får styra. En viss individ kanske bara behöver sjukvård eller bara något annat, och då är det okej.

Anf. 16 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Fru talman! Det kan ju låta bra och riktigt. Men vi får aldrig glömma bort den enskilde individen. Det är den enskilda människan som lider av det här och som också får ta ansvaret – inte ekonomiskt, men mentalt.

Vi gladdede oss när LO och TCO ställde sig bakom förslaget och tankarna om en rehabiliteringsförsäkring. Vad är skälet till att Socialdemokraterna har nonchalerat förslaget, som ändå har fått stöd av såväl LO som TCO?

Anf. 17 MARIANN YTTERBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte svara på den frågan. När propositionen skrevs stod det att frågan ligger hos regeringen. Jag hörde också frågestunden där Désirée frågade om den här saken, men jag kan inte svara på hur den frågan ligger i dag. Det är synd att inte ministern är här; han är tvungen att vara med på regeringssammanträdet. Men det hade varit bra om han hade varit här. Då kunde han ha svarat för regeringens hållning i frågan.

Anf. 18 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! Dagens betänkande är ett resultat av ett tillkännagivande från riksdagen hösten 2001 till regeringen om att återkomma med förslag om finansiell samordning mellan socialförsäkring, hälso- och sjukvård, socialtjänst och arbetsmarknadsmyndigheter. Därefter har en proposition arbetats fram i samverkan mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet som ligger till grund för dagens betänkande.

Propositionen och betänkandet om en finansiell samordning på rehabiliteringsområdet innebär också, som vi ser det i Vänsterpartiet, ytterligare ett led i arbetet på att långsiktigt minska ohälsan i landet och förbättra rehabiliteringsinsatserna bland befolkningen. I våras beslutade vi i den här kammaren om förändringar i sjukskrivningsprocessen, och nu är vi alltså i färd med att debattera och besluta om förslagen i betänkandet om samordning inom rehabiliteringsområdet. Jag utgår från att ytterligare förslag kring områden som på olika sätt berör ohälsoproblematiken kommer att läggas på riksdagens bord framöver. Det är oerhört viktigt att så sker, och jag är som sagt övertygad om att det kommer förslag. Det finns kanske anledning att något beröra den diskussionen också vid debatten om utgiftsområde 10.

Fru talman! De nu föreliggande förslagen till samordning bygger naturligtvis också på de viktiga erfarenheter som vunnits under drygt tio års arbete och verksamhet i olika samverkans- och samordningsformer på rehabiliteringsområdet. Det har gällt Finsam- och Socsamförsöken. Det gäller verksamheten inom ramen för Frisam. Därutöver finns ytterligare former för samverkansprojekt, till exempel inom ramen för storstadspolitiken och i andra verksamheter. Det känns också viktigt att understryka att det för oss i Vänsterpartiet har varit viktigt att de sex återstående Socsamprojekten får en chans att verka vidare, eftersom uppslutningen lokalt kring de här försöken har varit mycket stark, och intressanta erfarenheter och resultat har vunnits. Det känns därför mycket bra att vi i den nu aktuella budgetpropositionen har enats om att föreslå en treårig förlängning av de nu pågående Socsamförsöken med utvärdering parallellt med den nya verksamheten, som nu också föreslås. Då kan alltså jämförelser göras med den finansiella samordningen, och det är viktigt för framtiden.

Fru talman! Konstruktionen av den här finansiella samordningen bygger på en frivillig överenskommelse mellan de nu nämnda fyra sam-

verkansparterna. Målgruppen är människor som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser från flera av parterna för att förbättra eller uppnå förmåga till förvärvsarbete. Åtgärderna som får finansieras genom samordningen ska ligga inom de samverkande parternas samlade ansvarsområde och syfta till att öka eller återställa den enskildes funktions- och arbetsförmåga.

Det är viktigt att det är fyra samverkande parter enligt oss i Vänsterpartiet, att rehabiliteringsarbetet bygger på bredast möjliga bas och att ingen viktig part i rehabiliteringen står utanför. Det är en viktig utgångspunkt för det här reformarbetet. Det finns ju anledning att understryka, mot bakgrund av debatten, att vid sidan av den här formen av finansiell samordning finns ju fortsättningsvis också andra möjliga samverkansformer inom ramen för Frisam och på andra sätt.

Fru talman! Det är oerhört centralt, vilket understryks i betänkandet och propositionen, att upprätthålla principerna om likabehandling av människor även inom ramen för en finansiell samordning. Inga genvägar eller gräddfiler i rehabiliteringsarbetet ska skapas för den nu aktuella målgruppen på bekostnad av andra grupper som också är aktuella för åtgärder. Det understryks också på ett tydligt sätt i yttrandet från socialutskottet, och det finns anledning att hålla med om det.

Precis som socialutskottet understryker vill jag också betona vikten av att den här frågan och andra grundläggande förutsättningar får en ordentlig genomlysning i den uppföljning och utvärdering som lokalt ska göras löpande och följas av en större, mer genomgripande utvärdering på nationell nivå, senast efter tre år. Propositionen pekar ut många mycket viktiga områden att belysa i den här utvärderingen, och det finns en tydlig öppenhet i propositionen till att förändringar kan bli alldeles nödvändiga efter utvärdering.

En fråga som exempelvis måste följas noga är gränsen för statens utgifter, 5 % av budgeterade utgifter för sjukpenning. Den gränsen kan komma att behöva höjas. Det konstateras också i betänkandet att om ramen visar sig vara för snäv så bör den kunna vidgas. Vi ska ha en öppenhet för den möjligheten.

Rehabiliteringsinstrumenten ska vara effektiva och väl anpassade till målgruppen, till de människor som behöver dem. Sammanfattningsvis är det viktigt för oss i Vänsterpartiet att, som fastslås i betänkandet, allt rehabiliteringsarbete, all planering och all uppföljning och utvärdering ska genomsyras av ett tydligt köns- och integrationsperspektiv.

Fru talman! Jag yrkar med detta bifall till betänkandet SfU4.

Anf. 19 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Rolf Olsson inledde med att tala om ett långsiktigt arbete för att bekämpa ohälsan, om jag uppfattade honom rätt, och man kan väl lugnt säga att det har varit ganska långsiktigt. Utvärderingen av den finansiella samordningen kom ju, vilket redan har nämnts några gånger i debatten, våren 1997. Sedan dess har ohälsan, om man mäter den i form av sjuktal och annat, fördubblats. Sjukskrivningarna har fördubblats under samma period som Finsamutvärderingen har legat i departementets byrålådor.

Under de här åren – ja, sedan början – har jag för min del uppfattat Vänsterpartiet som en bromskloss i de här frågorna. Vänsterpartiet har ju

bytt namn och så, och man har väl övergett en del av marxismen, men det finns ju delar av marxismen som man kanske inte måste överge, om jag nu ska ge något råd till ett annat parti. Då tänker jag närmast på det att ett parti som har en del av sin inspiration hos Karl Marx väl ändå borde tycka att ekonomiska drivkrafter är något som har betydelse och bör användas för de syften som man kan uppfatta som goda.

Den fråga jag har till Rolf Olsson lyder: 20 års arbete fram till denna ganska mediokra proposition, är det inte lite väl långsiktigt?

Anf. 20 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är jätteintressant att diskutera marxism med Bo Könberg. Det vill jag gärna fortsätta göra. Jag uppmanar Bo Könberg att grundligt studera vad Karl Marx har skrivit. Det finns mycket värdefullt att hämta!

Jag tycker precis som Bo Könberg, som gjorde en mycket grundlig historisk exposé över bakgrunden till den finansiella samordningen, att det naturligtvis är viktigt att studera vad som har hänt under de gångna åren. Jag tycker att Finsam har inneburit viktiga och värdefulla erfarenheter. Det har också Socsam inneburit. Jag menar att erfarenheterna nu tas till vara. Det är bara att läsa propositionen. De utvärderingar som har gjorts av alla de här formerna av finansiell samordning finns ju återgivna där.

Jag delar inte synen att det finns en automatik i detta. Det påstås att om man bara hade genomfört den av Bo Könberg så hyllade första varianten av finansiell samordning, så skulle man ha fått besparingar på 16 % över hela landet. Det finns ingen vetenskaplig grund för att påstå något sådant. Vi vet inte vad som skulle ha hänt om det hade blivit fler försöksverksamheter. Vi vet att väldigt mycket erfarenhet talar för att finansiell samordning i rehabiliteringsarbetet har mycket att vinna på en bred bas av samverkande aktörer. Det ökar sannolikheten för att man kan ta fram planer för samlade rehabiliteringsinsatser för den enskilde som bygger på ett helhetstänkande.

Fru talman! Jag vill avsluta denna replikomgång med att fråga Bo Könberg om inte han ser risker för att man skapar gräddfiler med den första formen av Finsam, som ju Bo Könberg i hög grad var ansvarig för.

Anf. 21 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Låt mig börja med den fråga som ställdes till mig. Det finns förstås en sådan risk. Det var vi mycket medvetna om när vi tog fram den första Finsamlagstiftningen – och om jag minns rätt fick den godkänd av en enhällig kammare våren 1992. Därför sade vi till de myndigheter som skulle utvärdera det hela att bland utvärderingsuppgifterna ha just den uppgiften. Vid utvärderingen 1997 konstaterade man att några sådana undanträngningseffekter inte hade ägt rum. Och tanken med utvärderingar är väl att man ska dra någon slutsats och lära något av dem.

Jag diskuterar också gärna marxism med Rolf Olsson. Men vi tycks nu åtminstone vara överens om att det finns lärdomar i Finsam och Socsam som går att använda, och det tyder väl på att Rolf inte helt och hållet har lämnat tankarna att ekonomiska drivkrafter spelar roll och att man ska försöka rikta in dem åt rätt håll, så att säga.

Jag skulle vilja pröva om Rolf Olsson har något svar på frågan hur det kommer sig att de som har jobbat med frågorna i Finspång i sex år kallar det här för en tillbakagång. Har de helt fel, de som har jobbat praktiskt? Har Rolf Olsson en annan och djupare kunskap om vad som händer? Eller är det kanske så illa att propositionen är ungefär så blek som jag har beskrivit den?

Anf. 22 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är bra att Bo Könberg också ser risken med gräddfiler och genvägar. Jag menar att den risken skulle ha kvarstått om vi hade låtit detta växa över hela landet. Den risken måste vi ständigt ha för ögonen, och jag tycker att det är väldigt viktigt, det som socialutskottet har skrivit i sitt yttrande och som också socialförsäkringsutskottets majoritet har ställt sig bakom: Likabehandlingen måste vara ledstjärnan när vi nu reformerar detta.

Detta är ett steg framåt. Jag tycker att det är ett tydligt och bra steg framåt. Det kvarstår alltså flera andra möjligheter att göra på andra sätt för dem som så önskar.

När det gäller Finspång har jag också varit där och studerat verksamheten, och jag har stor aktning och respekt för den verksamheten. Jag tror att de har hittat former som är väldigt bra för dem. Jag ser inte annat än att de nu har möjlighet, genom det förslag som vi lägger, att fortsätta sin verksamhet i tre år med utvärdering. Det är mycket möjligt att vi kommer fram till att vi ska vidga ramarna vid den kontrollstation som ligger inom tre år och att vi då gör möjligheterna större att kanske jobba i riktning mot de former som man har valt i Finspång.

Anf. 23 MONA JÖNSSON (mp):

Fru talman! Nu är vi äntligen framme – jag måste också säga äntligen – vid beslutet om möjligheten till en permanent finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet. Under åren har flera framgångsrika försök pågått runtom i landet inom ramen för Socsam och Frisam. De har banat vägen för dagens betänkande.

Många är de personer som blivit skickade från den ena instansen till den andra och mötts av beskedet att ”det är inte vårt bord”. Äntligen ska möjligheten till samordning och helhetssyn för dessa människor finnas i hela landet. Det kommer att göra förståelsen mellan myndigheter bättre – det har vi sett genom de pågående försöken – och individen kommer på ett annat sätt att sättas i centrum.

Miljöpartiet tycker att det är bra att det klart och tydligt framgår att även länsarbetsnämnden nu är en av de fyra samarbetsparterna utöver kommuner, landsting och försäkringskassa.

Försäkringskassan föreslås få möjlighet att disponera högst 5 % av de budgeterade kostnaderna för sjukpenning till finansiell samordning. Dessa pengar ska enligt betänkandet utgöra statens samlade del, det vill säga både försäkringskassans och länsarbetsnämndens medel. Det står vidare i betänkandet att samtliga fyra parter måste delta för att en finansiell samordning ska komma till stånd. Därför anser Miljöpartiet att det är viktigt att de 5 procenten inte används till andra projekt som bestäms från regeringsnivå där endast två parter ingår. Vi anser att det är viktigt att man på lokal nivå råder över sina egna medel.

Fru talman! Det är viktigt att allt arbete följs upp och utvärderas och att man där speciellt uppmärksammar diskriminerings-, köns- och integrationsperspektiven. Miljöpartiet anser också att det är viktigt att de försök som nu pågår får fortsätta så att upparbetade kontakter inte bryts. Utvärdering och uppföljning ska också göras av de nu pågående försöken. Då visar det sig hur vi ska gå vidare i fortsättningen.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 24 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag ställde ingen fråga till Mona Jönsson i mitt anförande, men jag kan göra det nu i stället.

Miljöpartiet var med de borgerliga partierna om en reservation i socialförsäkringsutskottet där vi hade en beställning till regeringen som såg annorlunda ut än det förslag som ligger i dag. Kan Mona Jönsson känna stolthet över att ha bidragit till att Socialdemokraterna sviker ett löfte till andra partier om att verkligen komma med förslag till riksdagen, och i stället kommer med förslag som inte alls innehåller det vi först kom överens om när vi tidigare behandlade frågan i utskottet?

Anf. 25 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag kan inte stå för Socialdemokraternas politik. Att vi är samarbetspartier och har samarbetat om det här är någonting helt annat. Socialdemokraterna får stå för sin politik. Nu har vi lyckats komma till skott med det här, och jag tycker att vi nu ska se framåt.

Anf. 26 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag menar inte att Mona Jönsson ska stå för Socialdemokraternas politik. Men jag tycker att det vore bra om ni stod för er egen, eftersom ni också var med på en reservation som innebar en helt annan beställning än den vi i dag ser på vårt bord.

Anf. 27 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Fru talman! Vi kan inom vårt parti också ändra åsikt. Det är inte så att om man har en åsikt sedan flera år tillbaka är den konstant hela tiden. Samhället utvecklas. Jag var inte med på den tiden.

Anf. 28 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Vi har diskuterat den aktuella propositionen om Finsamförslaget. Jag skulle vilja säga några ord om ett förslag som Folkpartiet har väckt och som behandlas i detta betänkande, nämligen det som behandlas i reservation nr 4, som jag härmed yrkar bifall till.

Det är ett förslag om en försöksverksamhet som skulle vara ännu mer långtgående än den finansiella samordning som vi nu har diskuterat. Det är en idé som har funnits med i den allmänna debatten, framför allt från Läkarförbundets sida. Man har pekat på just det som är en av grundtankarna bakom förslagen om finansiell samordning, nämligen att det finns samband och att vi använder samhällets resurser på ett icke-optimalt sätt genom att ha strikta gränser mellan sjukvård och försäkringskassa.

Det förslag vi har lagt är att man ska ha en försöksverksamhet under några år med några stora län och ett antal andra län, där man prövar att se

Prot. 2003/04:47
11 december

*Finansiell samordning
inom rehabiliterings-
området*

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Utgiftsområde 10

till att landstingen får ansvar för delar av kostnaderna för sjukskrivningen. Vi har föreslagit att man skulle få vara ansvarig för ca 20 %. Samtidigt skulle det föras över medel från staten till de berörda landstingen i samma storleksordning. Uppkommer det då vinster skulle det vara till fördel för hela samhället men också för de ingående parterna.

Det här förslaget har vi tyvärr inte fått stöd för från något av de andra partierna i utskottet, och förmodligen får vi det inte heller i kammaren i dag. Jag tror att det vore av klart värde för framtiden att få det här prövat.

Vi är från Folkpartiets sida övertygade om att hade man genomfört den finansiella samordningen ungefär som den såg ut efter utvärderingen 1997 skulle delar av den gigantiska ökning av sjukskrivningarna som ägt rum i vårt land under de åren ha kunnat undvikas. Det här är ett försök att pressa tillbaka den stora ökning av sjukskrivningarna som ägt rum.

Det är tråkigt att vi inte har fått stöd av flera, men jag yrkar bifall till förslaget för vår del.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

8 § Anslag inom socialförsäkringsområdet

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2003/04:SfU1
Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena 10, 11 och 12)
(prop. 2003/04:1 delvis).

Utgiftsområde 10

Anf. 29 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Läkaren Åsa beskriver i ett nummer av Dagens Medicin hur hon ägnar en stor del av sin tid på vårdcentralen åt patienter vars ärenden inte så mycket är bot och behandling utan sjukintyg. Hon beskriver samtal som är lika många andra hon får, till exempel rösten i telefonluren: ”Jag är inte en som utnyttjar systemet men jag tänkte att bara den här gången, att jag kunde sjukskriva mig alltså.” Eller också är det kvinnan med tre tonåringar som sent omsider i sitt samtal kommer fram med vad hon egentligen vill, nämligen att få sin 25-procentiga sjukskrivning förlängd bara ett år till.

Försörjningsproblem och problem med tid hänvisas till sjukvården. Problem med ekonomi och arbete kläs i medicinska termer. Sjukskrivning är emellertid något som ska ordinerars med största försiktighet, precis som andra mediciner. Det visar sig att många blir sjuka av sjukskrivning. Redan efter en månads sjukskrivning visar det sig att det är svårt att komma tillbaka till arbetslivet.

800 000 svenskar går inte till arbetet på grund av sjukskrivning eller förtidspension. För några veckor sedan slogs ett dystert rekord när antalet permanent sjukskrivna förtidspensionärer passerade halvmiljonersstrecket.

Sammanlagt har vi närmare en miljon färre poliser, färre sjuksköterskor, färre vårdbiträden, färre lärare, färre på fabriker, färre på kontor och så vidare. Samtidigt är var femte person i arbetsför ålder borta på grund av sjukskrivning eller förtidspension.

Kostnaderna i arbetslivet blir enorma. Därtill kommer högre sjukförsäkringsavgifter, som leder till högre lönekostnader och ännu färre jobb. Mindre blir gjort, och ekonomin krymper, och detta gäller oavsett vem som betalar.

Det sorgliga är, fru talman, att det förefaller vara ett bra val för individen. Mycket visar på att många sjukskrivna faktiskt saknar drivkraft för att bli friska och söka sig till det arbete som de faktiskt kan utföra trots eventuella handikapp. Jag hörde faktiskt häromdagen en läkare som ville utöka förtidspensionen. Hans argument var att många sjukskrivna blir så stressade när sjukskrivningen riskerar att ta slut att de plötsligt blir ännu mer sjuka. När de har fått förtidspension har många blivit betydligt friskare, enligt denna läkare.

Vad som omedelbart behöver och kan åtgärdas är reglerna för sjukskrivning, så att vi aldrig kommer till de här situationerna. Vad vi ska ha är en sjukförsäkring som faktiskt gäller när man är för sjuk för att arbeta eller när man behöver stöd när man har ett handikapp så att man inte kan arbeta med olika arbetsuppgifter.

Det talas mycket om fusk, men det stora fusket är väl egentligen att regeringen inte ens vidtar de mest nödvändiga åtgärderna. Jag dristar mig att påstå att det är regeringen som börjar rasera förtroendet för vår sjukförsäkring. Det är, gång efter annan, bleka och veka initiativ som landar i mycket lite. Det enda som har blivit konkret under det här året är en tredje sjuklönevecka, som egentligen var en skattehöjning, och en regel om att företagen också ska göra obehövliga rehabiliteringsutredningar.

Sjukskrivningsprocessen behöver en rejäl uppstramning. Fortfarande står det i Riksförsäkringsverkets anvisningar att allt som inte är normalt är sjukt. Tyvärr är livet för de flesta inte på topp varje dag med fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, men vi är knappast sjuka för det. Tillämpningen av sjukförsäkringen har tyvärr medfört en pågående ändring i attityderna som gör att vi ser sjukskrivning som ett sätt att lösa allehanda problem. I regeringens rapport om sjukskrivningar i budgetbilagan tar man upp just den här frågan och säger: Något har hänt i samspellet mellan individ, arbetsplats och läkare. Sjukskrivning har blivit ett alltmer accepterat sätt att hantera press och påfrestningar som drabbar människor i deras liv.

Sjukförsäkringen har alltmer fått karaktären av en försörjningsförsäkring. Med regeringens goda minne har alltfler arbetslösa blivit sjukskrivna så att det i dag är uppemot en fjärdedel av de sjukskrivna som är arbetslösa.

Men viss insikt finns. I budgetpropositionen och propositionen om ohälsan i våras citeras det som står i lagen om allmän försäkring sedan 1997, nämligen att sjukskrivning ska vara medicinskt motiverad och att den inte ska ske med hänsyn till sociala eller arbetsmarknadsmässiga skäl. Men regeringen drar inga konsekvenser av sina resonemang för att se till att lagens bokstav följs. Vi har föreslagit ett antal förändringar i lagen om allmän försäkring för att göra reglerna tydliga och förhindra omotiverade sjukskrivningar.

Vi föreslår en andra karensdag – det behövs omtag under sjukskrivningen som också måste involvera den enskilde. Jag hörde en läkare som hade kommit till insikt om att det andra läkarintyget är en kritisk punkt och som manade sina kolleger till försiktighet.

Vi har sedan länge föreslagit avstämningsmöten, helst under den fjärde veckan, som i Finspång, som vi har hört om i den tidigare debatten, där sjukskrivningarna har minskat med upp till en tredjedel. Förslaget om avstämningsmöten tog regeringen fasta på, och i propositionen i våras uppmanade man till en utökning av detta. Men vart tog den reformen vägen? Enligt en undersökning är det bara en liten del av försäkringskassorna som tillämpar metoden, och då i de flesta fall efter fem, sex månader. Detsamma gäller förslaget om försäkringsläkare, som vi har drivit i många år. När majoriteten tog över förslaget blev det för lite och för långsamt, och det kommer att dröja 20 år innan vi har tillräckligt med försäkringsläkare.

Vi har inte fått se något förslag som gör det möjligt att kombinera sjukvård och företagshälsovård, vilket i praktiken gör det svårt att etablera företagshälsovård. Det är en kritisk punkt att få i gång företagshälsovård där man känner till arbetsplatser och arbetsuppgifter och kan bedöma om sjukdom leder till arbetsoförmåga, att personen i fråga inte kan arbeta, och vilka arbetsuppgifter som personen faktiskt kan utföra.

Vi har föreslagit sjukskrivning från arbetsuppgifter. Förslaget avstyrks av majoriteten i betänkandet med motiveringen att detta inte kan införas eftersom arbetsgivaren då måste anpassa en anställds arbete eller finna andra uppgifter och med hänvisning till att arbetsgivarens rehabiliteringsutredning ska innehålla uppgifter om just detta. Jo visst, men varför inte se till att detta sker med en gång, från första dagen? Varför vänta på en rehabiliteringsutredning när många skulle kunna komma tillbaka till arbetet på ett helt annat sätt?

Konsekvenserna av att man inte antar ett sådant här förslag är att läkare fortsätter att sjukskriva på heltid och kanske under flera månader för en knäoperation, som vi just hörde av en av kollegerna i kammaren. Syftet med ett sådant här förslag är att man ska ta till vara det friska och precisera hur vi kan arbeta lika väl som hur vi är förhindrade att arbeta.

Arbetsgivaren och arbetsplatsen måste involveras i sjukskrivningsprocessen. Vi har föreslagit att regeringen ska utreda ett förslag om friskpeng som innebär att arbetsgivare tar över ansvaret för sjukskrivningarna och behovet av rehabilitering, kanske till nya arbetsuppgifter. Förslaget skulle också innebära att försäkringskassan utsätts för nyttig konkurrens. Problemet i dag är ju att alldeles för många sjukskrivna lämnas åt sitt öde.

Bara 7 % av de långtidssjuka får rehabilitering. Många med allvarliga handikapp får vänta mycket länge på stöd och hjälp. Vi har formulerat ett tydligt uppdrag om att försäkringskassan ska ta hand om och ansvara för rehabiliteringen.

Det är illavarslande i dag att landsting efter landsting varslar om att operationsverksamhet, behandling och vårdgarantier tas bort. Det blir dyrbart när fler kommer att sjukskrivas och ännu färre kommer att kunna få behandling och rehabilitering. Vi har avsatt sammanlagt 3 miljarder mer än vad regeringen har gjort till rehabilitering och för att man ska kunna behålla och utveckla vårdgarantin.

Vi vill ha en försäkringsbar, trygg och hållbar sjukförsäkring som gäller när man verkligen är sjuk. Vi har föreslagit att sjukpenningen ska grunda sig på verkliga inkomster och inte på framtida tänkta inkomster. Vi föreslår också en sänkning av ersättningsnivån till 75 %.

Det är faktiskt inte enbart arbetsgivare som har ekonomiska incitament. Individerna påverkas också av ekonomiska drivkrafter. Det visar sig i hur sjukskrivningarna har ökat efter det att ersättningsnivån höjdes av Socialdemokraterna 1997. Detta bekräftas också av forskning. Det visar sig också att karensdagen sannolikt har haft stor betydelse för att begränsa den korta frånvaron. Men vart tog förslaget om en skärpning när det gäller karensdagen vägen, som regeringen aviserade i våras?

Vi menar att 75 % ersättningsnivå är en rimlig balansering. Det är en rimlig ersättning som samtidigt inte uppmuntrar omotiverad sjukfrånvaro.

Vi anser inte att regeringens aviserade höjning av taken i sjukförsäkringen rimmar väl med en ambition att minska sjukfrånvaron. Det är orimligt att låta andra betala när regeringen ställer villkoren. Då hjälper det inte att lyfta ut ur statsbudgeten. Det spelar ju ingen roll vem som betalar. Det är fortfarande för dyrbart för oss alla.

Vi har i många år motionerat om att sjukförsäkringen behöver göras försäkringsmässig. Vi välkomnar statsministerns aviserade utredning. Sjukförsäkringen skulle mycket väl kunna ingå i arbetsmarknadens försäkringar och kombineras med ett statligt grundskydd för den del som inte går att försäkra. Till detta kan läggas frivilliga tilläggsförsäkringar.

Vi tycker att det är en utmärkt inriktning. Men det får inte stoppa nödvändiga åtgärder i dag. En reformerad sjukförsäkring fordrar för övrigt också en reformering av arbetsgivaravgifter och skatter. Sjukförsäkringen går faktiskt ungefär ihop i dag. De försäkrade och de som betalar försäkringen ska givetvis få tillbaka pengarna om och när rimligare försäkringsvillkor sänker kostnaderna.

Sjukförsäkringen och ohälsan får inte göras till ytterligare ett skäl till skattehöjningar såsom den tredje sjuklöneveckan. Jag förstår av tidningarna i morse att nya åtgärder nu är på väg som innebär att lägga över en fjärdedel av sjukkostnaden på arbetsgivarna.

Det är synd att ministern inte är här och deltar i debatten om det som han själv har sagt har utpekats som en av mandatperiodens viktigaste frågor. Jag är orolig för vad som ska komma i förslagsväg här redan innan jul. Det hade varit intressant att få debattera och höra vilka åtgärder ministern avser att vidta som gör att vi faktiskt får fler tillbaka till arbetsplatserna, att vi får fler som hålls friska och fler som blir hjälpta i tid, får rehabilitering och inte fastnar i långtidssjukskrivning. Men det var väl för mycket att hoppas på i debatten.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 6. Jag ställer mig givetvis bakom alla andra moderata reservationer i betänkandet.

Anf. 30 LINNÉA DARELL (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 1 och nr 18. Jag står naturligtvis bakom övriga av Folkpartiet liberalernas reservationer och särskilda yttranden.

För ganska precis ett år sedan diskuterade socialförsäkringsutskottet regeringens mål om halvering av sjukfrånvaron fram till 2008. Det är

naturligtvis inte fel att sätta upp mål, tvärtom. Men det som har oroat oss i Folkpartiet är formuleringarna som öppnade för att minska sjukfrånvaron genom att föra över människor till sjuk- och aktivitetsersättning, det som tidigare kallades förtidspensionering.

Resultaten ser vi nu. Vi har fått rätt. I den senaste rapporten från Riksförsäkringsverket omfattas inte mindre än 502 300 personer av förtidspensionering. Fram till början av november hade antalet i år ökat med 61 000. Det betyder att innan årets slut har dryga 70 000 personer avförts från arbetsmarknaden på bara ett enda år.

För vissa är det säkert en adekvat åtgärd. Sjukdom och olycksfall kan drabba människor så illa att arbetsoförmågan blir total och långvarig. Men många önskar inte alls att bli avförda från arbetslivet. Man vill i stället ha hjälp att komma tillbaka. Den hjälpen heter rehabilitering.

Det är något som många efterfrågar men inte får tillgång till. Under flera år har vi från Folkpartiet föreslagit en rehabiliteringsgaranti. För ett år sedan konstaterade utskottet att endast 8 % av dem som varit sjukskrivna längre än 60 dagar hade varit föremål för samordnad rehabilitering. I år är den siffran 9 %. Det är visserligen en ökning men fortfarande oacceptabelt lågt, vilket också utskottet konstaterar. Men precis som förra året skriver utskottsmajoriteten att mot bakgrund av regeringens satsningar på rehabiliteringsområdet finns det inte skäl att föreslå att riksdagen ska ta ställning till en rehabiliteringsgaranti. Alltså avvisas vårt förslag återigen trots de magra resultaten av de åtgärder som utskottsmajoriteten beskriver att regeringen vidtar. Vi kan vänta, men för alla nu långtidssjukskrivna som riskerar att utan rehabiliteringsinsatser slås ut från arbetsmarknaden är det inte acceptabelt att ansvariga politiker fortsätter att avvisa goda förslag.

Fru talman! I en frågestund här i kammaren den 13 november uttryckte statsministern intresse av att utreda en socialförsäkringsreform, något som vi från Folkpartiet har motionerat om både nu och tidigare. Det känns naturligtvis tillfredsställande att ha fått det gensvaret från regeringen. Tyvärr avslår ändå utskottsmajoriteten vår motion, den här gången med hänvisning till statsministerns uttalande. Jag må säga att kreativiteten blomstrar vad det gäller att avslå oppositionens motioner. Det är synd att kreativiteten inte är lika stor när det gäller att finna åtgärder för att få ned ohälsan.

Vi menar att riksdagen ändå bör ge ett tillkännagivande till regeringen om en parlamentarisk grupp med företrädare för de sju riksdagspartierna.

Fru talman! Från Folkpartiet sade vi nej till införandet av den tredje sjuklöneveckan när riksdagen behandlade den frågan i våras. Enligt Riksförsäkringsverket är resultaten av den veckan väldigt marginella när det gäller att minska ohälsan. Men de är mycket kännbara för företagen, särskilt för de små företagen. När det gäller de små företagen fanns också ett högkostnadsskydd med i riksdagsbeslutet. Det har redan avförts från diskussionen när Lagrådet yttrade sig. Trots detta beslöt en majoritet här i kammaren att det skulle införas. Det har inte kunnat verkställas. Min fråga till Socialdemokraterna är: Vad har hänt med frågan?

Jag har haft en debatt tidigare här med arbetslivsminister Hans Karlsson. Han beskrev att man hade lämnat uppgifter till EU om att det här skulle vara en tillfällig åtgärd. Så ser inte riksdagsbeslutet ut.

Det finns tydligen en hel del andra förslag. Det har vi fått veta via medierna. Jag beklagar också att arbetslivsministern inte är här i dag och kan vara med i den här debatten. Ett regeringssammanträde lade tydligen hinder i vägen. Vi får väl hoppas att det är ett mycket viktigt regerings-sammanträde ur det perspektiv som vi diskuterar i kammaren. Det är väl få debatter som är det är så angeläget att regeringen deltar i.

Det cirkulerar också uppgifter om att arbetsmiljöarbete i sig ska premieras. Om det är sant måste det väl ändå finnas en koppling till resultatet av detta arbetsmiljöarbete. Annars blir det väl lite knepigt. Arbetsmiljöarbete i sig är viktigt, men det finns redan krav på företag att ägna sig åt det.

Det lär också finnas en diskussion om kontroll kring sjukskrivningar, det vill säga bekämpande av överutnyttjande och fusk. Jag har sett en formulering från arbetslivsministern om att försäkringen ska tillämpas strikt men att kontrollen av de sjukskrivna inte får bli integritetskränkande. Det är en formulering som jag kan instämma i. Det är förstås en tolkningsfråga när den gränsen är nådd. Vi har i dagarna sett en redovisning från Malmö och Helsingborg där man har lyckats minska kostnaderna genom att öka kontrollen.

Det är inte bara en fråga om kostnaderna utan också en signal om att fusk och överutnyttjande inte är acceptabelt. Jag vet att en del sjukskrivna personer känner sig kränkta av debatten om fusk och menar att man inte har vare sig fuskat eller överutnyttjat. Självklart är det också så att de allra flesta inte gör det. De allra flesta har skäl för att ha blivit sjukskrivna. Jag menar dock att samhället måste få reagera, kontrollera och åtgärda när det finns misstankar.

Vi ser redan en diskussion mellan arbetsmarknadens parter om att bryta upp det generella sjukförsäkringssystemet därför att förtroendet för nuvarande system sviktar. Detta skulle, menar jag och Folkpartiet, ställa åtskilliga människor med svag ställning på arbetsmarknaden utanför. I andra delar av arbetslivet skulle den trygghet mot inkomstförlust som vårt system innebär bli mycket bräcklig. Att motverka överutnyttjande och fusk gynnar i längden dem som bäst behöver det skydd och den trygghet som en generell socialförsäkring ger. Att ställa krav är att bry sig – det gäller på de flesta områden, så också här.

Bara knappt hälften av alla sjukskrivningar hänger ihop med jobbet. Det visar alla undersökningar. 30–50 % hänger ihop med hur det är på arbetsplatsen. När jag besöker företag får jag alltid exempel på sjukskrivningar som inte på något sätt har med jobbet att göra. Företagaren frågar: Hur ska jag kunna göra något åt att mina anställda drabbas av cancer, mår dåligt på grund av en skilsmässa eller har skadat sig på fritiden?

Jag läste häromdagen en artikel av två socialdemokratiska riksdagsledamöter där allt som rörde ohälsan fokuserades på arbetslivet. Visst måste mycket göras för att öka människors inflytande och makt över vardagen, och då också jobbet naturligtvis. Men vardagen levs inte bara på arbetsplatserna.

I min hemkommun har den s-märkta kommunstyrelseordföranden efterlyst en medborgardialog kring kommunens åtaganden. Men när den enda skola som finns i en av kommundelarna nästa höst ska läggas ned,

då finns inte ett spår av kommundialog. Människor känner att vardagen styrs av andra krafter som de inte kan påverka.

När barnomsorgen inte fungerar för att det finns för lite personal får föräldrarna svaret: Ja, men ni har ju fått maxtaxa. Men föräldrarna hade hellre velat ha mer personal. Vardagen styrs av någon annan.

Föräldrar som trivs med sitt heltidsarbete känner inte makt över sin vardag när dammråttorna samlar sig i hörnen och tvättkorgen svämmar över. Regeringen har nämligen bestämt att hinner man inte med hemsysslorna så ska man korta sin arbetstid. Köpa hemtjänster är fult; det ska inte var och en ha råd med. Eller ta den lågavlönade som vill jobba extra för att komma i fatt ekonomiskt och förbättra sin och familjens ekonomiska situation och upptäcker att skatte- och bidragseffekter gör att det inte alls blev så lönsamt. Någon annan styr vardagen.

För många människor handlar det inte bara om brist på makt över sin vardag – det handlar om vanmakt!

För väldigt många landar detta så småningom i en sjukskrivning. I behandlingssammanhang betonar man ofta behovet av en helhetssyn på människan. Det gäller också här. Vill vi förhindra utslagning och öka människors makt över sina liv måste vi se människors hela vardag, och där det krävs politiska beslut för förändring måste dessa beslut tas.

Min fråga är: Hur länge ska det dröja innan Socialdemokraterna och regeringen inser att det måste till mer av helhetssyn på människors tillvaro för att minska ohälsan?

Anf. 31 SVEN BRUS (kd):

Fru talman! Nu uppmanas vi alla i annonser från försäkringskassan att ta ansvar för den galopperande sjukfrånvaron genom att bry oss mer om varandra. Det är förvisso en viktig och befogad uppmaning som vi behöver ta till oss på allvar, inte bara så här några veckor före jul utan helst året om. Engagemang och medmänsklighet är tyvärr bristvaror i vårt hårt pressade arbetsklimat. Alltför många orkar inte hänga med, och den enda utvägen är då att sjukskriva sig eller att bli sjukskriven.

Ohälsan i samhället kan dock inte botas bara genom försäkringskassans välmenande annonskampanj. När Moa är försvunnen är det bra att jobbkompisar hör av sig, och visst är det bra att fråga efter både Eva och Göran och alla de andra. Kanske skulle vi utmana varandra här i kammaren att redan under den här dagen höra av oss till någon som vi vet inte mår så bra just nu. Försäkringskassan har helt rätt. Men, fru talman, det krävs mera. Det krävs en sammanhållen politik som angriper ohälsoproblemet i hela dess vidd. Det är här som regeringens politik har sina stora brister.

Några små delsteg har tagits i år genom vissa beslut om förändringar inom sjukförsäkringen för ökad hälsa i arbetslivet. Det är bra att tydliggöra sjukdomsbegreppet, se över läkarnas roll och så vidare. Precisionen vid sjukskrivning kan förvisso bli bättre. Det är positivt att regeringen betonar arbetsförmåga hellre än oförmåga. Det instämmer vi också i. Därför behöver man oftare deltidssjukskriva.

Vi kristdemokrater vill gå längre genom att helt slopa de fasta stegen i sjukersättningen. Det ska vara möjligt att få ersättning med vilken procentsats som helst mellan 25 och 100 %. Dagens system tar inte tillräckligt till vara den individuella förmågan. De förslag som regeringen pre-

senterat hittills i form av elvapunksprogram med mera hanterar de här stora problemen på ytan. Det är många gånger lovvärda insatser, men det samlade greppet saknas för att föra fler tillbaka till arbete.

Det finns förvisso många viktiga frågor inom detta utgiftsområde, men det känns angeläget att använda talartiden till en fokusering på en politik som sänker de höga ohälsotalen. Regeringen har också sagt att detta är den här mandatperiodens viktigaste politiska fråga. Om det verkligen är det hade det varit klädsamt om ett statsråd också hade deltagit i den här debatten för att skapa trovärdighet bakom den målsättningen.

Efter ett årtionde med socialdemokratisk regering är nästan var sjätte svensk mellan 18 och 65 år sjukskriven eller förtidspensionerad. Det är främst kvinnorna som är drabbade. Deras sjukdagar har fördubblats under en femårsperiod. Två tredjedelar av de långa sjukskrivningarna drabbar just kvinnor. Den snabbaste ökningen sker bland de yngsta på arbetsmarknaden, det vill säga 16–29-åringarna. Här handlar det oftast om stressrelaterade sjukdomar.

Men nu är det varken kvinnor, ungdomar eller andra sjukskrivna som ska skuldbeläggas för att de är sjuka. De är nämligen sjuka. Kanske någon eller några har tänjt lite på sjukförsäkringssystemet – vem skulle kunna hävda att det aldrig förekommer? Visst måste vi ta upp kampen mot fusket och överutnyttjandet, och visst behöver attitydfrågorna belysas. Men det är trots allt inte huvudproblemet. Ansvaret vilar i första hand på regeringen, som visat en häpnadsväckande passivitet inför den skenande utvecklingen som startade på allvar 1997.

Kostnaderna för ohälsan ökar fortfarande, om än i något långsammare takt. Drygt 100 miljarder kronor i år är en skrämmande och alarmerande hög siffra. Det är en utgift som hotar stora delar av vår gemensamma välfärd och trygghet. Under trycket av dessa enorma kostnader knakar hela välfärdssystemet i fogarna.

Det är naturligtvis bra att nu också statsministern säger sig beredd att medverka i en bred översyn av socialförsäkringarna. Frågan om försäkringssystemets omfattning och utformning handlar ytterst om var gränsen går mellan det offentliga åtagandet och individens eget ansvar. Dagens system har stora brister och behöver reformeras så att det är hållbart både över mandatperioder och över konjunkturcykler. Vi kristdemokrater är beredda att delta konstruktivt i en sådan översyn och i sådana samtal. Vi ser fram emot att detta inte bara stannar vid statsministerns ord i en frågestund utan också leder till konkreta mått och steg.

Men, fru talman, allvarligast är ändå inte miljarderna utan människorna. Ett samhälle där alltfler stannar hemma en vanlig vardag på grund av sjukdom, förtidspension eller arbetslöshet är ett i ordets rätta bemärkelse sjukt samhälle.

Vad är då regeringens förklaring till denna katastrofala situation? Hittills har det handlat om att ensidigt peka på arbetsplatsernas miljö. Varför har det då hänt så lite på de offentliga arbetsplatserna under alla socialdemokratiska regeringsår? Drygt 40 % av alla sjukskrivna är ju kvinnor inom verksamheter som vård, omsorg och skola, oftast på politikerstyrda arbetsplatser. Här har regeringen och de socialdemokratiskt styrda lands-tingen och kommunerna ett stort ansvar att leva upp till.

Den fysiska arbetsmiljön har blivit bättre och säkrare för de allra flesta. Olyckorna på arbetet minskar, och det allmänna hälsoläget förbätt-

ras i befolkningen. Ändå stannar alltfler hemma från dessa säkra arbetsplatser. Det måste vara någonting som har gått snett i regeringens problemanalys när all uppmärksamhet ges den del av livet som vi yrkesarbetar. Merparten av vår tid ägnar vi ju åt andra delar av livet. Var finns då helhetssynen?

Fru talman! Vi kristdemokrater gör en bredare analys av orsakerna till ohälsan än att ensidigt fokusera på arbetsmiljön. Det handlar om människors totala livssituation, om den tid vi tillbringar i hemmet, om fritiden och förvisso vår tid på arbetsplatsen, om att få livspusslet att gå ihop. Allt detta bildar den helhet som berör vårt totala välbefinnande. Stress, och i förlängningen utbrändhet, uppstår oftast i den konflikt som inte minst småbarnsföräldrar upplever mellan arbetsliv och privatliv. Det låga barnafödandet är en varningssignal om svårigheten att förena den viktiga föräldrarollen med en krävande yrkesroll. Därför måste familjepolitiken, som vi kommer att debattera lite senare i dag, utformas så att föräldrarna får en större makt över sina liv. Det kristdemokratiska förslaget om barnomsorgskonto ger möjlighet till egna val till exempel.

Den negativa hälsoutvecklingen inleddes, som jag sade, redan 1997. Nu krävs en ny politik som ser till människors totala livssituation. För att hindra att akuta sjukdomar leder till långtidssjukskrivning och till och med förtidspensionering krävs en snabb och aktiv rehabilitering. En forskare och läkare jag lyssnat till hävdar att den som förtidspensioneras före 45 års ålder halverar chansen att uppnå sin 65-årsdag. Vi har under den senaste tolv månadersperioden förtidspensionerat 10 000 personer under 39 år. Vad tänker regeringen göra för att rädda de här människorna till ett värdigt liv och för att faktiskt förbättra deras överlevnadsprognos? LO, TCO och Saco har precis som Kristdemokraterna krävt en ny rehabiliteringsförsäkring. Regeringen är fortsatt passiv i den frågan.

Fru talman! Vi kristdemokrater vill ta ett brett och samlat grepp, inte främst för att minska statens kostnader utan främst för människornas skull. Bara med en helhetssyn på ohälsan kan vi vända en skenande negativ utveckling.

Vi kristdemokrater har ett antal reservationer och ett särskilt yttrande i det här betänkandet. Jag står självfallet bakom alla dessa men yrkar här bifall till reservation 22.

Anf. 32 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Vi diskuterar nu utgiftsområde 10. Jag vill inleda med att säga att budgeten är ett resultat av en överenskommelse mellan Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet, vilket betyder att allt det som har omedelbara ekonomiska konsekvenser är vi numera överens om. I utskottets arbete vill jag särskilt framhålla betydelsen av att vi nu får till stånd en utredning om aktivitetsersättningen, efter motioner från såväl Folkpartiet som Vänsterpartiet. Jag står bakom betänkandet i de delar som rör pengar och vill också meddela att jag stöder Vänsterpartiets samtliga reservationer. Jag har ändå för avsikt att i den här debatten lyfta blicken något från det som är allra närmast förestående och diskutera utgångspunkterna för socialförsäkringssystemen – system som nu står under attack.

Fru talman! I arbetarrörelsens välfärdsmodell är försäkringssystemen solidariskt finansierade via skatten. Tanken är att resurser omfördelas

från rik till fattig och att plånbokens tjocklek inte ska vara avgörande för tryggheten vid sjukdom, handikapp eller arbetslöshet. Det är dessa avgörande principer som nu hotas genom förslag om att ersätta stora delar av dagens system med avtalsförsäkringar och privata försäkringar. Att sådana hot riktas mot systemen från bland annat borgerligt håll överraskar väl inte särskilt många. Men statsministerns utspel vid en frågestund i denna kammare för någon månad sedan om socialförsäkringarna är också den en ren provokation mot kvinnor som grupp och mot det solidariska välfärdssystem som arbetarrörelsen har byggt upp.

Fru talman! Det som föreslås är i klartext en privatisering av denna del av välfärden. Om var och en i större utsträckning ska klara sig själv med privata försäkringar går det ut över solidariteten och sammanhållningen i samhället. Den som har låga inkomster eller dålig hälsa riskerar att missgynnas när privata försäkringsbolag ska ta över en del av det ansvar som vi tillsammans i dag tar. De rika och friska klarar sig bra och kan komma att ifrågasätta allt större delar av de gemensamma välfärdslösningarna i takt med att de själva inte upplever att de får det skydd de behöver från samhället.

Fru talman! Statsministern antydde också att han är beredd att abdikera från det politiska ansvaret för sänkta ersättningsnivåer. I sitt utspel talade han nämligen om att låta pensionsreformen stå modell, samma pensionsreform som införde en automatisk broms som gör att pensionerna automatiskt sänks när fler blir pensionärer. Politiken behöver aldrig ta ställning och väga olika utgifter och inkomster mot varandra. Vänsterpartiet motsatte sig det nya pensionssystemet, och vi har fått rätt i mycket av vår kritik. Pengarna räcker inte till vettiga pensioner, och den spekulationskarusell som dragits i gång på börsen har inte gynnat den vanliga pensionären. Vi återkommer till det i en senare debatt i dag, men låt mig göra klart att Vänsterpartiet inte kommer att medverka till något liknande när det gäller sjuk-, föräldra- eller arbetslöshetsförsäkringen.

Fru talman! Nu hävdar förstas förslagsställarna att det här förslaget inte innebär en urholkning utan bara att finansieringen blir stabilare. Men om syftet inte är att tryggheten ska minska kommer det ju självklart att kosta lika mycket pengar oavsett om det är privata försäkringsbolag eller samhället som administrerar försäkringen, oavsett om vi betalar via skatten, via avgifter eller via personliga försäkringspremier. Skillnaden ligger i att en skattefinansiering innebär att vi tar gemensamt ansvar och på vägen omfördelar från rik till fattig. Förslaget innebär att mer ansvar läggs på den enskilde och att omfördelningen i systemet minskar. Det är helt enkelt klassisk borgerlig politik.

Fru talman! Förslaget om att utreda hur socialförsäkringarna kan privatiseras måste också ses ur ett feministiskt perspektiv. En skattefinansierad välfärd omfördelar också från män till kvinnor i ett patriarkalt samhälle och lindrar och motverkar därmed könsmaktsordningen. Män bidrar mer till systemet i kraft av högre inkomster, och kvinnor är mer beroende av en fungerande sjuk- och föräldraförsäkring. Det är en händelse som ser ut som en tanke att sjukförsäkringen ska reformeras för att kosta mindre just när kvinnor som mest behöver den efter att ha slitits ut i sviterna efter 1990-talets nedskärningar. För det är ju värt att minnas att vi har de sjuktal som har skapats. Genom omfattande nedskärningar av

den offentliga sektorn har de anställda pressats hårdare och servicen gjorts sämre för dem som behöver den.

Fru talman! De som vill privatisera försäkringssystemen låtsas som om det måste göras för att pengarna inte räcker till i nuvarande system. Men problemet med socialförsäkringarna i dag är inte systemet utan det faktum att alltför få arbetar. Våra socialförsäkringar bygger nämligen på en hög sysselsättning med så många som möjligt i arbete. Därför är det absolut viktigaste att få ned de höga sjuktalen genom ett friskare arbetsliv och genom att satsa på rehabilitering. Skatteintäkterna kan öka och utgifterna minska dramatiskt om människor inte slits ut på jobbet och om arbetsmarknaden öppnas för de invandrade som i dag diskrimineras till arbetslöshet. Det är på dessa områden vi behöver radikala och framåtsyftande reformer. Låt oss komma ihåg att en arbetslös kommunalare kostar nästan lika mycket kortsiktigt som en anställd – i det långa loppet kostar han eller hon förmodligen mer. Och det utan, kan jag säga, att få tillfälle att göra en insats för välfärden, en insats som vi är många som kommer att behöva och behöver i dag.

Fru talman! Uttalandena från statsministern och i dagens betänkande från flera borgerliga partier står i skarp kontrast till den generella välfärdens ideologi, där skyddet vid sjukdom, föräldraskap och arbetslöshet är skattefinansierat och omfattar alla. Vänsterpartiet kommer, vill jag meddela, inte att delta i några samtal på den politiska grund som nu föreslås. Vi diskuterar gärna hur socialförsäkringarna kan förbättras och hur de kan förstärkas. Vi har också lagt fram sådana förslag som redovisas i dagens betänkande. Men vi deltar inte i diskussioner om hur de kan urholkas och försämrats.

Jag yrkar därför bifall till reservation 3 under punkt 1.

Anf. 33 SVEN BRUS (kd) replik:

Fru talman! Enligt Kalle Larssons beskrivning av socialförsäkringssystemen är allt väl i den bästa av världar. Men verkligheten ser inte ut så. Vi har fortfarande ökande kostnader för ohälsan som kommer att landa i över 110 miljarder kronor under det här året.

Vilka är det som drabbas, Kalle Larsson, av dessa skenande kostnader och den urholkning och det hot som riktas mot välfärden genom att ohälsokostnaderna tar över så mycket? Vilka är det som drabbas i vårt samhälle av den situationen? Är det inte de svagaste och mest utsatta?

Anf. 34 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Svaret på Sven Brus fråga är ja. Det är precis de som drabbas. Det är därför det är så angeläget att det görs insatser för att människor ska kunna komma tillbaka i arbete.

Det finns i betänkandet beskrivet en del av de förslag vi gemensamt har kommit fram till mellan de tre partierna. Det är goda förslag men enligt vår uppfattning inte tillräckliga. Det krävs förstås också andra insatser. Vi har lämnat sådana förslag i budgetförhandlingar, motionsvägen och i den allmänna debatten. Det handlar om att de ekonomiska resurserna till kommuner och landsting måste öka så att vi får anställa fler av de människor som sparkades i början av 90-talet under den tiden den borgerliga regeringen styrde detta land. Det handlar om att utöka försöksverksamhet och så småningom också införa sex timmars arbets-

dag så att slitet på arbetsplatserna blir mindre. Det handlar om rymliga arbetsplatser. Det handlar om många och stora förändringar som skulle innebära att många av dem som Sven Brus talar om, de svagaste, inte skulle behöva drabbas av ett system med skenande ohälsotal.

Visst går det att göra mycket. Vi har lämnat sådana förslag. Mig ver-terligen är inte ökade resurser till kommuner och landsting, sex timmars arbetsdag eller diskussion om rymliga arbetsplatser sådant som Kristdemokraterna ännu så länge har anslutit sig till. Sven Brus är välkommen att göra det i detta replikskifte.

Anf. 35 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Kristdemokraterna har mycket väl anslutit sig till förslagen om mer resurser till kommunerna. Det har vi i våra budgetalternativ. Vi kristdemokrater vill också ha ett generellt välfärdssystem som ger en grundtrygghet för alla människor, inte minst för de svagaste.

Nu är Kalle Larsson och jag överens om att det är de svagaste som drabbas av de skenande ohälsokostnaderna, som tränger ut andra delar av välfärden. Ser inte Kalle Larsson ändå ett behov av att ha ett socialförsäkringssystem som är stabilt över konjunkturer, över mandatperioder, över politiska växlingar? Som läget är i dag används även socialförsäkringarna som budgetregulatorer. Tycker Kalle Larsson att det är bra att man försöker få ihop sin budget genom att göra ingrepp i människors välfärd från budgetperiod till budgetperiod och därmed skapar otrygghet och instabilitet? Är det inte en poäng att komma åt detta och skapa en trygghet över konjunkturer över mandatperioder?

Anf. 36 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Sven Brus har helt rätt i sin grundläggande inställning. Vi behöver ett system som är stabilt, såväl över politiska majoriteter, även om vi hoppas att de sällan skiftar, som över konjunkturer. Men hur ska det systemet se ut? Det är den frågan jag lyfte fram i mitt anförande i dag.

Min uppfattning är att det system vi har i dag är fullgott som försäkringssystem. Det är skattefinansierat, och det bygger på tillgång till ersättning grundad på inkomstbortfallsprincipen som man klarar sig relativt väl på i förhållande till sitt tidigare liv. Vi skulle gärna se högre ersättningsnivåer. Vi skulle gärna se högre tak så att fler kommer in under taken. Det är ingen hemlighet.

Men det statsministern aviserade, och som Sven Brus välkomnade i talarstolen, var något annat, nämligen att den enskilde ska betala mer av sin egen sjukförsäkring i framtiden. Jag är medveten om att det här än så länge är på diskussionsstadiet och att det kanske bara är en så kallad testballong som har släppts upp. Men det är tillräckligt många borgerliga partier som har greppat den ballongen för att det ska vara värt för mig att säga att vi är icke med i diskussioner på denna politiska grund. Då får man vända sig till dem som står för en sådan politik också i allmänhet, nämligen till de borgerliga partierna.

Anf. 37 BIRGITTA CARLSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja mitt anförande med att yrka bifall till reservationerna nr 4 och 10. Jag står givetvis bakom alla reservationer som

Centerpartiet finns med på, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till dessa två.

Så har då äntligen Göran Persson fått upp ögonen för att det behövs en kraftsamling omkring socialförsäkringssystemen. För någon vecka sedan aviserade Göran Persson vid en frågestund i kammaren att en parlamentarisk kommitté ska tillsättas för att utreda om en socialförsäkringsreform bör genomföras efter den modell som gjorts i pensionssystemet. Centerpartiet välkomnar en sådan översyn av socialförsäkringarna. Detta har vi efterfrågat i flera års tid, men nu äntligen verkar det som att detta kan bli verklighet.

Sjukfrånvaron har under de senaste sex åren ökat dramatiskt och framstår i dag som ett av de största hindren för Sveriges ekonomiska utveckling. Brist på anställningsbar arbetskraft och frånvaron i den befintliga arbetsstyrkan håller tillbaka produktionen i näringslivet och sänker kvaliteten i de offentliga välfärdstjänsterna.

Med tanke på att statsministern uttalat sig om att tillsätta denna utredning är det mycket förvånande att inte utskottet vid behandlingen av vår motion gått med på ett tillkännagivande till regeringen om att en parlamentarisk utredning om de ekonomiska trygghetssystemen bör tillsättas.

Herr talman! Socialförsäkringarna är inte anpassade till dagens anställnings- och sysselsättningsformer. Många står utanför dagens sociala försäkringssystem. De som inte har kommit in på arbetsmarknaden har inte rätt till vare sig sjukpenning, a-kassa eller tjänstepension. För att ett framtida ekonomiskt trygghetssystem ska vara långsiktigt hållbart är det viktigt att det stöds av en bred politisk majoritet, i likhet med den överenskommelse som ingicks i samband med reformeringen av pensionssystemet.

Centerpartiet vill ha ett trygghetssystem som ska vara långsiktigt hållbart och kan klara svängningar i konjunkturen liksom förändringar i demografin. Det ska syfta till att hjälpa människor som på grund av sjukdom eller arbetslöshet förlorar sin arbetsinkomst tillbaka till arbetslivet. Genom att renodla trygghetssystemets olika ersättningsnivåer och skapa ett enhetligt system blir det också mer förutsägbart såväl för den enskilde som för staten.

Både rättvisa och effektivitet talar för införandet av en samordnad arbetslivsförsäkring, där sjukförsäkring, arbetsskadeförsäkring och arbetslöshetsförsäkring ingår och där ersättningsnivåerna harmoniseras och myndighetsstrukturerna slås samman. Detta bidrar till bättre användande av våra gemensamma resurser, snabbare rehabilitering och också minskad rundgång i systemen.

Personer som av någon anledning inte har möjlighet att försörja sig själva måste snabbt få tillgång till rehabilitering, utbildning eller annan hjälp till omställning. Målet ska vara att kunna återgå till egen försörjning. I den processen har solidariskt finansierade välfärdstjänster som utbildning, vård och rehabilitering stor betydelse. I det ekonomiska stödet är det grundtryggheten som måste komma i första rummet. Livets nödort för de sämst bemedlade måste alltid komma före en millimetertrygghet för hög- och medelinkomsttagare.

Grundtrygghet innebär inte kravlöshet. Alla ska ha skyldighet att söka arbete eller genomgå rehabilitering för att få del av grundpenningen.

Centerpartiet vill höja golvet i trygghetssystemet, vilket innebär en höjning av grundnivån till 200 kr i den tillfälliga föräldrapenningen och sjukpenningen.

Herr talman! Jag vill särskilt nämna en kategori människor som missgynnas av dagens system, nämligen egenföretagarna. För dem är det stora brister i de sociala trygghetssystemen. När denne är sjuk eller föräldraledig kan företaget tillfälligt behöva vara stängt med bortfall av inkomster som följd. Samtidigt riskeras ett mer långsiktigt inkomstbortfall genom att kunderna söker sig till andra företag. Detta är särskilt känsligt för de företag som verkar inom tjänstesektorn där lager inte kan byggas upp som buffert och där det kan vara svårt att ersätta företagaren med en vikarie. Detta problem går att lösa genom att beräkningen av SGI ger egenföretagare en inkomsttrygghet som är likvärdig den som gäller för löntagare. Beräkningen av SGI bör utgå från taxerad inkomst justerad för resultatreglerade poster.

En annan grupp i vårt samhälle som inte kommer i åtnjutande av trygghetssystemen är våra studenter. Nu när regeringen äntligen tillsatt en studiesocial utredning är uppdraget tyvärr begränsat till en analys av den ekonomiska och sociala situationen för studenter.

Eftersom regeringen anser att grundstrukturen för de olika socialförsäkringssystemen ska ligga fast finns det inget som talar för att studenterna verkligen kommer att få ta del av trygghetssystemen. Centerpartiet vill därför att regeringen tillsätter en ny studiesocial utredning som är parlamentariskt sammansatt och där studenterna verkligen ges ordentlig representation. Studenterna har som alla andra behov av ett tryggt och säkert trygghetssystem.

Herr talman! Sedan övergår jag till regeringens avsaknad av tydlighet för att komma till rätta med den ofantliga utgiften inom utgiftsområde 10. Centerpartiet anser att det är viktigt med mål och delmål. Vi förelår att man fram till 2008 ska minska utgifterna med 10 % per år. Det är viktigt att ha delmål så att man kan stämna av hur man lyckas.

I vårt budgetförslag, som redan röstats ned av majoriteten här i riksdagen, visar vi hur man skulle kunna minska kostnaderna genom att övergå från passivt stöd till aktiva insatser, bland annat i form av en rehabiliteringsgaranti. En rehabiliteringsplan ska vara färdig inom sex veckor, och den försäkrade ska få tillgång till en rehabiliteringslots. Om rehabiliteringsgarantin inte uppfylls bör den sjukskrivne ha möjlighet att få kostnadstäckning för relevanta rehabiliteringstjänster från privata aktörer.

I dag är olikheterna stora runtom i landet vad gäller ekonomiska resurser för rehabilitering och utbud av rehabiliteringsinsatser. De som i dag står utanför eller bedöms ha små möjligheter att återvända till arbetsmarknaden ska ha samma rätt till insatser som övriga medborgare. Det är därför angeläget att rehabiliteringsbegreppet ges en definition som innefattar såväl social och medicinsk som arbetslivsinriktad rehabilitering. Rehabilitering måste också ses i ett livslångt perspektiv och inte bara som en insats för yrkesverksamma eller för den som kan rehabiliteras tillbaka till yrkeslivet. Av det följer att rehabiliteringen efter fyllda 65 år inte automatiskt kan hänskjutas till normalt åldrande och bli en geriatrisk fråga.

Prot. 2003/04:47
11 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Utgiftsområde 10

Det finns stora samhällsekonomiska vinster att göra genom till exempel minskat behov av läkarkontakt, mediciner och hjälpmedel om man satsar på en kontinuerlig rehabilitering i livets alla skeden. De vinster som har att göra med den enskildes livskvalitet är då inte inräknade.

Herr talman! Den kraftfullaste åtgärd som regeringen vidtagit inom socialförsäkringsområdet är att införa en tredje sjuklönevecka, alltså skjuta över kostnaden på någon annan. Detta anser vi i Centerpartiet inte är tillfredsställande. Det är ett dråpslag för många mindre företag, särskilt inom tjänstesektorn. Därför föreslår vi i Centerpartiet en annan sjuklönemodell, där storleksrelaterat arbetsgivaransvar bör införas. Det är antalet anställda som ska avgöra omfattningen av detta ansvar efter principen att fem anställda motsvarar fem sjuklönedagar per anställd upp till maximalt 30 dagar. Genom en likformig nedsättning av arbetsgivaravgiften kommer de mindre företagen att gynnas något. Detta känns särskilt angeläget eftersom det enligt statistik är lägre sjuktal i de mindre företagen.

Nu har ju både Vänsterpartiet och Miljöpartiet kritiserat den tredje sjuklöneveckan. Då kan jag fråga Kerstin Kristiansson Karlstedt: Kommer Socialdemokraterna att vidhålla att vi ska ha kvar den tredje sjuklöneveckan eller när kommer det ett förslag om en förändring inom det området?

Till sist, herr talman, vill jag beröra en utredning som är avslutad som gäller socialförsäkringens administration. Vi i Centerpartiet menar att det är viktigt att socialförsäkringsadministrationen även i framtiden ska bygga på en organisation med en starkt decentraliserad grundstruktur. Vi kommer inte att medverka till ett förstatligande av försäkringskassorna.

Anf. 38 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag har ett par frågor till Birgitta Carlsson. De rör hennes välkomnande av statsministerns inbjudan till samtal om en ny socialförsäkringsmodell. Man kan ju tänka sig att det i en sådan modell ingår sänkta ersättningsnivåer, till exempel sänkta tak, alltså försämringar i systemet. Men jag utgår från, och jag vill gärna ha svar på den frågan, att Birgitta Carlsson har för avsikt att se till att det är lika god trygghet i ett framtida system som det är i dagens system. Har jag rätt på den punkten?

Så kommer den andra frågan. Om man väljer att göra en förändring kan man fortfarande förhålla sig till två olika sätt att finansiera och använda socialförsäkringssystemet. Det ena är ett gemensamt finansierat system. Det är omfördelande. Man betalar in via skatten och får ut efter behov. Det andra är ett privat försäkringssystem där man åtminstone till en liten del, det är ju det statsministern har aviserat, ska öka andelen privata försäkringar, eller "individuella" försäkringar som den som inte vill att det ska låta så negativt gärna säger.

Min fråga är: Vilken av dessa två modeller är Birgitta Carlssons förstahandsmodell?

Anf. 39 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Först vill jag säga något om detta att vi välkomnar den utredning som Göran Persson har aviserat. Det är en fråga som vi har drivit under väldigt lång tid. Som det är i dag har du olika ersättningsystem. Är man arbetslös har man en ersättningsnivå. Är man sjukskriven

har man en annan. Får man en skada bedömd som arbetsskada har man en tredje ersättningsnivå.

Vi menar att det är viktigt att vi har ett trygghetssystem där vi vet vad som gäller och där ersättningen ligger på samma nivå. Vi har inte pratat om att vi skulle sänka ersättningsnivåerna, men däremot harmonisera dem så att det bli mer enhetligt. Dessutom skulle man kunna göra stora samordningsvinster, tror vi, om människor inte behöver saxa sig mellan olika system. Det finns någonting som vi kallar för arbetslivsförsäkring, som man får ersättning från om man är i behov av stöd från samhället.

Sedan kommer jag till finansieringen. Det är ju så i dag att den inkomst vi har är relaterad till den nivå vi får ersättning från. Nu är det i och för sig så att alltihop går via samhället. Jag tycker att den utredning som ska tillsättas, för nu utgår jag från att det blir en utredning som tillsätts, förutsättningslöst ska undersöka vad som är det bästa för den enskilda individen. Det som är viktigt är att inte människor kommer i kläm. Huruvida det går via försäkringar, som vi i så fall kommer överens om med arbetsmarknadens parter, eller via staten tycker jag att utredningen får ha fria händer att lägga fram förslag om.

Anf. 40 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Det är ju sällsynt att det i politikens värld finns något som är förutsättningslöst. Det finns alltid förutsättningar och utgångspunkter för en politisk diskussion, så också för en utredning. Den förutsättning som statsministern än så länge har beskrivit är, och jag citerar från protokollet den 13 november, det handlar om socialförsäkringarna: ”Det är möjligt att vi där måste göra en reform av samma slag som vi har gjort i pensionssystemet, det vill säga att vi har en basal finansiering från samhället och därutöver avtalsfinansierade tillägg och att det på toppen kan finnas en individuell försäkring.”

Jag ställer inte frågan för att Birgitta Carlsson ska säga att det är väl bra att utreda. Det kan man alltid säga. Det är väl bra att utreda så att vi får veta mer, och kanske blir det precis vår modell som går hem. Nej, jag ställde frågan mycket specifikt. Är Birgitta Carlsson och Centerpartiet beredda att medverka till att man privatiserar delar av sjukförsäkringen? Eller är Birgitta Carlsson beredd att gå den andra riktningen, vilket vi har lagt fram förslag om, att i stället se till att det är det generella, det gemensamt finansierade som är huvudregel och att vi steg för steg motar bort de privata inslagen i försäkringen?

Det är egentligen en konkret fråga. Är Birgitta Carlsson beredd att ha ett system där inkomstskillnader förstärks genom socialförsäkringssystemet? Eller är Birgitta Carlsson beredd att medverka till det system som är det som arbetarrörelsen, emellanåt tillsammans med Birgitta Carlssons parti, har byggt upp med en generell välfärd som finansieras gemensamt genom skatten och som kommer människorna lika mycket till del enligt inkomstbortfallsprincipen?

Anf. 41 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller trygghetssystemen har ju vi från Centerpartiet ganska många gånger diskuterat det här med att ha en rejält tilltagen grundtrygghet. I vårt förslag höjer vi ju golvet upp till 200 kr. Det är för att vi är väldigt angelägna om att de som är i störst behov av sam-

Prot. 2003/04:47
11 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Utgiftsområde 10

hällets stöd också ska få det. Precis som jag sade i mitt anförande anser vi att det är viktigare att förbättra, att höja golvet, än att hela tiden se till att den som har högre inkomster garanteras att få ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen när man är i behov av stöd från samhället för att man inte kan arbeta av någon anledning.

Vi tycker att grundtryggheten är viktig, och vi måste se till att ersättningen ligger på en skälig nivå. Det kommer naturligtvis också att finnas privata lösningar som tar hand om "toppen" av nivån. Redan i dag finns många som av olika anledningar försäkras sig, och jag tror att den lösningen kommer att finnas även i framtiden. Men grundtryggheten ska samhället stå för.

Anf. 42 MONA JÖNSSON (mp):

Herr talman! Ohälsan är det stora samtalsämnet på olika håll i landet. Många människor har drabbats av långtidssjukskrivningar och sedan hamnat i sjuk- och aktivitetsersättningar. Just nu får 502 300 personer sjuk- och aktivitetsersättning, vilket är 19 400 fler än vid denna tid förra året. Det är ett ofattbart stort antal människor.

Göteborgs stad hade vid utgången av förra året ungefär 475 000 invånare. Tänk er att alla i Sveriges andra stad, plus några till, gått sjukskrivna på en och samma gång. Skulle vi inte ha reagerat starkare då? Man kan undra varför så många säger att de inte vet vad som ska göras åt detta fenomen.

Läkare säger att många med diffusa symtom är sjukskrivna och att de inte vet hur de ska handskas med dem. I stället fortsätter de att sjukskriva om och om igen. Många behöver vara sjukskrivna länge, visst, men jag tror att det finns många som skulle behöva mer hjälp att reda ut varför det gått snett, varför de är sjukskrivna. Många vet redan vad som gick fel men inte hur de kan få den hjälp de behöver. Ingen är egentligen intresserad av att fråga de sjukskrivna vilken hjälp de själva tror skulle behövas för att de ska kunna komma tillbaka i arbete.

Miljöpartiet har i många år drivit frågan om fler beteendevetare till vårdcentralerna för att avlasta läkarna. De sjukskrivna skulle på så sätt få bättre hjälp att snabbare komma till rätt rehabilitering eller komma underfund med hur de kan förändra sin tillvaro. Det är nämligen inte bara arbetslivet som ligger bakom de höga sjukskrivningstalen. Tempot i hela samhället är uppskruvat. Man hinner inte med familj, hem och arbete – och dessutom få lugn och ro för att kunna ladda batterierna igen.

Som vi sett är kvinnor överrepresenterade i sjukskrivningstalen. I veckan kom en redovisning av en fem år lång studie av landets alla 115 000 kommunalt anställda vårdbiträden och undersköterskor inom äldre- och handikappområdet. Studien är gjord av Lotta Dellve vid Institutionen för arbets- och miljömedicin på Sahlgrenska Universitetssjukhuset i Göteborg. Den visar att kvinnor får sjukersättning fyra gånger så ofta som män och är långtidssjukskrivna dubbelt så ofta som män inom samma yrke.

Mycket handlar om både den psykiska och fysiska belastning som arbetet innebär. Dels är vårdtagarna äldre och sjukare än förr, dels behövs bättre utbildning i arbetsmiljöfrågor. Man gjorde också en delstudie som visade att av 400 personer som hade förtidspension skulle många ha velat och kunnat arbeta om arbetsuppgifterna hade anpassats till individen.

Vad vill jag då säga med att referera till denna studie? Jo, jag tror att den kan vara en vägvisare till vad som hade kunnat undvikas, bland annat om vi inom den offentliga sektorn haft fler chefer och arbetsledare som var intresserade av sina medarbetare – inte bara av att budgeten följdes, om det funnits ett fungerande arbetsmiljöarbete, en bra företagshälsovård, fler beteendevetare inom vården samt rehabilitering med inriktning på kvinnors och mäns olika behov. Dessutom skulle vi behöva en bättre samverkan mellan myndigheter. Exempelvis behövs samverkan i större omfattning mellan Riksförsäkringsverket och arbetsmarknadsmyndigheterna.

En utredning bör snarast tillsättas för att ur ett individperspektiv underlätta rehabilitering och se vilka möjligheter det finns för effektivisering, sammanslagning och samverkan mellan myndigheterna.

Herr talman! Allt fler människor upplever en elöverkänslighet av varierande grad. Orsaken till dessa besvär har diskuterats flitigt, och inte sällan har den enskilda människan hamnat i kläm och behandlats på ett icke-värdigt sätt. Vissa försäkringskassor godkänner heller inte elöverkänslighet som sjukdom, och drabbade kan därmed inte få elöverkänslighet klassad som arbetsskada så att arbetsgivaren kunde vidta nödvändiga åtgärder och den sjuka komma i arbete igen.

Slutligen anser jag att vi på alla nivåer i samhället måste hjälpas åt så att inte fler människor hamnar i långtidssjukskrivningar.

Jag yrkar bifall till Miljöpartiets reservationer 41 och 48.

Anf. 43 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet i denna del och avslag på reservationerna.

Vem önskar sig egentligen sjuk? Alla, när vi själva får välja, väljer naturligtvis att vara friska, kunna arbeta och aktivt bidra till vår försörjning. Detta är djupt rotat i det svenska samhället. Ändå finns ohälsan där både som ett stort samhällsproblem socialt och ekonomiskt och som en tragedi för den enskilde som drabbas av den.

Välfärd skapas varken av sig själv eller är något av sig själv alltid bestående. När de höga sjukförsäkringskostnaderna hotar såväl sjukförsäkringssystemet som andra delar av välfärden måste vi naturligtvis reagera. Därför har vi varit tvungna att sätta in åtgärder som innebär att alla ska vara med och ta ansvar – offentliga och privata arbetsgivare, myndigheter, organisationer och individer. Alla har vi ett ansvar, och alla berörs vi av detta på ett eller annat sätt.

Vi socialdemokrater vill skapa ett mänskligare arbetsliv som värnar om både trygghet och utveckling. För mig är tryggheten en del av välfärden. Jag vill ha ett samhälle där människor känner sig trygga i livets olika skeden. Grunden för tryggheten och rättvisan är att vi har tillräckligt med resurser att fördela. Det förutsätter att vi har en tillväxt som kan generera de resurser vi behöver. Tillväxt i sin tur förutsätter att vi tar till vara alla människors förmåga och vilja till arbete.

Under en rad år har vi socialdemokrater i samarbete med våra samlingspartier Vänstern och Miljöpartiet i denna kammare presenterat och beslutat om olika åtgärder i syfte att öka hälsan i arbetslivet och halvera sjuktalen fram till år 2008. Vi har lagt fram ett elvapunksprogram som nu till stora delar är genomfört. Vi har lagt fram förslag som ser till hel-

heten när det gäller människors livssituation, både privat och i arbetslivet. Grunden i arbetet är det som anges i arbetsmiljölagen, nämligen att se till den enskilda människans fysiska och psykiska förutsättningar.

Kunde vi enas om detta synsätt vore mycket vunnit i Sveriges riksdag, på arbetsmarknaden och för de enskilda individerna. Våra personliga förutsättningar skiftar i livets olika skeden, och egentligen tror jag att det mycket handlar om vilken människosyn var och en av oss är bärare av.

Från att mest ha sett till människors arbetsförmåga har vi nu successivt flyttat fokus till att mer koncentrera oss på den arbetsförmåga som faktiskt finns. Fokus på arbetsförmågan är också en viktig del i de åtgärder som började gälla från den 1 juli i år. Det är en följd av den proposition om förändringar i sjukskrivningsprocessen som vi behandlade i kammaren i våras och innebär i korthet följande – jag repeterar det för att påminna alla:

Andelen deltidssjukskrivna har ökat i förhållande till hur det var tidigare.

Arbetsgivarna ska göra en obligatorisk rehabiliteringsutredning. Det är nämligen på arbetsplatsen man vet hur arbetsförhållandena ser ut och vad som behöver göras. Här har de lokala arbetsmarknadsparterna ett stort ansvar. Att parterna är med och tar sitt ansvar för att följa upp de sjukskrivnas situation och se till att rehabiliteringsinsatser blir gjorda är helt avgörande om vi ska lyckas stävja ohälsan.

Avstämningsmöten är en annan viktig del som införts. Här ska försäkringskassan vara motorn i rehabiliteringsarbetet. Försäkringskassan kallar till och deltar i avstämningsmötena tillsammans med arbetsgivaren, den sjukskrivne, arbetsförmedlingen, den intygsskrivande läkaren med flera aktörer.

Förlängd tid för vilande sjukersättning för att pröva förvärvsarbete infördes också från den 1 juli.

Läkarnas utbildning förstärks genom en förbättrad utbildning i försäkringsmedicin. För att förbättra situationen har ett resurstillskott på 20 miljoner kronor avsatts för 2003 respektive 2004.

Fler försäkringsläkare är en annan del.

För läkare som sjukskriver är det också viktigt att dra nytta av sjukgymnasternas kompetens på området, vilket vi också påpekar i utskottsberäkningen. De besitter en viktig kompetens som många gånger kan vara värdefull vid bedömningarna av den enskildes arbetsförmåga samt behov av rehabiliteringsinsatser. Nu är det upp till regeringen att pröva frågan om en försöksverksamhet.

Arbete pågår med förebyggande åtgärder när det gäller företagshälsovård, de regionala skyddsombudens verksamhet samt tillsynen på arbetsmiljöområdet.

Förslaget om Finsam är en annan del. Det ska jag inte gå närmare in på eftersom vi just har debatterat det i kammaren.

Väl känt vid det här laget är också att vi socialdemokrater vill införa ekonomiska drivkrafter för arbetsgivarna. Det säger jag lite grann som svar på Birgitta Carlssons fråga till mig angående den tredje sjuklöneveckan. Jag kommer tillbaka till den lite senare.

Ekonomiska drivkrafter bör utformas på ett sådant sätt att de ska stimulera arbetsgivarna att ta ett aktivt ansvar för sina anställdas hälsa.

Herr talman! Vi har alltså gjort en rad förändringar som berör sjukförsäkringssystemet. Men det räcker inte till. Oavsett hur många kloka beslut som vi fattar här i riksdagen kommer detta sannolikt inte att vara tillräckligt. Oavsett ohälsans orsaker är det från arbetet som man sjukskrivs, och det är till arbetet som man ska återvända. Undersökningar som har gjorts visar att många sjukskrivna skulle kunna komma tillbaka till arbetet, i någon form i alla fall, om de själva fick ett bättre inflytande över sin arbetssituation. En bra arbetsorganisation som klarar flexibilitet och är kapabel att se till den enskilde individens förutsättningar är A och O. Just därför har arbetsmarknadens parter en mycket viktig roll i ohälsarbetet.

Just därför ställer jag mig mycket frågande till den nästan totala avsaknaden av arbetslivsperspektiv som råder i de borgerliga partiernas reservationer. Vad gör man i stället? Jo, i stället vill Moderaterna, och för övrigt även Kristdemokraterna, lasta de sjuka med sänkt sjukersättning och införande av fler karensdagar. Tror ni på allvar att arbetslivet blir friskare genom att man försämrar för de sjuka? Finns det däremot inte ett samband mellan en dålig arbetsorganisation och ohälsan i arbetslivet? Jag tror att man behöver ett helt batteri av åtgärder för att komma till rätta med och stävja ohälsan.

Herr talman! Jag yrkar återigen bifall till förslaget i utskottets betänkande i denna del och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 44 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag fick delvis ett svar på min fråga till Kerstin Kristiansson Karlstedt, men jag kan ställa några fler frågor.

Finns det inga funderingar på att komma med ett mer rättvist förslag när det gäller ersättning till egenföretagarna? Kerstin Kristiansson Karlstedt talade om alla människors vilja att arbeta. Om det ska vara gynnsamt för företagare ska de inte kunna missgynnas på det sätt som sker i dag om de blir sjuka. Det händer ju att en och annan drabbas, även om sjuktalet är väldigt lågt bland egenföretagarna. Men då får de bara 70 % i ersättning, trots att de betalar in lika mycket till systemet som betalas in till anställda, därför att detta slås ut på veckans alla dagar. Det är åtskilliga företagare som har varit sjuka och som har drabbats av detta som har hört av sig och påtalat hur orättvist detta är.

Jag tycker att det är riktigt att arbetsgivarna har ett stort ansvar för att se till att de har en bra arbetsmiljö. Och det har vi i Sverige i dag med de krav som ställs. Men det händer också att människor drabbas av någonting på fritiden som leder till att de sjukskrivs, men ändå drabbar det företagarna. Det känns definitivt inte rättvist att arbetsgivare ska belastas med den tredje sjuklöneveckan, rehabiliteringsinsatser och annat när människor råkar ut för en olyckshändelse på fritiden. Det är viktigt att man ser till helheten när man gör dessa bedömningar.

Anf. 45 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Det var många frågor på en gång, och jag vet inte om jag hinner besvara dem på den här korta tiden. Men jag ska försöka vara lite summarisk.

Det är inte några nya motioner från Centerpartiet när det gäller egenföretagarna. Jag kan i alla fall erinra mig att de såg ut på liknande sätt i

fjol. Detta är naturligtvis oerhört viktigt för den enskilde, och jag tycker att man borde se över det. Och jag tror att det sker en översyn även i fråga om detta.

Jag ska säga något om arbetsgivaransvaret och den tredje sjuklöneveckan. Beträffande den tredje sjuklöneveckan pågick som bekant samtal i våras om ekonomiska drivkrafter. Dessvärre var inte alla överens i dessa sammanhang. Därför avbröts samtalen. Jag sade också i mitt anförande att det inte är någon hemlighet att vi förordar en sådan lösning. Men eftersom det var en akut situation tyckte vi att båda parter skulle ta sitt ansvar, individen genom sänkta ersättningar och arbetsgivaren genom den tredje sjuklöneveckan. Jag tycker att det är en rättvisefråga, Birgitta Carlsson, att båda aktörerna får ta ett ansvar.

Anf. 46 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Visst är det viktigt och rättvist att man tar ansvar. Men jag kan inte tycka att det är särskilt rättvist när mindre företag många gånger, om de har otur, kan drabbas väldigt hårt. Bevisligen betalar de in lika mycket till systemet, men de har färre sjukskrivningar. Därför tycker jag att Centerpartiets förslag, som också företagen förordar, att man har ett arbetsgivarinträde i förhållande till antalet anställda, är bra. Särskilt företag inom tjänstesektorn kan ju drabbas väldigt hårt om de inte får in ett öre i inkomst men ändå ska betala ut lön både för en vikarie och för sig själv.

Jag ska ta upp en annan viktig fråga. Sven Brus nämnde att vi skulle vara mer flexibla i fråga om ersättningar i sjukförsäkringssystemet. Men sjuk- och aktivitetsersättningar är också ett område där ersättningen är 25 %, 50 %, 75 % eller 100 %. I fråga om detta är det också många som har hört av sig och känt en besvikelse över att det inte finns en större flexibilitet inom det området. En del människor har haft möjlighet att få arbete men bara under förutsättning att de kunde arbeta 60 %. Det innebär att de inte tar den möjligheten eftersom de förlorar så mycket på det när de då bara kan få 25 % från sjuk- och aktivitetsersättningen. De kan alltså inte få arbetet därför att de inte får jobba så lite som 50 %. Men om de jobbar 60 % är de förhindrade att få mer än 25 % från sjuk- och aktivitetsersättningen.

Anf. 47 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag är inte så säker på att jag riktigt förstod alla dessa svängar. Jag vet, precis som Birgitta Carlsson, att det har skrivits många motioner när det gäller en flexiblare sjukersättning. Samtidigt måste man kunna se detta över tid. Om man bor ute i glesbygden och har långa res-tider och så vidare kanske man kan ta detta mer sammantaget och se det över en längre tid. Så tillvida kan man flexa redan i dag. Men utslaget på en månad blir det ändå bara 50 %. Detta kan vi diskutera i all oändlighet. Men jag tycker inte att det är en av de stora frågorna när det gäller ohälsan.

När jag satt här i kammaren och lyssnade på era anföranden tidigare kunde jag höra att få tog upp det förebyggande arbetet. Det är väldigt viktigt att man går in och förebygger skador så att de inte uppstår. Där har arbetsgivarna, oavsett om de är stora eller små, ett ansvar. Det ansvaret tycker jag att de ska ta.

Anf. 48 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Jag tror att vi alla är överens om att vi ska fokusera på arbetsförmågan snarare än på oförmågan. Jag tror också att vi alla är överens om att det sämsta alternativet för en individ är att vara 100 % sjukskriven från sitt arbete. Det är alltid bra för individen att ha någon förankring kvar på arbetsplatsen.

När jag i går kväll träffade en stor grupp företagare förstod jag att man också från företagarnas sida ser det som positivt med fler deltids-sjukskrivningar.

Därför skulle jag vilja ställa en fråga till Kerstin Kristiansson Karlstedt. Utskottets majoritet har ju avstyrkt motionerna om en flexibla sjukförsäkringsmodell där de fasta stegen slopas. Sjukförsäkringsutredningen lämnade i sitt slutbetänkande förslaget om partiell ersättning och att man skulle utgå från en individuell prövning. Men nu säger utskottsmajoriteten här att man utgår från att regeringen fortsatt överväger frågan. Vad är problemet – varför skulle vi inte kunna vidta den här åtgärden omedelbart?

Det finns ett utredningsförslag, och det finns en väl genomarbetad tanke bakom det hela. Vi kan nog vara överens om att det är bra för individen att ha den här bättre flexibiliteten. Även från arbetsgivarnas sida tycker man att det är ett bra förslag. Vad är alltså hindret, Kerstin Kristiansson Karlstedt?

Anf. 49 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Det är klart att frågan tangerar den fråga som Birgitta Carlsson nyss ställde om en flexibel sjukförsäkring. Jag får väl ge samma svar som det jag gav till Birgitta Carlsson. Över tid kan man göra så – över en månad eller några veckor. Visst kan man göra på det viset. Men i dag har vi 25 %, 50 %, 75 % och 100 %. Det må man väl ändå kalla för åtminstone lite flexibilitet. Om nu detta ses över är väl det ett steg i nämnda riktning.

Jag vill fråga Sven Brus – nästan samma frågade jag Birgitta Carlsson om: Är det på det viset att man skjuter in sig på flexibiliteten i sjukförsäkringen och att detta är det allenarådande? Ser ni inget samband med goda arbetsmiljöåtgärder för de anställda? Det handlar om att se till att inflytandet blir bättre, att arbetsorganisationen blir bättre och så vidare.

Oftast handlar det om kvinnor – som sades här tidigare, och då inte bara kvinnor i den offentliga sektorn. Också kvinnliga handelsanställda och kvinnor i hotell- och restaurangbranschen är minst lika utsatta. Varför inte arbeta förebyggande, innan skadorna finns där, just genom att tänka på de bitar som jag nyss räknade upp?

Anf. 50 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Vi kristdemokrater tycker definitivt att arbetsmiljöfrågorna och det förebyggande arbetet är oerhört viktiga. Vi kritiserar regeringen för dess ensidiga fokusering på de ekonomiska drivkrafterna, som Kerstin Kristiansson Karlstedt väljer att kalla det här för. Det låter ju lite mer aptitligt än att säga vad det egentligen handlar om här, nämligen att övervältra kostnaderna på arbetsgivarna även för skador och sjukdomar som inte är relaterade till arbetslivet.

Varannan långtidssjukskriven säger faktiskt att hans eller hennes situation inte beror på arbetslivet. Jag undrar om Kerstin Kristiansson Karlstedt på full allvar menar att det svenska arbetslivet har blivit så extremt mycket sämre sedan 1997 att det motiverar en fördubbling av ohälsokostnaderna. Kan det verkligen vara så att arbetsmiljön under de senaste sex åren har förändrats så dramatiskt att sjukskrivningarna har ökat så enormt? Så kan det naturligtvis inte vara, utan detta är naturligtvis ett sätt för regeringen att budgetmässigt komma till rätta med problemet.

Jag skulle vilja ställa en övergripande fråga: Tror Kerstin Kristiansson Karlstedt på fullt allvar att det är möjligt att uppnå målet om att halvera ohälsokostnaderna till år 2008 genom att ensidigt övervältra kostnadsansvaret på arbetsgivarna – behövs det inte en mer samlad politik som innefattar hela livspusslet?

Anf. 51 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi har en helhetssyn när det gäller de här frågorna. Under mina åtta anmälda talarminuter försökte jag att någorlunda framföra det. Vi ser till människans hela livscykel. Vi ser till olika skeenden i livet, och vi ser till hur en dag sammantaget ser ut. Varför, Sven Brus, är det så att detta egentligen inte är en fråga – som ni ibland vill göra gällande – om att den offentliga sektorn är en dålig arbetsgivare? Det är inte det som det handlar om.

Detta är en stor kvinnofråga. Det är kvinnorna som är mest utsatta. Trots att jag och, hoppas jag, Sven Brus tycker att vi lever i ett jämställt samhälle är det förvisso inte så. De kvinnor som under dagen står där i monotona och slitsamma jobb går sedan hem och sköter hem och barn, ibland också frisk man. Det gör att det i längden blir väldigt slitigt – därav utbrändheten, därav skador på rörelseorganen och så vidare. Lite grann är det detta som det handlar om, och det är också detta som lite grann kommer i skymundan.

Vi ser till helheten. Vi kan inte lagstifta om hemmets frid men vi kan lagstifta om sådant som handlar om arbetstiden. Förvisso är vi en stor del av livet på vårt arbete.

Anf. 52 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Kerstin Kristiansson Karlstedt säger sig vilja ha ett mänskligare arbetsliv. Det är vi helt överens om. Vi är överens om att vi ska ha ett förebyggande arbete och om att vi ska fokusera på arbetsförmåga i stället för på arbetsoförmåga. Det är inte det som skiljer mellan oss.

Kerstin Kristiansson Karlstedt sade i sitt svar till Sven Brus att Socialdemokraterna – jag antar att du också svarar för regeringen eftersom den inte är företrädd här i dag – fokuserar på helhetsperspektivet när det gäller människan, något som jag berörde i mitt inledningsanförande. Men, Kerstin Kristiansson Karlstedt, ni har ju inte lagt fram ett enda förslag kopplat till ohälsan som rör den andra delen av människors vardag, av människors vardagsliv. Det gäller då att hela situationen påverkar, vilket du nu säger att ni har förståelse för.

Sedan skulle jag vilja lyfta fram några lite mer specifika frågor. När det gäller målet om en halvering av ohälsan till år 2008 är många – bland

annat Riksförsäkringsverket, som väl får anses vara en trovärdig bedömare – tveksamma till om det kommer att uppnås med de åtgärder och med den takt i arbetet som nu finns.

Vi kan också se, och detta har diskuterats i utskottet, att av dem som får rehabilitering får 65 % procent tillbaka sin arbetsförmåga. Detta är oerhört bra. Däremot är det 9 % av dem som skulle behöva rehabilitering som inte får det.

Vi i Folkpartiet har lagt fram förslag om en rehabiliteringsgaranti men där har ni återigen yrkat avslag. Vilken information och vilken kunskap har ni från Socialdemokraterna, regeringen och utskottsmajoriteten som gör att ni trots alla oroande signaler kan skriva att målet kommer att klaras och att det inte behövs några kompletteringar eller fler uppdrag från riksdagen?

Anf. 53 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! I mitt anförande försökte jag påminna om de beslut som vi har tagit och som trädde i kraft den 1 juli i år. Från den 1 juli och fram till december är det knappt ett halvår. Jag tror inte att de förslagen och besluten ännu har kunnat ge en verkan. Ett beslut har vi också tagit i dag. Det gäller då Finsam, som har till uppgift att så snart som möjligt få människor tillbaka till arbetslivet. Detta är en del av rehabiliteringen. Låt oss avvakta ett tag till och se vad det ger för resultat innan vi börjar tala om det som Linnéa Darell nu tar upp!

Anf. 54 LINNÉA DARELL (fp) replik:

Herr talman! Skulle alltså de åtgärder som är beslutade och som gäller från den 1 juli i år rädda det här målet under de återstående åren fram till år 2008? Tillåt mig tvivla på det!

Eftersom regeringens företrädare inte är här utgår jag från att Kerstin Kristiansson Karlstedt kommer att svara också i fråga om det som riksdagen borde ha fått veta lite grann om här i dag, nämligen vad som är på gång i diskussionerna om arbetsgivaransvar och förändringar.

Först och främst tog ju riksdagen i våras beslut om den tredje sjuklöneveckan. I det beslutet låg också frågan om högkostnadsskydd för företagen. Vi har inte fått svar om vad som hänt där. Nu har vi dock via medierna uppgifter om att man kommer att föreslå ett 25-procentigt ansvar att ligga hos arbetsgivarna.

Det finns också en diskussion i medierna – något som ”läckt” från departementet – om att arbetsmiljöåtgärder och kollektivavtal om företagshälsovård skulle innebära att företagen kan slippa det här sjuklöneansvaret.

Efter vad jag förstår utifrån vad jag har sett skulle det alltså kunna vara så att ett litet företag som har mycket låg frånvaro men som inte har kollektivavtal om företagshälsovård kan få betala den 25-procentiga sjuklönen, medan ett företag som har kollektivavtal men hög frånvaro kan befrias från sjuklöneansvaret. Är detta korrekt?

Anf. 55 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! De där uppgifterna, om jag förstod det rätt, har Linnéa Darell fått via medier. Jag har också hört något liknande via medier, men det är inte min uppgift att stå här och vare sig förklara, försvara eller

Prot. 2003/04:47
11 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Utgiftsområde 10

dementera det som kommer den vägen. Det tycker inte jag är rätt. Därför tycker jag att frågan inte fordrar något större svar än så.

Vad gäller den tredje sjuklöneveckan har jag försökt förklara tidigare att vi måste agera på något sätt när vi inte kom fram med ekonomiska drivkrafter, som naturligtvis hade varit mycket bättre. Vad det handlade om när vi tog beslutet, som gäller från den 1 juli, var att båda parter ska ta sitt ansvar, både individen och arbetsgivaren. Därför kom förslaget om tredje sjuklöneveckan.

Vad gäller högkostnadsskyddet, som också Linnéa Darell tog upp, vet hon lika väl som jag var den frågan har landat någonstans. Den är hos EU-kommissionen. Det pågår överläggningar. Det är olyckligt, det tycker vi båda två. Men nu är det som det är. Men där ligger den, och det tror jag Linnéa Darell vet också.

Anf. 56 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Arbetsgivarna har egentligen väldigt få redskap att kunna korta av sjukskrivningsperioder för att få tillbaka medarbetare i arbete, eftersom regeringen inte har förändrat regelverket som skulle kunna bidra till det. Arbetsgivarna vet inte ens vad det är för sjukdom som den sjukskrivne har, så det är inte lätt ur den synpunkten. Läkaren känner ofta inte till vad det är för arbetsplats.

Då har vi lagt ett förslag om att man ska kunna sjukskrivas från vissa arbetsuppgifter. Målet med detta är att ta till vara det friska, att man redan från första stund ska ge arbetsgivaren en möjlighet att ta tillbaka den sjukskrivne till arbetsplatsen.

Detta avstyrks i betänkandet, där man skriver, fritt återgivet: Det hänger samman med om arbetsgivaren kan anpassa en anställds arbete eller finna andra arbetsuppgifter. Dessutom ska arbetsgivarens rehabiliteringsutredning innehålla uppgifter om möjligheten att vidta sådana åtgärder.

Enligt vad jag förstår tycker majoriteten att detta i stort är bra. Men det är liksom inte bra med en gång, och av det skälet vill jag fråga: Betyder den här skrivningen att man skulle kunna vara beredd att ställa upp på åtminstone det förslaget av de konkreta punkter som vi moderater har i vårt föreslag?

Anf. 57 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag är inte så alldeles säker på att jag förstod frågan. Vad det handlar om är rehabilitering och att få tillbaka den sjukskrivne så fort som möjligt på arbetsplatsen. Det är väl en gemensam ambition vi har allihop – naturligtvis. Men vad Anna Lilliehöök glömmer bort är arbetsgivaransvaret. Arbetsgivaren är skyldig, och så står det också i utskottsbetänkandet, att göra en rehabiliteringsutredning i syfte att få tillbaka arbetstagaren så snart som möjligt på arbetsplatsen. Går det inte att placera den anställde på det gamla arbetet kan man hitta nya arbetsuppgifter. Oftast brukar det lösa sig i största samförstånd.

Jag tror inte att man löser frågan med ohälsan genom att pådyvla den enskilde individen ytterligare en karensdag, som ju Moderaterna föreslår och dessutom vill sänka ersättningarna. Det tyder på att man har en viss misstro gentemot människor. Människor fuskar, och då ska de nypas åt. Det är inte vår grundsyn.

Anf. 58 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Då kom Mona Berglund Nilsson in på frågan hur vi respektive majoriteten ser på det här med ekonomiska drivkrafter också för individen. Ja, vi har föreslagit 75 % ersättningsnivå. Det har vi bedömt som en balansering mellan en rimlig ersättning och att den inte ska vara ett alltför starkt argument för att sjukskriva sig.

De ekonomiska drivkrafterna gäller enligt vår uppfattning faktiskt inte bara arbetsgivaren, utan de gäller också individen. Jag tänkte läsa ur den bilaga som finns till regeringens budget. Där står – det är i och för sig bara en rapport men ändå: Ekonomiska incitament har betydelse för individens benägenhet att sjukskriva sig.

Jag trodde att det var ställt bortom alla tvivel.

Så skriver man att till exempel karensdagen sannolikt har stor betydelse för nedgången av kort frånvaro, och man talar om att undersökningar visar att ersättningsnivån har en generell påverkan på sjukskrivningen.

Delar Mona Berglund Nilsson inte vad som står i denna bilaga till årets budget? *Avstämning av regeringens mål för minskad ohälsa*, heter dokumentet.

Anf. 59 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Repliken avsåg Kerstin Kristiansson Karlstedt.

Anf. 60 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik:

Herr talman! Så heter jag och ingenting annat – ett långt namn men jag heter så.

Det ska vara balans, började Anna Lilliehöök med. Balans tycker inte jag det är om en part hela tiden är utsatt. Ohälsan är ett vitt problem – det är ett mycket vitt spektrum – och då måste man angripa den ur olika utgångspunkter. Det går inte att prata om balans samtidigt som man entydigt slår mot den sjukskrivne. Det går inte prata balans i de termerna, Anna Lilliehöök.

Anf. 61 SIW WITTGREN-AHL (s):

Herr talman! Riksdagsledamöter och socialförsäkringsutskottets ledamöter! Jag vill tacka för svaret på de två motioner som jag har skrivit under, och dessa har kommit till genom samarbete dels med LO-distriktet hemma, dels med Astma- och Allergiförbundet. Det är motionerna Sf329 och Sf370. Bägge motionerna handlar om vad som händer vid sjukdom och vid den efterföljande rehabiliteringen, eller snarare vad som inte händer.

Vi har i dag, som många har påpekat, höga sjukskrivningstal och arbetsplatser som är väldigt slimmade. Lätta rörliga arbeten är väldigt svåra att hitta, och det krävs av oss i dag nästan att vi kan arbeta 110 %. Detta kan säkert några av oss göra under några år av våra liv, men inte alltid. Vi är olika, vi har olika bra egenskaper och vi är bra på olika saker. Det är viktigt att komma ihåg när det gäller våra arbetsplatser och vilka arbeten vi ska utföra.

Bägge mina motioner handlar om vad som händer när man har varit sjuk en längre tid och kommit tillbaka till arbetet. Har man då ett arbete som man behöver omplaceras ifrån och arbetsgivaren inte kan göra detta

utan man måste söka ett annat arbete, bedöms man efter de egenskaper man har, fysiska och psykiska. Om försäkringskassan då konstaterar att man kan få ett jobb såsom man är tar de handen ifrån en när det gäller rehabiliteringen, och man får gå till arbetsförmedlingen och söka jobb. Då kan man fråga sig om man har blivit av med sitt arbete eller om man är sjuk, hur stor risken är och i hur hög grad man kan få ett arbete. Man har alltså blivit uppsagd, man är sjuk och man ska söka ett jobb. Då vet alla som har erfarenhet av arbetsmarknaden detta: Att få ett arbete när man inget arbete har är nästan omöjligt. Det är lättare att ha ett arbete och få ett arbete. Därför hamnar man i en spiral, och det och vad som händer belyser båda mina motioner.

Jag avstår från att yrka bifall till mina motioner eftersom man i svaren på motionerna hänvisar till det arbete som pågår med vissa arbetsförmedlingar. Man ska samverka via försäkringskassan med arbetsförmedlingen. Jag avstår från att yrka bifall till den motion där vi kräver att arbetsgivaren ska betala mer för rehabiliteringen och stå för en högre del av kostnaden. Det gör jag därför att Hans Karlsson, arbetsmarknadsministern – jag tycker kanske att han borde ha varit här, men det är han inte – är förhandlare, och vi hoppas att han kommer med ett resultat när det gäller de ekonomiska drivkrafterna. Vi är många som väntar på att det ska kosta att slå ut människor.

Som vi vet har vi många bra arbetsgivare, och det är precis som Kerstin Kristiansson Karlstedt har påpekat här: Det handlar mycket om förebyggande arbete, och det handlar om att både arbetsgivaren och arbetstagarernas organisationer också tar ett stort ansvar för arbetsmiljön och arbetsplatserna.

Därför vill jag skicka med till regeringen – jag hoppas att de läser protokollet – att jag tycker att man via regleringsbrevet till AMS borde betona främjandelagen. Den kan man använda så att om man blir sjuk eller börjar bli krasslig på jobbet ska åtgärder sättas in redan innan man har slagits ut så att inte människor i dag hamnar i systemen. Både arbetstagare och arbetsgivare borde få den hjälp som finns av myndigheterna som är experter på att hjälpa och förebygga, i stället för att vi har många människor som går runt i systemen.

Anf. 62 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! Jag tänkte beröra en fråga som egentligen inte hänger ihop med budgeten och som inte heller hänger ihop med regelverket, men som socialförsäkringsutskottet hanterar i det betänkande som vi i dag diskuterar. Den hänger ihop med en motion som jag och de socialdemokratiska riksdagsledamöterna från Blekinge har skrivit.

Den fråga som vi aktualiserar där handlar om rutinerna för utbetalning av sjukersättning. I dag är ju systemet sådant att arbetsgivaren betalar de inledande veckorna. Därefter ska försäkringskassan betala ut sjukersättningen. Vi har inga synpunkter på det. Man skulle kunna ha det, men vi har inte haft det i motionen.

Vår infallsvinkel är att det ibland brister i rutinerna här, det vill säga arbetsgivaren anmäler inte till försäkringskassan att den enskilde arbetstagararen fortfarande är sjukskriven. Och vad händer då? Ja, för arbetsgivaren händer ingenting. På försäkringskassan händer av naturliga skäl ingenting, därför att de vet inte om att den enskilde fortsatt är sjukskri-

ven. Det som händer är att den enskilde inte får någon ersättning. Var och en kan räkna ut vad det betyder: svårigheter att betala sina hyres- eller bostadskostnader och svårigheter att betala sina löpande utgifter därför att man har levt i god tro och trott att pengarna från försäkringskassan kommer.

Jag tycker att det är oacceptabelt att vi har ett system där rutinerna inte fungerar så att den enskilde faktiskt ska ha den ersättning som man är berättigad till. Då får man inte bara bekymmer med sin sjukdom och sin sjukdomsbild, utan man får också ekonomiska bekymmer, som man skulle ha kunnat undvika om de här rutinerna hade fungerat.

Jag vill betona att vi inte har gett oss in i regelverket kring detta. Vi har inte haft synpunkter på om försäkringskassan ska förstatligas eller inte, men tyvärr är det det som socialförsäkringsutskottet har hänvisat till i sitt svar. Vi har bara pratat om sammanlänkningen och övergången från arbetsgivarnas ansvar för att betala ut ersättningen till övertagandet av försäkringskassan av den sjukersättning som man är berättigad till därför att man fortsatt är sjukskriven, och om att det ska fungera på ett smidigt sätt.

Det vi har tyckt är att man borde titta över de här rutinerna så att inte den enskilde hamnar i kläm här och inte får ut den ersättning som han eller hon faktiskt är berättigad till.

Herr talman! Jag tror ju alla om gott, så jag tror att socialförsäkringsutskottet egentligen tycker att om man är sjukskriven och berättigad till sjukersättning så ska man också få de pengarna, och man ska få dem i tid. Eftersom jag tror alla om gott och eftersom jag tror att socialförsäkringsutskottet tycker detta tycker jag att utskottet faktiskt i en eller två meningar skulle ha kunnat kosta på sig att säga detta: Självklart ska det gällande regelverket också fungera, och fungerar det inte så har vi som lagstiftare skyldighet att hålla ögonen på detta. Nu sker inte detta i betänkandet, utan man hänvisar till att man inte vill ta ställning till förstatligandet av försäkringskassorna, och det håller jag med om. Det ska vi inte göra i samband med denna debatt. Men jag tycker att det hade varit bra om socialförsäkringsutskottet hade sagt att man tycker att folk ska ha de pengar de har rätt till och att de ska ha dem i tid. Det är det som jag skulle vilja skicka med i den fortsatta hanteringen av sjukersättningen och sjukförsäkringssystemet.

Anf. 63 CARINA MOBERG (s):

Herr talman! Även jag har begärt ordet för att säga några ord om en motion som jag har skrivit och som behandlas i det här betänkandet. Det handlar om sjukgymnasters möjlighet att mer aktivt delta i processen kring sjuk- respektive friskskrivning inom ett väl avgränsat område och till att börja med gärna som försöksverksamhet.

Jag är själv sjukgymnast och är väl insatt i hur mina kolleger arbetar, även om det nu är några år sedan jag själv var yrkesverksam.

Ambitionen att halvera antalet sjukdagar fram till 2008 är bra, men om den ska lyckas krävs stora förändringar på flera områden. Sverige behöver en lång rad samverkande insatser av arbetsgivare och arbetstagarer ute på arbetsplatserna. Inte minst krävs att landets läkare, sjukgymnaster och andra professioner ges möjlighet att göra ett arbete som leder till att människor börjar friskskrivas i stället för att sjukskrivas.

Enligt en undersökning uppger 28 % av sjukgymnasterna att de flera gånger per månad möter patienter som är sjukskrivna i onödan. Dessutom menar sjukgymnasterna att en stor del av de heltidssjukskrivna patienter som de möter i sitt arbete skulle kunna jobba hel- eller deltid.

Om landets sjukgymnaster har rätt innebär det att minst 20 % av alla sjukskrivna borde friskskrivas direkt, vilket skulle leda till minskade sjukskrivningskostnader motsvarande miljardbelopp.

En del av lösningen på problemet kunde enligt min mening vara att ge sjukgymnasterna rätt att sjuk- och friskskriva.

När det gäller belastnings- och stressrelaterade besvär från rörelseapparaten är sjukgymnaster den yrkesgrupp som har mest utbildning, erfarenhet och förståelse för olika individers situation. Sjukgymnaster är den yrkesgrupp som träffar dessa patienter återkommande och under längst tid, vilket är betydelsefullt när det gäller möjligheten att lära känna patienten och hennes situation.

Jag vet att det pågår ett arbete kring dessa frågor i Regeringskansliet. Bland annat ska man behandla en dispensansökan från en sjukgymnast i Kronobergs län i den här frågan. Till det arbetet vill jag gärna än en gång skicka med en vädjan om att tänka i rätt banor. Detta handlar inte om att se till att fler personer sjukskriver fler människor – tvärtom. Sådana uttalanden visar bara, tycker jag, att man inte har brytt sig om att sätta sig in i frågan, som jag kort har försökt redogöra för i det här anförandet. Jag vill gärna säga att ingen skugga här faller på socialförsäkringsutskottet, utan detta riktas snarare rakt över Riksbron.

Herr talman! Jag tycker att utskottsmajoriteten är inne på rätt väg i sina skrivningar i betänkandet, och jag har inget eget yrkande. För den sjukgymnastiska yrkeskåren är det viktigt att höra att den politiska majoriteten anser att sjukgymnasterna kan fylla en viktig funktion även inom sjuk- och friskskrivningsprocessen, och jag känner mig förvissad om att man från utskottets sida följer upp sitt ställningstagande i det vidare samarbetet med regeringen. I det arbetet hjälper jag mer än gärna till.

Anf. 64 ANITA SIDÉN (m):

Herr talman! Nu handlar debatten om utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom jämte en del motioner som väcktes under höstens allmänna motionsperiod. Vi moderater står naturligtvis bakom samtliga våra reservationer och särskilda yttranden, men för tids vinnande ansluter jag mig till yrkandet i reservation 6.

Herr talman! Det ska vara gott att leva även när man gått i pension, men alltfler oroar sig alltmer för hur de ska klara ekonomin efter pensioneringen. Kvinnorna oroar sig mest.

De pensioner som kommer att betalas ut beror på tillväxten, medellivslängden och inkomstutvecklingen, men då gäller det att vi har en tillväxt värd namnet.

Herr talman! Jag gick förresten till *Svensk uppslagsbok* tryckt år 1955 för att se vad ordet ålderdom stod för. Där stod det: "Människan liksom andra levande varelser födes, tillväxer, når sin fulla utveckling, åldras och dör. Det finns ej någon skarp gräns mellan dessa olika utvecklingsstadier. I vissa avseenden börjar människan åldras, så snart tillväxtperi-

oden avslutas. Det kan vara svårt att avgränsa normala åldersfenomen från sjukliga förändringar, som ofta uppträda vid högre ålder. Som en direkt följd av åldrandet kunna vissa förändringar i olika kroppsvävnader uppträda.”

Vid uppräknigen av hur våra organ kan drabbas sjönk mina axlar djupt ned, men så kom det: ”Tack vare sin klokhet, baserad på ett långt livs erfarenhet, kunna de väl hävda sig i konkurrensen med de yngre, varför de ofta inta en ledande ställning i samhället.”

Pensionärer är allt en enastående resurs. Låt oss inte glömma det!

Herr talman! Ålderdom är ingen sjukdom, men det är tur att forskningen gått framåt när livslängden ökar och befolkningen i Sverige – ja, i hela Europa – åldras. Vi står inför stora utmaningar då alltfler lever längre och helt naturligt ställer högre och berättigade krav på god livskvalitet.

Jag tror till och med att de äldre på ålderns mångfärgade höst vågar visa varandra varma känslor långt upp i åldrarna och långt mer än tidigare. Där jag växte upp var käppen med silverkrycka en naturlig present redan på 50-årsdagen, men tiderna förändras och vi med dem.

Herr talman! År 2003 har inneburit stora förändringar för många pensionärer då pensionsöverenskommelsen kom att gälla fullt ut för första gången. Pensionerna höjdes men kom samtidigt att beskattas på samma sätt som andra arbetsinkomster. Samtidigt ersattes det särskilda grundavdraget för pensionärer av det vanliga grundavdraget, vilket innebär att både summan på pensionen och skatten höjdes. Omläggningen från folkpension till garantipension går jämt upp för den som betalar så mycket som 34 kr i kommunalskatt.

Herr talman! Vi moderater vill höja grundavdraget. Då skulle en vanlig garantipensionär redan nästa år få behålla ett par hundralappar extra varje månad, och det efter skatt. Med fullt utbyggt grundavdrag på 50 000 kr får samma pensionär nästan ett helt barnbidrag mer varje månad om man jämför med regeringens politik.

Med moderat politik ska det inte bara vara möjligt att leva på sin lön, utan det ska också vara möjligt att leva på sin pension. Dagens tunga skattebördan leder bland annat till att pensionärer har svårt att förbättra sin ekonomiska situation med egna ansträngningar.

Herr talman! Ett bra boende är viktigt för alla, och inte minst för pensionärer. För att kommunerna ska stimuleras till att boendet ska bli bra har m, fp och c i vår gemensamma reservation 52 framhållit att de äldre inte ska tvingas till boende i tvåbäddsrum. Tvåbäddsrummen byggs inte bort i den takt som önskas av pensionärerna och deras anhöriga. Jag citerar och upprepar därför vad Margit Gennser underströk i sin debatt i kammaren: ”En säng i ett delat rum på en vårdinrättning är inte en bostad. Att använda ordet bostad på detta sätt är att göra våld på svenska språket.”

Herr talman! Landets pensionärer drabbas också av den orättfärdiga fastighetsskatten som har påverkat och påverkar de äldres trygghet högst påtagligt och negativt. Det här är en källa till stor oro. För många är bostaden den största och viktigaste investeringen i livet.

Många pensionärer bor i dag i det småhus som de i många fall själva byggt och byggt ut allteftersom familjen växt. De äldre har i många fall satt som sin heder att betala av sina skulder och göra sig helt skuldfria för

att kunna bo kvar i sitt eget ägandes hem även på ålderdomen. De känner därför extra hårt av både fastighetsskatt och förmögenhetsskatt. För en del innebär det till och med att man skattas bort från den bostad som man tillsammans har stretat ihop till och där man levt under samma tak i årtionden.

Många har litat på de signaler som regeringen sänt ut om att arvsskatten mellan makar och sambor skulle försvinna. Att andas löften och sedan inte fullfölja är att svika. Arvsskatten är fortfarande högst verklig för dem som mister sin livskamrat också under denna höst. Vid nästan all annan beskattning kan individen själv välja tidpunkt för sin handling, men när det gäller sin dödsdag väljer man oftast inte själv.

Många pensionärer berövas en stor del av de besparingar de försökt samla ihop till sin och sin makes ålderdom.

Herr talman! Utformningen av bostadstillägget för pensionärer har verkat kostnadsdrivande på framför allt kommunernas hyressättning. Vi moderater vill att det generella bostadstillägget för just pensionärer ska vara 90 % för boendekostnader mellan 100 och 4 500 kr. För de pensionärer som har full BTP innebär sänkningen som mest 144 kr per månad, men det kompenseras av att vi höjer grundavdraget för alla pensionärer.

Herr talman! Den som tidigare uppburit någon form av pension har fått den gamla pensionen omräknad till den nya. I pensionsöverenskommelsen betonades vikten av information om det nya systemet för att skapa trygghet i den stora förändring som det nya pensionsystemet innebär för många. Men det visade sig tidigt att pensionsbeskeden var svåra att tolka. Försäkringskassorna blev nedringda av oroliga pensionärer. Samtalen kom framför allt från dem som skulle få pensioner från mer än ett håll. Oron berodde på att beskeden kom i olika kuvert och på olika dagar. Informationen blev därför minst sagt både bristfällig och svårbegriplig.

Alla pensionärer och blivande pensionärer måste som sagt ha rätt att få en bra och lättförståelig information. Det är viktigt att inse att inte minst de äldre är sårbara vid förändringar av ekonomin eftersom pensionen blir lägre än den tidigare lönen. Dessutom har många pensionärer små ekonomiska marginaler att leva av sedan skatten är dragen. Samarbeta och samordning mellan olika pensionsutbetalare är en nödvändighet, liksom en enkel och redig information. Här har även regeringen ett ansvar.

Herr talman! En mer samlad bild av pensionen kan kanske ges genom en Internetbaserad informationstjänst. Det kan vara ett sätt samla och därmed förbättra informationen. Men man kan inte utgå ifrån att den nya tekniken är alla problems lösning när det gäller information till äldre. Enligt riksdagens utredningstjänst var det så sent som i somras endast 17 % av landets pensionärer mellan 65 och 74 år som hade tillgång till Internet. Av dem mellan 75 och 84 år var det bara 5 %. Med andra ord har huvuddelen av dem som har pension inte tillgång till den nya tekniken. Detta måste tas med i beräkningen. En dataapparat är inte gratis. Många pensionärer ställer sig redan nu frågan: Erk du! Maja du! Var ska vi ta't?

Herr talman! Jag vill avsluta anförandet med hälsningar till vårt kansli och alla andra i riksdagshuset med en önskan om en god jul och ett varmt tack för god service.

Anf. 65 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det ämne vi nu ska diskutera heter ekonomisk trygghet vid ålderdom. I det sammanhanget har vi i Sverige genomfört ett nytt pensionssystem. Det bygger på sunda principer. Det handlar om att skapa ett system som är uthålligt för lång tid framåt. Vi har baserat det på den så kallade livsinkomstprincipen, det vill säga att de inbetalningar som görs har betydelse för pensionen till skillnad från det gamla systemet med 15- och 30-årsregler som innebar stora omfördelningar mellan individer. Några gånger var det åt rätt håll, från de mer välbeställda till mindre välbeställda, men många gånger gick det åt andra hållet.

Den andra huvudprincipen har varit det vi har kallat för följsamhetsprincipen, det vill säga att uppräknings av våra pensionsrättigheter och våra pensioner ska ha att göra med vad som händer i den totala samhälls-ekonomin. De ska var följsamma till den genomsnittliga löneutvecklingen per individ men också till det som händer med livslängden.

Ovanpå det har vi lagt en fördelningspolitik som till skillnad från den gamla är tydlig, och jag tror att jag vågar säga att den går åt rätt håll på samtliga punkter i stället för som förut många gånger åt fel håll.

Det handlar om att vi ger pensionsrättigheter för att ordna en garanti-pension. Vi ger pensionsrättigheter för att man ska kunna få pensionsrätt om man har vårdat barn, om man har gjort värnplikt eller om man har bedrivit högre studier; i det senare fallet en relativt låg ersättning ska sägas.

Systemet innebär också att alla får del av vad som kan hända på kapitalmarknaden och inte bara vad gäller löneindexeringen. Jag ska återkomma till det. Det är en bättre information än någon gång tidigare om pensionerna.

Vi har gjort ett system där de ekonomiska drivkrafterna – som ju har varit uppe i dagens debatt flera gånger – går åt rätt håll. Det som är bra för samhället ska vara bra för individen och det som är bra för individen ska vara bra för samhället. Inte minst gäller det vad som händer med pensionsrättigheterna om man arbetar längre.

Många länder har inspirerats av vårt reformarbete. Fler kommer nog att göra det att döma av rapporter från olika länder bara de senaste månaderna.

Vad gäller utfallet av pensionssystemet hittills har omväxlingen från folkpension till garantipension inneburit en förbättring för nästan alla, eller i några fall oförändrad pension. Den nya indexregleringen har inneburit en bättre ökning av pensionerna än vad den gamla prisindexeringen hade inneburit.

Vad gäller dagens betänkande vill jag yrka bifall till reservation nr 52. Vi tar upp den fråga som redan har nämnts, nämligen det mycket märkliga förhållandet att man kan få bostadstillägg för något som kallas bostad men som i praktiken kan utgöras av en säng i ett tvåbäddsboende, något som man inte ens själv har önskat.

Det är en fråga vi har drivit länge. Nu är det flera partier som säger att man inte vill ha det på det viset.

I vårt särskilda yttrande som rör anslag har vi pekat på önskemål som vi haft länge och också drivit. Det handlar om att man ska få omställningspension i tolv månader om man blir änka eller änkling. Det lär

Prot. 2003/04:47

11 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Utgiftsområde 11

komma, säger regeringen, men det tar litet längre tid än vad vi hade velat.

Vi har också velat ha bort att man räknar in fritidshus när man bestämmer bostadstillägg för pensionärer. Allt detta finns omnämnt i vårt särskilda yttrande.

Herr talman! Jag skulle vilja nämna något om ett annat partis förslag och reservation. Det gäller Vänsterpartiet som har en reservation som handlar om att man vill återställa pensionerna till 1990 års nivå. Om jag har läst tidningarna rätt har man dessutom demonstrationer och flygblad i samma ärende i dag, tror jag.

I reservationen finns det felaktiga påståendet att pensionerna sedan 1990 har minskat med 10 %. Det är ett mycket vanligt påstående. Det är vida spritt, men det är icke desto mindre fel. Ofta har det dessutom fått formuleringen att pensionärerna skulle ha blivit av med en månadslön under de svåra och hårda åren på 1990-talet.

De har drabbats, i likhet med alla andra, men omfattningen är helt felaktig. Det borde vara känt för personer som sysslar med pensioner här i riksdagen.

Mer än hälften av de 10 % som nämns i Vänsterpartiets reservation är en direkt teknisk förändring i samband med skattereformen 1990/91. Det hade att göra med att man skulle se till att de pensionärer som hade högre pension inte dubbelkompenserades i samband med att det skedde en förskjutning inom skattereformens ram från direkt beskattning till indirekt beskattning.

Det finns en antydning i reservationen om att Vänsterpartiet har förstått detta, men det är inte mycket mer än en antydning. Man nämner något om att det är fråga om skatteförbättringar som äger rum för alla eller i annat fall önskvärda förbättringar av pensionstillskott och de dåvarande bostadstilläggen.

Jag får ändå intrycket av reservationen att något av det vi sagt i de tidigare debatterna har sjunkit in hos Vänsterpartiet. När vi om en stund får höra Vänsterpartiets representant i talarstolen vore det intressant om han ville utveckla detta, även om man inser att man på den här punkten sprider en vilseledande bild av verkligheten. Sveriges pensionärer har inte 10 % lägre pension i dag. De försämringar det är fråga om har inte ett dugg att göra med de sex procentenheterna i botten på den kalkylen.

Det vore bra om den här debatten ledde fram till att Vänsterpartiet konstaterade detta och gick hem och tryckte om sina flygblad så att det blev en bättre koppling till den verklighet vi har.

Sammanfattningsvis har nästan samtliga samhällsgrupper drabbats av att det gick dåligt i ekonomin under 1990-talet med den utveckling som då var, men det blir inte bättre av att man sprider vilseledande uppfattningar i tron att man lockar en och annan väljare med det.

Anf. 66 KENNETH LANTZ (kd):

Herr talman! Det är inte utan en viss känsla som jag äntrar talarstolen igen för att debattera utgiftsområde 11.

När jag blickar ut över kammaren kan inte blicken annat än fastna borta hos Lennart Klockare – inte för att han på något sätt skulle ha uppnått pensionsåldern, utan för att mina tankar går tillbaka till alla debatter

som vi under de senaste åren har haft om ekonomisk hjälp, inte minst till våra pensionärer och till änorna.

Vi ska inte gå in på några detaljer om just änkepengen. Tacksamt nog kan vi konstatera att änorna har fått det något bättre.

En tillönskan om god jul såväl till Lennart Klockare som till änorna är väl på sin plats. Jag sänder denna hälsning här från talarstolen i denna stund.

I dag kan vi konstatera att Kristdemokraternas förslag angående änkepengen fått en hyfsat god lösning. Vad beträffar våra pensionärer med låg pension konstaterar jag att regeringen gått oss till mötes till viss del. Det återstår ännu några steg för att helt och hållet trygga ekonomin för de ekonomiskt sett sämst ställda pensionärerna.

Förutom att jag ställer mig bakom Kristdemokraternas samtliga motioner och yrkanden i detta betänkande samt vårt särskilda yttrande vill jag yrka bifall till reservation nr 49. Sven Brus har redan yrkat bifall till reservation 22.

Sverige har sedan några år tillbaka ett nytt reformerat pensionssystem som vi ska vara stolta över. Visst kan det bli ännu bättre. Det erkänner vi nog litet till mans. Bara vetskapen om att fem partier enats om en pensionsuppbyggnad är väl tryggt om något.

Det finns därmed inte mycket för mig att tillägga avseende pensionsreformen. Men självklart ska jag ändå lyfta fram några punkter som Kristdemokraterna har aktualiserat genom motioner under hösten.

Att bli pensionär är för många människor ett stort mål. Efter en lång arbetsinsats ska man få leva ett något enklare liv. Det är vad alla önskar. Men många människor vill av olika skäl inte avsluta sin yrkesbana vid en av staten fastställd tidpunkt.

Jag är fullt medveten om att det blivit enklare och mer flexibelt än tidigare. För många i min egen bekantskapskrets har pensionsåldern endast inneburit ett friställande från den egna arbetsplatsen och en övergång till en annan arbetsgivare. Detta för att dessa människor ska få arbeta med det man har haft som önskemål. Jag skulle vilja slå ett slag för detta.

Låt oss tänka oss en person som genom sin karriär nått en chefsposition och arbetat intensivt till strax före 60 års ålder. Krafterna tryter och önskan finns att få trappa ner i både tempo och ansvar. För denna grupp, som inte är så liten, skulle jag gärna se ett beslut om att pensionsåldern blir ännu mer flexibel.

Egentligen förstår jag inte varför vi över huvud taget ska ha en fast pensionsålder. I USA kommer pensionspengarna vid 65 års ålder oberoende av om vi säger upp oss från arbetsplatsen eller inte. Man bestämmer själv om man vill fortsätta arbeta eller inte. Deras pensionssystem gör det möjligt att gå ned i ansvar och därmed i lön, men med bibehållen pensionsutbetalning.

I de exempel som jag har sett blir inte beskattningen progressiv utan de extra inkomsterna är skattade i det egna löneläget och således även pensionen.

Inför de kommande stora pensionärskullar som vi har att vänta i Sverige borde det vara fördelaktigt om vi kunde erbjuda 65-åringar att stanna kvar på sina arbetsplatser även om de önskar en annan arbetsuppbyggnad på företaget. De skulle i så fall få behålla pensionsnivåerna även i de avtalspensioner som är knutna till de fem senaste inkomståren.

Prot. 2003/04:47
11 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Utgiftsområde 11

Pensionen från vårt nya och reformerade statliga pensionssystem påverkas inte av detta, men jag tänker på de kompletterande avtalspensionerna.

Arbetsgivarna borde kunna betala samma pensionsavgift för att behålla sina anställda några år till och därmed förbättra arbetsmarknaden och minska på trycket i pensionskontot.

Herr talman! Det är inte med stolthet som jag lyfter fram den ekonomiska frågan angående våra pensionärer som i dag uppgår till närmare 500 000 personer. Det är människor som har arbetat och kämpat hårt i hela sitt liv. Många av dem har varit hemarbetande och fostrat barn. Andra har arbetat på den egna gården, på det egna företaget, i skogen eller liknande. I dag, som pensionärer, klarar de med nöd och näppe existensminimum. Det här är inte roligt. Det är en skam för oss här i kammaren, det är en skam för regeringen och det är en skam för Sverige, som just under dessa år har börjat förändra sitt pensionssystem, så att det blir bra och vettigt. Men fortfarande glömmer vi bort våra låginkomstpensionärer.

Varför ska enskilda äldre tvingas konstatera månad efter månad att deras pengar inte räcker, att räkningar för TV-licens och tidningar, beloppet för högkostnadsskyddet för medicin och resor till och från sjukhuset står dem alldeles för dyrt? Detta är inte värdigt Sverige. Därför anser jag att vi måste fortsätta vårt arbete med att stärka ekonomin för dessa människor. De är inte så många, och de kommer aldrig att stå på Mynttorget med plakat, men de förväntar sig en förbättring och att vårt beslut i dag resulterar i ett agerande som gör att deras hushållskassa förstärks.

I deras namn, herr talman, vill jag till Lennart Klockare ställa frågan varför vi inte har möjlighet att gemensamt enas om att stärka denna grupp med ett ordentligt stöd i form av ytterligare några hundra kronor mer i månaden. Kristdemokraterna anvisar i år 600 miljoner kronor och vädjar om hjälp för de pensionärer som lever under ganska knappa förhållanden. Tänk om deras julklapp skulle innehålla ett löfte om högre pension och en tryggare ålderdom! Det skulle kännas bra såväl för dem själva som för oss.

Herr talman! Jag vill även i korthet nämna en gammal käpphäst för oss Kristdemokrater, nämligen tolv månaders omställningspension. När jag läser propositionen och betänkandet kan jag inte annat än glädja mig över att det långsamt går åt rätt håll. Men varför ska vi dra denna reform i långbänk? Är vi inte överens om att det ska vara tolv månader i omställningspension? Då behöver vi väl inte vänta till 2005. Låt oss i stället verkställa beslutet om att omställningspensionen ska vara i tolv månader och det per omgående, som vi från några partier har enats om.

Vad är förklaringen till dröjsmålet? Är det endast nonchalans eller är det snålhet om att spara in den i sammanhanget lilla summan 50 miljoner kronor? Jag vill fråga: Vad har i detta sammanhang högre prioritet för regeringen?

Jag yrkar bifall till reservation 49.

Anf. 67 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat på Kenneth Lantz anförande och även läst reservation nr 49. Vad gäller flexibel pensionsålder är vi rörande överens om målsättningen, det vill säga att vi som individer

ska få ökade möjligheter till en sådan. Vi har försökt tillskapa det med hjälp av drivkrafter för detta inom det allmänna pensionssystemet. Vi har också fått möjlighet att skjuta upp tidpunkten för pensionen hur länge som helst inom det systemet. Detta är sedan årsskiftet kopplat till en rätt att stanna kvar på arbetsplatsen till 67 års ålder.

Målen verkar alltså vara lika. Däremot är jag lite förbryllad över en del av förslaget. Det talas i reservationstexten om att deltidstjänst eller byte av arbetsplats med lägre lön inte bör försämra pensionsförmånerna. Det är möjligt att detta inte gäller det allmänna systemet. Det är lite oklart, och därför ställer jag frågan, för jag har lite svårt att se hur man får ihop det med den fina pensionsöverenskommelse som Kristdemokraterna, Folkpartiet och flera andra partier har gjort.

Det problem som finns är väl annars att det inom avtalspensionerna ofta blir väldigt höga avgifter för arbetsgivarna för de sista åren. Vi har i en annan motion pekat på att bland annat detta har lett till att det nog är svårare än det skulle behöva vara för äldre att byta jobb. Riksdagens revisorer har också i en rapport gått igenom vad det innebär.

Jag tror att en lösning snarare skulle vara att avtalspensionerna görs mera lika det allmänna pensionssystemet. Då ökar möjligheterna för äldre personer att få nytt arbete på en arbetsplats. Jag vet inte om Kenneth Lantz delar den uppfattningen, men jag är nyfiken på att få höra det.

Anf. 68 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Jag delar Bo Könbergs uppfattning i det här avseendet. För att förtydliga hur jag tänker vad beträffar att ändra lönen vill jag säga att det inte förs någon diskussion när man höjer lönen inför de sista åren. Då blir det extremt dyrt. Jag är i egenskap av försäkringstjänsteman fullt medveten om detta.

Men om man skulle vilja gå ned gäller att det finns avtalspensioner som skulle ge lägre pension. Jag tycker att det är ohederligt att den som vill ge plats åt en yngre och kanske effektivare tjänsteman ska få gå ned i pension och även i lön. Lägre lön kan jag vara beredd på men inte lägre pension. Jag skulle i så fall vilja behålla pensionen från min arbetsgivare men få en lägre lön. Då ger jag möjlighet för någon annan att träda in på min tjänst.

Anf. 69 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att vi hamnar på samma problem och samma missförhållande, nämligen att avtalspensionerna är konstruerade på det här sättet och att flera av dem skulle tjäna på att härma det allmänna pensionssystemet, som ju är vad vi brukar kalla avgiftsbestämt i stället för förmånsbestämt.

Det allmänna systemet innebär exempelvis att den som inte vill gå i pension vid 65 års ålder utan kanske vill arbeta halvtid mellan 63 och 67, ta ut pension under tiden och få ungefär samma pension resten av livet har möjlighet att göra det. Flexibiliteten har ju blivit väldigt mycket större. Men det som Kenneth Lantz pekar på är ett missförhållande som finns i ett antal avtalspensioner. Kenneth Lantz, jag och andra får väl i den allmänna debatten försöka påverka den här företeelsen och hoppas att det ska bli rättelse på den punkten.

Anf. 70 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Helt kort: Jag ser fram emot ett samarbete i de här frågorna. Jag tycker att det är angeläget. Jag tror att det finns en möjlighet för Sverige och för många enskilda människor att få nyttja det här. Det skulle varmt välkomnas av många enskilda personer.

Anf. 71 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Man skulle kunna säga att ett samhälles anständighet kan mätas utifrån hur man behandlar sina äldre. Med den utgångspunkten är det lätt att konstatera att Sverige i dag är ett i stora stycken oanständigt samhälle. De äldre i landet har drabbats hårt av 90-talets nedskärningar i välfärden – nedskärningar, Bo Könberg, som inte varit nödvändiga om samhällets resurser i stället hade omfördelats.

Pensionärsgruppen växer, och utsikterna inför framtiden ser allt annat än ljusa ut. Protester över pensionärernas försämrade villkor drar också över stora delar av Europa, där man nu bland annat efter svenskt mönster och ibland svenska besök värdeförsämrar pensionerna. Dessa förändringar faller väl in i den EMU-anpassning som många länder pressats till under de senaste åren, med stora nedskärningar i de offentliga utgifterna och försvagad välfärd som följd.

Många pensionärer är i dag med all rätt besvikna och känner sig nedvärderade. Tilltron till det politiska systemet har skadats, och missnöjet med det nya pensionssystemet växer.

Herr talman! På sätt och vis är det här en märklig debatt, för den budget som ligger till grund för dagens betänkande är ju, som jag sagt, framförhandlad mellan tre partier, men bara ett av dessa står bakom pensionsuppgörelsen. Det betyder att de tre partierna gemensamt står bakom de pengar som nu anslås också under detta utgiftsområde men i grunden har olika uppfattning om själva systemets konstruktion. Alltför ofta, herr talman, talas i denna kammare om enskildheter och enstaka detaljer. Alltför sällan talas det om grundläggande systemförändringar. Jag vill därför i dag ta tillfället i akt att presentera Vänsterpartiets syn på pensionssystemet i stort, dess begränsningar och dess inneboende konflikter.

Herr talman! ATP-systemet var framvuxet ur en av svensk arbetarrörels största och viktigaste klasstrider. Genom att slå sönder detta drar det nya pensionssystemet tillbaka det tidigare utställda löftet till pensionärerna om en viss pensionsnivå och urholkar solidariteten mellan dagens förvärvsarbetare och pensionärer. Så skapas nya och djupare klyftor mellan dagens gamla och dagens unga, mellan höginkomsttagare och låginkomsttagare och mellan kvinnor och män.

ATP-pensionärernas tillgångar kommer inte längre pensionärerna till del utan har använts för att täppa till andra hål i statsbudgeten, vilket vi i annat sammanhang har invänt mot. Resultatet av pensionsreformen blev, precis som vi befarade redan 1994, ett komplicerat, svåröverblickbart och administrativt dyrt system, som missgynnar stora delar av befolkningen. Den senaste tidens livbolagsskandaler har med all önskvärd tydlighet visat hur de som skor sig på pensionärernas bekostnad samtidigt slösar med spararnas pengar. Solidariteten har bytts ut mot ett godtyckligt formulerat pensionsspel utan möjlighet till politiskt ansvarsutkrävande, och detta avgörande systemskifte har genomförts utan någon egentlig på ett djupare plan demokratisk förankring.

Herr talman! Det nya pensionssystemet bygger på orealistiska förväntningar på aktiemarknaden, och den demografiska utvecklingen vittnar om att systemet kommer att belastas hårt framöver. Pensionsfonderna har förlorat stort på börsen, och mycket talar för att pensionerna kommer att bli avsevärt lägre i framtiden än vad som anges i de orangea kuverten. Att förvaltningen av den enskildes pension hänvisas till banker och försäkringsbolag och att kortsiktiga och spekulativa intressen styr placeringarna kan innebära vinst för några få på kort sikt, men på längre sikt en minskad välfärd för det stora flertalet. Mänsklig värdighet görs till en fråga om börsens värdeförändringar.

Herr talman! De stora förlorarna av pensionsreformen är arbetarklassen men också kvinnor som grupp. Den diskriminering som drabbar kvinnor på arbetsmarknaden reproduceras i pensionen eftersom denna anpassats efter ett manligt arbetslivsmönster. Kvinnor utför mer obetalt arbete och har därför mindre utrymme för lönearbete. Kvinnor arbetar oftare än män deltid och betalar därmed för sin egen arbetstidsförkortning med lägre lön och pension. Det nya systemets syfte påstås visserligen vara att motivera arbetstagare att skaffa sig högre pension genom att arbeta längre. Problemet är bara att kvinnor – och ibland också män – med låga löner, arbetsuppgifter som sliter ut kropp och själ och med stor andel dubbelarbete sällan orkar arbeta ens till 65 års ålder. Det gör att möjligheten för en metallarbetare eller för en undersköterska att höja pensionen genom ytterligare års förvärvsarbete förblir i allt väsentligt teoretisk.

Herr talman! När pensionärernas villkor försämras måste någon kunna ställas till svars. Den automatiska broms som har byggts in för att anpassa pensionssystemet till demografiska och ekonomiska förändringar befriar i realiteten politikerna från obekväma ställningstaganden mellan att öka beskattningen av de förvärvsarbetande eller att sänka pensionerna. Vi menar att förändringar i systemet ska hanteras genom aktiva beslut – många gånger säkerligen svåra aktiva politiska beslut, till exempel om tillfälliga avgiftshöjningar – som också politiskt kan prövas. Dagens förvärvsarbetare betalar via avgiften för dagens pensioner och ska kunna förvänta sig samma solidaritet när han eller hon blir pensionär. På så vis värnar tillfälliga avgiftshöjningar den solidariska omfördelningen mellan generationer som är nödvändig för pensionssystemets hållbarhet och trovärdighet.

Herr talman! Välfärden i Sverige har byggts upp av de kvinnor och män som i dag är pensionärer. Vi anser att det är hög tid att kompensera pensionärerna för de tunga lass de dragit under 90-talet. De förbättringar som sedan dess har genomförts för pensionärer är välbehövliga – vi har noterat de förbättringarna, Bo Könberg – men de är alltför små. Först med ett faktiskt återställande av pensionerna kan vi lämna 90-talets kris bakom oss på ett sätt som kan kallas rimligt.

Jag vill, samtidigt som jag står bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer, yrka bifall till reservation 50 under punkt 48.

Det är dags, herr talman, att också i Sverige ifrågasätta själva grunden i det nya pensionssystemet. I de länder där det här systemet nu står förebild genomförs massprotester mot pensionssystemen. Människor agerar för att de vet att deras egen välfärd bygger på att de själva tillvaratar sina

rättigheter, att inga politiker i borgerliga eller socialdemokratiska partier kommer att göra det åt dem.

Vi vet i dag att Sverige och västvärlden i övrigt är rikare än någonsin. Samtidigt ser vi hur pengarna inte påstås räcka till för en rimlig välfärd för vanligt folk, för vanliga pensionärer. Det är väl därför också dags att vara inte bara systemkritisk mot pensionssystemet utan också systemkritisk i ordets verkliga bemärkelse. Om det kapitalistiska systemet inte har råd med en fungerande välfärd för alla, då har vi inte råd med kapitalismen.

Anf. 72 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Kalle Larssons avslutning om kapitalismen förvånade väl ingen i denna kammare. Vad som möjligen var mera förvånande var att han i sitt anförande tydligen ställde sig på barriaderna mot alla förändringar av pensionssystem i Europa över huvud taget. För den som känner till något om hur pensionssystemet ser ut i Italien och hur det kommer att gå om man inte reformerar det var det väl ett intressant konstaterande från Kalle Larssons sida.

Det var många, många fel. Jag kan ta upp några stycken. Det sades att det nya pensionssystemet missgynnar kvinnor. Det har utretts av Kvinnomaktsutredningen långt efter Pensionsutredningens betänkande 1998 huruvida det nya pensionssystemet skulle ge kvinnor sämre pension än män jämfört med det ATP-system som Kalle Larsson hyllar, och man kom fram till att så inte var fallet.

Herr talman! Jag tog upp ett par frågor redan i mitt anförande före Kalle Larssons just för att han skulle få möjlighet att kommentera dem, men nu får han fler chanser att göra det i ett par inlägg.

Den ena frågan är: Är vi överens om att när skattereformen genomfördes såg man till att pensionärer med högre inkomster inte dubbelkompenserades utan bara kompenserades en gång, och att det förklarar sex av de tio procentenheter som Kalle Larsson pratar om?

Den andra frågan är ännu mer intressant att ställa till en vänsterpartist som gärna bär röd stjärna. Är det så att vi andra har fel som tror att kapitalmarknaden i framtiden kommer att ge något liknande det som den gett de senaste 70 åren, det vill säga mer per år än vad löneindexeringar ger? Det som förenade de fyra borgerliga partierna och Socialdemokraterna på den här punkten var att vi trodde att pensionerna skulle bli högre, eftersom aktiemarknaden de senaste 80 åren har utvecklats med 6–7 procentenheter realt om året, och att vi ville att alla skulle vara med. Varför vill inte Kalle Larsson att alla ska vara med?

Anf. 73 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Om Bo Könberg uppmärksammat hade lyssnat på vad jag sade om pensionssystem och förändringar i andra länder, hade han noterat att det sker protester mot försämringar i systemen, inte mot förändringar i systemen. Det är en annan sak. Alla är nog medvetna om att man ibland behöver förändra systemen. Allt annat vore orimligt. Om vi hela tiden hade haft samma system skulle det innebära att vi i dag levde i ett samhälle som var detsamma som för 2 000 år sedan. Det vore på många sätt ett olämpligt sätt att ordna detta samhälle.

Ja, Bo Könberg, förlorar kvinnor som grupp på pensionssystemet? Den tidigare 15–30-regeln innebar ju att man räknade de bästa åren. Nu räknas livsinkomsten. De kvinnor som är hemma med barn är i allt väsentligt kvinnor, som Bo Könberg är väl medveten om och, vet jag, också vill göra någonting åt. De förlorar alltså inkomstmässigt på att vara hemma med barnen och därmed också pensionsmässigt. Det är ett exempel bland många på att kvinnor som grupp missgynnas av det nya pensionssystemet.

Sedan svarade jag redan i mitt anförande på Bo Könbergs fråga. Det har genomförts förbättringar för pensionärerna, som skatteförändringar och höjningar av bostadstillägget. Och det är välkomna förändringar. Vi har inte motsatt oss dessa – det är Bo Könberg och kammaren väl medvetna om – men de är inte tillräckliga. Det vore förstås intressant att skicka tillbaka frågan eftersom Bo Könberg i sitt anförande nämnde att alla fick dra ett tungt lass, också pensionärerna. Hur mycket anser Bo Könberg i så fall att pensionärerna bör få ytterligare om man skulle kompensera dem för det värde som gällde 1990?

Sedan är det min uppfattning att mänsklig värdighet inte ska göras till en fråga som är beroende av kapitalmarknadens nycker. Bo Könberg anger nu att kapitalmarknaden har stärkt sin ställning de senaste 70 åren. Det finns också ett antal länder i världen där motsatsen har skett med krascher på kapitalmarknaderna. Vi menar att trygghet är någonting som inte ska vara beroende av marknadens nycker, utan det ska vara en självklar mänsklig rättighet.

Anf. 74 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Det är bra att Kalle Larsson kanske kan tänka sig några förändringar av Europas pensionssystem. Den debatten är ju mycket livfull i många länder. Bakgrunden är att många av de länderna i likhet med oss borde ha gjort det som vi gjorde i början på 90-talet eller kanske ännu tidigare. Problemen blir jättelika när den stora 40-talistgenerationen snart går i pension och man i vissa länder, som Italien, tycker att det är en rättighet att få gå i pension vid kanske 55 eller 57 års ålder. Men låt oss inte diskutera det i dag.

När det gäller kvinnorna hänvisar jag återigen till Kvinnomaktsutredningen. Den har tittat på detta, och den säger samma sak som jag säger, det vill säga att kvinnors pensionsrättigheter i det nya pensionssystemet jämfört med mäns inte är sämre än i det ATP-system som Kalle Larsson hyllar. Det låter sannolikt det där med 15–30, men vi har undersökt det hela, och det visar sig att männens brantare karriär gör att de har större glädje av 15-årsregeln än vad kvinnor har.

Sedan tror jag att det kanske skett en missuppfattning mellan oss när det gäller detta med förbättringar för pensionärerna, som vi var överens om har ägt rum. Det som jag talade om var vad som ägde rum redan innan. I samband med 1990–1991 års skattereform såg man till att pensionärer med högre inkomster kompenserades för detta genom pensionerna, medan de med lägre inkomster kompenserades genom höjning av pensionstillskott och bostadstillägg. Sex procentenheter av de tio är alltså en myt, och jag vill gärna få Kalle Larsson att hålla med mig om detta innan vi skiljs åt i den här debatten.

Till detta tillkommer det som Kalle Larsson nämnde, att det dessutom har skett förbättringar senare. Det kanske är dessa som ni hänvisar till i reservationen, men då har ni missat vad som hände 1990–1991. Får jag föreslå en liten kontakt med riksdagens utredningstjänst, så kanske den frågan reds ut.

Anf. 75 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Kontakten med riksdagens utredningstjänst är god. Utredningstjänsten har bland annat räknat ut att ett återställande av pensionerna skulle kosta 18 miljarder kronor. Det är en icke oansenlig summa. 6 miljarder av dessa skulle man få tillbaka i form av ökade skatteintäkter, men 12 skulle alltså så att säga drabba den offentliga sektorn. Det är en oerhört stor summa pengar. Det måste sägas. Det är stora penningmassor som i så fall skulle användas.

Bo Könberg hänvisar till att andra länder borde ha gjort det som Sverige gjorde i början av 1990-talet. Det är värt att notera att det var mycket som hände i början av 1990-talet. En del var bra, men det mesta var i allt väsentligt dåligt. Det gjorde inte bara att en del människor fick vara med och dra väldigt tunga lass – försämringar som vi också i siffror har redogjort för. Det går bra att läsa dessa beräkningar, och det vet jag att Bo Könberg har gjort, även om vi är oense om det som är sifferunderlaget för vår motion och vår reservation. Men det var också annat som skedde. Man sänkte skatterna i det här landet med ungefär 100 miljarder, inräknat det som beslutades den underbara natten då Bo Könbergs parti genomförde en skatteöverläggning och de ytterligare skattesänkningar som skedde under de tidiga borgerliga åren. Ungefär 100 miljarder kronor!

I det ljuset är 12 miljarder kronor en relativt liten summa. Går det att göra stora förändringar för att försämrå, varför då inte göra något mindre förändringar för att förbättra? Det är vad vårt förslag i grunden går ut på.

Vi har förstås tagit del av Kvinnomaktsutredningen. Vi har förstås tagit del av allt det som där beskrivs. Självfallet är vår grundläggande uppfattning fortfarande att kvinnor kommer att få mer pengar över i ett system där man räknar de 15 bästa åren av de 30 som man förväntas förvärvsarbeta än i ett system där man räknar livsinkomsten.

Vi må vara fortsatt oense, Bo Könberg, men jag har haft en trevlig stund i talarstolen.

Anf. 76 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Kalle Larsson talar varmt för pensionsreformer, och tilltron till sådana är svag i vårt samhälle för tillfället. Jag skulle vilja få ett erkännande. Den nya pensionsreformen är väl ändå ärlig och sjyst i relation till insatt kapital och arbetstagarens arbetsinsats? Det skulle jag gärna vilja få en kommentar på.

Jag har också en liten fråga och fundering. Kalle Larsson talar om vad som är bäst för individen, ATP-systemet eller det nya pensionssystemet. Har man frågat låginkomsttagare eller höginkomsttagare, eller vad är det för grupper som Kalle Larsson utgår från när han säger att det nya pensionssystemet är sämre?

Min personliga uppfattning är ganska bestämd om vilket av dessa två system som är det bästa. Jag lovordar vårt gemensamma nya pensionssy-

stem av skäl som är väl kända. Men jag skulle vilja höra Kalle Larssons argument för att ATP-systemet skulle vara bättre.

Prot. 2003/04:47
11 december

Anf. 77 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågorna. Det ger mig tillfälle att säga vad jag kanske borde ha sagt i ett tidigare replikskifte, nämligen att ATP behövde reformeras sådant det vid det tillfället såg ut. Det var samtliga partier överens om, också vårt parti. Vi har vid flera tillfällen här i kam-maren berättat om det.

Det behövde reformeras. Det behövde inte i grunden förändras till ett helt annat system, vilket i dag har skett. Konsekvenserna av det nuva-rande systemet är ju att man får en aktiespekulation med delar av pens-ionärernas pengar. Det är förstås bra för den som vill att människor väld-igt ofta och kanske regelbundet ska tänka i aktietermer och bli van vid att man i grund och botten spekulerar fram sin värdighet. Men för de många andra, vi som tycker att det är det arbete man utför som ska vara grunden för det liv man lever i ett samhälle, är aktiespekulation med pensionärernas pengar inte den rätta vägen. Det är ett skäl till att vara motståndare.

I ett tidigare replikskifte har jag resonerat om att kvinnor som grupp har förlorat på det nya pensionssystemet. Jag menar att även arbetarklas-sen som grupp har gjort det. Det är min uppfattning.

Sedan sägs det att tilltron är svag. Det upprepas av Kenneth Lantz. Vi vet att det är så. Min argumentation utgår från att det finns skäl att ha en svag tilltro till detta system. När man lät pensionerna urholkas gentemot 1990 års värde genomförde man försämringar, och man bröt ett löfte till pensionärerna. Då är det ganska rimligt att tilltron är svag.

Visst kan man säga att det nya systemet är ärligt och sjyst. Man ser vad man sätter in, och man ser vad man får ut. En del av oss blir fortfa-rande förundrade över de orangea kuverten, som visar antingen oerhört höga siffror för att man under ett par år har en hög inkomst eller noll-summor om man har väldigt låga inkomster som studerande eller något annat. I längden är det sjyst, men det är likväl ett felaktigt system. Jag återkommer till detta i nästa replik.

Anf. 78 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga till Kalle Lars-son. Han talar varmt för arbetarklassen. Får inte arbetarklassen ut mer, rent procentuellt sett, av det nya, reformerade pensionssystemet än av ATP-systemet? Man kan ju ganska smart planera en modell för att förbe-reda sin pension med ett 15–30-system som ATP-systemet, där man arbetar i ganska få år och sätter in ganska lite pengar men ändå får ut extremt mycket av systemet.

I dag har vi konstruerat ett system som ger en rättvis återbetalning ef-ter hela arbetsinkomsttiden i form av uppskjuten lön. Det är egentligen så vi ska se det. Man äger sin totala lönekostnad, men man avstår en del av lönen till fördel för sin kommande pension. Då tror jag att man procentu-ellt sett får ut ett större pensionsbelopp i det nya pensionssystemet än i det gamla ATP-systemet eftersom man tar hänsyn till hela inkomsttiden.

ATP-systemet inbjöd till ganska smart planering. Det kunde vara trevligt, i synnerhet för höginkomsttagare. Man kunde kombinera en lång

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Utgiftsområde 11

utbildning, en kort intjänandetid och en optimal pensionsutbetalning. Det nya pensionssystemet ser faktiskt till att arbetarklassen får ut procentuellt sett högre pension.

Anf. 79 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Det är intressant att med en kristdemokrat föra resone-
mang om betydelsen av att arbetarklassen verkligen gynnas av sociala
reformer. Det är inte alltid vi har en sådan balans i debatten.

Jag vidhåller att vi ser att det system vi hade tidigare – som behövde
reformer på mindre punkter men inte på ett så grundläggande sätt som
nu har skett – var ett system som i större utsträckning omfördelade från
rika till fattiga, om man så vill från höginkomsttagare till arbetarklass.
Det omfördelade också i större utsträckning från män till kvinnor. Båda
dessa saker var betydelsefulla för att skapa den relativa välfärd som har
funnits uppbyggd i det här landet.

Man kan se det som en uppskjuten lön. Det är en ren försäkringsmo-
dell man då ser. Man betalar in nu och ska få tillbaka någonting sedan.
Men det finurliga i det tidigare systemet var att man också skapar en
solidaritet mellan dem som i dag förvärvsarbetar och dem som i dag är
pensionärer. Den samhällssolidariteten är inte betydelselös.

Man får så att säga en gemenskap över generationsgränserna och tar
ett ansvar för varandras livsföring. Det är en av de stora poängerna med
ett sådant system, och det är ett av skälen till att det nya systemet i grun-
den är osolidariskt. Var och en får klara sig bäst själv. Det är ett samhälle
som möjligen en eller annan på den borgerliga sidan vill se men som
definitivt är främmande för en vänsterpartist.

Anf. 80 BIRGITTA CARLSSON (c):

Herr talman! När vi i dag debatterar ekonomisk trygghet vid ålder-
dom kan vi ställa oss frågan: Är ekonomisk trygghet en verklighet för
alla människor i Sverige i dag?

Vi i Centerpartiet tycker inte att man kan svara ja på den frågan. Det
finns fortfarande ett stort antal pensionärer som inte får sin pension att
räcka hela månaden. Många av de äldre pensionärerna, i synnerhet äldre
kvinnor, har en alltför låg pension, eftersom de inte har haft samma möj-
ligheter som de nya pensionärerna att spara ihop till sin egen pension.

Därför har Centerpartiet förslag som innebär att personer med lägst
pension ska få ekonomisk förstärkning. Vi vill börja med att höja garan-
tipensionen med 1 500 kr per år. Dessutom vill vi i vårt skatteförslag ge
en skatterabatt till alla under den här mandatperioden på 9 000 kr. Detta
innebär att de flesta pensionärer får bättre ekonomi med vårt förslag.

Skatterabatten motsvarar ett grundavdrag på ca 30 000 kr. Denna
skatterabatt har betydelse när alla pensionärer betalar skatt på sin pen-
sion. Vi anser att det är viktigt att pensionärer med låga pensioner får
behålla en större del av sin pension. Detta innebär större självbestäm-
mande och ökad livskvalitet.

Verklig ekonomisk trygghet innebär att man kan leva på sin lön eller
av sin pension och inte som i dag vara i stort behov av riktade stöd och
bidrag som man måste söka för att erhålla.

Herr talman! God livskvalitet är något som borde vara en självklar-
het. Men stämmer det? Vi i Centerpartiet anser att om detta ska bli verk-

lighet ska ord som delaktighet, självförverkligande, oberoende, värdighet och trygghet vara vägledande i äldrepolitiken.

Det är viktigt att äldre personer känner sig trygga inför sin framtid, att de erbjuds äldreomsorg och omsorg av god kvalitet och att de alltid möts med stor respekt och värdighet. Det är nödvändigt att öppna för nytänkande om hur äldreomsorg ska organiseras på bästa sätt för att detta ska bli möjligt.

De äldres livsvillkor och behov varierar. Därför vill vi skapa verkliga förutsättningar för att de äldres vård och omsorg ska kunna drivas utifrån ett individbaserat förhållningssätt där utgångspunkten är den enskildes behov och önsningar. Den stora utmaningen för äldreomsorg är att på ett bra sätt klara det snabbt växande antalet äldre där även många kommer att ha en annan kulturell bakgrund.

Ett problem som närmar sig är att det redan i dag finns svårigheter att rekrytera, kompetensutveckla och behålla personal. Detta äventyrar möjligheterna till en kvalitetssäker äldreomsorg i framtiden.

Herr talman! En sak har vi alla gemensamt: Vi blir alla äldre. Pensionärernas livsvillkor och behov varierar. Därför kan vi inte betrakta pensionärskollektivet som en homogen samhällsgrupp. Det är inte en grupp individer som enbart är i behov av vård och omsorg utan i allra högsta grad människor som tillför mycket till samhällets utveckling och vilkas livserfarenhet är en stor resurs.

Centerpartiet anser att äldre ska ges möjlighet till aktivt deltagande i samhällslivet. Både kommuner och landsting bör ha intresse av ett väl utvecklat samarbete med pensionärsorganisationerna, detta för att tidigt få ta del av synpunkter och idéer för att utveckla verksamheter bättre. Här spelar de lokala pensionärsråden en viktig roll. Deras kunskap och engagemang bör komma in i ett tidigt skede av beslutsprocessen.

De äldre besitter viktiga erfarenheter och kunskaper som samhället behöver. För att vi ska kunna ta del av denna kunskap krävs att de äldre tillåts vara delaktiga i samhällsplaneringen.

Om fler äldre ska kunna klara sig på egen hand även när hälsan sviktar är det viktigt att det finns grundläggande service som goda kommunikationer genom anpassad kollektivtrafik samt tillgänglig post, bank och apotek.

Att kunna bo kvar i det egna boendet är en annan viktig trygghetsfråga. För att detta ska vara möjligt krävs att man bygger fler bostäder som är anpassade för äldre. För de äldre som har bostad inom den kommunala omsorgen ska det finnas möjlighet till samboende. Giftna par ska inte tvingas flytta isär på grund av att de inte klarar att bo i eget boende. Ett värdefullt komplement till övrigt boende är seniorboende till vilket man kan flytta om man önskar sällskap eller närservice.

Herr talman! Varje människa måste garanteras att åldras med bibehållen värdighet. De äldre måste garanteras ekonomisk trygghet. Kommunala taxor och avgifter måste vara rimliga. Ingen ska på grund av kommunens avgiftssystem tvingas söka socialbidrag.

Regeringens och riksdagens finansierade majoritetsbeslut om införandet av maxtaxa har medfört att många kommuner tvingats minska kostnaderna för verksamheten samt försökt kompensera intäktsbortfallet genom att höja andra avgifter.

Prot. 2003/04:47
11 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Utgiftsområde 11

Eventuellt får därför införandet av maxtaxan den märkliga omfördelningseffekten att de sämst ställda pensionärerna får betala för de bättre lottades avgiftsreduktion samtidigt som allas kvalitet försämras. Här har jag en fråga till Lennart Klockare: Anser du att denna omfördelning har ökat rättvisan bland pensionärerna?

Centerpartiet anser att regeringen snarast bör utvärdera konsekvenserna av den införda maxtaxereformen.

Våra pensionärer lever allt längre, och för många pensionärer har ekonomin också förbättrats. Men när krafterna avtar och man är i behov av hjälpinsatser för att klara av olika sysslor som fönsterputsning, städning, trädgårdsarbete eller snöröjning är det ofta som kommunens hemtjänst inte ställer upp på alla de önskemål som pensionärerna har.

För att underlätta för våra pensionärer att få dessa tjänster utförda vill vi införa avdragsrätt för hushållsnära tjänster. En skattereduktion på 50 % för dessa tjänster utförda i det egna hemmet bör utgå med upp till 25 000 kr per år och hushåll. Det skulle ge alla äldre ökade möjligheter att erhålla den omsorg de behöver och vill ha. Dessutom skapar lägre kostnader för hushållsnära tjänster möjligheter att få flexibel hjälp, eftersom det är de äldre som själva bestämmer vad som ska utföras.

Herr talman! Eftersom Centerpartiets förslag inom detta utgiftsområde har budgetpåverkan har det redan avslagits vid behandling tidigare här i riksdagen. Därför yrkar jag bifall endast till reservation 52 som gäller bostadstillägg i särskilt boende, som både Anita Sidén och Bo Könberg tidigare har beskrivit.

Eftersom detta är den sista debatten här i kammaren som jag kommer att delta i vill jag tacka vår kanslipersonal med Karin Laan i spetsen. Tack också alla trevliga ledamöter för samarbetet under året.

Anf. 81 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag har inte för avsikt att ansätta Birgitta Carlsson med några krångliga frågor. Jag var så begeistrad inför ett möjligt replikskifte med en och annan kamrat här i kammaren i pensionsfrågan att jag yrkade på en reservation som jag inte hade för avsikt att yrka på. Jag vill bara meddela att jag yrkar bifall endast till reservation 51 under punkt 49 så att det kommer till kammarens protokoll och upp till en viktig angelägen omröstning här i kammaren.

Anf. 82 MONA JÖNSSON (mp):

Herr talman! Vi har fått ett nytt pensionssystem i Sverige. Många anser att det är lyckat för att det är så stabilt. Om befolkningmängden ökar och den svenska ekonomin går dåligt slår den så kallade bromsen till och pensionerna blir lägre. Politiska beslut kommer inte att behövas. Systemet sköter sig självt och är på så sätt stabilt. Det är stabilt på pensionärernas bekostnad, skulle man också kunna säga.

Det är inte bara i Sverige som man är orolig för hur man ska klara pensionerna i framtiden. Färre ska försörja fler, och problemet med det ökande antalet äldre finns i hela Europa. Politiker i flera länder kastar lystna blickar på det svenska pensionssystemet. Det är kanske begripligt. Det kan inte vara roligt att vara politiker i länder som Frankrike, Belgien, Italien och Österrike där människor tågar i tusental på gatorna och strejkar mot förändringar i pensionssystemet.

Jag tycker dock att man ska vara försiktig med att saluföra den svenska modellen. Modellen är ekonomiskt lyckad för landet. Men vad det innebär för de enskilda i praktiken är en helt annan sak. I Sverige gick människor inte ut och demonstrerade när det nya systemet infördes. Ett stort problem är att man infört ett system som är obegripligt för de flesta. Hade vi exempelvis haft en folkomröstning hade människor kunnat sätta sig in i systemet, och därmed hade vi fått i gång en debatt.

När TV-programserien Dokument inifrån för en tid sedan visade programmet Vem vill bli pensionär? reagerade många människor kraftigt här i Sverige. Miljöpartiet liksom andra partier har fått en rad frågor från allmänheten om hur det hela går till. Man upptäckte helt plötsligt att makthavare har stängt in sig bakom lyckta dörrar och inte på ett begripligt sätt berättat vad de egentligen håller på med i en så här stor fråga, som rör den enskilde.

Meningen med ett pensionssystem måste vara att det är ett trygghets-system som just gör att människor ska kunna känna sig lugna och trygga inför sin ålderdom. Människor är allt annat än lugna. De oroar sig över pensionsbeskedet i de orange kuverten, de oroar sig över att pensionens storlek verkar vara kopplad till så många faktorer som man själv inte rör över och de oroar sig över att investeringar i fonder och annat har gjorts på ett sådant sätt att det har blivit stora värdeminskningar. De oroar sig över pensionssparande i företag som inte sköter sig, exempelvis Skandia, där topparna själva har gett sig belöningar från pensionsspararnas pengar. Enligt Sifo oroar sig sju av tio svenskar för sin ekonomi efter pensioneringen, enligt uppgifter från GP. Det är en hög siffra. Tryggheten med systemet handlar om att det är tryggt för staten och att pensionerna aldrig får kosta för mycket. Men det har skett på bekostnad av enskilda människors trygghet.

Miljöpartiet står alltså inte bakom pensionsuppbyggnaden, och inte heller bakom pensionssystemet. Vi vill ha ett pensionssystem som är enkelt, begripligt och tryggt för människor, som är ansvarsfullt hanterat med administrationskostnader som är så låga som möjligt och som i miljöhänseendena garanterar en så låg resursförbrukning som möjligt. En hållbar utveckling för både människor och miljö är målet. Vi vill ha ett grundtrygghetssystem för alla, och i det systemet inbegrips också pensionen.

I dagens system är det ett stort antal människor som endast kommer att få garantipension. Säkert är att det kommer att vara många kvinnor som befinner sig på denna nivå. Intressant nog kan man säga att utfallet av de nya pensionssystemen nog kommer att likna Miljöpartiets tankar i mångt och mycket. Garantipensionen tillsammans med bostadstillägg kan ju liknas vid en grundtrygghetsnivå; det är bara det att det har varit en onödigt omständlig, dyr och svåröverblickbar process för att komma till samma resultat.

Vad staten har gjort genom det nya pensionssystemet är att tvinga människor att bli aktieägare. De människor som har tänkt att de åtminstone har velat välja fonder med etisk och miljömässig hänsyn har inte haft en lätt uppgift. Den typen av information har inte varit prioriterad. Även om nu fler fonder kallar sig etiska så krävs det ett visst detektivarbete för att förstå vad som döljer sig bakom orden.

Sverige har undertecknat olika FN-deklarationer, exempelvis om mänskliga rättigheter, barnkonventionen och kvinnokonventionen och

har gjort åtaganden när det gäller miljön. Det är då helt galet att bygga upp ett pensionssystem där det ingår att man måste spara i fonder som man inte kan kontrollera. Fonder kan ju ha aktier som är investerade i företag som använder sig av barnarbete, struntar i miljön eller kränker mänskliga rättigheter.

Miljöpartiet vill ha tydliga och enkla möjligheter att se vilka etiska och miljömässiga kriterier som finns så att man kan välja dessa, eller, ännu hellre, att alla fonder har sådana kriterier. Vi har motionerat om detta i flera år.

Om man med PPM vill låta människor på något sätt forma sin framtid så är en framtid i en annan inriktning kanske något mycket mer värt än att få högsta möjliga avkastning. Därför anser vi också att man ska ha möjlighet att spara i ideella fonder.

Herr talman! Det nya pensionssystemet är infört, och vi i utskottet har i dag att ta ställning till det betänkande som ligger framför oss. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 83 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Det var mycket på en gång och mycket som var underligt, om man får säga så. Redan i den första meningen sades det någonting om att om befolkningmängden i landet ökar så blir det sämre pensioner. Det är väl Mona Jönsson den första som har upptäckt, så hon bör känna sig speciellt stolt över den iakttagelsen. Vi andra har inte kunnat se att det är på det viset. Möjligen är det snarare tvärtom – om det är fler som betalar in till systemet så lär det hålla längre än om det är färre som betalar in. Det är det problemet som finns på många håll i Europa i dag.

Men egentligen är jag mer intresserad av Miljöpartiets alternativ. Om jag förstod det rätt så innebär det grundtrygghet. Vi har försökt att få en diskussion om det här i kammaren några gånger utan att egentligen lyckas eftersom Miljöpartiet inte gärna vill diskutera det egna förslaget. Vi kan ändå ta en av de väsentliga aspekterna på det. Om det är så att alla ska få samma pension oavsett vad de har betalat in i pensionsavgift så lär det finnas ett antal av dem som tycker att det blir lite för lite. Det är den ena frågan.

Den andra frågan gäller att om man gör så så blir det ett väldigt stort skatteinslag i pensionsavgifterna. Om det inte blir en försäkringspremie för den enskilde utan en procentsats av inkomsten som sedan ska ges lika till alla så blir det väl så? Man kan ju vara för eller emot, men det är bra om man reder ut det hela. En väsentlig del av Miljöpartiets politik i Sverige är alltså att öka skatteinslaget. Har jag analyserat det rätt eller inte?

Anf. 84 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Herr talman! Vi har sagt att vi vill ha ett generellt system där man om man vill ha så kallad guldkant på tillvaron ska försäkra sig för det.

Anf. 85 BO KÖNBERG (fp) replik:

Herr talman! Det är säkert också en väldig skillnad mellan hur olika människor definierar vad som är guldkant på tillvaron.

Den grundtrygghet som Miljöpartiet vill ha i pensionerna samtidigt som man talar om att det ska vara så tryggt som möjligt innebär väl för väldigt många människor en kraftig inkomstminskning under pensionså-

ren om de inte skaffar sig privata försäkringar? Jag fick inget riktigt svar på min fråga. Är det inte så att man har en pensionsavgift baserad på livsinkomstprincipen så blir den i stor utsträckning visserligen en obligatorisk avgift men ändå med ganska litet skatteinslag? Men om man tar in olika belopp från alla människor och delar ut samma till alla så kommer det att bli ett ganska stort skatteinslag. Min fråga är alltså: Är det inte så att en väsentlig del av Miljöpartiets totala politik leder till att det svenska skattetrycket ökar?

Anf. 86 MONA JÖNSSON (mp) replik:
Herr talman! Jag kan inte se att den gör det.

Anf. 87 LENNART KLOCKARE (s):
Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer vad avser utgiftsområde 11.

Den fråga vi debatterar i dag är oerhört viktig för våra pensionärer. Från årsskiftet har det reformerade pensionssystemet trätt i full kraft. De som är födda 1938 och som uppnår 65 års ålder kan beviljas garantipension. Den är beskattad, och ersätter tidigare grundförmåner i form av folkpension, pensionstillskott och det särskilda grundavdraget. Det här innebär att utgiftsområdet har ökat med drygt 15 miljarder kronor.

Ett nytt förmånsslag har också tillförts utgiftsområdet i form av ett äldreomsorgsstöd som är inkomstprövat och garanterar alla personer över 65 år en skälig levnadsnivå. Sverige har därmed ett politiskt stabilt pensionssystem som är tryggt över tiden. Dessutom är det naturligtvis modernt eftersom det är alldeles nytt. Precis som det har talats om här tidigare är det många som kastar sina blickar på det system som vi har i Sverige. Vi kan också se den oro som finns på andra håll i Europa när det gäller att förändra pensionerna. Det är klart att det måste till förändringar när man har haft en pensionsålder på mellan 55 och 58 år och dessutom har ett betydligt lägre barnafödande än vad vi har här i dag. De äldre människorna där vill väl också leva i en trygghet. Jag förstår den oro som finns, men precis som har sagts här så skulle man ha gjort något åt det långt tidigare.

Det nya systemet med livsinkomst ger oss större möjligheter att påverka storleken på den framtida pensionen. Men det ställer också krav på att vi har mer kunskap om hur våra pensioner kommer att se ut. Det är därför viktigt att vi kan få en uppfattning om detta. Vi får det genom det orange kuvertet; det är en viss vägledning. Men framför allt kommer vi att få det genom den Internetbaserade pensionsportal där man kan hämta information om de framtida pensionerna. En försöksportal kommer att tas i bruk under februari månad nästa år. Senare under våren får en större allmänhet tillgång till portalen. Men det dröjer ändå till 2005 innan den är fullt utbyggd. De uppgifter som man kan få där nu gäller det allmänna pensionssystemet, premiepensionen och ett flertal av de större tjänstepensionsutbetalarna som finns med redan från start. Fler kommer att anslutas allteftersom.

Herr talman! Det reformerade pensionssystemet vilar på en bred grund och en stark överenskommelse mellan de fem partierna. Vi har vid flera tillfällen sagt från denna talarstol att pensionssystemet är bra och

nödvändigt och att det ska värnas. Om det ska ske förändringar måste vi stå eniga bakom det.

Eftersom det är första året som systemet verkar fullt ut är det angeläget att vi under de närmaste åren följer utvecklingen av reformen. Fungerar den på det sätt som vi hade avsett? Eller behöver vi titta på några justeringar? Då är det viktigt att vi inte går in och gör en del mindre förändringar hit eller dit. Låt nu pensionssystemet verka ett tag, så får vi utvärdera det sedan.

Redan nästa år har man en kontrollstation, och då kan det vara lämpligt att lyfta upp alla dessa frågor. Det gäller också PPM-verksamheten. Ska de fonder som vi har att välja på – 600–700 i dagsläget – finnas med? Ska vi ha en fond som man inte kan välja? Det är sådana saker som vi som står bakom överenskommelsen får fundera lite grann kring.

Vi har tagit bort inkomstprövningen av folkpensionsdelen i änkepensionen från årsskiftet, vilket har gett många änkor en väsentligt högre pension. Änkor har ringt till mig och tackat för den guldglans som de nu har fått. Jag tackar särskilt Kenneth Lantz för hans hälsning i den här frågan.

Vi har också gjort förbättringar i omställningspensionen, där vi har förlängt tiden för utbetalning av omställningspension från sex till tio månader. Regeringen har redan aviserat att det kommer att bli en förlängning till tolv månader från år 2005.

Vi har pratat mycket om 90-talet, och vi kan bara konstatera att den sanering som gjordes även drabbade pensionärerna. Men det vidtogs också åtgärder som gjorde att pensionärerna som kollektiv har skyddats. Vi har förbättrat bostadstilläggen, höjt pensionstillskottet och gjort förändringar i skattesystemet som har varit till gagn för pensionärerna. Det är glädjande att kunna se att Riksförsäkringsverket har gjort en utvärdering av det här. Det finns också andra som visar just på den situationen att pensionärerna har klarat saneringen bättre än andra grupper i samhället.

Herr talman! Jag ska kommentera några motioner, en med påverkan på anslaget och en övrig.

Jag vill börja med den motion som vi också diskuterade i fjol med Birgitta Carlsson och som jag inte trodde skulle komma tillbaka. Den handlar om de förändringar som Centerpartiet vill göra i bostadstillägget till pensionärerna. Man sänker taket från 4 500 kr till 4 000 kr och ändrar kompensationsnivån till 80 %. Det är alltså en sänkning med 11 %. Det är mycket kraftfulla åtgärder som Centerpartiet vill genomföra, och jag måste säga att det överraskar mig väldigt mycket. Det blir 895 kr mindre i månaden för en pensionär. Det drabbar flertalet kvinnor. Det är kvinnor som har varit hemma och vårdat barn i stor utsträckning, bott i glesbygd, jobbat i ett familjehjordbruk eller eget företag och inte har haft annan förvärvsinkomst som drabbas. Centern vill också kompensera dem med 125 kr i månaden genom att höja garantipensionen. Men netto blir det en förlust på 770 kr i månaden. Det är oerhört mycket pengar.

Jag får väl någon fråga om det, så kan jag utveckla det.

Jag skulle avslutningsvis, herr talman, vilja nämna det som Vänsterpartiet tar upp i sin motion om återställande. Jag är lite bekymrad. Jag förstår inte vad Vänsterpartiet egentligen menar med att ”återställa pensionen”. Pensionen är ju återställd på det sättet, som jag säger, att pens-

ionärerna har klarat saneringen bättre än andra grupper genom alla de åtgärder som vidtagits. Vänsterpartiet vill inte heller att de förbättringar som är gjorda under 90-talet ska räknas in. Man ska dessutom göra någon annan höjning. Då förstår jag inte varför man använder ordet "återställa".

Det här är en fråga som jag har mött väldigt mycket. Jag kan avrunda med att säga att uppräknigen för ålderspensionärerna i fjol blev 3,65 %. Skulle vi ha använt det gamla systemet med prisuppräknig hade det blivit 1,85 %. Det innebär att pensionärerna har fått en mycket bättre ekonomisk utveckling med det nya systemet, eftersom det är mer kopplat till utvecklingen på arbetsmarknaden.

Anf. 88 ANITA SIDÉN (m) replik:

Herr talman! Det är viktigt att följa upp det nya pensionssystemet vid den kontrollstation som kommer nästa år, för vi måste ta pensionärernas oro på allvar. Det är oroande med alla prishöjningar, inte minst av elpriserna, där det mesta är skatt, att arvsskatten inte försvinner som utlovats och inte minst fastighetsskatten. Det måste vi förstå, Lennart Klockare. Många pensionärer undrar redan nu hur de ska klara nästa tandläkarräkning och nya glasögon. Jag undrar förresten hur många pensionärer som är bokförda för skulder på apoteket. Jag vill här visa på att vi måste vara väldigt observanta.

När jag dessutom nyss läste att en av de största satsningar som gjorts på äldreforskning är hotad blev jag själv oroad. Utan förvarning skulle enligt denna artikel statsbidragen ha skurits ned med två tredjedelar. Snart blir många av oss 40-talister pensionärer, och vi är många. Det skulle vara bra att ha forskningsresultaten att tillgå så att vi kunde få vägledning för vilka åtgärder som ska sättas in. Eller vad säger Lennart Klockare?

Jag måste upprepa frågan om boendet i tvåbäddsrum. Hur tänker ni socialdemokrater aktualisera det på nytt, som ni skriver i betänkandet? Det räcker inte med ord, utan även handling måste till.

Anf. 89 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Herr talman! Det är en känd politik från Moderaterna att man hela tiden vill göra justeringar och förändringar i skatteskalorna och i skattesystemet. Jag respekterar naturligtvis Moderaterna för det. Men min känsla och min ambition är i varje fall att vi ska hjälpa, stötta och se till att det är de människor som har haft och har låga inkomster som kommer i första rummet när det gäller att göra omfördelningar. Då har vi bostadstillägget, som är en oerhört viktig del, som träffar rätt, nämligen de människor som har de lägsta inkomsterna.

Då blir jag naturligtvis lite förvånad över att Moderaterna, om de nu värnar de sämst ställda pensionärerna, också har ett förslag om sänkta bostadstillägg till pensionärer, visserligen inte i nivå med det jag tidigare pratade om men ändå en sänkning. Jag tycker att det känns tråkigt.

När det gäller tvåbäddsrum är jag helt överens med Anita Sidén om att de måste avvecklas på sikt. Kommunerna håller på att bygga bort dem. År 2000 var det 1 800 personer som bodde i tvåbäddsrum, inte alla av tvång utan många därför att de ville det – makar, syskon eller så. När vi debatterade den här frågan i fjol var det 1 266 personer. Antalet har alltså gått ned, och det fortsätter att gå ned. Jag har försökt få fram upp-

gifter, men jag måste säga att jag har gått bet. De som jag har pratat med om det här säger att man kan räkna med att det rör sig om runt 1 000 personer i dag.

Målet är att alla som vill bo i eget rum ska få göra det. Man kan inte straffa dem som bor i dubbelrum genom att ta bort bostadstillägget.

Anf. 90 ANITA SIDÉN (m) replik:

Herr talman! Vad vi vill är att pensionärerna ska få mer kvar i plånboken och att de själva ska kunna välja vad de vill göra med sina pengar. Det tror jag att man klarar av även på ålderns höst. Men jag är tacksam över att det kommer att hända någonting på tvåbäddssrumssidan.

Det ska finnas en ljus och trygg framtid även för pensionärer, och de måste känna, precis som Lennart Klockare sade, att pensionen räcker även om det skulle ske oväntade förändringar i deras livssituation. Visserligen är frivilliga krafters insatser stora, välbehövliga och uppskattade, och en oavlönad arbetsinsats tär inte på någons budget. Men vad skulle ske om inte de grep in? Vi ska, som jag har sagt, inte sorteras efter plånboken och kunna köpa oss förbi vårdköerna. Vårdgarantin, som vi föreslår, skulle därför vara särskilt viktig för äldre.

Vad gör regeringen för att underlätta så att äldres resurser kan tas till vara på arbetsmarknaden? Jag är medveten om det ansvar som arbetsmarknadens parter bör ta, och det är viktigt med en varierad pensionsålder.

I dag är det fortfarande aktuellt med Nobelpriset. Svensken Arvid Carlsson var fullt aktiv när han vid 77 års ålder fick priset. Ändå hade han upplevt den isande känslan av att inte räknas för att han var just gammal. Han säger: "Väldigt många människor tvingas till passivitet efter pensioneringen som ju i sig är ett socialt berövande. Man rycks bort från vänner och arbetskamrater. Man blir avtackad men kommer kanske aldrig ens tillbaka och hälsar på. Många klarar det, men inte alla. Känslan att vara nyttig, behövd, är en illusion man måste bära med sig ända till graven."

Många pensionärer bryts alltså ned av ensamheten. Undra på att den högsta önskan många har, enligt en undersökning som Socialstyrelsen har gjort, är att få komma ut i friska luften. Och det är väl inte för mycket begärt.

Anf. 91 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Herr talman! Jag ska väldigt kort ta de två första punkterna.

Jag tycker att alla har rätt till en trygg ålderdom. Vi har därför skapat ett pensionssystem som är tryggt över tiden och som är en överenskomst mellan generationer. Det är en viktig del, så att inte vi som blir ålderspensionärer så småningom vältrar över någon börda på våra barn och barnbarn. Det vill jag inte. Det är det ena.

När det gäller vårdgarantin tror jag att det är fel utskott, så det kan vi ta vid något annat tillfälle. Däremot får jag tacka för din fråga när det gäller äldres möjligheter och rätt att vara kvar på arbetsmarknaden och så vidare. Jag och Sven Brus har suttit i en utredning, Senior 2005. När jag är ute och pratar om detta brukar jag säga: En dröm håller på att bli verklighet. Vi lever längre och är friskare, för det är faktiskt så det är. Medellivslängden ökar väldigt mycket, och då behöver alla resurser. Jag är

väldigt intresserad av att man framför allt ska kunna vara kvar i arbetslivet längre upp i åren, i varje fall till 65 års ålder, och om man har möjlighet, intresse och vilja ska man också kunna vara det efter 65 års ålder. Det fina är trots allt att varje krona man tjänar på sikt förbättrar pensionen. Så det tycker jag är bra.

Prot. 2003/04:47
11 december

Anslag inom socialförsäkringsområdet

Utgiftsområde 11

Anf. 92 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Jag känner mig frestad att helt kort kommentera det orangea kuvertet, men det är ingen fråga till Klockare. De som oroar sig och säger att de är så oroliga för den låga pensionen är förmodligen de människor som ska ha ut sin pension inom en nära framtid. De berörs egentligen inte av den här nya reformen, eftersom den träder i kraft i sitt fulla genomförande först om ett antal år. Och vi som har fler år att vänta på pensionen borde egentligen i det avseendet vara ganska nöjda med att börsen är låg, eftersom vi då kan få fler andelar för insatt kapital. Så det är inte helt fel som läget är just nu med det orangea kuvertet. Det gäller oss alla, eftersom vi inte har genomfört nya systemet ännu.

Men nu ska jag komma till min fråga. Jag vill fråga herr Klockare om omställningspensionen. Vad är det som är orsak till att vi inte kan införa de här två månaderna? Först ska vi vänta ända till 2005. Är det av snålhet som regeringen inte kan släppa loss de här 50 miljonerna, eller vad är skälet till att vi måste gå och vänta på den kompletta omställningspensionen, nämligen tolv månader?

Anf. 93 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Herr talman! Jag kommer kanske tillbaka och kommenterar det orangea kuvertet, värdena och så vidare. Det kan jag återkomma till.

När det gäller de två månaderna undrar Kenneth Lantz om det beror på snålhet. Nej, det gör det inte. Vi har lagt fast en politik efter saneringen när vi drog ned från tolv till sex månader. Det var naturligtvis väldigt smärtsamt, men vi var tvungna att göra det. Jag tror inte att någon i dag säger att det var fel att sanera ekonomin. Det tror jag att alla var införstådda med att vi skulle göra.

Vi lade upp en strategi för att återställa pensionerna och räkna upp dem fullt ut. Det lyckades vi göra ett år tidigare än vad som var planerat, därför att vi bland annat hade hjälp av tillväxten. Målet var att vi senast 2005 skulle ha återställt detta till tolv månader, men vad är det som har hänt? Jo, den ekonomiska utvecklingen har varit sådan att det inte har varit möjligt att göra det tidigare, men jag är glad att vi kan genomföra det i varje fall 2005.

Men, som Kenneth säger, 50 miljoner är ändå 50 miljoner. Det är hans siffra; jag har den inte själv. Men jag vet inte var Kenneth Lantz skulle vilja ta bort de pengarna, hur han skulle omprioritera. Det får vi kanske höra.

Anf. 94 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Herr talman! Nej, det är jag inte beredd att tala om här och just nu. Däremot kan jag referera till vårt budgetalternativ som jag tycker är alldeles utomordentligt och som det säkerligen gagnar fler än bara kristdemokrater att läsa.

Jag vill också lyfta fram den andra frågan och förväntar mig en liten kommentar om det orangea kuvertet.

Avslutningsvis gäller det de sämst ställda pensionärerna. Vad är hälsningen från Socialdemokraterna till dem? För dem är 100 kr mycket pengar, och Kristdemokraterna anslår 600 miljoner för att ge dem ett ytterligare stöd. Vad är Klockares kommentar till detta?

Anf. 95 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Herr talman! När det gäller pensionärerna med de lägsta inkomsterna är vi väldigt måna om att se till att de har ett värdigt liv, en pension som det ska gå att leva på. Jag vet att det är många som naturligtvis har det bekymmersamt, men vår strategi är att träffa så rätt som möjligt, så att de människor som känner sig mest utsatta är de som får mest nytta av det.

Det finns inget bättre instrument i dag än bostadstillägget, därför att det är träffsäkert och gynnar de människor som verkligen har de största behoven. Det är också vår strategi. Allteftersom det ekonomiska utrymmet medger det vill vi i första hand göra förändringar när det gäller detta för att förbättra för de pensionärer som har de lägsta inkomsterna. Det är vårt mål.

Anf. 96 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Herr talman! När jag fick frågan av Lennart Klockare förra året var jag inte lika väl förberedd som jag är den här gången.

Det är rätt som Lennart Klockare säger, att vårt förslag påverkar människor som har en hög hyra, men både höjningen av garantipensionen och vårt skatteförslag innebär att människor med hyror upp till 4 000 tjänar på vårt förslag.

Sedan har vi i riksdagen röstat igenom det här med äldreförsörjningsstöd, och där kan man få ersättning för sin hyra med bostadstillägg och särskilt bostadstillägg upp till 5 700 kr i hyra.

Riksförsäkringsverket har också givit ut en skrift som visar genomsnittliga kostnader. Jag vill påstå att det är väldigt få av de äldre människorna som bor i dyra lägenheter.

Vi tycker att det är viktigt att alla pensionärer med låg pension får tillskott, alltså höjd pension. Det handlar inte bara om dyrt boende. Vi har många pensionärer som bor på landsbygden. De har ganska höga kostnader för uppvärmning av sina hus och annat. Dessutom har de höga kostnader för att kunna transportera sig till och från den service som de behöver.

Det är inte rätt, tycker vi, att bara den grupp som har valt att bo i storstäder ska ha nytta av den här höjningen, för det är de som får nytta av det höga bostadstillägget, som Socialdemokraterna föreslår. Det är alltså anledningen till att vi vill höja garantipensionen och dessutom sänka skatterna genom skatterabatten.

Anf. 97 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Herr talman! Jag väntade att Birgitta Carlsson skulle ta en replik på mig i den frågan.

Jag har sagt det tidigare. Jag är förvånad när Birgitta Carlsson talar om dem med höga hyror. Är det de som ska betala? Jag tycker att det är en rättighet för äldre människor, även kvinnor, att kunna flytta till en ny

bostad på sin ålders höst, där de får det bekvämare, service och allting. Mig veterligen är taket på 4 500 för en rimlig bostad inte särskilt mycket i en tätort. Även på landsbygden bygger man nytt för den här gruppen. Där är också hyrorna höga. Hur jag än vänder och vrider på det är det alltid de som har haft de lägsta inkomsterna som förlorar på det här.

Birgitta Carlsson talar om deras skattemotion. Den har behandlats i riksdagen och i finansutskottet. Jag läste vad finansutskottet har sagt om Centerns ekonomiska motion. Jag ska uttrycka mig väldigt försiktigt. Det var en skarp skrivning. De var väldigt kritiska från finansutskottet mot de beräkningar som hade gjorts, och de argumenterade för att – som jag uppfattade det – det inte var riktiga beräkningar. Det föll också i behandling, både i utskottet och i riksdagen. Jag tror inte att det är en framkomlig väg. Jag tycker att vi ska satsa på de kvinnor som har haft låga inkomster.

Anf. 98 BIRGITTA CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Vårt förslag går i olika steg. Nu vill vi höja garantipensionen med 1 500. Lennart Klockare vet också väl om att vi i vårt förslag har ytterligare höjningar längre fram som innebär att alla fattigpensionärer – vi benämner dem ofta så – får en höjning av sin pension. Angående det särskilda bostadstillägg som finns, med en ersättning för hyror upp till 5 700, vill jag påstå att det är ett väldigt litet antal, om ens några, av fattigpensionärerna som hyr lägenheter med den hyresnivån.

Jag ställde en annan fråga till Lennart Klockare i mitt anförande. Den fick jag inget svar på. Det gällde maxtaxereformen som bevisligen har gjort att det har blivit märkliga omfördelningseffekter just från de sämst ställda pensionärerna som får betala för de bättre lottades avgiftsreduktion. Samtidigt har en del kvalitet försämrats. Tycker Lennart Klockare att den omfördelningen har varit rättvis? Det fick jag inget svar på. Det kanske jag får i den här replikomgången i stället.

Anf. 99 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Herr talman! Du kan nicka Birgitta. Visst var maxtaxa det sista som du talade om? Ja.

Maxtaxan har vi inte i vårt utskott. Men jag kan säga att jag har varit ute och träffat människor som har blivit väldigt nöjda med den maxtaxa som man har genomfört. Det har inneburit väsentliga förbättringar för dem. Det finns kommuner som tycker att det har slagit både hit och dit. Det kan jag säga. Men jag tror ändå att det som reform är en god tanke.

Jag vill återkomma till det som berör vårt utskott. Birgitta säger att Centerpartiet vill höja grundavdraget på sikt så att pensionärerna ska få förbättringar. Det kan jag tänka mig att ni har tänkt. Men jag förstår inte varför ni ska ta bort 770 kr för dem i dag och höja garantipensionen med 125 kr i månaden. Ert förslag till budget har ju fallit. Dessutom var det så att finansutskottet – jag uttrycker mig milt – var väldigt kritiskt till de här beräkningarna som jag upplevde inte stämde med dem som låg till grund för själva motionen. Men det kan väl vara.

När det gäller hyresnivåer på 5 700 kan jag säga att det är en hög hyra. Det finns trots allt människor som har höga hyror och som finns runtom i vårt land. En del av våra pensionärer bor i storstäder, här i Stockholm och så vidare. Hyresnivån ser lite olika ut. Men bostadstilläg-

get är träffsäkert, och det ska vi hjälpas åt att höja även i fortsättningen. Garantipensionen får vi väl ta sedan och hur vi ska lösa det.

Anf. 100 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Det som vi nämner i vår motion bland annat – det är en stor, omfattande och välskrivna motion – är att i början av 90-talet räknades pensionerna inte upp utan värdeförsämrades. Vi föreslår att regeringen återkommer med förslag om hur de här försämringarna bäst kan återställas. Jag sade det för att förklara. Lennart Klockare ställde tidigare frågan vad vi menar. Det är det vi menar. Det är därför det står i motionen.

Man ska ha i åtanke att det här var en period när exportindustrin i Sverige gick bättre än någonsin i Sveriges historia och skatter sänktes för motsvarande 100 miljarder kronor. Det var inte en period då alla var med och drog det tunga lasset, som en tidigare replikställare nämnde.

Jag har två frågor till Lennart Klockare. Jag ställer dem som en företrädare för ett av arbetarrörelsens partier till en företrädare för det andra i modern tid och även tidigare, och ska jag erkänna, det större av partierna.

Den första handlar om den demokratiska förankringen runt pensionsprocessen. Jag är medveten om att inga olagligheter eller oegentligheter har förekommit när det gäller framtagandet av det nya pensionssystemet. Men inom arbetarrörelsen har vi en tradition att demokrati betyder att man får rörelsen med sig på de saker som man genomför. Därför vill jag fråga: Är Lennart Klockare nöjd med den process som försiggick inom det egna partiet och befolkningen i stort när det gällde att förankra förändringarna inom pensionssystemet?

Den andra frågan ställer jag också som en företrädare för arbetarrörelsen till en annan. Känns det bra att pressa människor till aktiespekulation med pensionspengar? Det gör det nya systemet. Man kan välja att inte välja, men huvudpoängen är ändå att du ska se till att var och en i detta land pressas till att spekulera på börsen med sina pensionspengar. Är det ett uttryck för en människosyn som är socialdemokratisk?

Anf. 101 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Herr talman! Jag ska svara på den första frågan om den demokratiska förankringen. Jag kan ärligt och uppriktigt säga att när förslaget kom första gången var jag skeptisk. Det berodde på PPM-delen och att man skulle placera pengarna på det sätt som man skulle få göra. Utefter resans gång blev det så att också staten skulle kunna förvalta mina besparingar genom Sjunde AP-fonden. Då ändrade jag min inriktning av ett mycket enkelt skäl. Jag visste ju, med min erfarenhet, min kunskap och det jag jobbat med, att människor skulle drabbas av pensionssystemet om vi inte gjorde någonting. Jag ville uppnå ett pensionssystem som var långsiktigt, en överenskommelse mellan generationer. Det har det nya pensionssystemet gett oss. Därför säger jag att man runtom i världen med avund ser på det system vi har. Senast hörde jag att till och med Världsbanken säger att om man förändrar sina pensionssystem – det måste man göra överallt – så är Sverige ett föredöme. Det är inte vem som helst som säger det.

Jag har varit ute och talat i pensionsfrågor. Jag har mött dina 10 %, Kalle Larsson. Men när jag förklarar brukar de säga: Varför har ni aldrig

sagt något om det tidigare? Man får förklara för människorna hur det förhåller sig med den skatteuppgörelse som var, med förändringar i bostadstillägg, pensionstillskott och skattejusteringar som har gjorts så är man kompenserad. Det bästa beviset för det är det PM som PRO och SPF har skrivit. Där har de gett uttryck för det här.

Prot. 2003/04:47
11 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Utgiftsområde 11

Anf. 102 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag noterar att företrädare för arbetarrörelsen har olika referensramar. Beröm från Världsbanken kan ses som det viktigaste av betyg för en socialdemokrat, men hur människor uppfattar pensionssystemet tror jag är viktigare. Det var därför jag också ställde frågan om den demokratiska förankringen. Jag fick till svar att Lennart Klockare från början var skeptisk – det är i och för sig ett intressant svar – och att han sedan blev övertygad. Men min fråga var snarare: Hur uppfattar Lennart Klockare den demokratiska förankringen i den egna rörelsen? Det har ju kommit medieuppgifter om detta, som alla väl känner till, och utan att avslöja någonting från de inre korridorerna kanske man ändå kan få en värdering av om Lennart Klockare känner att pensionsreformen var väl förankrad i de socialdemokratiska leden och i så fall också i samhället i stort. Den frågan upplever jag att jag ännu inte har fått svar på.

Att det var väl känt bland många att man behövde göra någonting tror jag är riktigt. Inget parti har motsatt sig eller skulle, vad jag vet, alltid motsätta sig alla typer av förändringar. Men var den reform som genomfördes förankrad inom arbetarrörelsens ännu så länge största parti?

Den andra frågan är inte heller helt avklarad. Det jag frågade var: Känns det bra, Lennart Klockare, att pressa människor till aktiespekulation? En grundtanke i en av arbetarrörelsen formulerad välfärdsmodell är att vi med skatter ska finansiera det som människor har behov av. Vi ska till exempel med skatter finansiera det pensionsuttag som behövs i dag. Att överlämna detta till aktiespekulation är förstås rimligt om man har ett intresse av att människor i allmänhet tänker på marknaden, aktier, börsen som någonting som kan skapa värde. Men för en företrädare för ett parti med en materialistisk historiesyn är det väl känt att det inte skapas något värde på börsen. Det är fiktiva värden som kan blåsa bort lika lätt som de kan blåsas upp. Därför återkommer jag till frågan: Tycker Lennart Klockare att det är en bra modell att man ska pressa – för det gör man trots allt – människor att aktiespekulera med sina pensionspengar?

Anf. 103 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med den första frågan, om förankringen. Jag vet inte om jag kommenterade den i mitt första repliksvaret. Men från mitt parti var vi i vart fall ute över hela landet och pratade med arbetarkommuner. Vi var på möten bland annat och berättade om den här förändringen. Målsättningen var ju trots allt att vi skulle ha ett system som var lätt och överskådligt. Jag kan väl inte säga att man har lyckats till hundra procent i den delen. Det vill jag säga. Men det kanske trots allt blir så att dina barn, Kalle, också ska veta att vi på sikt har ett pensionssystem – även om du motarbetar det nu – som ger en trygghet över tiden. Det tycker jag är oerhört viktigt.

Det är klart att jag har mött människor. Jag har mött människor som har velat ha förklaringar. Men man måste komma i samspråk med dem.

Man kan inte göra som med återställaren. Jag tycker att det är att vilseleda människor. Det är så lätt att man tar till sig det som man då tror är en korrekt beskrivning men som trots allt, Kalle Larsson, inte är den riktiga beskrivningen.

Jag tycker att det känns bra att pensionärerna bättre än andra grupper har klarat de prövningar som de drabbades av när vi sanerade ekonomin. Det tycker jag känns väldigt bra. Det är fem partier som står bakom pensionssystemet. Jag skulle gärna se att det var ännu fler och att vi jobbade i samma riktning och skapade trygghet för människorna för framtiden. Det är, som jag säger, drömmen. Vi lever längre och är friskare, och då behöver vi ett pensionssystem som är stabilt över tiden.

Utgiftsområde 12

Anf. 104 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Herr talman! Vi övergår nu till att debattera familjepolitiken. Jag kommer att uppehålla mig vid politikens utgångspunkter och inriktning, medan det är Anita Siden som kommer att ta upp de moderata specifika motionsyrkandena.

Det är mycket som krävs när man är förälder, att få tiden att räcka till, att kunna pussla ihop tillvaron utifrån de förutsättningar man har. Läkaren Åsa, som jag nämnde i debatten om sjukförsäkringen, skriver om sjukskrivningar som tar upp en stor del av hennes tid på vårdcentralen. Hon skriver med rubriken: När blev en trött trebarnsmor en diagnos att sjukskriva sig för? Det är någonting som bör lända till eftertanke. Vad är det som gör att vi lever i ett land med det högsta antalet sjukskrivningar i Europa?

Jag tror att politiken har bidragit till att alltför många föräldrar mår dåligt. Vi ger helt enkelt inte särskilt goda förutsättningar för att trebarnsmamman och trebarnsfamiljen ska kunna skapa sin egen vardag när vi lägger en rad begränsningar till en redan ansträngd fas i livet. Med det stora ansvaret för familjen krävs att man har så stort eget utrymme som möjligt, att man har makt över sin egen vardag. Så är det inte nu.

Om vi börjar med ekonomin ser vi att trebarnsfamiljen har samma ekonomi som paret utan barn, när vi inte tar hänsyn till försörjningsbördan. För att passa in i familjestödet ska barnomsorgen vara av en modell utan hänsyn till alternativ och möjligheter som passar olika familjer. En trebarnsfamilj eller fembarnsfamilj kanske inte alls passar in i mönstret.

Små barn tar mycket tid och kraft. Kanske är det inte dagis som är det rätta från första stund utan kanske en dagmamma eller till och med att någon av föräldrarna är hemma. Barnfamiljer är mycket olika. Somliga bor långt ute på landet där det kanske är mil till närmaste dagis och affär. Andra bor kanske mitt i en stad där allting är dyrt men finns inom gångavstånd. Det kanske är en ensam trebarnsmor. Det kan vara familjen som har både morfar och mormor och farmor i grannskapet. Men det är det faktiskt inte alla som har. Men behöver man få mer gjort är man hänvisad till att ta ledigt från arbetet i stället för att ha möjlighet att kunna anlita hjälp med hushållstjänster.

Att vara förälder är ett stort åtagande och förenat med våra största och käraste ambitioner här i livet. En av de viktigaste utgångspunkterna för en politik för familjen är att ge tilltro till föräldrarnas vilja och förmåga.

En politik för familjen måste utgå från egen makt att bygga tillvaron. Det är på den grunden som vi i längden kan bygga ett civilt växande samhälle.

Som det är nu betalar vi först in så mycket av våra inkomster att vi mister vår ekonomiska frihet. Sedan kan man få tillbaka pengarna om man lever på rätt sätt. Utrymmet att styra sin tillvaro har krympt rejält. Man anpassar sig helt enkelt. Har man små marginaler måste man, och även om man har marginaler är det det enda sättet att få tillbaka pengarna man har betalat in. Det mest extrema är när föräldrapengen till och med styr oss när vi skaffar barn.

Vi föreslår sänkta bidrag men mer kvar av sin egen lön. En reformerad beskattning måste ta sikte på låg- och medelinkomsttagare och ta hänsyn till försörjningsbördan. Därför föreslår vi 50 000 kr i grundavdrag och sedan 15 000 kr per barn. Utgångspunkten för en sådan reform är att den ska ge ökad social trygghet och att fattigdomsfällor ska kunna motverkas.

Svenska låginkomsttagare är hårdast beskattade i Europa. Det är hart när omöjligt för lågavlönade att påverka sin ekonomiska situation genom ansträngningar och arbete för att komma i kapp ekonomiskt.

Risken är stor att vi snart står inför en situation med ännu färre som arbetar så att skatterna behöver höjas ännu mer. Då är det risk att de som har sämst möjlighet att flytta, det vill säga låginkomsttagare, beskattas ännu hårdare. Samma sak gäller de viktigaste utgifterna för barnfamiljerna, grundläggande konsumtion som matvaror och fastigheter, det vill säga bostäder, som kan komma att beskattas ännu hårdare.

Utrymmet har minskat för föräldrar att välja den barnomsorg som passar dem och deras barn bäst. Dagmammor finns knappt längre. Parklekar läggs ned. Föräldrakooperativen klarar sig inte med maxtaxans regler. Valfriheten mellan kommunala dagis har minskat när skenande kostnader tvingar fram nedläggningar. Stressad personal väljer andra arbeten. Resultatet har på många håll blivit sammanslagningar och större barngrupper. Det har blivit barnen som har fått betala med sämre kvalitet.

Föräldrar blir tyvärr styrda av maxtaxan. Det har också inneburit att barnen är ännu längre på dagis, vilket i sin tur belastar verksamheten ännu mer.

Runtom i landet pågår ett föräldrapror för att skydda och behålla valfriheten. Med en god familjepolitik måste människor kunna påverka mycket själva när det gäller hur deras barn ska tas om hand. Man ska kunna välja barnomsorg oavsett om man är fattig eller rik. Det är en ansträngd tillvaro med små barn, och man måste kunna välja den lösning man själv tror på som förälder. En hjälpande hand kan innebära all skillnad i världen för småbarnsföräldrar. Har man tur kanske man har morfar eller farmor till hands. Men man måste också kunna skaffa hjälp.

Vi föreslår avdrag för hushållstjänster. Det kan innebära en hjälp som gör att pappor och mammor kan styra sin vardag lite bättre och kapa de toppar som gör att tillvaron absolut inte går ihop.

En god familjepolitik ska ge bästa möjliga stöd och uppmuntran till föräldrar så att man kan orka med även om man är trebarnsmor eller -far.

Prot. 2003/04:47
11 december

*Anslag inom social-
försäkringsområdet*

Utgiftsområde 12

Anf. 105 SOLVEIG HELLQUIST (fp):

Herr talman! En liberal familjepolitik ger personlig frihet och utgår från barnens behov. Den främjar jämställdhet och ger föräldrar möjlighet att förena förvärvsarbete och familj.

Familjer i dag ser olika ut jämfört med förr i tiden. Men oavsett hur den ser ut är familjen mycket viktig. Föräldrar är fortfarande de mest betydelsefulla personerna i barnens liv.

Många i dag upplever att kraven i tillvaron växer och att tiden för familjen krymper. Därmed är de många dåliga samvetena en realitet. För mycket arbete och ansvar i kombination med för lite att säga till om på jobbet har lett till stress och press i vardagen. Det påverkar också barnen i allra högsta grad. Vi lever i en ny tid, och nya tider kräver nya lösningar och också en ny familjepolitik. Den kan rätt utformad hjälpa stressade och pressade barnfamiljer till en lite drägligare vardag. Blir inte Sverige mer barn- och föräldravänligt befarar jag att vi får stora problem i framtiden. Jag kommer att koncentrera mig på Folkpartiets förslag som ger barnfamiljerna större självbestämmanderätt och högre livskvalitet.

I dag är ohälsan, inte minst hos kvinnor, ett stort problem. Många kvinnor dubbelarbetar och kommer i kläm mellan olika krav och förväntningar. Lösningen handlar om att få ihop livspusslet, att kunna påverka sin tillvaro så att den passar en själv och barnen.

Vi i Folkpartiet anser till exempel att det behövs mer pengar, mer tid och fler engagerade pappor. Vi tror att ett barnkonto skulle kunna göra tillvaron drägligare för många familjer. Föräldrarna skulle utifrån sina och barnens behov kunna växla mellan att vara hemma, arbeta deltid eller heltid – fritt val.

Vi vill att människan ska bestämma mer över sin arbetstid. Den enskilde ska ha möjligheter att ta ut ledigheter i timmar. Den femte semesterveckan eller andra lediga dagar kan läggas i en timbank. Blotta vetskapen och känslan av att man kan ta ut några timmars ledighet när man behöver skulle minska stressen och göra livet behagligare.

Kvinnor sköter, som bekant, största delen av hemarbetet. Det finns ett behov av att männen tar ett ökat ansvar. Därför skulle vi, när ekonomin tillåter, också vilja höja taket i föräldraförsäkringen. Vi vill också införa en så kallad jämställdhetsbonus. Det innebär att varje månad som tas ut i föräldraledighet, och som motsvaras av en månad som den andra föräldern tar ut, ger 90-procentig ersättning i stället för 80. Det är en morot, inte piska, för ökad jämställdhet.

En del små barn som är sjuka får ibland lyssna till föräldrarnas morgongnabb, som handlar om att ingen av dem vill stanna hemma på grund av arbetet. Jag har på senare år – senast i förra veckan – fått signaler om att alltför många barn lämnas till dagis när de är sjuka. Är det hänsyn till barns bästa, som vi så ofta pratar om? Folkpartiet anser därför att det ska vara möjligt att överlåta dagar åt en annan person inom ramen för föräldraförsäkringen och tillfällig föräldrapenning.

Ibland kanske man känner att man behöver vara tillsammans med familjen lite extra. Därför menar vi i Folkpartiet att båda också ska kunna ta ut en del av föräldraförsäkringen samtidigt. Det är en god investering. Vi måste ge familjer ökade möjligheter att vårda sina relationer. Det är något som vi ibland tappar bort i dagens samhälle.

Folkpartiet har länge kämpat för att det ska vara möjligt att köpa hushållstjänster till ett överkomligt pris. Det skulle minska stressen, inte minst för kvinnor och småbarnsfamiljer. Det skulle också göra svarta jobb vita och ge hemhjälpen både anställningstrygghet och pensionspoäng. Jag ser inga sådana åtgärder vidtas.

Jag vill också lyfta fram att vissa bidragskonstruktioner innebär att stödet till barnfamiljerna helt eller till stora delar dras in vid yrkesarbete. Det leder till långtgående marginaleffekter i vissa fall. Det är oacceptabelt. Därför är det också viktigt att det ska löna sig att arbeta för föräldrar.

Flexibla regler skulle ge den enskilda familjen möjligheter till ökad livskvalitet. Vilka skäl, vilka hinder, finns för att inte vilja underlätta för familjer att få makt och inflytande över sina egna liv?

Jag ställer mig naturligtvis bakom Folkpartiets reservationer, men yrkar bifall till reservationerna 53 och 65.

Det är enormt roligt att statsrådet finns här när vi diskuterar familjepolitik. Den förmånen hade inte de som diskuterade de andra utgiftsområdena.

Anf. 106 SVEN BRUS (kd):

Herr talman! Jag noterar också med tillfredsställelse att ansvarigt statsråd är här när vi debatterar den här frågan. Jag är däremot inte beredd att tacka för det eftersom jag tycker att det är en skyldighet som statsrådet har. Jag är glad att Berit Andnor uppfattar det så. Så var inte fallet på förmiddagen, vilket jag finner anledning att kritisera.

Herr talman! Varje del i utgiftsområde 12 handlar om angelägna frågor i familjernas vardag. Kring detaljerna kan vi tycka lite olika, men den avgörande skiljelinjen här i kammaren finns i grundsynen på familjepolitiken. Vi kristdemokrater menar att föräldrarollen måste uppvärderas också genom politiska beslut. Det finns ingen som bättre än föräldrarna kan avgöra vad som är bäst för det egna barnet i dess olika utvecklingsfaser. Den grundsynen måste märkas i de beslut vi fattar här i kammaren. Det är nämligen vi här som i hög grad reglerar hur föräldrarollen kan utövas.

Tidigare i dag har vi debatterat de höga ohälsotalen, och jag menar att de hör samman med föräldrarnas villkor. Vi kristdemokrater använder ofta ordet livspusslet när vi talar om ohälsans orsaker. Om det är några i vårt samhälle som har problem med att få sitt livspussel att gå ihop är det väl barnfamiljerna.

Tid är den stora bristvaran. Hälften av familjerna säger själva i en undersökning att de upplever sitt liv som mycket eller ganska stressigt. Det är en markant skillnad mot vad familjer utan barn säger. Stressen konstateras vara särskilt hög bland småbarnsmammorna. I skolan och förskolan konstaterar 90 % av personalen att stressrelaterade sjukdomar är vanliga hos barn. Detta perspektiv på föräldrarollen och familjernas vardag saknas i hög grad i det här betänkandet.

Den socialdemokratiska regeringen har lagt ned mycket politisk kraft på de stora systemlösningarna. Men barnen kommer ofta i kläm i den vuxnes värld. Det mest centrala för oss kristdemokrater är att vända på perspektivet och sätta barnen först. Vi måste våga lyssna på barn med respekt och utgå från dem när vi bygger samhällssystemen. Om vi vuxna

antar den utmaningen kommer vi att få lämna en del invanda vuxenföreställningar.

Herr talman! I en debatt med statsrådet Lena Hallengren tidigare i år sade hon: Vi, det vill säga regeringen, delar uppfattningen att föräldrar, både mammor och pappor, bör ges möjlighet att få mer tid för barnen. Frågan är bara med vilka regeringen delar denna uppfattning. Det är knappast med föräldrarna själva, och inte med majoriteten av befolkningen heller.

Regeringen går inte ens i takt med sina egna väljare. I en SKOP-undersökning i september 2002 svarade 66 % av, märk väl, socialdemokratiska väljare att den ensidiga statliga subventionen av förskolan är orättvis. Totalt bland de tillfrågade ansåg tre av fyra att man borde ge ekonomiskt stöd även till andra former än den offentligt finansierade omsorgen. Det är tänkvärt att det största stödet för dessa uppfattningar återfanns i gruppen 18–34 år, det vill säga de personer som lever närmast den verklighet där man har svårt att få livspusslet att gå ihop.

Vi minns säkert alla den småbarnsmamma som ställde frågan till statsministern i valrörelsen 2002 vad hon skulle göra när hon inte ville lämna bort sin ettåring tio timmar om dagen men inte hade råd med någonting annat. Statsministerns svar blev att kvaliteten i förskolan skulle förbättras. Det var ju inte det hon frågade om. Men så talar översåten till undersåten: Glöm din önskan om att slippa lämna din ettåring nästan halva dygnet! Glöm din längtan efter att få ditt livspussel att gå ihop och se ut som du vill! Vi vet bäst, och vi har redan valt åt dig – visserligen utan att fråga dig, men så är systemet. Och du får ju faktiskt en bättre förskola – kanske, ska man möjligen tillägga.

Herr talman! En väl utbyggd barnomsorg ska finnas. Låt mig få säga det med all tydlighet: Kristdemokraterna vill inte montera ned barnomsorgen i kommunerna. Men en väl utbyggd barnomsorg är inte tillräckligt för barn som längtar efter mer tid tillsammans med sina föräldrar, och det är inte svaret på föräldrars önskan om mer tid för barnen. En jämnare fördelning mellan förvärvsarbete och omsorg om barnen skulle förmodligen medföra positiva effekter när det gäller ökad familjestabilitet.

För Socialdemokraterna är arbetsmarknadspolitiken utgångspunkten. Att så många som möjligt av den vuxna befolkningen ska vara i arbete är en bra målsättning, men det får inte ske på barnens bekostnad. För att uppnå målet måste en rad hinder röjas undan. Ett hinder tycks barnen vara. Faktum är att barn länge kallades just förvärvshinder i våra deklara-tionsblanketter. Synen har varit att jämställdhet bara kan uppnås den dag män och kvinnor arbetar exakt lika mycket vid varje tid i livet. Föräldraförsäkringen har byggts ut och behöver förbättras ytterligare. Men regeringens grundinställning består, nämligen att det är här i riksdagen som vi bäst förstår barnens behov.

Många undersökningar visar att föräldrar vill ha mer tid med sina barn, speciellt under de första åren. Kristdemokraterna vill, till skillnad från regeringen, ge föräldrar och kommuner resurser och laglig möjlighet att kunna skapa ekonomiska och praktiska förutsättningar för val mellan olika och flexibla omsorgsformer på lika ekonomiska villkor.

Vid sidan av maxtaxan, som förstärker ekonomin för dem som väljer dagens offentligt finansierade barnomsorg, vill vi införa det vi kallar för barnomsorgskonto. Konkret innebär barnomsorgskontot ett skattefritt

belopp på 80 000 kr för barn mellan ett och tre år. Pengarna går direkt till föräldrarna, och högst 40 000 kr per barn och år får tas ut. Barnomsorgskontot omfattar alla barn och ger föräldrar möjlighet att välja barnomsorg, minska sin arbetstid eller vara hemma under en längre del av barnens uppväxt.

Herr talman! Alla föräldrar ska ges alternativ som passar just dem och deras barn. Som komplement till föräldrarnas omsorg vill vi erbjuda en mångfald av olika sorters barnomsorg – familjedaghem, förskolor, öppna förskolor och fritidshem med olika inriktning och med olika huvudmän. Det är föräldrarna som ska välja.

Det är här vi skiljer oss från regeringens ensidiga stöd till en bestämd omsorgsform. Vår politik ställer krav på att kommunerna ska erbjuda likvärdiga villkor för alla godkända barnomsorgs- och förskoleformer.

Herr talman! Nu finns det ett slags folkrörelse ute i kommunerna för en rättvis familjepolitik. Den kommer till uttryck i folkomröstningar där en majoritet vill ge föräldrarna rätten att själva välja barnomsorgsform på rättvisa ekonomiska villkor. Dessa tydliga viljetrytningar måste tas på allvar av regeringen och inte bara viftas bort med förklaringen att det ligger utanför den kommunala kompetensen.

Vidare finns det skäl att undra vilken betydelse regeringen tillmäter det beslut som riksdagen fattade den 7 maj i år där en majoritet ville förstärka föräldrarnas valfrihet. Tar regeringen någon hänsyn till sådana beslut i riksdagen?

Herr talman! Jag står självfallet bakom våra reservationer i det här betänkandet. Tidigare har Kenneth Lantz yrkat bifall till reservationerna 22 och 49, och jag yrkar nu dessutom bifall till reservation 54.

Anf. 107 KALLE LARSSON (v):

Herr talman! Politisk retorik har den nackdelen att den lätt blir urvattnad. Man antyder att man är för det som är bra och mot det som är dåligt, och ett annat förhållningssätt är ju svårt att tänka sig. När det gäller en debatt som denna får vi många gånger höra att man vill sätta barnen i centrum. Men då måste man ju också tala om vad det i så fall innebär.

Det område vi nu diskuterar går under beteckningen ekonomisk familjepolitik. Vår uppfattning är att det är såväl problematiskt som missvisande att använda den beteckningen. Vad är egentligen en familj? Det vi vet är att vi har normer att utgå från och strukturer att förhålla oss till. Mamma, pappa, barn är ibland en alldeles utmärkt familjekombination men långt ifrån alltid. Det är definitivt inte heller den enda som finns tillgänglig. Bakom fasaden av det som kallas kärnfamilj finns både lycka och djup olycka. Där finns människor som försöker leva jämställt, och där finns i många fall patriarkal maktutövning.

Det är därför vi har velat göra någonting också i praktiken. Vi har i alla fall kommit så långt att vi vill döpa om det här politikområdet, från ekonomisk familjepolitik till ekonomisk barnpolitik. Det vore ett första steg i att göra någonting av den politiska retoriken om att sätta barnen i centrum – att utgå från de behov barnen har, i stället för det av några uppenbarligen omhuldade tankesättet att man ska utgå från familjen, vilken den nu är.

Herr talman! Vi är tre partier som står bakom de delar i även det här avsnittet som rör pengar – och det är tur det, om man ser till de församlingar som de borgerliga partierna vill genomföra.

Samtidigt finns det också ett antal reservationer. Jag har tidigare sagt att jag till fullo står bakom dem, och det vidhåller jag fortfarande. Jag yrkar bifall – och den här gången är det korrekt – till reservation 61 under punkt 58. Det är dags, menar vi, att gå från ord till handling och individualisera föräldraförsäkringen.

Herr talman! Frågan när man har barn är inte bara ”vad är en familj?” utan också ”vem ska vara hemma med barnen?”. Det kan tyckas vara en väldigt enkel fråga, en banal fråga, en vardaglig fråga som det inte värt att fundera något särskilt över. Men det är precis tvärtom. Den rymmer oändliga, eller i alla fall mycket stora, maktdimensioner.

Det vi i dag ser är att fördelningen av föräldrapenningen är en förhandlingsfråga mellan föräldrarna. De gör upp, helt enkelt, om hur den ska fördelas. Men som samhället i dag är strukturerat tar kvinnor det yttersta ansvaret både för hem och för barn. Det innebär att män ses som mindre lämpade att ta hand om barn, och det motverkar barnens rätt till nära relationer till sina fäder.

I och med att underordningen i samhället finns leder också den här arbetsfördelningen till en orättvis fördelning mellan betalt och obetalt arbete i samhället och till lönediskriminering. Kvinnor har mindre makt än män. Den över- och underordning som jag nu beskriver kommer inte att förändra sig av sig självt. Vi måste vara beredda att använda politiska medel för att uppmuntra den utveckling vi skulle vilja se.

Att säga, som några talare här, att föräldrarna alltid, i alla lägen, bäst kan bedöma vad som är rätt och fel stämmer helt enkelt inte. Jag tror inte att det stämmer med något partis egentliga övertygelse. Det är angeläget att staka ut politiska mål för samhällsutvecklingen som handlar om till exempel rättvisa villkor och som handlar om saker som jämställdhet mellan män och kvinnor.

Herr talman! Det är därför det finns många goda argument för att knyta föräldrapenningen till individen. Vi ska komma ihåg att ingen annan socialförsäkring kan överlåtas till någon annan så där i allmänhet på det sätt som föräldrapenningen kan. Den som är sjuk kan inte överlåta rätten att få sjukpenning på någon annan. På samma sätt bör inte den som är förälder kunna överlåta rätten till föräldrapenning på någon annan.

I dag vet vi att männen tar ut lite drygt 15 % av föräldrapenningen. En ganska stor del av detta tas ut i juli och september. Det verkar som om de flesta män betraktar sin föräldraledighet som en extra semester som tas ut i samband med kvinnans semester, ett tillfälle att ligga på stranden en stund till – eller möjligen att ge sig ut på jakt, om det nu är jakt vid den tiden på året. Det är jag obekant med.

Herr talman! Det som detta med det ojämna uttaget över året trots allt visar är att huvudansvaret för barnen i många fall ligger på kvinnor även när mannen är föräldraledig. Det här handlar ytterst om att den som gör anspråk på att vara vårdnadshavare också har ett ansvar för vården.

Det är inte acceptabelt att männen ska kunna välja bort att ta detta ansvar på det sätt som de – många av oss – gör i dag. Att kvinnor tar en mycket större del av ansvaret får nämligen stora konsekvenser. Kvinnor har svårare att hävda sig på arbetsmarknaden. De arbetar oftare deltid. De

får lägre lön och sämre pensioner. De har svårare att konkurrera om jobb och karriärmöjligheter. Med detta som bakgrund hjälper det inte om vi formulerar en aldrig så ambitiös och skarp jämställdhetslagstiftning. Den förmår inte komma åt det faktum att kvinnor får stå tillbaka för att de har ansvar för barnen.

Vi menar att det nuvarande uttaget av föräldraförsäkring i stället cementerar könsmaktsordningen. Genom att kvinnan från början tar på sig ansvaret för barnet får hon behålla ansvaret även efter föräldraledigheten. Det är helt enkelt ett föräldraansvar som är obligatoriskt för kvinnan men frivilligt för mannen.

Herr talman! Det vi talar om är att individens valfrihet, som ofta omhuldas av många, i stora stycken är en chimär eftersom fördelningen styrs av den maktordning som vi har att förhålla oss till. Det leder till att kvinnor tar ut den största delen av föräldraförsäkringen. Vi menar att föräldraförsäkringen nu måste reformeras så att den stärker ett jämställt vårdnadsansvar. Vi föreslår därför en utredning som kan se över hur detta bäst görs med hänsyn tagen just till vilka konsekvenser det får för låg- respektive höginkomsttagare.

Vi måste bryta den orättvisa maktordningen. De som här nu har argumenterat från talarstolen för att vi i stället ska låta män köpa sig en omväg förbi att dela på ansvaret för hem och barn genom att de ska kunna göra avdrag för hushållsnära tjänster är uppenbarligen inte beredda att utmana maktordningen. I stället gör de tvärtom. Det finns en orättvis fördelning av hemarbetet – vad ska vi göra åt det? Män tar inte sitt ansvar för barnen och hemmet – vad ska vi göra åt det? Jo, vi ger dem möjligheten att köpa hushållsnära tjänster. Men då gör de ju ingenting för att förändra den ojämlika maktordning som gäller.

Det vi i stället måste göra är att utmana de män som i dag vägrar att ta sitt ansvar. Det sätt som vi har funnit, i alla fall *ett* lämpligt sätt att göra detta, är att individualisera föräldraförsäkringen så att man redan under de första åren av ett barns liv lär sig att vårdnadsansvar är lika för män och kvinnor. Det är därför vi nu också konkret föreslår motionsvägen, och ger denna kammare chansen att ta ställning till, möjligheten att individualisera föräldrapenningen.

Anf. 108 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Låt mig först få hålla med Kalle Larsson om att familjer förvisso kan se väldigt olika ut. Den traditionella kärnfamiljen är en familjebild. I vårt samhälle ser vi ett otal olika familjebilder. Varje sådan konstellation är naturligtvis värd att respektera utifrån människors olika val av livsförhållanden och livsstil.

Men i alla lägen måste det ändå vara så barnet ska sättas i centrum oavsett hur familjen är konstruerad. Då tycker jag att Kalle Larsson för ett intressant resonemang som jag måste få ställa en fråga om. Kalle Larsson och jag sitter tillsammans i en statlig utredning som ser över utlänningslagen. Där för vi också många mycket ingående diskussioner om barnens bästa. Där har Kalle Larsson och jag varit helt överens om att barnens bästa i de allra flesta fall innebär att ha tillgång till båda sina föräldrar. De finns naturligtvis extrema undantagsfall där det inte är förenligt med barnens bästa att leva med båda föräldrarna, men jag tror att vi kan vara överens om att det i de allra flesta fall är det.

Men här, i den här diskussionen om familjepolitiken, har Kalle Larsson plötsligt en helt annan uppfattning. Då är det inte alls förenligt med barnens bästa att leva i den här familjekonstellationen. Då vill han fullständigt individualisera och dela upp det här. Det förbryllar mig något.

Anf. 109 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Vore det som Sven Brus sade, att jag hade två helt olika uppfattningar i olika salar, då förstår jag att Sven Brus är förbryllad. Men så är det ju inte.

Det jag nu talar om är att barnens bästa ska vara utgångspunkten. När Sven Brus och jag i en annan kommitté är överens om att barnens bästa just är att de ska kunna ha kontakt med båda sina föräldrar utgår ju det från att det är två föräldrar där den ena kanske har flytt sitt land tillsammans med sitt barn, att man har skickat iväg sitt barn i flykt eller att båda har flytt tillsammans. Då menar vi att det är självklart att barnen ska ha tillgång till båda föräldrar.

Det jag nu föreslår är ju faktiskt på sätt och vis samma sak. Mängder av unga människor, barn, i Sverige i dag lever ju utan en rimligt nära tillgång till sina fäder helt enkelt för att dessa fäder vägrar att ta det vårdnadsansvar som ankommer dem som vårdnadshavare. Det är därför jag talar om individualisering av föräldrapenningen. Det gäller att män också ska vara hemma med sina barn och inte bara skylla på att man har högre inkomster och att det därför passar bättre om kvinnan är hemma eller säga att jag har så mycket karriär just nu att jag inte har lust att vara hemma eller vad det nu kan tänkas vara för svepskäl som kommer upp.

Att på allvar individualisera föräldraförsäkringen och göra det nödvändigt, om man ska ta ut alla dagar förstås, att både mannen och kvinnan är hemma med barnen är väl i så fall att fullfölja den linje som jag har också i annat sammanhang, nämligen att barn har rätt till båda sina föräldrar i de fall där det finns två föräldrar.

Anf. 110 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Det känns skönt att vi är överens på den punkten, att barn har rätt till båda sina föräldrar oavsett om det är flyktbarn eller svenska barn.

Nu ska jag bara ställa en kort, övergripande fråga som gäller familjepolitiken. Anser Kalle Larsson att det är rätt att det är här i Sveriges riksdag, i den här kammaren, som vi i realiteten avgör familjernas villkor, att det är här vi bestämmer hur familjerna ska förfoga över barnomsorgen, hur man ska tillgodose sitt eget barns allra bästa? Är det rätt att det är här vi ska fatta de besluten?

Anf. 111 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Det finns många beslut som ska fattas av den enskilde. Det finns många beslut som ska fattas mellan två personer, mellan tre personer, mellan en grupp människor i sammanhang som vi i den här kammaren inte har så mycket med att göra.

Men vi ska också vara medvetna om, och det är en grundläggande feministisk insikt som åtminstone mitt parti till fullo tagit till sig, att det privata är politiskt. Vad som händer när man förhandlar om vem som ska vara hemma med barnen är inte något som bara påverkar den egna famil-

jens situation, det egna barnet och den egna maktrelationen, utan det påverkar också hur samhället sedan struktureras.

Ett samhälle där bara 15 % av föräldrapenningsdagarna tas ut av papporna, av männen, är också ett samhälle där männen är ute i den offentliga världen, kan göra karriär, kan tjäna de stora pengarna och uppnå maktpositionerna. Det är helt enkelt ett samhälle där män överordnas kvinnor.

En av de grundläggande faktorerna bakom att detta kan fortgå är vad som händer inom hemmets fyra väggar. Därför är det viktigt att i den här kammaren vara medveten om att man inte i familjerelationer kan gå in i vilka detaljer som helst, men samtidigt ha klart för sig att det som sker i familjerna också får politiska implikationer.

Det enda vi egentligen säger är att vi vill individualisera föräldraförsäkringen på så sätt att både mannen och kvinnan har rätt till en viss del av föräldraledigheten. Det borde vara en självklarhet för de flesta – såväl för högern, som brukar omhulda individens rätt till sin del, som för dem som faktiskt vill bryta könsmaktsordningen och skapa ett mer jämställt samhälle.

Anf. 112 SOLVEIG HELLQUIST (fp) replik:

Herr talman! Jag är den första att medge att det finns mycket manliga strukturer och ojämställdhet i samhället, och i mitt huvudanförande sade jag också att det är viktigt att papporna tar ett större ansvar. Däremot är jag inte beredd att gå så långt att man ska dela på föräldraförsäkringen. Det beslutet måste naturligtvis överlåtas till familjerna själva.

Kalle Larsson har säkert sett siffrorna som kom häromveckan om att både pappor och mammor är ganska nöjda med den fördelning som finns. Jag vill gärna se en justering, men inte genom att vi här kommer med lagstiftning och bestämmer över huvudet på människorna att de måste dela. Min fråga är: Har du analyserat i vilka situationer det faktiskt inte skulle fungera?

Anf. 113 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Nu föreligger inget färdigt lagförslag från Vänsterpartiets sida. Man hade kunnat tänka sig att vi utarbetat ett sådant, men vi har inte haft de praktiska möjligheterna att denna gång göra det. I stället föreslår vi en utredning. Det kan låta tråkigt, men i det här fallet är det nog viktigt att den görs. Det kan nämligen finnas fall – Solveig Hellquist kan säkert ge mig konkreta exempel på det – där det, som det uttrycktes, inte skulle fungera.

Låt mig svara på frågan om att ganska många är nöjda. Jag tror att det är bekant för kammarens ledamöter att som man frågar får man också svar. Om frågan till dem som nu tillfrågades hade varit: ”Vi bedömer att en viktig fråga för att få ordning på jämställdheten i samhället är att man får ett jämnare uttag av föräldraledigheten – är du beredd att medverka till det?” hade säkerligen en större andel svarat: ”Ja, det är jag nog”.

Det finns naturligtvis många som är nöjda med sin situation, och det är fullt begripligt. Det är till och med bra att man känner sig nöjd med hur man har det. Det är ingen tvekan om det. Därför kan det vara politiskt bra att det inte föreligger ett lagförslag i dag. Vi behöver den debatt som följde av att vi röstade igenom ett förslag om utredning. Därmed

satte vi oss ned och tittade på hur vi kan åstadkomma en individualiserad föräldraförsäkring.

När förslaget kommer sätter vi oss i utskott, partigrupper och annat och diskuterar frågan. Sedan återkommer vi till kammaren och beslutar om hur det hela ska se ut. Jag vidhåller därför att vårt yrkande är alldeles utmärkt att rösta på – också för en liberal.

Anf. 114 SOLVEIG HELLQUIST (fp) replik:

Herr talman! Visst får det utredas, om du tycker det. Jag måste ändå säga att det ibland i debatten finns en underton av att barn är till besvär. Och när mammorna är hemma säger man kanske att de är egennyttiga och att det är ett förtryck av papporna – och vice versa.

Dessutom tror jag att man ibland överdriver konsekvenserna av att skaffa barn. Jag har två barn som nu är vuxna. Det innebär att jag ägnat mig åt dem i ungefär två år av mitt liv, och jag kanske kommer att leva i 80 år. Det har varit alldeles utmärkt.

I ett annat fall kanske en pappa valt alternativet att vara hemma de två åren. Man ska alltså inte överdriva effekterna av ett par års ledighet för att vara tillsammans med sina barn. Jag tycker att det var en höjdare.

Anf. 115 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Att det är en höjdare kan vara ytterligare ett skäl till att förmå fler pappor att ta del av den höjdaren.

Jag ska ta på fullt allvar det Solveig Hellquist säger. Det gäller förstås hela hennes anförande, men särskilt den del som handlar om att man inte ska överdriva konsekvenserna av att genomföra den förändring som vi föreslår. Det tror jag är helt riktigt. Jag tror inte att vi över en natt bryter könsmaktsordningen och får jämställdhet även om vi gör som Vänsterpartiet vill med just det här förslaget. Därför har vi lämnat många förslag. Om de alla hade genomförts hade vi nog fått se ganska grundläggande förändringar av könsmaktsordningen, men ett enda förslag kan vara nog så viktigt.

Poängen här är att det inte är en slump eller tillfällighet vem som stannar hemma. Det är ju inte så att kvinnan i en relation tycker att nu vill hon vara hemma, för det är en höjdare, och att i en annan relation mannen bestämmer sig för att vara hemma ett par år – och att det skulle fördelas ungefär lika mellan könen. I stället tas bara 15 % av dagarna ut av pappor. Vad jag förstått har Folkpartiet inte på något annat sätt än som ett slags jämställdhetsbonus – som i princip är till intet förpliktande – försökt göra någonting åt detta.

När det gäller det sista som sades, att det i många debatter där Solveig Hellquist deltar framstår som att barn bara är till besvär, måste jag säga att det nog i så fall har att göra med vilka debatter hon deltar i. Ingen här har uttryckt det. Om det i liberala kretsar uttrycks farhågor om att barn är till besvär tror jag att ni har en del partiarbete att göra. Det drabbar dock inte mig som anförare av Vänsterpartiets förslag i den här debatten.

Anf. 116 ANNIKA QARLSSON (c):

Herr talman! Att vara förälder är ett stort ansvar. Hur bra vi vuxna förmår att ta ansvar varierar självklart beroende på sociala, ekonomiska och personliga förutsättningar. Men även om det varierar från familj till

familj kan föräldraskapet aldrig ersättas med kommunal omsorg eller andra politiska åtgärder. Utifrån barnens grundläggande behov av trygghet och kärlek måste därför familjerna stärkas. Familjepolitiken måste underlätta för föräldrarna, både ekonomiskt och socialt, och ge familjerna erkännandet att det är de som är ansvariga för barnen.

Ledstjärnorna för Centerpartiets familjepolitik är ökat självbestämmande, valfrihet, bättre möjlighet att kombinera familjeliv och arbetsliv, att kvinnor och män delar på ansvaret för barnen samt mer tid för barnen. Detta förutsätter att familjernas ekonomiska utrymme stärks, men också att föräldrars roll i yrkeslivet stärks.

Rädda Barnens rapport, som kom häromveckan, visar att klyftorna ökar. Fattiga har blivit fattigare och rika rikare. Regeringen ska nu, som ett led i arbetet med att fördjupa sina kunskaper på området, beskriva och analysera situationen för dessa barn. Det som ska beskrivas är bland annat hur miljarderna från regeringens maxtaxereform gett mer till dem som redan hade mycket och inget till dem som bäst behövt det.

Att situationen är ansträngd för många ensamstående är väl känt. Och det är viktigt att komma ihåg att det gäller både mamman och pappan efter en separation. För att få det hela att fungera måste de båda ha råd med en rimlig bostad. Men varken underhållsstödet eller bostadsbidraget har räknats upp under de senaste åren. Detta tillsammans med att Sverige har bland de högsta skatterna i världen för låginkomsttagare gör situationen ohållbar för många. Och hårdast drabbar detta barnen. En höjning och en indexreglering av underhållsstödet behövs för att förbättra deras vardag.

Vi har från Centerpartiet flera förslag för att minska klyftorna och samtidigt ge barnen större möjlighet till mer tid med båda sina föräldrar. Det handlar bland annat om en höjning av taket i föräldraförsäkringen och en fördubbling av barnbidraget för barn mellan ett och fyra år. Stor skillnad gör också Centerpartiets skatteförslag som gynnar dem som har lägst inkomster. Vi vill också ha en barnbilaga till statsbudgeten, där ambitioner och prioriteringar som är riktade till barn och unga tydligt framgår.

Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation 56 men står självklart bakom även våra övriga reservationer och särskilda yttranden i betänkandet.

Herr talman! Garantidagarna är ett exempel som tydliggör majoritetens bristande tilltro till människors förmåga att själva fatta beslut om sin vardag. Centerpartiet föreslår att en del av dagarna ska kunna användas under barnets första 15 år för att föräldrarna även ska kunna stötta sina trötta eller truliga tonåringar och kunna ha närmare kontakt med skolan. Men enligt utskottets mening är det angeläget att merparten av dagarna tas ut när barnen är små. Jag kan tycka att det är lite synd att vi inte kan ha en sådan tilltro till föräldrarna att de själva kan avgöra detta.

Till skillnad från Kalle Larsson avvisar Centerpartiet varje förslag om att omvandla föräldraförsäkringen till en individuell rättighetsförsäkring knuten till den enskilda föräldern. I många delar har jag samma uppfattning som Kalle Larsson, men jag har en annan ingång till hur vi ska komma åt dessa problem.

Först och främst kan jag tycka att utgångspunkten är felaktig eftersom försäkringen i första hand är barnets rättighet, inte föräldrarnas. Om man

i stället på mödra- och barnavårdscentraler tar vara på möjligheten att påverka de blivande föräldrarna kan man ändra attityder som påverkar hela föräldraskapet. Såväl kunskapsnivån som medvetandet, de sociala nätverken, familjesammanhållningen och inte minst pappornas delaktighet i föräldraskapet kan stärkas genom ett målmedvetet arbete där. Vi har sett flera sådana försök runtom i landet.

Dessutom är dessa föräldragrupper ett kraftfullt instrument för att stärka jämställdheten mellan könen och för att stärka familjen. Därför har vi från Centerpartiets sida krav på att en strategi ska upprättas just för att stödja kommunerna och primärvården med kompetens för att de ska kunna utveckla sitt viktiga arbete med föräldragrupper.

Arbetslagstiftningen behöver också moderniseras. Den ska stämma bättre med dagens yrkesliv och göra det möjligt att kombinera föräldraskap och yrkesliv, med bland annat krav på flexibel arbetstid och lagstadgad rätt för alla föräldrar att minska arbetstiden ned till halvtid under barnets första åtta år.

Men för att ge mammor och pappor en verklig valmöjlighet när bebi- sen anländer måste vi få till ett barnvänligt arbetsliv som ser till alla parter behov. Centerpartiet skulle vilja få i gång en bred samhällsdis- kussion om villkoren på arbetsmarknaden, en sorts Hagaöverenskommel- ser där man tar kontakt och ser till att arbetsmarknadens parter tillsam- mans med representanter från regeringen allvarligt diskuterar hur man tillsammans kan förändra och förbättra arbetsplatserna så att det blir möjligt att förena familj och förvärvsarbete.

I betänkandet håller utskottet öppet för kvotering. Det tycker jag är olyckligt. Det ska bli intressant att höra vad Miljöpartiet och Socialde- mokraterna har för syn på detta. För mig är kvotering inget annat än jämställdhet på ytan, lite puts på fasaden. Om man vill komma åt attity- der och värderingar måste det till ett mer omfattande arbete på flera plan. Det gör man inte med enbart kvotering.

Småbarnsåren ska vara en tid att minnas. Men nu förknippas den för många familjer med tidsbrist, ekonomiska problem och en känsla av otillräcklighet. Vi vill med våra förslag stärka familjens möjlighet att ge barnen mer tid. Vi vill också att kvinnor och män ska dela på det direkta ansvaret för barnen. Vi vill återupprätta föräldraskapet.

Anf. 117 MONA JÖNSSON (mp):

Herr talman! Livsvillkoren för barn ser helt olika ut, och därför måste också lösningarna vara mer flexibla och anpassade efter individen. För barnets bästa och för förståelse om vad ansvar för ett barn innebär är det viktigt att båda föräldrarna är delaktiga i barns uppväxt. Kvinnor och män måste dela på tiden då barn som bäst behöver sina föräldrar.

Många av de pappor som har varit hemma under småbarnsåren säger att de lärt sig enormt mycket och att de nog blivit en helt annan och mognare människa än om de inte hade varit hemma med barnen.

Frågan om hur länge kvinnor och män ska vara hemma hos sina barn får inte enbart bli en jämställdhetsfråga, utan det är barnens rätt till båda sina föräldrar som är viktig. Jag vill understryka vikten av att vi kvinnor också låter männen ta del av och ta ansvar för hem och barn.

Jag tror också att förhållandena ute i arbetslivet kommer att bli mycket bättre om vi ställer fler krav på att kunna förena arbete, familj och fritid.

Miljöpartiet anser för övrigt att det är viktigt med en generellt sänkt arbetstid. Det är inte bara de riktigt små barnen som har rätt till tid med de vuxna. Den rätten måste också alla ungdomar ha. En generell arbetstidsförkortning ger förutsättningar för daglig samvaro.

De ekonomiska villkoren för barnfamiljer kan se mycket olika ut, och Miljöpartiet välkomnar det arbete som påbörjats inom Regeringskansliet vad gäller barn som lever i så kallade ekonomiskt utsatta familjer. Vi välkomnar också höjningen av grundnivån i föräldraförsäkringen till 180 kr per dag. Miljöpartiet vill också, när så är möjligt, utöka föräldrapenningen till 18 månader.

Miljöpartiet anser vidare att barnbidraget ska kunna delas mellan särlevande föräldrar när barnet bor lika mycket hos varje förälder och föräldrarna har gemensam vårdnad. Socialdepartementet avser att se över detta, och vi ser fram mot en sådan redovisning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag under utgiftsområde 12 i betänkandet.

Anf. 118 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Herr talman! Vad jag förstod av Mona Jönssons inledning lät det som att hon inte var speciellt positiv till kvotering. Jag skulle vilja höra dig uttrycka vilken inställning ni har när det gäller detta arbete framöver. Är det någonting som ni tycker är värt att fundera över, eller har ni redan kommit fram till att det finns många andra vägar som man måste försöka med innan man föreslår något sådant?

Anf. 119 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Herr talman! Vi har inte tagit slutgiltig ställning till det. Men däremot har vi sagt att man bör ha minst tre månader var.

Anf. 120 MONA BERGLUND NILSSON (s):

Herr talman! En ny debatt har seglat upp om föräldraledigheten. Det är lätt att i ivern greppa enkla lösningar och slutsatser som kan finnas till hands. Men det är ingen helt enkel fråga. Det är bara att medge. Debatten får oss att åter en gång damma av barnperspektivet såväl som jämställdhetsperspektivet. Det välkomnar jag.

Jag medger att jag tillhör en generation med föräldrar som uppbar de gamla könsrollerna, könsroller som i dag är mindre tydliga men som vi ibland blir påmind om att de fortfarande finns, och på en del områden tydligare än på andra.

På 1950-talet var det i regel *en* person, oftast mannen, som stod för försörjningen – i undantagsfall både mor och far. Men regel var att hustrun skötte hem och barn. Kvinnorna var därför i beroendeställning i förhållande till männen. Allt detta präglar naturligtvis i någon mening. Kvinnans egentliga frigörelse kom först med särbeskattnings införande år 1971, följt av en föräldraförsäkring som vi sedan successivt har byggt ut och naturligtvis också tillgången till den offentliga barnomsorgen.

Den undersökning som förra veckan presenterades om mäns och kvinnors syn på uttag av föräldraledigheten genererar en rad nya fråge-

ställningar, kanske mer än vad den ger svar. Men det är bra eftersom det får var och en av oss att rejält tänka till.

Ett undersökningsresultat var exempelvis att de flesta föräldrar, både mammor och pappor, är nöjda med hur de i dag delar på föräldraledigheten trots att de inte delar lika. Samtidigt bör man fråga sig vad som menas med ”nöjda” och i förhållande till vad.

Om man, som jag gör, mycket gärna ser en utveckling mot att föräldrar delar lika på ledigheten och därmed på ansvaret för omsorgen om barn och hem, blir man först nedstämd av de siffror som rapporten visar – nedstämd därför att det skulle ha varit glädjande om en större andel pappor och mammor tydligt hade uttalat att de ville dela mer lika. Först blir jag alltså lite nedstämd men efter ett tag kommer tankar som snarare gör mig ivrig att gå vidare och skapa fler förutsättningar för både män och kvinnor att dela mer lika men också att bättre kombinera förvärvsarbete och fritid med ansvar för hem och barn.

Jag väljer att stanna upp vid det senare. Låt oss tänka att vi fortfarande saknar några grundläggande förutsättningar innan föräldrarna frivilligt och med glädje kommer att vilja dela lika. Vad är det då som fattas? Vilka ytterligare förutsättningar behövs det?

Ja, det behövs fler incitament för att pappor i större utsträckning ska lockas av föräldraledigheten, och det behövs fler incitament av olika slag för att kvinnor ska känna en mening med att lämna över efter halva föräldraledigheten och gå ut i förvärvsarbete igen. Det behövs också fler aktiva åtgärder från arbetsmarknadens parter och framför allt från arbetsgivarna för att göra det mer attraktivt för kvinnor att tidigare än som i dag är fallet gå tillbaka till arbetet efter barnledigheten.

Arbetsgivarna måste tänka om och se föräldrar, även presumtiva föräldrar, som en tillgång – inte som en belastning.

I våras presenterade Finansdepartementet en rapportbilaga till departementets långtidsutredning. Där konstaterades följande: ”Arbetsgivarna sorterar bort dem med störst frånvarorisk och det är kvinnor eftersom de föder barn och tar ut mest av föräldraledigheten.”

Är det så i dag, år 2003, då är det oacceptabelt. Så här får det inte vara!

Som individer har vi självklart ett eget ansvar. Därför behövs det vid sidan av samhällets konkreta insatser en diskussion om värderingar. För att vi ska få en förändring i riktning mot ett mera lika uttag i föräldraledigheten mellan pappor och mammor behövs det inte bara ekonomiska incitament utan också en diskussion som omvandlar våra värderingar och normer i praktisk handling.

Jo, detta handlar lika mycket om barnens bästa. Kvinnor måste ge avkall på att ensam göra anspråk på barnens första tid. Kvinnor måste dela med sig mer av barnledigheten till männen. Det är inte en självklarhet för mamman att få uppleva tillkomsten av det första blåmärket, de första stapplande stegen eller det första pratet. På samma sätt är det inte en självklarhet för pappan att vara den förvärvsarbetsande, med större möjligheter att göra karriär och kamma hem flest pensionspoäng.

Vi kan kalla både föräldraledigheten och förvärvsarbetet för förmåner lika gärna som vi talar om ansvar och plikt, för det handlar om båda delarna – två lika viktiga delar där inte den ena eller den andra ska förbehållas bara det ena könet. Konkreta åtgärder för att motivera mer lika

uttag av försäkringen tillsammans med påverkan av attityder tror jag kommer att leda till en ökad jämställdhet i vårt land.

Låt oss titta på förutsättningarna och på vilka konkreta åtgärder som ska vidtas för att förändra det snedfördelade uttaget av föräldraledighet. Och låt oss först därefter, när möjligheterna är uttömda och prövade, aktualisera frågan om ett införande av en individuell föräldraförsäkring där det lagstiftas om lika uttag.

Lika viktigt är alltså att vi har ett barnperspektiv i dessa frågor. Det handlar lika mycket om barnen som om föräldrarna. Barn behöver mycket tid med båda föräldrarna. Speciellt små barn behöver omsorg och känslomässig kontakt.

Det handlar om barnens rätt att ha tillgång till båda föräldrarna. Ett barnvänligt samhälle måste därför ge båda föräldrarna goda möjligheter att tillåtas vara föräldrar och att samtidigt yrkesarbeta.

Jag tillåter mig att backa lite grann och se vad som redan gjorts på barn- och familjepolitikens område. Där kan vi se att vi har lagt en mycket god grund att nu bygga vidare på. Trots brister tillhör Sverige de länder i världen som sammantaget har nått längst avseende jämställdheten och en väl utbyggd barn- och familjepolitik. Jag vill understryka att vi har gjort mycket inom detta utgiftsområde under de senaste åren.

De senaste åren har vi infört maxtaxa i barnomsorgen och i skolbarnsomsorgen. Vi har höjt barnbidraget i två omgångar. Vi har höjt grundnivån för föräldrapenningen. Den 1 januari 2004 höjer vi grundnivån ytterligare, från 150 kr till 180 kr. Två pappa- och mammamånader har införts i föräldraförsäkringen. Nu utreds också barn tillägg för studerande med barn.

Sedan tidigare är en höjning av inkomsttaket i föräldraförsäkringen aviserad av oss, att införas när vår ekonomi så tillåter.

De senaste årens förstärkningar för barnfamiljer har klart ökat tryggheten för gruppen som helhet. Trygga människor vågar – vågar forma sin framtid och vågar skaffa sig barn och familj. Det är därför glädjande att, som vi redan för ett år sedan kunde konstatera, barnafödandet har stigit avsevärt, att den tidigare negativa trenden antligen har vänt.

Den kursändring i familjepolitiken som förordats från borgerligt håll blir därför missvisande. Det finns inget stöd för den sortens förslag. Men fortfarande finns det ett stort stöd hos allmänheten för en generell välfärdspolitik som sätter trygghet och rättvisa före stora skattesänkningar. Detta har, visar den socialdemokratiska barn- och familjepolitiken, hög legitimitet bland Sveriges befolkning.

För oss socialdemokrater är den generella välfärdsmodellen grundläggande för rättvisa, trygghet och jämlikhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 121 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Herr talman! Utifrån anförandet uppfattar jag att du, Mona Berglund Nilsson, inte förespråkar kvotering. Jag skulle ändå vilja fråga hur du ställer dig till de förslag som har diskuterats i medierna och som det även finns reservationer om här i dag.

Anf. 122 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Herr talman! I mitt anförande sade jag just att jag inte tycker att kvotering i dagsläget hör till de första sakerna att ta till. I stället vill jag att man ser över alla de aspekter som jag nyss nämnde om. Framför allt tycker jag att det, som jag försökte poängtera i mitt anförande, är oerhört viktigt hur det är med arbetsgivarna och, framför allt, hur arbetslivet ser ut. Jag tror att det finns oerhört mycket att göra på det området innan vi gör någonting annat.

Anf. 123 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag tycker att det känns väldigt bra.

Du talade väldigt mycket om incitament och olika konkreta förslag. Från vår sida har vi till exempel pekat på mödra- och barnavårdscentraler som en viktig del att jobba just med attityder och utvärderingar hos blivande och nyblivna mammor och pappor.

Jag vill bara höra om det är något förslag som också ni arbetar med eller om ni har några andra konkreta förslag om ni använder i arbetet.

Anf. 124 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har redan många platser ute i landet där det finns den möjlighet som du talar om, Annika Qarlsson. Bland annat hemma där jag bor i Mölndal finns till exempel möjlighet till precis det du talar om. Jag tror säkert att det är någonting som kommer att växa alltmer. Det finns oerhört mycket att göra innan vi lagstiftar.

Anf. 125 Statsrådet BERIT ANDNOR (s):

Herr talman! Alla barn har rätt till trygga och jämlika uppväxtvillkor. Det är grunden för den socialdemokratiska politiken såsom vi utformar vår barn- och familjepolitik. Föräldraförsäkring, bra förskola, barnbidrag till alla barn är hörnstenar som ger föräldrarna oerhört goda förutsättningar att ordna vardagen utifrån barnens behov.

I debatten och också här i dag poängteras just vikten av att kunna ordna tillvaron på det sätt som man behöver kunna göra utifrån den verklighet som var och en lever i. Det är också viktigt för oss socialdemokrater att värna om de mest utsatta barnen. Det är då också viktigt att de familjepolitiska stöden utformas på ett sådant sätt att de också når alla.

Den generella välfärdspolitiken är naturligtvis grunden för detta och ger de absolut bästa förutsättningarna för att ge, som jag brukar säga ibland, mest åt dem som behöver det allra bäst. Samtidigt håller den ihop hela samhället och gör att vi får en stor legitimitet och en gemensam uppställning kring den gemensamma välfärden.

I kombination med de behovsprövade stöden som vi har som riktar sig till dem som behöver dem allra bäst ger det goda förutsättningar för alla familjer. Familjepolitikens syfte är att göra det möjligt för både män och kvinnor att kombinera arbete med familj. Det är också här vi ser att skiljelinjen går i debatten oss emellan.

Ytterst handlar det om vi ska ha en bra barnomsorg och en bra omsorg för alla våra barn eller om vi ska ge det vi tidigare har kallat, och som kanske kallas lite olika i den debatt vi har, vårdnadsbidrag till de familjer som har råd. Det handlar också om valet mellan att konservera

gamla förlegade familjemönster eller att stödja barns rätt till båda sina föräldrar.

Det handlar dessutom om att skapa förutsättningar för att både män och kvinnor ska kunna vara fria, självständiga individer med en stabil förankring på arbetsmarknaden och en möjlighet till egen försörjning. Det är när kvinnor tvingas att välja mellan att antingen skaffa sig barn eller att utbilda sig och arbeta som hon väljer det senare.

Det ser vi i många länder. Spanien och Italien är exempel på länder där man har befolkningskris och där födelsetalen är utomordentligt låga. I Sverige kan vi kombinera arbete med familj. Det tycker jag att vi ska slå vakt om och också vara väldigt stolta över.

Jag tror att den konservativa familjepolitiken helt har spelat ut sin roll. Den moderna familjen vill kunna göra valen tillsammans och kunna kombinera arbete och familj.

Jag var i Berlin i går och deltog i en familjepolitisk konferens. Även i Tyskland har man mycket låga födelsetal. Man ligger nere på 1,3 barn per kvinna. Där diskuterar man just nu hur man ska kunna utveckla barnomsorgen för att kunna göra det möjligt för kvinnor att förvärvsarbeta i den utsträckning de vill. I dag erbjuds det enbart halvdagsomsorg i barnomsorgen och så också i skolan. Det leder till att kvinnor måste rusa hem och laga mat till barnen när halva dagen har gått. Det här håller man på att göra upp med i Tyskland just nu, och man förbereder en stor reform.

Diskussionen om vårdnadsbidrag är ingen ny diskussion. Den har funnits tidigare. Jag har stött på den så länge jag har varit politiskt aktiv. Det börjar bli ganska länge nu. Den tar sig lite nya utformningar i den allmänna debatten men handlar egentligen om samma sak. Det handlar om att omfördela pengar så att föräldrarna kan vara hemma. De ska omfördelas på ett sådant sätt att man tar resurser från den förskola vi i dag har för att kunna ge ett vårdnadsbidrag direkt till enskilda föräldrar. Det ger ingen ökad valfrihet annat än till dem som har förfärligt gott om pengar. Det ger ingen valfrihet för låg- och medelinkomsttagare. Det ger absolut ingen valfrihet för den ensamstående föräldern.

Det är ett förslag som vi socialdemokrater säger nej till. Vi har gjort det varenda gång det har dykt upp i debatten. Det ger varken jämlikhet, jämställdhet eller rättvisa. Det ger framför allt inte våra barn möjligheter till en trygg och god uppväxt.

Jag tycker att alla barn ska ha rätt till att både ha roligt och kunna utvecklas tillsammans med sina kompisar. För barnens skull ska det också finnas tillgång till bar förskolor med en pedagogisk verksamhet som ger alla barn lärande, lek och trygghet.

Tillsammans ger de olika delarna i familjepolitiken de allra bästa förutsättningarna att för våra barn skapa så goda förutsättningar som det bara är möjligt till bra uppväxtvillkor.

Det skulle vara intressant att höra om det är någon av förespråkarna för barnomsorgskonto eller vad man nu vill kalla det hela för som här kan förklara för den ensamstående mamman att just hennes dagis måste läggas ned för att kommunen ska kunna ge pengar till höginkomsttagare som har råd att låta den ena föräldern vara hemma.

Avslutningsvis några ord om föräldrapenningen. Den är unik. Det är flera som har sagt det förut. Det finns inte ett land som betalar föräldrar så mycket och så länge för att vara hemma med sina barn. Den är indivi-

duell. Dagarna är delade mellan föräldrarna förutom de två mamma- och pappamånaderna.

Frågan som nu läggs på bordet är: Ska vi förbjuda föräldrarna att överlåta dagar till varandra? Jag tycker inte det. Jag tycker att vi ska utreda frågan. Jag har också föreslagit det, och det är en del i den överenskommelse som Socialdemokraterna har tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Jag anser att papporna bör ta ett större ansvar. Det är alldeles för litet i dag. Men de ska ta ett större ansvar inte bara för sina barn utan också för skötseln av hemmet. Vi vet att inte heller den är särskilt jämlikt fördelad.

Men jag tror inte i nuläget att vägen går genom att rakt av dela föräldrapenningdagarna, därför att livet inte är perfekt. Att utgå från att familjen ser ut på *ett* sätt tycker jag är en felaktig utgångspunkt för det resonemanget. Det är oerhört mycket som spelar in när det gäller hur föräldrarna väljer att fördela dagarna mellan varandra. Men mycket handlar naturligtvis om den traditionella könsmaktsordningen och om brister på arbetsmarknaden, och där tycker jag att arbetsmarknadens parter måste ta ett mycket större ansvar än vad de gör i dag. Det måste vara de som går främst för att skapa ett barntillåtet arbetsliv. Vi kan gå in och stötta med lagstiftning, men det är framför allt arbetsmarknadens parter som måste gå in och ta ett mycket större ansvar.

Vi ska utreda frågan. Vi ska titta på hur vi kan skapa allra bästa förutsättningar och stimulanser för att öka ett mer jämlikt uttag av föräldraförsäkringen. Vi ska också titta på om vi kan öka flexibiliteten. Men vi måste slå vakt om den föräldraförsäkring vi har och se den som den oerhörda tillgång den är. Med den tillsammans med förskolan och barnbidraget tycker jag att vi skapar de allra bästa förutsättningarna för barnfamiljerna i vårt land.

Anf. 126 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är positivt att få besked om var statsrådet står i frågan kring kvotering av föräldrapenningdagarna. Jag ser också fram emot att det ska komma många bra delar som kan leda till ett mer jämställt föräldraansvar.

Från vår sida har vi som *ett* förslag att regeringen ska bjuda in arbetsmarknadens parter för att initiera den här debatten. Jag skulle vilja höra om statsrådet är beredd att bjuda in dem för att få i gång det här viktiga samtalet.

Anf. 127 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik:

Herr talman! Målsättningen är naturligtvis att vi ska få ett mer jämställt föräldraskap än vad vi har i dag. Det som vi diskuterar är vägen dit. Jag tycker att den väg som vi har valt genom att reservera de tillkommande månaderna till mammor och pappor har varit en bra väg att gå, men den är inte tillräcklig. Vi ska utreda förutsättningarna att öka jämställdheten i föräldraskapet och se om vi kan hitta andra vägar. Det kanske finns några som vi inte har tänkt på tidigare. Jag är öppen för detta, och det bör utredningen titta på. Det finns säkert många goda idéer kring detta.

Som jag sade också inledningsvis är det väldigt viktigt att arbetsmarknadens parter tar ett gemensamt ansvar för att skapa ett barmtillåtet arbetsliv. Det är ju förfärligt att man i dag, 2003, blir diskriminerad för att man utnyttjar sin rätt att kunna förena föräldraskap med arbete. De måste ta ett mycket större ansvar. Det finns fackliga organisationer som arbetar mycket, mycket seriöst och verkningsfullt för detta. Tyvärr har jag inte sett liknande engagemang från arbetsgivarnas parter. Jag är förvånad över det eftersom det naturligtvis borde vara en tillgång för varje arbetsgivare att kunna ha medarbetare anställda som just har tagit det ansvaret. Och jag är inte främmande för att föra den diskussionen med parterna direkt.

Anf. 128 ANNIKA CARLSSON (c) replik:

Herr talman! Det tycker jag låter bra, men jag tror också att det skulle vara bra att få dem att sätta sig vid förhandlingsbordet och diskutera de här frågorna.

De olika förslagen som man ska arbeta med handlar om det förebyggande, självklart, inom barnavård och mödravård, där man trots allt möter unga, förväntansfulla människor som står inför ett stort och viktigt skede i sitt liv. Men jag tror att just arbetsmarknaden har lika stor betydelse, om inte större, för om det blir kvinnan eller mannen som tar det huvudsakliga ansvaret. Jag hoppas att man kommer att jobba med alla de här delarna. Frågan om föräldraskapet och frågan om arbetslivet är lika viktiga i det arbete som ni ska göra framöver.

Anf. 129 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik:

Herr talman! Det krävs naturligtvis en rad olika insatser, och det görs också på många håll. Precis som Mona Berglund Nilsson sade är det ett led i många av de föräldrautbildningar som genomförs såväl innan man fått barnet som efteråt. Vi vet att det ger mycket goda effekter att ha föräldrautbildning för båda föräldrarna men kanske också särskilda pappagrupper. Det finns många kommuner och landsting som ordnar sådana. Också försäkringskassans information till föräldrar spelar stor roll. Vi ser i de uppföljningar vi gör att det påverkar ganska mycket när det gäller uttaget av föräldrapenningdagar. Man måste alltså jobba på många olika håll.

Dessutom måste vi ha en levande debatt. Jag tycker att bara det faktum att vi har frågan på bordet och att den diskuteras på det sätt som nu sker, till exempel i förra veckan med anledning av den rapport som Riksförsäkringsverket då presenterade, gör att medvetenheten, insikten och vikten av att båda föräldrarna tar ett stort ansvar för sina barn får en helt annan betydelse. Vi får jobba på många olika plan för att nå framgång.

Anf. 130 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Det är ganska häpnadsväckande att höra det ansvariga statsrådet beskriva barnomsorgskontot som en omfördelning från de svagaste till de starkaste – samma statsråd som står bakom maxtaxereformen, som verkligen är ett exempel på en omfördelning från de svaga till de starka.

Statsrådet säger att det finns familjemönster som är gamla och förlegade. Jag skulle gärna vilja ha ett exempel på ett sådant familjemönster

som är gammalt och förlegat. För tydlighetens skull vore det bra att få det exemplifierat.

Sedan undrar jag om det finns någon här i kammaren som i den här debatten inte har insett att det handlar om att kombinera arbete och familj. Det är ju den verklighet som våra familjer lever i – självklart är det så. Det gäller att skapa förutsättningar för detta.

Regeringen måste ha något slags utgångspunkt för sin familjepolitik. Då undrar jag: Vem lyssnar regeringen på när man ska forma familjepolitiken? Det kan knappast vara på väljarna, inte ens de egna väljarna. Som jag sade tidigare är två tredjedelar av de socialdemokratiska väljarna kritiska till den här ensidiga familjepolitiken och inte minst de som är i den aktuella åldern. Jag är faktiskt frestad att läsa innantill ur en debattartikel för ungefär ett år sedan, där socialdemokratiska debattörer skriver så här: ”En liten elit med vänsterakademiker tycks ha drivit igenom socialdemokraternas familjepolitik. Men en majoritet av väljarna vill ha en annan barnomsorg än den som socialdemokraterna erbjuder och subventionerar med allmänna medel. Vi skräms av den kallsinniga syn partiledningen har på barnens uppväxt.” Vi i det här fallet är två framträdande socialdemokratiska debattörer.

Min fråga är: Vilken är regeringens utgångspunkt när man formar sin familjepolitik?

Anf. 131 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik:

Herr talman! Den socialdemokratiska familjepolitiken bygger på barnens bästa. Det är det som är själva utgångspunkten för den socialdemokratiska familjepolitiken. Det är en politik som har fått ett mycket starkt stöd i de senaste riksdagsvalen.

Anf. 132 SVEN BRUS (kd) replik:

Herr talman! Det starka stödet för den här familjepolitiken i riksdagsvalen är väl inte alldeles enkelt att avläsa. Man har ju trots allt gått till val på ett antal frågor, inte bara familjepolitiken. Faktum kvarstår att en majoritet av de som är berörda, alltså föräldrarna själva, säger att de inte är nöjda. Det talar sitt mycket tydliga språk. Fortfarande förstår jag inte vilken utgångspunkt regeringen har. Man har ju tydligen inte stöd ens av sina egna väljare och ännu mindre av majoriteten av befolkningen.

Sedan undrar jag också vilken vikt regeringen fäster vid de viljeyttringar som nu kommer till uttryck i folkomröstningar ute i kommunerna och som ju ger samma budskap, att den här familjepolitiken inte är rättvis. Vilken vikt fäster regeringen vid dessa viljeyttringar?

Det fattades ett riksdagsbeslut den 7 maj i den här kammaren då en majoritet av kammaren riktade samma kritik mot regeringen för en ensidig och orättvis familjepolitik. Bryr sig regeringen om vad en riksdagsmajoritet tycker? Kommer det på något sätt att avspeglar sig i regeringens politik?

Anf. 133 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik:

Herr talman! Den socialdemokratiska familjepolitiken har ett mycket starkt stöd. Den består av tre delar. Den består av föräldraförsäkringen, barnbidragen och förskolan. Sammantaget skapar detta de allra bästa förutsättningarna för barnfamiljer att kunna utforma sitt liv på det absolut

bästa sättet. Den ger en stor valfrihet eftersom den ger en mycket stor flexibilitet. Den går att anpassa till de olika förhållanden som olika familjer har. Den ger de allra bästa förutsättningarna för alla våra barn att få trygga och goda uppväxtvillkor. Det är grundläggande för den socialdemokratiska familjepolitiken.

Alternativet, som Sven Brus med flera förespråkar, ett vårdnadsbidrag, är icke ett realistiskt alternativ mer än för några ytterst få personer. Det inte ett realistiskt alternativ för låg- och medelinkomsttagare och allra minst för ensamstående föräldrar. Det undergräver också barnens möjligheter att få trygga och goda uppväxtvillkor och en bra förskola eftersom detta naturligtvis ska betalas.

Det skulle dessutom också försvaga kvinnornas ställning på arbetsmarknaden och kraftigt minska förutsättningarna för jämställdhet och jämlikhet i vårt samhälle. Det är därför det socialdemokratiska partiet har ett så utomordentligt starkt stöd för den barn- och familjepolitik som vi för.

Anf. 134 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för det anförande och de replikväxlingar som nu har följt. Jag tycker att det är viktigt att se att det finns ett stort stöd här i kammaren för den inriktning inom familjepolitiken som statsrådet har gett uttryck för. Det handlar inte minst om just tanken på att hela tiden försöka förändra, och göra det med en politisk medvetenhet om att detta är frågor som i högsta grad rör jämställdhet mellan män och kvinnor.

Jag är också glad över att kunna säga att vi har kommit så pass långt som vi har gjort i Sverige om man jämför med många andra länder när det gäller exempelvis föräldraförsäkringen. Det är utmärkt och värt att gemensamt försvara.

Vidare känner jag förstås till att vi har en gemensam överenskommelse. Vi ska utnyttja tillfället att sätta oss ned och prata om föräldraförsäkringen också i andra rum än detta.

Men jag vill ändå ta chansen och lyssna lite med statsrådet när vi nu möts här. Om man utgår ifrån att vi har samma tempo på mäns ökande uttag av föräldraförsäkring som vi har haft de senaste åren – männens andel av föräldraförsäkringen ökar med ungefär 1 % per år – skulle man rent matematiskt kunna räkna sig fram till att det tar så där 35 år till innan vi har ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen på 50 %.

Jag är nog av den uppfattningen – och jag skulle vilja höra om ministern delar den – att när vi går ytterligare ett antal procent upp är det inte längre möjligt för män att se det som förlängd semester eller som ett sätt att få några extra lediga dagar och ändå låta kvinnorna ha kvar det huvudsakliga ansvaret för såväl barn som hem. Då blir det faktiskt fråga om att männen också får vara med och dela det ansvaret. På motsvarande sätt förlorar han också möjligheten att göra karriär och få löneökningar på kvinnors bekostnad. Då kan vi möta ett motstånd från många män som gör att uttaget minskar så länge det bygger på just frivilligheten att ta ut dagar för mannens räkning.

Ser ministern det problemet? Är statsrådet i så fall beredd att diskutera, vid det tillfället, en lagstiftning för att komma till rätta med det ojämna uttag som då kvarstår?

Anf. 135 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik:

Herr talman! Jag är inte nöjd med den fördelning av uttaget av föräldrapenningdagar som vi ser i dag. Jag tycker att papporna tar ut en alldeles för liten del. Jag har svårt att förstå varför man avstår från denna möjlighet. Jag tycker att papporna i större utsträckning än vad de gör i dag måste kräva sin rätt att ta del av skötseln av sitt barn, kunna tillbringa tid med sitt barn och i större utsträckning kunna delta i skötseln av sitt hem. Jag är inte nöjd med det uttag som sker.

Det inte är alldeles enkelt att dela föräldraförsäkringen ytterligare inom de ramar som finns i dag. Det syns också i Vänsterpartiets reservation. Låt oss titta på om vi kan hitta förslag, stimulanser eller vad det nu kan vara för någonting som ytterligare skapar möjligheter till ett jämställt uttag av föräldraförsäkringen. Det är också det som Vänsterpartiet föreslår i sin reservation, en utredning som ska titta på detta.

Jag har redan tidigare vid ett flertal tillfällen sagt att jag just nu förbereder direktiv till en utredning som ska titta på hur vi ska kunna få ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen mellan föräldrarna och hur vi ska kunna öka flexibiliteten i förhållande till de samhällsförändringar som vi kan se. Detta är vi helt överens om.

Men jag är i dag inte beredd att förbjuda föräldrar att överlåta föräldrapenningdagar till varandra. I dag skulle det resonemanget inte vara förenligt med att skapa så goda förutsättningar som möjligt för våra barn.

Anf. 136 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Som kammaren säkert noterar är det mycket som vi är överens om. Det är värt att betona det.

Det går nog att hitta förklaringar till varför så många män inte utnyttjar möjligheten att vara hemma. Det är en maktfråga vi talar om. Den som stannar hemma med barn har dessvärre mindre möjligheter att göra karriär. Man riskerar till exempel att hamna efter i löneligan. Det är dessvärre på det sättet. Den som stannar hemma får ansvar för hemmets skötsel och för hela det basarbete som det innebär också efter det att barnen är lite mer till åren komna. Det är ett av skälen till att vi i den reproduktiva sektorn, i hemmet, har så pass ojämlika förhållanden mellan män och kvinnor. Redan från början, när barnen är små, förväntar man sig att kvinnan är hemma, och man fortsätter att förvänta sig detta. Jag tror att vi är överens om det.

Det är riktigt att det inte är enkelt att bara göra en förändring från en dag till en annan. Det är skälet för en utredning. Det vi vill lägga till är att vi vill göra ett tydligt ställningstagande om vilken riktning vi vill ha. Vi vill ha en individualiserad föräldraförsäkring, och vi vill se hur en sådan skulle kunna genomföras. Det är möjligen det som skiljer oss åt i det här läget.

Jag menar att det inte handlar om att förbjuda någon att göra något, utan det handlar om att också i praktiken – och inte bara i teorin – ge barnen tillgång till båda sina föräldrar. I teorin har man det redan i dag. Vilken man som helst kan välja. Jag menar att vår uppmaning till dem måste vara att välja att vara hemma. Den uppfattningen delar jag med statsrådet. Men i praktiken är det trots allt så att det bara är 15–15 ½ % av dagarna som tas ut av männen. I praktiken är det faktiskt många män i dag som förvägras den nära kontakt med sina barn som man får när man

är hemma under det första året. Detta är bakgrunden till att vi vill ha en tydlig politisk inriktning i den här utredningen också. Jag ser fram emot att vi sätter oss ned och diskuterar såväl direktiv som kommande utredning.

Anf. 137 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik:

Herr talman! Som jag har sagt tidigare vill vi socialdemokrater också ha ett ökat uttag från papporna när det gäller föräldrapenningdagarna. Jag håller just nu på att bereda direktiven till en utredning för att vi ska titta på hur vi ska få ett ökat jämställt uttag i föräldrapenningen. Vi ska också titta på flexibiliteten i föräldraförsäkringen. Det är möjligt att det också går att förbättra i det avseendet.

Men visst handlar det om huruvida vi ska förbjuda överlåtelse av dagar, Kalle Larsson. Det skulle en lagstiftning innebära. Vi skulle förbjuda föräldrar att överlåta dagar till varandra. Jag är inte beredd att göra det. Föräldraförsäkringen är ju till för barnen och deras bästa. I dag finns det ingen garanti för att en helt delad föräldraförsäkring också skulle ge barnen all den tid som vi tycker att de behöver ha med sina föräldrar. Därför har vi sagt nej till detta. Jag tycker att det är fel väg att gå.

Livet är inte perfekt. Många olika saker spelar in när det gäller hur man fördelar ledighetsdagarna. Visst är det så att de traditionella könsrollerna spelar in. Den könsmaktordning vi har speglas naturligtvis också här.

Det är ändå en realitet. Vi socialdemokrater är väldigt verklighetsanpassade och verklighetsnära. Vi vet att det är så mycket som spelar in. Vi är inte beredda att i dag genomföra en lagstiftning som skulle innebära att vi skulle förbjuda ett överlåtande av dagar mellan föräldrarna.

Låt oss titta vidare på frågan och utreda den vidare.

Anf. 138 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Statsrådet sade att familjer inte ser ut på ett och samma sätt.

Då är det ju viktigt att kunna välja barnomsorg och känna trygghet.

Jag blir lite oroad när statsrådet säger att det är den socialdemokratiska politiken och, antar jag, därmed framför allt Berit Andnor som minister som vet varje barns bästa.

Vi anser att ingen vet bättre än föräldrarna vad som är barnets bästa. Vi anser att man måste kunna välja den barnomsorg som passar en bäst, oavsett om man är fattig eller rik.

Vi tycker att det är orättvist när man bara kan välja på en modell och när det bara är de som väljer på ett sätt som kan få del av barnomsorgsstödet.

Vi tycker att det är viktigt att det finns olika former och att detta uppmuntras. Det visar sig också att många av enskilt drivna föräldrakoooperativ, parklekar och förskolor fungerar väldigt väl. Föräldrar och barn är nöjda och känner förtroende. Dessutom visar det sig att personalen ofta är mer nöjd på sådana arbetsplatser.

Mot bakgrund av detta måste jag fråga: Anser statsrådet att föräldrarna ska kunna välja barnomsorg?

Anf. 139 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik:

Herr talman! Utgångspunkt för den socialdemokratiska barn- och familjepolitiken är barnets bästa. Alla barn har rätt till trygga och jämlika uppväxtvillkor. Det är utgångspunkten för vår familjepolitik.

Den består av tre delar. Det är föräldraförsäkringen, en bra förskola och barnbidrag till alla barn.

Det är klart att man kan få välja barnomsorg. Jag blev också förvånad över Anna Lilliehöök's inlägg här tidigare i dag. Det är klart att det finns möjlighet att välja barnomsorg. Vad jag vet har dessutom alternativen blivit fler och fler under de senaste åren.

Anna Lilliehöök förespråkar försämringar i föräldraförsäkringen, sänkta skatter och, vad jag förstår, är också inne på linjen att kunna erbjuda vårdnadsbidrag. Den politiken innebär ju inte att man ger någon valfrihet åt alla barnfamiljer, utan man ger valfrihet till vissa barnfamiljer.

Till det säger vi socialdemokrater nej. Ett vårdnadsbidrag som innebär en försämrad barnomsorg och dessutom skulle innebära ett ensidigt gynnande av dem med de höga inkomsterna innebär ingen valfrihet eller bättre situation för den ensamstående föräldern. Tvärtom.

Där skiljer vi oss åt, Anna Lilliehöök och jag. Vi har helt olika utgångspunkter när vi formulerar vår politik. För oss socialdemokrater handlar det om att ge alla barn – inte bara några – trygga och jämlika uppväxtvillkor.

Anf. 140 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag vill bara kort kommentera vårt förslag till skattereform för att ge bättre utrymme för låg- och medelinkomsttagare; de som i Sverige är hårdast beskattade i hela Europa.

Vi har en beskattning som inte tar hänsyn till försörjningsbördan. Mot den bakgrunden föreslår vi att man ska ha ett grundavdrag på 50 000 kr, och därefter 15 000 per barn.

Utgångspunkten för en sådan reform är att den ska ge ökad social trygghet och att vi ska kunna motverka fattigdomsfällorna.

Jag återgår till min tidigare fråga, som jag inte tycker att jag riktigt fick svar på.

Det krävs ju ansträngning att skapa förutsättningar och utgångspunkt för att vi ska få en mångfald, för att det ska finnas något att välja på. Maxtaxan har tyvärr lett till att väldigt många enskilda alternativ inte har kunnat klara sig med den här standardlösningen. Den sista parkleken lades ner alldeles nyss.

Det finns mindre och mindre möjlighet för föräldrarna att välja. Det är det som har tagits upp här i debatten. Det pågår faktiskt ett föräldrauppror ute i landet för att behålla och återta valfriheten.

Till sist vill jag fråga: Vad menar statsrådet med att man inte kan tänka sig valfrihet, som jag förstod det, i barnomsorgen för att det tar resurser från förskolan?

Anf. 141 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik:

Herr talman! Det sista har jag inte sagt.

Inte pågår det något föräldrauppror för en moderat familjepolitik, Anna Lilliehöök. Jag måste säga att jag blev väldigt förvånad.

Det finns ett utomordentligt starkt stöd för den socialdemokratiska familjepolitiken, som innebär att vi har en föräldraförsäkring som är unik i sin längd och den nivå vi kan erbjuda föräldrarna.

Det finns ett starkt stöd för förskolan. Maxtaxan har ju inneburit en fantastisk förbättring för väldigt många barnfamiljer, för de allra flesta, och framför allt för dem med de låga inkomsterna. Det är de som har tjänat allra mest på maxtaxan.

Tillsammans med barnbidraget bildar de tre delarna en helhet i den socialdemokratiska barn- och familjepolitiken. Det ger goda förutsättningar för alla barnfamiljer och alla barn. Det är de allra bästa förutsättningarna för alla barn att få goda, trygga och jämlika uppväxtvillkor – för alla barn, Anna Lilliehök.

Jag vet inte om jag ska skratta eller gråta när Anna Lilliehök förespråkar att sänka skatter enligt den moderata politiken skulle öka valfriheten för låg- och medelinkomsttagare, för de vanliga barnfamiljerna och för de ensamstående föräldrarna. Inte blir det några fler parklekar med sänkta skatter enligt moderat politik. Det kan jag försäkra Anna Lilliehök.

Anf. 142 ANITA SIDÉN (m):

Herr talman! Nu fortsätter debatten om ekonomisk trygghet för familjer, där jag vill ta upp några av våra reservationer.

Barn är ingen rättighet, men det är ett stort privilegium att få bli förälder. Föräldraskap är en av de största, finaste men också en av de mest ansvarsfyllda uppgifter man kan få vara delaktig i. Varje förälder måste ta ansvar för de barn man sätter till världen. De allra flesta föräldrar lyckas väl med att ensamma eller tillsammans axla sitt ansvar, skydda, stödja och lotsa sina barn och ungdomar framåt i livet.

De föräldrar som inte klarar av detta måste få mycket bättre hjälp och det på ett tidigare stadium än vad man har möjlighet till i dag då alltför många anmäler att barn far illa.

Herr talman! Många föräldrar har bildat nätverk och ställer krav på mer valfrihet än vad som bjuds i dag. Vi politiker måste lyssna på föräldrarna, inte tvinga på dem våra beslut. Det är till exempel självklart att föräldrarna själva ska ha rätt att bestämma över hur de vill att föräldraleidigheten ska tas ut.

Bristen på valfrihet för småbarnsfamiljer drabbar barnen negativt. Att både föräldrar och barn mår bättre skulle ge samhället ekonomiska vinster, sade forskaren Stefan de Vylder häromveckan på den stora barnkonferensen i Göteborg.

Herr talman! Försäkringsskyddet för en del ensamstående föräldrar måste stärkas. Det kan exempelvis gälla det konkreta fallet med den nyblivna änkan, som blivit sjuk. Ett av hennes barn är yngre än åtta månader. Nuvarande regler fungerar inte om denna ensamstående mamma har ett friskt barn som är yngre än 240 dagar. Det finns undantag från regeln, men dessa undantag är inte tillämpliga på den nyss nämnda familjen. Den sjuka mamman tvingas att ensam ta hand om sitt lilla barn.

Hade det funnits en pappa i livet skulle denna pappa ha kunnat vara hemma med föräldraledighet, men nu finns inte pappan att tillgå. Mot denna bakgrund föreslår vi att åldersgränsen för den tillfälliga föräldrapenningen tas bort, så att en ensamstående förälder vid egen sjukdom ska

kunna överlåta den tillfälliga föräldrapenningen på någon annan även i de fall där barnet är helt friskt.

Försäkringsskyddet för detta fåtal familjer kan stärkas utan någon större kostnad, allt enligt reservation 14. Bakom detta förslag står även Folkpartiet och Centerpartiet.

Herr talman! Allt färre ska försörja alltfler, och med alla de lagar och förordningar som finns måste vi värna om dem som i dag är modiga nog att starta och driva företag. Alla företagare och företag, stora som små, behövs i hela vårt land.

Även en egenföretagare kan ju bli förälder. När den tillfälliga föräldrapenningen för företaget ska beräknas fördelas årsinkomsten på årets samtliga dagar, till och med helgdagar och andra lediga dagar. Ersättningen per dag blir alltså mindre för en företagare än för en löntagare med samma inkomst. Det här innebär i dag att denna företagare när hon eller han är hemma för att barnen är sjuka får lägre ersättning än om någon annan med samma inkomst stannar hemma för att ta hand om sina sjuka barn.

Vill vi stödja företagarna måste vi ändra på reglerna i föräldraförsäringen, så att företagarna får rätt till tillfällig föräldraledighet på samma villkor som alla andra. Företagarna ska inte vara i strykclass. Vi borde inte försvåra utan förenkla för företagarna, som framgår av reservation 10.

Herr talman! Vi moderater vill även kämpa för att varken företagare eller närstående till företagare diskrimineras, i enlighet med vad vi visar i reservation 11.

En kvinna äger tillsammans med sin make ett lantbruk. Makarna fördelade resultatet från sitt företag mellan sig i lika stora delar. Mannen gjorde i motsats till sin hustru en skattemässig avsättning på sin del. Han deklarerade därför en lägre inkomst än vad maken gjorde. Hustrun gjorde däremot inte någon sådan avsättning. Vad hon sedan följdriktigt förväntade sig var att hennes deklarerade inkomst skulle räknas som hennes sjukpenninggrundande inkomst. Försäkringskassan liksom kammarrätten menade att enligt gällande regler skulle inkomsten från lantbruket delas lika mellan makarna och att det skulle ske efter makens skattemässiga avsättning.

Det här medförde att hustruns föräldrapenning blev avsevärt lägre än vad hon hade räknat med. Hennes inkomst baserades alltså på makens. Hon har i detta fall inget eget självständigt liv, och det är en skam att ha en lagstiftning som i detta fall behandlar kvinnan på ett sådant ojämnt sätt.

Herr talman! Man kan bli förälder på mer än ett sätt. En del väljer att adoptera. Men denna möjlighet får inte bli en pengafråga utan ska styras av lämpligheten hos de ansökande föräldrarna. Varje år adopteras ca 1 000 barn av svenska föräldrar. Vi får inte glömma att det kan vara en omvälvande upplevelse för barn att byta land, kultur, språk och den fasta omgivning som dessa barn känt till. Forskningen har i dag lyft fram en del komplikationer som är viktiga att ta till sig och arbeta vidare med. Vi måste utgå från barnen.

Adoptionsbidraget är i dag 40 000 kr, men kostnaden för en adoption kan uppgå till det flerdubbla. Enligt vårt förslag ska bidraget uppgå till hälften av kostnaden med ett tak på 55 000 kr. Det är viktigt att adopt-

ionsbidraget följer kostnadsutvecklingen, varför vi moderater föreslår en ökning av anslaget. Hela adoptionslagstiftningen borde ses över.

Herr talman! Föräldrar som kan få det mer arbetsamt än många andra är föräldrar till funktionshindrade barn. Ofta bor dessa barn tillsammans med någon av sina föräldrar, och dessa får förstås ta ett extra stort ansvar men bör också få ett starkare stöd från samhällets sida än andra föräldrar får. Det första man som förälder till ett funktionshindrat barn tänker på är väl inte att söka sig till försäkringskassan för att söka bidrag. Mycket tid och ork går åt till att bearbeta och acceptera den svåra situation som barnet befinner sig i. Barnet måste få föräldrarnas helhjärtade stöd i den utredning och eventuella behandling som ska påbörjas. Man måste se till barnets bästa. Vi lagstiftare borde därför vara mer flexibla.

Rätten till retroaktivt vårdbidrag har tagits bort, men vi moderater anser att föräldrar till funktionshindrade barn ska kunna få bidrag en månad retroaktivt från det att ansökan lämnas in, och därför har vi avsatt medel till detta, vilket framgår av vårt särskilda yttrande. Mänsklig omtanke måste prioriteras. Att få ta hand om det funktionshindrade barnet och reda ut familjens praktiska liv måste komma först.

Anf. 143 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Herr talman! Jag har inget yrkande utan vill säga något om två motioner som jag väckt på det här området, Sf214 och Sf281. Den ena handlar om föräldrautbildningen och den andra om hur vi med ekonomiska incitament ska kunna uppmuntra till ett jämnare uttag av föräldraledigheten.

Att uttaget av föräldraledigheten är ojämnt fördelat har ju varit en av de huvudfrågor som har debatterats här i dag. Som det är i dag tar kvinnorna ut huvuddelen. Deras andel uppgår till drygt 85 %, och kvinnorna är borta i genomsnitt omkring ett år direkt i anknytning till barnets födsel. Mäns föräldraledighet är däremot betydligt kortare och mer utspridd över barnens uppväxt.

Skälen till att det ser ut så här är många. Inkomstbortfallet är generellt sett större för hushåll då männen är borta. Det konstaterar Långtidsutredningen, som tittade på det här. En annan viktig förklaringsfaktor är den förlegade och gammalmodiga syn på könsrollerna som än i dag finns.

Jag tror att ett jämnare uttag i första hand skulle vara bra för barnen. Barnen behöver båda föräldrarna, både pappa och mamma. Så tidigt som möjligt behöver de den närheten. Men det skulle också vara bra för föräldrarna, bra för mammornas möjlighet att göra karriär, komma ut på arbetsmarknaden och ha en bra inkomst, och bra för papporna och deras relation till barnen.

Jag tror att det finns flera motiv till att se över hur uttaget sker, och jag är därför väldigt glad över att det ska tillsättas en utredning på det här området. Det krävs ytterligare åtgärder för att förändra det ojämna uttag som i dag sker, så att vi kan bidra till att barnet får tillgång till bägge sina föräldrar så tidigt som möjligt.

Den första motionen som jag väckte, Sf281, handlar just om hur vi med olika ekonomiska incitament kan uppmuntra till ett delat föräldraskap. Det är viktigt att slå fast detta. Jag tror att många pappor hamnar på jobb därför att familjen tjänar på det ekonomiskt. Jag är glad över att utredningen ska försöka hitta system för att komma åt detta.

Den andra motionen tar upp den lite svårare processen med attityder och värderingar som fortfarande finns i samhället och som gör det så svårt att förändra det här. Trots ett väldigt generöst system stannar mammorna ofta hemma. Själv blev jag pappa för snart två år sedan, och under hela tiden innan min dotter skulle födas och därefter med utbildningar och informationsmöten var det väldigt lite av information om och uppmuntran till att vi skulle dela lika.

Kanske är det speciellt där jag bor, i Malmö i Skåne, som man inte utformat någon bra pappastrategi för att uppmuntra papporna att vara mer närvarande från början. Mona Berglund Nilsson berättade om en annan verklighet, som jag inte riktigt kände igen. Jag hoppas att utredningen också ska se på arbetet med de långsiktiga förändringar som behövs i attityder och värderingar som behövs för att klara detta.

Anf. 144 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Herr talman! Det är mycket intressant att höra Luciano Astudillos tankar och funderingar på det här området. Vi i Centerpartiet har en önskan om att en strategi ska upprättas just för att stötta kommunerna och primärvården med den här kompetensen. Precis som Luciano Astudillo säger varierar det mycket runtom i landet. Det finns ställen där man är otroligt duktiga på det här, men det finns också ställen där man inte alls möter de blivande föräldrarna i detta tidiga skede. I det skedet har man stor möjlighet att påverka valen framöver.

Luciano Astudillo, du och jag tillhör olika partier. Jag hoppas att du tar med dig dessa tankar och förvissar dig om att arbetet pågår, så att man också initierar de här delarna.

Jag skulle också gärna vilja höra lite om hur du ser på arbetsmarknadens villkor och hur de påverkar om man som mamma eller pappa väljer att stanna hemma eller ta del i arbetslivet. Jag antar att du har en del erfarenheter även på det området.

Anf. 145 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Herr talman! Jag kan försäkra Annika Qarlsson om att många socialdemokrater är angelägna om att få till en förändring på det här området. Om det behöver vi inte orda så mycket. Jag tror att det behövs en helhetsöversyn, och därför är jag så glad över att utredningen ska tillsättas, så att man ser över föräldraförsäkringen för att uppmuntra båda föräldrarna att vara hemma med barnet så tidigt som möjligt.

Vad gäller erfarenheter från arbetsmarknaden är jag i en speciell situation i och med att jag sitter i riksdagen. Det är ju inte en normal arbetsmarknad.

Man kan i och för sig konstatera det som också många utredningar pekar på, nämligen att inkomstklyftorna börjar just vid den tid då barnet föds. Det är då männen gör lönekarriär och ökar sina löner mest, och det är då kvinnorna börjar halka efter. Det är klart att situationen på arbetsmarknaden är viktig också. Det är positivt att Berit Andnor var mycket tydlig om att arbetsmarknadens parter har ett viktigt ansvar här. Det är bra, för vi lagstiftare måste sätta press på arbetsmarknadens parter, så att de tar sitt ansvar.

Anf. 146 ANNIKA QARLSSON (c) replik:

Herr talman! Om jag förstår dig rätt, Luciano Astudillo, så förordar du inte kvotering.

Jag vill trycka på en ytterligare sak som jag vill att ni ska ta med er in i arbetet. Du var inne på att arbetsmarknadens parter har ett ansvar. Man kan se att det finns tydliga krav på mannen om att han ska gå upp i tid och ägna mer kraft åt arbetet. På samma sätt diskrimineras kvinnan redan under graviditeten men också under föräldraledigheten. I det arbetet är det viktigt att man får med sig arbetsmarknadens parter.

Jag hoppas att man tar initiativ i de här frågorna, så att det tydligt framgår. Jag vet att det kanske inte är så lätt för dig att göra det. Berit var ju öppen även för detta. Jag hoppas att det kommer sådana initiativ.

Anf. 147 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Herr talman! Jag sitter i arbetsmarknadsutskottet, och vi har där under hösten haft ett seminarium om löneskillnader där just föräldraledighetsfrågan diskuterades väldigt mycket. Visst kan man ta initiativ på olika sätt för att sätta press på arbetsgivare och fackföreningar, alltså arbetsmarknadens parter.

Jag tror att det är farligt att låsa fast sig vid en bestämd lösning och till exempel avvisa individualisering fullt ut redan nu, när vi ska tillsätta en utredning. I och för sig tror jag att kvotering i dagsläget är helt omöjlig. Opinionsundersökningar från den senaste tiden pekar på att det skulle vara helt fel väg att gå. Men vi måste hitta sätt att uppmuntra ett mer delat föräldraskap från början.

Det är bra för barnen att ha båda föräldrarna närvarande tidigt. Det är också bra för oss föräldrar att ha sådan närhet till våra barn. Det ska inte bara vara en kvinnlig rättighet. Det ska också vara vår rättighet som män att få ha den närheten till våra barn, för det är en helt underbar period i livet. Det utvecklar också andra delar av ens personlighet, måste jag säga.

Dessutom är det bra för tillväxten. Jag är också helt övertygad om att det kommer att hjälpa oss att få bukt med ohälsoproblemen. Därför är det mycket bra att den här utredningen kommer till stånd. Jag hoppas att den kommer med många positiva förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

9 § Allmän miljö- och naturvård

*Allmän miljö- och
naturvård*

Föredrogs

miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04:MJU1

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård (prop. 2003/04:1 delvis).

Anf. 148 CARINA OHLSSON (s):

Herr talman! Nu ska vi debattera miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1. Där behandlas förslag i budgetpropositionen för år 2004 om

anslag inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård samt 24 motionsyrkanden.

Riksdagen fastställde den 19 november utgiftsramen till 3 770 566 000 kr i enlighet med finansutskottets förslag. Den totala resursförstärkningen inom utgiftsområdet uppgår till 400 miljoner kronor år 2004 om man jämför med 2003 års utgiftsnivå.

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta. Genom en ambitiös och pådrivande miljöpolitik ska Sverige aktivt bidra till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling, såväl nationellt som globalt. Miljöpolitiken är en viktig del i vår politik för hållbar utveckling. Arbetet med de av riksdagen antagna 15 miljökvalitetsmålen utgör grunden för den nationella miljöpolitiken och anger vilket tillstånd som ska uppnås i ett generationsperspektiv. Miljömålsarbetet, med dess systematik, delmål, vägledande åtgärdsstrategier och regelbunden utvärdering, skapar stabilitet samtidigt som det stimulerar till en pådrivande förnyelse av miljöpolitiken. Målet är ett ekologiskt hållbart Sverige, men för att uppnå flera av de nationella miljökvalitetsmålen krävs internationella insatser.

Omsorgen om naturen och miljön och vetenskapen om deras betydelse för folkhälsan är en förutsättning för vår välfärd, vårt långsiktiga välstånd och en viktig drivkraft för den tillväxt som sker inom ramen för en hållbar samhällsutveckling.

En rik natur är en viktig del av vår välfärd. Ett aktivt friluftsliv, rekreation och naturupplevelser kan motverka stress och utbrändhet och bidra till ökad folkhälsa och livskvalitet. Det är ett viktigt skäl till att skyddet av den biologiska mångfalden är en av hörnstenarna i regeringens miljöpolitik. Den förnyade naturvårds- och friluftspolitiken sätter fokus på människan och på naturens sociala värde. Det är därför som en programsatsning på kommunal naturvård och den tätortsnära naturen inleds.

Herr talman! I utgiftsområdet ingår politikområdet Miljöpolitik och en del av politikområdet Forskningspolitik. Regeringens samordning av miljöpolitiken och ekologiskt hållbar utveckling har sin utgångspunkt i detta utgiftsområde, samtidigt som åtgärder för en god miljö i stor utsträckning också finansieras inom ramen för andra utgiftsområden. Politikområdet omfattar frågor rörande naturvård och biologisk mångfald, vatten- och luftvård, sanering och efterbehandling av förorenade områden, avfall, bilavgaser, miljöskydd, miljöövervakning, miljöforskning, kemikaliekontroll, strålskydd och säkerhetsfrågor kopplade till kärnkraften, meteorologi, hydrologi och oceanografi samt internationellt miljö-samarbete.

Verksamheten innefattar också många olika myndigheter, bland andra Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Statens strålskyddsinstitut, Statens kärnkraftsinspektion, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut och Statens institut för ekologisk hållbarhet med flera.

Herr talman! I betänkandet tillstyrker utskottet regeringens förslag om medelsanvisning, och utskottet ställer sig bakom de bedömningar som regeringen har redovisat. Motionerna avstyrks. I betänkandet finns också en reservation och fem särskilda yttranden.

Herr talman! Det grundläggande syftet med miljöpolitik är att ställa om konsumtions- och produktionsmönster i en för samhället gynnsammare riktning. För att vara framgångsrik måste miljöpolitiken ha fördelningseffekter, i bemärkelsen att konsumtion och produktion måste förändras. Miljöpolitikens kostnader och intäkter kan dock fördelas över befolkningen, företag och regioner på ett sätt som kan stå i konflikt med andra politiska mål.

Om man vill kombinera ett mål om jämn inkomstfördelning med miljöpolitiska ambitioner, att Sverige ska vara ett föregångsland, ställer detta avsevärda krav på kompenserande åtgärder för låginkomstgrupper. Skatteväxling i klimatpolitiken – höjd koldioxidskatt, lägre moms – är ett exempel på en miljöpolitisk åtgärd som drabbar låginkomsttagare hårdare än höginkomsttagare, räknat i procent av inkomsten. Vill man dessutom kombinera regionalpolitiska mål som regional balans med miljöpolitiska ambitioner ställer detta avsevärda krav på regionalpolitiken. Glesbygdsborna belastas i allmänhet hårdare än tätortsbor av miljöpolitikens kostnader.

Varje miljöpolitiskt beslut har konsekvenser för hushåll, företag och miljön. För att kunna hushålla med våra miljöresurser och finansiella resurser på bästa sätt är det av stor vikt att konsekvensbeskrivningar används som beslutsstöd. Sådana konsekvensbeskrivningar måste göras innan definitiva beslut fattas.

Nästan så här, inte riktigt men nästan, skulle jag ha kunnat inleda en debatt. Men det är inte mina egna ord. Det är citerat från den statliga Långtidsutredningen, som publicerade sin första bilaga den 29 januari i år *Fördelningseffekter av miljöpolitik*. En av de ansvariga för rapporten är den nuvarande socialdemokratiska riksdagsledamoten och professorn Sören Wibe.

Jag kan verkligen rekommendera kammarens ledamöter och andra miljöintresserade att läsa rapporten. Den slår fast att vi i dag inte vet särskilt mycket om hur miljöpolitikens intäkter och kostnader fördelas, och den gör ett försök att sammanställa en del av de nyare studier som finns. En slutsats är att miljöpolitikens kostnader oftare fördelas regressivt än progressivt, det vill säga att åtgärderna drabbar låginkomsttagare hårdare än höginkomsttagare. Men intäkterna av miljöpolitiken, det vill säga en bättre miljö kvalitet, gynnar båda grupperna.

Jag tror nog att vi alla blir bekymrade när vi hör detta. Behovet av att utforma en smartare miljöpolitik borde efterfrågas, en miljöpolitik som inte får denna typ av snedvridande fördelningseffekter.

Några svar har faktiskt rapporten på vad man kan göra. Förvånande för många tror jag är att man nämner gratis utdelning av utsläppsrätter. Att EU valde detta system framför en auktionering inom ramen för det nya systemet för handel med utsläppsrätter för koldioxid har i den svenska debatten blivit kraftigt ifrågasatt. Den svenska regeringen drev auktioneringen till exempel i förhandlingarna i Bryssel. Ett annat exempel som Långtidsutredningen nämner är nedsättningsregler inom energibeskattningen.

Den fråga som reses av Långtidsutredningen är: Hur väl stämmer den svenska miljöpolitiken med den av Sverige ratificerade Riodeklarationen? Jag kanske upplevs som något tjugig av mina kolleger, men nästan

varje gång jag har deltagit i miljödebatten i denna kammare har jag efterlyst en tydligare koppling till Rio. Hållbar miljöutveckling måste gå hand i hand med ekonomisk och social utveckling. Som jag uppfattar Wibe & Co. är den svenska miljöpolitiken inte särskilt socialt hållbar. Slutsatsen är att låginkomsttagare och människor i glesbygden drabbas hårdare än höginkomsttagare och stadsbor av miljöpolitiken. Jag efterlyser en mera kostnadseffektiv och som sagt smartare miljöpolitik. Dessutom instämmer jag i utredningens krav på tydligare konsekvensanalyser av de förslag som läggs fram för riksdagen. Alltför ofta har vi ingen aning om hur nya miljöförslag slår mot människorna utanför Riksdagshuset.

Herr talman! Den uppmärksamme upptäcker ganska snabbt, om man öppnar det nu aktuella betänkandet, att vi moderater inte har någon reservation. Det beror på att våra förslag till budgetramar förlorade i kammarens beslut om ramarna. Däremot har vi ett särskilt yttrande som beskriver vårt budgetalternativ.

Vår idé är att skapa mer ekonomiskt utrymme för enskilda. Därför tvingas vi att hushålla mer med medborgarnas skattepengar än något annat parti i kammaren. Och det syns i detta betänkande. Jag är rätt övertygad om att de besparingar som vi gjort här inte får särskilt stora negativa konsekvenser ute i verkligheten.

Jag ska ta ett exempel. Vi har en lägre nivå på kontot Åtgärder för biologisk mångfald. Detta konto används huvudsakligen till markinköp för naturvårdsändamål, medan medel för skötsel av marken är väsentligt mindre. Därmed upprepas misstaget från 1980-talet då tillräckliga medel för att sköta naturvårdsmark inte anslogs. Vi är kritiska till omfattningen av de statliga markköpen, som med ett annat begrepp skulle kunna kallas för marksocialisering. Vi är också kritiska till omfattningen av de stora markavsättningar som nu görs där ägandet inte övergår till staten. Avsättningarnas påverkan på till exempel virkesförsörjningen bör analyseras närmare. Det finns tydliga spår av att virkesbalansen är rubbad. Vi förbrukar mer skog än vad vi kan avverka. En miljon hektar undantagen skogsmark spelar en stor roll i detta sammanhang.

Vi föreslår också att en miljöfond inrättas i slutet av mandatperioden. Denna ska tillföras 1 miljard kronor och vara öppen för donationer. Medlen från fonden ska bland annat användas för att bekosta skötseln av naturvården. På det sättet vill vi höja kvaliteten på den mark som redan är avsatt.

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till vårt särskilda yttrande i betänkandet.

Anf. 150 SVERKER THORÉN (fp):

Herr talman! ”Miljöarbetet har tappat fart. Vi är inne i ett slags vänteläge, där tempo och färdriktning känns osäkra. — — — Statsminister Göran Persson har i regeringsförklaringarna åren 2001 och 2002 deklarerat att Sverige ska gå i spetsen för en hållbar utveckling — — — . I årets regeringsförklaring var budskapet något nedtonat. — — —

Miljörelsen är kritisk till den politiska styrningen. Det saknas politiskt mod att genomföra smärtsamma men nödvändiga beslut, det saknas en miljörevision som liksom riksrevisionen kontrollerar att myndigheterna uppfyller sina plikter vad gäller miljömålen. Regeringen brister i tydlighet och långsiktighet vilket gör det svårt för hushåll och industri att

veta vad som verkligen gäller för framtiden och våga satsa på miljövänligare alternativ. — — —

Svenskt Näringsliv tycker att den ekonomiska aspekten av hållbar utveckling ... får för lite uppmärksamhet och att industrin bjuds in för sent i förhandlingar inför viktiga miljöbeslut.”

Herr talman! Det är inte ett pressmeddelande från Folkpartiet liberalerna eller något av mina tidigare anföranden jag citerar här i inledningen. Det är ordagranna citat från tidskriften *Från Riksdag & Departement* nr 37 som kom den 1 december i år. I en tiosidig artikel granskas läget i dag för arbetet med hållbar utveckling, och den sammanfattande inledningen kröns av rubriken ”Miljöarbetet trampar vatten”. På punkt efter punkt bekräftar tunga aktörers inlägg det akuta behovet av den hållbarhetskommission som Folkpartiet har föreslagit.

Hållbar utveckling måste bli mer än ord! Framtidens stora miljöutmaningar måste hanteras med nya strategier. Vi kan inte längre använda gamla tiders organisation, regelverk och styrmedel för att hantera och stimulera den utveckling som krävs.

Folkpartiet liberalerna har därför föreslagit att en hållbarhetskommission tillsätts med uppgift att se över vilka effektiviseringar och moderniseringar av samhällets regelverk, styrmedel och upplysningsverksamhet som behöver göras, för att se till att inte samhället motverkar goda initiativ från individer och företag. Vi vill att en expertkommission tillkallas för att analysera de grundläggande frågorna om hur hindren för en hållbar samhällsutveckling kan undanröjas och hur konflikterna mellan miljömål och andra samhällsmål kan lösas på ett bättre sätt än i dag. För att miljöpolitiken ska vara genomförbar måste den ha folklig uppslutning, finna och åtgärda systemfel och diskutera i mycket långsiktiga perspektiv. Det är för att åstadkomma detta som Folkpartiet driver frågan om en hållbarhetskommission.

Under det år som har gått sedan vi först presenterade förslaget har vi gång på gång fått bekräftat att detta är vad som behövs. Vi har kommit till vägs ände. För att bryta den pågående negativa trenden räcker det inte med att lappa och laga i nuvarande system. Havsmiljökommissionen sade det, Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat sade samma sak i sitt betänkande, och det är också vad vi får höra vid besök på myndigheter, företag och hos enskilda människor. Vårt förslag om en hållbarhetskommission stöds även av Centern, Kristdemokraterna och Miljöpartiet. Det är dags att sluta trampa vatten och i stället finna de systemfel som motverkar hållbar utveckling för att kunna gå vidare.

Herr talman! I lördags morse avseglade en fruktad, rostig oljetanker återigen från Lettland med samma rutt som tankern *Prestige*, som förra året bröts sönder vid Spaniens kust. I torsdags svarade statsministern på min direkta fråga att han inte kunde utlova kraftfullt arbete för att Sverige ska få Europeiska sjösäkerhetsbyrån förlagd i Sverige vid Östersjön – ett av världens mest hotade hav. Detta sade han trots stöd från såväl näring som fack och statliga myndigheter. Den 12 november kunde man i *Ny Teknik* läsa att Räddningsverket föreslår en bantning av skyddet mot oljebälten som är på väg mot stränderna. Antalet oljeskyddsförråd, med utrustning och personal som kan oljebekämpning, ska minskas!

Folkpartiet liberalerna har i riksdagen lagt fram förslag efter förslag för att möta det växande hotet mot Östersjön. På havets botten utanför

Galiciens kust ligger fortfarande oljeskorven Prestige och läcker ut det sista av sin last. Här i Östersjön närmar sig ännu en vinter med oljelaster i undermåliga fartyg. Personal på Räddningsverket tvekar inte en sekund om risken för olyckor. Vi säger inte ”om” längre, vi säger ”när”, säger Margaretha Ericsson i den artikel jag nyss hänvisade till.

Herr talman! Förra gången jag stod i denna talarstol hade jag ett brev i min hand. ”7 st 50 000-tonnare passerar varje dag Ölands södra udde, det vill säga 350 000 ton per dygn” skrev Ölands turistförening, 200 företagare i samverkan, i ett brev daterat den 4 mars. Adressaten var Miljödepartementet. ”En oljekatastrof skulle slå sönder stora delar av Ölands största näring”, fortsatte ÖTF och krävde ”besked av regeringen om vad som görs i ärendet”. ”Vi kräver handling och inte enbart innehållslösa ord” avslutade man. I det svar som nu levererats sju månader senare får turistföreningen veta att det är många departement och verk som berörs, att det trettioåriga arbetet inom Helsingforskonventionen fortsätter och att en total kapacitet på 5 000 ton per utsläppstillfälle finns. Dessutom får man förstås också veta att ett ”inriktningsdokument” för det framtida arbetet med oljeskyddet har tagits fram. Man uppmanas vidare att ta kontakt med de många olika departement och verk som berörs för vidare information.

Den häpnadsväckande politiska passiviteten på havsmiljöområdet måste nu brytas och arbetet intensifieras i riksdag, EU-parlament och FN. Många av de förslag som Folkpartiet har lagt fram återfinns i Havsmiljökommissionens förslag. Flera andra partier här i kammaren har tillsammans med Folkpartiet tryckt på om en mer aktiv politik. När får de 200 företagarna i Ölands turistförening ett mer hoppningivande svar? När sjösätts de mest akuta delarna i en marin strategi? När får vi höra statsministern och övriga ministrar med verklig kraft markera mot rysk oljeexport i undermåligt tonnage och i EU agera för att använda de påtryckningsmöjligheter som faktiskt finns?

Vi har under året sett människor gå man ur huse och protestera mot nedläggningar av sjukhus. När den icke existerande beredskapen att möta en oljekatastrof i Östersjön står klar för människor längs östkusten kan vi få se samma sak.

Herr talman! En rejäl förändring av dagens politik krävs på område efter område. Folkpartiet liberalerna har visat detta på områden som skola, vård, integration och rättsväsende.

Jag har här velat belysa att förändring krävs även på miljöområdet och vad som skulle ske om Folkpartiet fick genomföra sin politik dels genom vårt förslag om en hållbarhetskommission som rör helheten, dels genom ett akut viktigt område – havsmiljöpolitiken.

Anf. 151 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Jag vill tacka Sverker Thorén för hans mycket kunniga och engagerade inlägg. Jag delar i allt väsentligt de åsikter som han framförde i inlägget. Jag vill också inledningsvis yrka bifall till samtliga reservationer som finns bifogade till detta betänkande. Det är nämligen bara en, och den kommer från Kristdemokraterna. När det gäller budgetens anslag hänvisar jag till det särskilda yttrande som finns bifogat betänkandet.

I reservationen pekar vi på nödvändigheten av att den miljörelaterade forskningen också ska ha långsiktiga villkor med rejäla basanslag. Jag anser att det är ett problem att en så stor andel av universitetens miljöforskning i dag måste finansieras av externa medel som söks mer projektvis från exempelvis Naturvårdsverket, Formas och Vetenskapsrådet. Det är bra forskning – det görs mycket bra – men de långsiktiga, grundläggande forskningsanslagen behövs också. Det är nämligen fel att betrakta miljömålen och forskning och utveckling av arbetet för att tillämpa och implementera dem som projekt. De bör omfattas av fortgående och långsiktig forskning.

Herr talman! Frågan om miljöforskningens långsiktiga finansiering får vi säkert anledning att återkomma till i samband med att forskningspropositionen kommer. Så skulle säkert Alf Eriksson ha sagt om han hade replikerat på min reservation. Utskottsmajoriteten skriver vackert i denna del om att man delar Kristdemokraternas uppfattning om att även långsiktig forskning kan få en stabil finansiering. Dock vill man inte kosta på sig någon tydlig signal till regeringen i dess arbete med forskningspropositionen i förberedelserna med den, vilket jag djupt beklagar.

Herr talman! Det finns ofta en samstämmighet mellan riksdagens partier om vikten av att nå miljö kvalitetsmålen även om det kan det skilja i nyanser när det gäller vilka mål som betonas vid olika tider och de vägar som anses mest framkomliga för att nå målen.

Trots att det finns en gemensam grundsyn om vadan och varthän är det oppositionens skyldighet att peka på områden där regeringen och riksdagsmajoriteten enligt vår bedömning gör felaktiga prioriteringar eller uppvisar bristande förmåga. Också på miljöområdet är förbättringspotentialen avsevärd om man ser till vad de ansvariga partierna presterar.

Miljömålsrådet lämnar en årlig rapport med uppföljning av hur det går med uppfyllelsen av de miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat om. Även om det finns flera ljusglimtar är det totalt sett stora utmaningar som ligger framför oss. Årets redovisning visar att alla miljö kvalitetsmål och vissa delmål bedöms bli svåra att nå, som det står i utskottsbetänkandet, även om ytterligare åtgärder vidtas. För flertalet delmål är bedömningen att delmålen går att nå *förutsatt* att beslut om nya åtgärder eller förändrade styrmedel fattas. Svårast att nå inom respektive tidsram är målen Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning och Levande skogar.

Herr talman! I Kristdemokraternas budgetalternativ har vi koncentrerat oss på att skapa möjligheter till förbättringar på flera av de områden där målen sägs vara svåra att nå. Framför allt gäller det klimatfrågan och åtgärder för att sanera områden som är förorenade av olika miljögifter. Den intresserade läsaren kastar sig naturligtvis över utskottets betänkande där ett samlat grepp på miljöpolitiken ska tas för att få svar på frågan: Vad vill Socialdemokraterna med stödpartier på de områden som särskilt pekats ut av Miljömålsrådet som angelägna att göra satsningar på och där mer behöver göras?

Snabbt bläddrar man då till s. 18 i betänkandet och läser: ”Utskottet konstaterar att för att nå det långsiktiga svenska klimatmålet till 2050 behövs ett omfattande och långsiktigt omställningsarbete med ytterligare insatser och internationell samverkan”. Jaha, då letar vi vidare efter något som kan tyda på att man menar allvar och går till rutan med utskottets

förslag och finner att ”utskottet inte har någon erinran mot inriktningen av regeringens politik och avstyrker därmed motionsyrkanden om att anslå medel på nya anslag”.

Går man då till anslaget för stöd till klimatinvesteringar, som ju borde ha en central betydelse för att vidta de kraftfulla åtgärder som Miljömålsrådet efterlyser, blir man klart konfunderad. Det är en minskning med 60 miljoner kronor för 2004 och minus 300 miljoner kronor för de kommande två åren. Anslaget tas bort, förs inte upp. Det är bara att konstatera att Socialdemokraternas politik inte hänger ihop med högtidstalens utfästelser. Hur Miljöpartiet och Vänsterpartiet dessutom kan stå bakom denna politik är för mig en gåta.

På samma sätt förhåller det sig, herr talman, när det gäller miljömålet Giftfri miljö. Här läser vi på s. 20 i betänkandet: ”Utskottet instämmer i att om miljö kvalitetsmålet skall kunna nås måste antalet åtgärder som genomförs öka i såväl statlig som privat regi.” I vårpropositionen gjordes en rejäl minskning av anslaget till sanering och återställande av förorenade områden. I det nu aktuella budgetbetänkandet kvarstår denna besparing. Inte heller på detta för framtiden så viktiga område hänger Socialdemokraternas politik ihop.

Levande skogar är ett annat miljö kvalitetsmål som behöver särskilda insatser. Här står det i betänkandet på s. 23: ”Rådgivning till och kunskapsuppbyggnad hos skogsägarna är ett viktigt medel för att påverka måluppfyllelsen.”

Så sent som i tisdags var Skogsstyrelsens generaldirektör på besök i utskottet. Han berättade att skogsvårdsorganisationen ska ta bort ca 50 tjänster det kommande året och att det framgångsrika rådgivningsprojektet Grönare skog inte kan förlängas på grund av bristande resurser – någonting som också regeringens utredare Per Wranner har beklagat i sin utredning.

Herr talman! Inte heller på detta område stämmer Socialdemokraternas praktiska politik med de höga målsättningar som man bekänner sig till.

Kristdemokraternas miljöpolitik grundar sig på förvaltarens principen. Var och en av oss har ett ansvar att förvalta jordens resurser på ett ekologiskt riktigt sätt. Vi är alla beroende av en god miljö för att få tillgång till frisk luft, rent vatten och hälsosamma livsmedel. Med dessa utgångspunkter vill vi, herr talman, fortsätta att vara pådrivande i miljöpolitiken. När det gäller vårt budgetförslag för 2004 innebär det bland annat att vi föreslår ökade anslag till sanering av förorenade områden, klimatinvesteringar samt skogsmarkskalkning.

Anf. 152 JAN ANDERSSON (c):

Herr talman! Vi debatterar nu ett område som har stor vikt både på kort och på lång sikt. På kort sikt handlar det om vilken livsmiljö vi som lever i dag ska ha att tillgå. På lång sikt handlar det om i vilket skick vi vill lämna över jordklotet till våra barn och barnbarn och kommande generationer.

På några viktiga punkter skiljer sig Centerpartiets politik från majoritetens. Framför allt kan man säga att linjen är att vi sätter betydligt större tilltro till det civila samhällets förmåga och vilja att bidra till miljö- och naturvården. Det syns till exempel i anslaget för ideella organisationer

verksamma på detta område. Det syns alldeles extra tydligt i det största anslaget för det här utgiftsområdet, nämligen det anslag som behandlar bevarandet av den biologiska mångfalden.

Om jag går tillbaka till inledningen, handlar det när det gäller den biologiska mångfalden om vilket klot vi ska lämna över. Då är frågan: Hur ska vi uppnå detta, att lämna över ett klot där vi har kvar de arter som vi övertog? Centerpartiet har en idé om hur vi ska uppnå det här. När man läser regeringens och majoritetens idé om hur detta ska uppnås står det närmast skrivet i sten att det ska uppnås genom att man förstatligar mark.

Jag tycker att det är ytterligt viktigt att vi är tydliga om att det finns ett samhällsansvar för att bevara de skyddsvärda områdena. Jag anser dock att det kan göras på ett mycket bra sätt genom att vi tecknar civilrättsliga avtal mellan samhället, staten, och den enskilde ägaren – ett avtal som gör att den enskilde ägaren får betalt för att producera naturvärden och därmed inte behöver bry sig om att få ut värdet till exempel via att hugga ned skog.

Jag hade för några veckor sedan ett samtal med en kvinna någonstans i Norrland som var berörd av ett framtida reservat. Jag vet inte riktigt varifrån hon ringde eller vem hon var. Hon var så rädd för detta att hon inte vågade tala om vare sig varifrån hon kom eller vad hon hette. Med Centerpartiets modell hade vi inte behövt ha den här rädslan ute bland folk.

Jag tycker att man ska sätta den stora satsningen i pengar för inköp av mark i samband med det som Sven Gunnar var inne på, där man minskar rådgivningsinsatserna till det reguljära skogsbruket.

Jag kan bara konstatera att Socialdemokraternas betalning till Miljöpartiet för statsministerposten svider, såväl för skogsvårdsorganisationen som för enskilda skogsägare.

Jag går över till ett annat viktigt område, nämligen sanering av förorenad mark. Jag tycker att majoriteten tar till för lite pengar. Man kommer inte att kunna uppnå de mål vi har ställt upp för att sanera förorenad mark. Vi fyller på med ytterligare 120 miljoner för att man ska kunna nå målet.

Avslutningsvis vill jag återgå till klotet som helhet. Vi har i vår idé om budget lagt en grundplåt till en miljöfond för kostnadseffektiva investeringar, som kanske kan röra sig om andra sidan Östersjön. Vi har också tittat på klotet mer som helhet och sagt att vi vill avsätta miljöbistånd motsvarande 200 miljoner för detta år. Det gör att man i länder som inte klarar att fixa en hållbar utveckling på egen hand kan få stöd från oss.

Centerpartiet har en större tilltro till underifrånperspektiv och det civila samhällets bidrag i miljö- och naturvärden.

Anf. 153 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Jag ska försöka ge Miljöpartiets syn på det här betänkandet.

Jag blev lite förskräckt när jag hörde Moderaternas företrädare i miljöfrågorna. Han ägnade huvuddelen av tiden åt att tala om vad man inte ville göra och sedan lite grann om vilka skadeeffekter miljöarbetet kan ha på andra områden.

I övrigt kan jag hålla med om mycket av det som har sagts från Folkpartiet, Centern och Kristdemokraterna när det gäller behovet. Man önskar mer resurser. Jag kan säga att det önskar vi också. Jag tror att de andra som står bakom propositionen, Vänstern och regeringen, också önskar det.

Det är alltså en proposition som läggs i ett läge som är ekonomiskt kärvt. Det bör man ha i minnet. Utrymmet för nya reformer var i år inte särskilt stort.

Jag vill gärna se det här i skenet av den deklaration från regeringen som har gjorts tidigare, att vi strävar mot ett ekologiskt, långsiktigt hållbart samhälle. I själva verket handlar det om en sorts skuldsedel, där man har utlovat och utlovar – så även i betänkandet – att betala tillbaka den miljöskauld som vi har till nästa generation. Vi ska alltså inom en generation åstadkomma en förbättrad miljö så att vi kan lämna över vårt samhälle till den nya generationen utan miljöskulder. Det är i varje fall en förhoppning, och den preciseras också i de miljömål som vi har.

Ingen har uttryckt sin glädje över att vi har miljömålen, så det kan jag göra. Det är en väldig fördel att vi i propositionen och betänkandet så tydligt har gått igenom de olika områden där miljöarbete krävs. Det finns 15 olika områden med utsatta delmål. Delmålen har dessutom ett tidsperspektiv, 2010. Det är alltså ett kortare perspektiv.

Det är bra preciseringar av vad vi vill nå. Och det medför den stora fördelen att vi, när vi står här och talar om detta i dag, hela tiden kan relatera det pågående arbetet till målen. Som flera har konstaterat är det inte glädjande på alla punkter. Vi ligger efter till exempel när det gäller biologisk mångfald och frågan om hanteringen av skog. Vi måste öka takten. Men då vet vi det och försöker öka takten. Det är bra.

En ekologiskt långsiktigt hållbar utveckling handlar om att behålla ekologiska system. Det handlar om den biologiska mångfald som finns inom en ekologi – en ekologi är de arter som finns inom ett visst naturområde och deras samspel sinsemellan – och om de kemisk-fysiska betingelserna. Nedsmutsningen av det här området är alltså också en skada som inte kan accepteras om det ska vara långsiktigt hållbart.

Jag tänker inte gå in på alla de miljö kvalitetsmål och delmål som vi har utan i stället gå direkt på budgeten och säga något kort om den, eftersom det är den som det handlar om. Vi ser att den är uppdelad i tre viktiga delar – det gäller alltså satsningen på arbetet nu. Det är de tre viktiga delar som behöver fungera parallellt för att det här ska gå att genomföra.

Först gäller det naturligtvis att veta vad det är man ska göra. Hur ser läget ut? Man måste få beskrivningar av olika biotoper, naturtyper, havet, luften och så vidare. Det är en forskningsuppgift. Man klarar inte det här utan att ha bra forskning, både kortsiktig och långsiktig. Vi behöver också ha myndigheter som samordnar och organiserar det miljöarbete som finns ute i kommuner, landsting, länsstyrelser och inte minst hos allmänheten. Alla människor måste delta i arbetet för en bättre miljö. Och vi behöver, förutom detta, naturligtvis ett bra regelverk och lagverk och kontrollsystem, som ser till att man följer de regler och lagar som finns.

I den här delen av budgeten satsas det 297 miljoner på forskning, på Formas, det särskilda miljöforskningsrådet. Det är alldeles utmärkt. Det

är ett nytt råd som redan har visat ordentlig handlingskraft när det gäller att ta itu med forskningen på det här området, även den långsiktiga forskningen.

Det handlar om den samordnande uppgiften, som Naturvårdsverket har, som hela tiden har ökat i omfattning. Det var inte länge sedan vi hade kretsloppspropositionen här. Vi vet att Naturvårdsverket fick i uppgift att organisera avfallshanteringen i landet, samordna den och komma med förslag om en långsiktig hantering av avfallet.

Vi har en rad myndigheter och institutioner som direkt fokuserar på nedsmutsningen och kontrollen av den. Det är Kemikalieinspektionen, Strålskyddsinstitutet, Statens kärnkraftinspektion och så vidare. Var och en disponerar anslag i storleken 100 miljoner kronor. De är väl etablerade och har hög standard också internationellt sett.

Vi tycker naturligtvis från Miljöpartiets sida att det inte finns mycket i den här budgeten att ropa hurra över när det gäller ekonomiska storsatsningar, men det finns en del i den. Jag ska återkomma lite mer till det när vi kommer till utgiftsområde 23. Jag vill bara nämna till exempel att miljöorganisationerna i budgeten får en förstärkning av sina anslag på 5 miljoner. Det ser vi som ett bra anslag och som en tydlig markering från riksdagens sida om att vi uppskattar det arbete som görs. Det gäller informationen som miljöorganisationerna ger till allmänheten men naturligtvis också det arbete som de lägger ned som remissinstanser i fråga om de förslag som kommer från regeringshåll. De har en viktig uppgift att fylla och är också ett naturligt kontaktorgan när det gäller den allmänhet som arbetar entusiastiskt med de här frågorna.

Jag skulle kunna avsluta med att titta på summan i den här budgeten. 3,7 miljarder, står det. Jag hade inte tänkt titta särskilt på den. Men när Sven Gunnar klagade över resursbristen och sade att han inte hittade åtgärderna och satsningarna och sådant tänkte jag att det finns skäl att titta på den. Och visst ser satsningen väldigt liten ut totalt – 3,7 miljarder. Det är bara att tänka på försvarskostnaderna. De är tio gånger större. Till och med försvaret sätter miljöhotet framför hotet av ett krig. Miljöhotet är det största hotet, enligt försvarets bedömning. Vi kanske skulle kunna ta till oss det här i riksdagen. Då kan vi konstatera en sak. Om man satsar en tiondel, på detta fantastiska problem som vi har, av vad man satsar på försvaret är det någonting som långsiktigt inte är alldeles förståndigt när det gäller att arbeta för ett ekologiskt långsiktigt hållbart samhälle.

Vi har varit med vid framtagandet av den här propositionen och står bakom regeringens förslag. Därmed tackar jag för ordet.

Anf. 154 LARS LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag försöker alltid hitta nya vinklar i mina anföranden, så att jag ska roa mina lyssnare. I dag valde jag att referera till *Långtidsutredningen* och instämde i en hel del av de texter som finns där.

Gunnar Goude uttryckte att han blev skrämmd när han lyssnade på mitt anförande. Då skulle jag vilja ställa några väldigt konkreta kontrollfrågor till Gunnar Goude för att sammanfatta mitt anförande.

Anser Gunnar Goude att Miljöpartiet vill värna låginkomsttagare? Vill Miljöpartiet göra det möjligt för människor att bo kvar i glesbygden? Anser Gunnar Goude att det är dåligt att miljöpolitiken gynnar höginkomsttagare och drabbar låginkomsttagare mer? Anser Gunnar Goude att

det är dåligt att vi inte vet hur miljöpolitikens intäkter och kostnader fördelas? Anser Gunnar Goude att vi borde hitta möjligheter att utforma miljöpolitiken så att de negativa fördelningseffekterna minskas?

Anf. 155 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Vinklarna ska jag inte bedöma. Skillnaden mellan Miljöpartiet och Moderaterna kan väl vara att ni letar efter vinklarna medan vi går rakt fram när det gäller miljöpolitiken.

De andra frågorna var listigt formulerade på det sättet att det var en blandning av frågor som man kan svara ja respektive nej på. Då måste jag försöka svara på dem.

Vi har enträget under många år försvarat de här frågorna, som du nu kommer med. När det gäller låginkomst- och höginkomsttagare ska vi inte gå igenom det, för det är inte det som den här budgeten handlar om. Det brutna taket är ett bra exempel på en omfördelning som vi vill ha både när det gäller socialförsäkringssystemet och andra bitar. Självfallet stöder vi låginkomsttagargrupperna och arbetslösa. Man kan titta i budgeten i stort och i det partiprogram som vi har. När det gäller de sociala skevheterna som finns i vårt samhälle är det sida upp och sida ned med förslag till åtgärder för att man ska komma till rätta med den växande klyfta som finns i vårt samhälle mellan rika och fattiga. Det är fullständigt oacceptabelt och Miljöpartiet går i täten för att bryta detta. Det får vara ett sammanfattande svar på de där frågorna.

Anf. 156 LARS LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag trodde att jag gjorde det väldigt enkelt för Gunnar Goude genom att ställa ledande frågor som alla skulle kunna besvaras med ja. Jag trodde att Miljöpartiet värnade låginkomsttagare, tyckte att det skulle vara möjligt att bo kvar i glesbygden och att det var dåligt att ha en miljöpolitik som gynnar höginkomsttagare men som drabbar låginkomsttagare. Jag trodde att Gunnar Goude tyckte att det var dåligt att vi inte vet hur miljöpolitikens intäkter och kostnader fördelas i samhället. Vi har aldrig genomfört några sådana studier. Jag trodde att han skulle hålla med om att vi skulle hitta möjligheter att utforma miljöpolitiken så att de negativa fördelningseffekterna minskas.

Jag trodde att vi skulle kunna vara överens om detta, men det är vi onekligen inte. Ja, förvisso, jag talar ganska mycket om miljöskatter men också en del om det som vi beslutar i olika sammanhang. Det är klart att miljöskatterna huvudsakligen hanteras av skatteutskottet. Men som riksdagsledamot har man ett kollektivt ansvar för hela kakan.

Jag tycker att det här är frågor som vi borde ställa oss oftare. Vad är effekterna av det vi beslutar? Det var egentligen den enda poängen jag hade med mitt anförande. Där kan man nämna skatteväxlingen som Miljöpartiet är delansvarigt för och som har lett till att höginkomsttagare klarar sig bättre undan medan låginkomsttagare och glesbygdabor är de som drabbas allra hårdast.

Det är viktigt att man ser hela det här perspektivet för att kunna klara av miljöpolitiken. Den måste gå hand i hand med ekonomisk och inte minst social utveckling. Jag hade förväntat mig att jag skulle få ett enkelt ja-svar från Gunnar Goude. Men det var tydligen mer komplicerat än så.

Anf. 157 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Vad svarar man på frågan om vi tycker att det skulle vara bra med miljöpolitik som gynnar höginkomsttagare? Det är klart att vi inte tycker det. Vi har aldrig haft en tanke på att föreslå eller medverka till en sådan politik.

Skatteväxlingen innebär vissa nackdelar. Det ska erkännas. Men det är inte för låginkomsttagare utan för dem som har villa med oljeeldning. De förlorar på skatteväxlingen. Låginkomsttagare tjänar på den. Det är ingen debatt som vi ska föra här. Att i allmänna termer, utan att ge ett enda konkret exempel på en fråga som du tyckte var intressant att diskutera, påstå sådana här saker anser jag vara någon sorts debatteknik. Jag vet inte hur man ska deklarerat det.

Vi är alltså inte för att ha en miljöpolitik som på något sätt skulle missgynna höginkomsttagare, låginkomsttagare eller någon annan grupp. Vi har en miljöpolitik som ska gagna ett långsiktigt ekologiskt hållbart samhälle. Det är det som vi arbetar med på den här delen. Vi har naturligtvis viktiga insatser att göra inom socialpolitiken, arbetspolitiken, arbetstidsförkortningsfrågan, sjukförsäkringssystemet och så vidare. Men vi kan inte ta upp den debatten här.

Anf. 158 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Målet för den svenska miljöpolitiken ligger fast. Vi ska inom en generation, som vi hört tidigare, kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Det har den här riksdagen fastställt, och det är inte alls längesedan, Sverker Thorén. Det är en modern miljöpolitik.

Vi har en miljöpolitisk strategi som också väcker en del internationell uppmärksamhet. Många uppskattar våra ambitiösa strävanden att i många fall gå före vår omvärld. Internationellt förtroende som vi på så sätt skapar behövs för att vi ska nå framgång, inte minst för oss själva när det gäller gränsöverskridande miljöproblem.

Att vi har strukturen på plats innebär inte att vi kan slå oss till ro. Vi är en bra bit på väg på omställningen till ett hållbart samhälle, men det är i början som det är enklast. Det blir svårare längre fram. Då handlar det inte längre om några stora punktutsläpp som ska täppas igen. Det handlar om innehållet i våra produkter, att effektivisera energisystem och om resursanvändning. På en del områden handlar det om att ändra livsstil.

Det handlar inte bara om uppoffringar. När vi moderniserar får vi många förbättringar på köpet. Exempelvis leder förändringar ofta till en bättre arbetsmiljö som vi så väl behöver för att få ned den alltför höga sjukfrånvaron. Vi utvecklar också teknik som kan bli en stor exportframgång för oss. Det handlar både om kunnande och om tekniska lösningar.

Många länder, inte minst EU:s kandidatländer, har ett stort utvecklingsbehov för att uppfylla det medlemsavtal som de har undertecknat. Jag hoppas att de svenska företagen är på bättet och visar sitt kunnande. Det ger oss både inkomster till Sverige och en bättre miljö.

Herr talman! Miljömålsrådet lämnar årligen en rapport om läget för att nå våra 15 miljö kvalitetsmål och deras delmål. Det är den andra rapporten som nu har kommit. Årets uppföljning visar att det med ytterligare åtgärder är fullt möjligt att nå 11 av de 15 uppsatta målen. I förslaget till budget för nästa år förstärks miljöbudgeten med ytterligare 400 miljoner

och uppgår till nästan 3,8 miljarder. Ytterligare förstärkningar föreslås för 2005 och 2006.

Rådet bedömer att det är svårt att nå målen på fyra områden. Tre av dem, begränsad klimatpåverkan, giftfri miljö och ingen övergödning, är sådana där vi mer eller mindre är beroende av internationella överenskommelser. Vi äger alltså inte hela frågan själva. Hoten mot dessa mål ser jag främst i den högerkantring som sker i Europa och framför allt inom EU. EU har länge varit den faktor i världen som har stått för den mest progressiva miljöpolitiken, men det finns tendenser till att värnandet om miljön halkar ned på dagordningen. Hanteringen av kemikaliepolitiken är ett tecken på detta.

Här har ni på den borgerliga sidan också en uppgift, om ni i internationella sammanhang vill vara pådrivande, som en del av er vill framstå som här i kammaren. Genom att föra en liknande argumentation i era partigrupper i bland annat Europaparlamentet skulle ni kunna påverka miljöpolitiken i en positiv inriktning. Vi gör det, men för tillfället har vi en majoritet till höger emot oss, både i parlamentet och när det gäller ett flertal av medlemsstaterna. Det framgick också, Sverker Thorén, av Från Riksdag & Departements näst senaste nummer.

Jag går över till reservationer och särskilda yttranden. Det finns bara en reservation till betänkandet. Anledningen till det har vi redan hört. Det finns fem särskilda yttranden.

Kristdemokraternas reservation handlar om forskningsanslagen. Den forskning vi har att besluta om på detta utgiftsområde gäller Naturvårdsverkets arbete, och majoriteten har ingen annan uppfattning än vad motionärerna har.

Universiteten omfattas inte av detta anslag. Vi närmar oss tidpunkten för forskningspropositionen, som Sven-Gunnar mycket riktigt förutsåg. Vi får förhoppningsvis anledning att ta upp frågan inom den här mandatperioden.

Moderaterna poängterar i sitt yttrande att anslaget till det miljöpolitiska området i stort sett har fördubblats sedan förra valet. Jag kan inte tolka påpekandet på annat sätt än att ni tycker att anslaget är för stort. Jag är stolt över den utvecklingen. Vi i majoriteten menar allvar när vi ställer upp mål. Det gäller också i miljöpolitiken.

För att vi ska uppnå de miljö kvalitetsmål som vi i stor enighet har fastställt i riksdagen behövs det ökade resurser, och det tänker vi fortsätta med.

I ert yttrande framgår också att det avsätts för lite medel till skötsel av den skyddade marken. I nästa andetag vill ni dock ta bort närmare ½ miljard från anslaget till biologisk mångfald. Det är från detta anslag skötselpengarna tas. Jag ser det som ganska ologiskt att dels kräva mer åtgärder, dels dra bort 500 miljoner i anslagspengar.

Det går inte heller att koppla detta till den låt oss kalla det välgörenhetsfond för miljön som ni vill skapa. Denna vill ni få till stånd i slutet av mandatperioden, och den kan alltså inte bidra till något av de närmaste årens skötsel av naturvården.

Det är på detta område, biologisk mångfald, som den stora förstärkningen sker i budgeten. Närmare 500 miljoner ytterligare avsätts för att skydda den biologiska mångfalden. Medlen används, förutom till skötsel av skyddad mark, till kalkningsverksamhet och markinköp.

Förstärkningen görs därför att Miljömålsrådet pekar på att det blir svårt att nå miljö kvalitetsmålet levande skogar. Vi har inte skyddat mer än ca 80 000 av de i målsättningen uppsatta 320 000 hektaren produktiv skogsmark som ska skyddas till 2010. Däremot är vi redan i dag långt över målet när det gäller de frivilliga avsättningarna. Också de skulle vara klara 2010, men där har vi alltså nästan dubbla avsättningen redan i dag.

Då blir min fråga till Lars Lindblad: Ställer Moderaterna inte längre upp på miljö kvalitetsmålet levande skogar?

Sedan kan jag säga att de partier som varit mest högljudda i debatten här i dag är de som har minst pengar till miljöpolitiken. Det enda undantaget är Centern, och jag tycker inte att Jan var speciellt högljudd heller. Det är en väldigt spretig opposition på miljöområdet. När det gäller inköp av mark för naturreservat vill Folkpartiet öka anslagen medan ni andra tre vill minska dem. För att sanera och återställa förorenade områden vill Moderaterna minska anslagen. Kristdemokraterna och Centerpartiet vill öka dem. När det gäller stöden till klimatinvesteringar vill Kristdemokraterna öka dem. Moderaterna och Folkpartiet vill minska dem.

Det ger inte bilden av något borgerligt alternativ på miljöområdet när ni är så oense på så väsentliga områden.

Avslutningsvis vill jag tacka Vänstern och Miljöpartiet för ett gott samarbete. Vi har återigen visat att vi har ett samlat grepp över hela miljöområdet och avser att ta de beslut som behövs för att uppnå våra miljö kvalitetsmål.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationen.

(forts. 11 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.53 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

10 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

LU14 Ändringar i årsredovisningslagen, m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU8 Fortsatt svenskt deltagande i en internationell säkerhetsstyrka i Afghanistan

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU4 Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet

Punkt 1 (Lagförslagen)

1. utskottet
2. res. 1 (fp, c)
3. res. 2 (m)
4. res. 3 (kd)

Förberedande votering 1:

45 för res. 2

32 för res. 3

226 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

61 för res. 1

47 för res. 2

195 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

168 för utskottet

57 för res. 1

78 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 24 v, 13 mp

För res. 1: 39 fp, 18 c

Avstod: 47 m, 31 kd

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 2 (Försöksverksamhet)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

216 för utskottet

39 för res. 4

48 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 31 kd, 23 v, 18 c, 13 mp

För res. 4: 39 fp

Avstod: 47 m, 1 v

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkterna 3–5

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 1 (Allmänna principer för socialförsäkringarna)

Propositioner ställdes först beträffande utskottets förslag till beslut och därefter i fråga om motiveringen.

Förslag till beslut:

1. utskottet
2. res. 1 (fp)
3. res. 4 (c)

Förberedande votering:

40 för res. 1
18 för res. 4

245 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

169 för utskottet

38 för res. 1

95 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 24 v, 1 c, 13 mp

För res. 1: 38 fp

Avstod: 47 m, 1 fp, 31 kd, 16 c

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 5 c, 4 mp

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 3 (v)

Votering:

147 för utskottet

24 för res. 3

132 avstod

46 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 1 fp, 1 kd, 1 c, 13 mp

För res. 3: 24 v

Avstod: 47 m, 38 fp, 30 kd, 17 c

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 3 (Utlandsstuderandes försäkringstillhörighet)

1. utskottet

2. res. 6 (m)

Votering:

256 för utskottet

47 för res. 6

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 131 s, 39 fp, 31 kd, 24 v, 18 c, 13 mp
För res. 6: 47 m
Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 9 (Tillfällig föräldrapenning för egenföretagare)

1. utskottet
2. res. 10 (fp, m, c)

Votering:

198 för utskottet

104 för res. 10

1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 1 fp, 30 kd, 24 v, 12 mp

För res. 10: 47 m, 38 fp, 1 kd, 18 c

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 15 (Mål för ökad hälsa i arbetslivet)

1. utskottet
2. res. 18 (fp)

Votering:

199 för utskottet

39 för res. 18

65 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 31 kd, 24 v, 13 mp

För res. 18: 39 fp

Avstod: 47 m, 18 c

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 16 (Orsaker till ohälsan)

1. utskottet
2. res. 22 (kd)

Votering:

186 för utskottet

31 för res. 22

86 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 24 v, 18 c, 13 mp

För res. 22: 31 kd

Avstod: 47 m, 39 fp

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 40 (Elöverkänslighet som arbetsskada)

1. utskottet
2. res. 41 (v, c, mp)

Votering:

248 för utskottet

55 för res. 41

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 47 m, 39 fp, 31 kd

För res. 41: 24 v, 18 c, 13 mp

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 45 (Frågor rörande socialförsäkringsadministrationen i övrigt)

1. utskottet
2. res. 48 (mp)

Votering:

260 för utskottet

13 för res. 48

30 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 47 m, 39 fp, 1 kd, 24 v, 18 c

För res. 48: 13 mp

Avstod: 30 kd

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 47 (Flexibel pensionsålder m.m.)

1. utskottet
2. res. 49 (kd)

Votering:

271 för utskottet

30 för res. 49

1 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 39 fp, 24 v, 18 c, 13 mp

För res. 49: 30 kd

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 13 s, 9 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Anna Lilliehöök (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha varit frånvarande.

Punkt 49 (Återställande av pensionerna till 1990 års värde)

1. utskottet

2. res. 51 (v)

Votering:

278 för utskottet

24 för res. 51

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 46 m, 39 fp, 31 kd, 18 c, 13 mp

För res. 51: 24 v

Frånvarande: 13 s, 9 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 50 (Bostadstillägg i särskilt boende)

1. utskottet

2. res. 52 (fp, m, c)

Votering:

197 för utskottet

104 för res. 52

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 30 kd, 24 v, 12 mp

För res. 52: 47 m, 39 fp, 18 c

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 3 kd, 6 v, 4 c, 5 mp

Punkt 53 (Familjepolitikens inriktning)

1. utskottet

2. res. 53 (fp)

3. res. 54 (kd)

4. res. 56 (c)

Förberedande votering 1:

35 för res. 54

18 för res. 56

249 avstod

47 frånvarande

Kammaren biträdde res. 54.

Förberedande votering 2:

41 för res. 53

31 för res. 54

231 avstod

46 frånvarande

Kammaren biträdde res. 53.

Kenth Högström (s) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

144 för utskottet

40 för res. 53

118 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 1 v, 13 mp

För res. 53: 39 fp, 1 kd

Avstod: 47 m, 30 kd, 23 v, 18 c

Frånvarande: 14 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 58 (Individualiserad föräldraförsäkring m.m.)

1. utskottet

2. res. 61 (v)

Votering:

277 för utskottet

26 för res. 61

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 47 m, 38 fp, 31 kd, 18 c, 12 mp

För res. 61: 1 fp, 24 v, 1 mp

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Punkt 61 (Överlåtelse m.m. av föräldrapenningförmåner)

1. utskottet

2. res. 65 (fp)

Votering:

263 för utskottet

39 för res. 65

1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 131 s, 47 m, 31 kd, 24 v, 18 c, 12 mp

För res. 65: 38 fp, 1 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 13 s, 8 m, 9 fp, 2 kd, 6 v, 4 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

11 § (forts. från 9 §) **Allmän miljö- och naturvård** (forts. MJU1)

*Allmän miljö- och
naturvård*

Anf. 159 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag har hört de retoriska svängningar som Socialdemokraterna har börjar ägna sig åt på slutet för att det går trögt. Orsaken till att det går trögt i miljöarbetet är alltså något slags högervridning i Europa. Sedan valde kanske Alf Eriksson ett sällsynt dåligt exempel för att stödja retoriken. När det gäller kemikaliepolitiken vet Alf Eriksson mycket väl att det är i Tyskland som fackföreningarna och industrin i skön förening med den socialdemokratiskt ledda regeringen har sprattlat emot och kämpat hårt. Även engelsmännen, som ju har socialdemokrater i ledningen, har svarat för starkt motstånd.

Jag har i tidigare debatter nämnt de investeringar som har gjorts med hjälp av anslaget till klimatinvesteringar i exempelvis Lindesberg och Karlshamn. I deras energiverk har man reducerat koldioxidutsläppen med 80–90 % i sina fjärrvärmeanläggningar. Hur ser Alf Eriksson på den uppenbara brist som det innebär att anslaget för klimatinvesteringar minskas för 2004 och helt tas bort 2005–2006?

Anf. 160 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Klimatinvesteringsprogrammet ersätter ju de gamla lokala investeringsprogrammen. Om man tittar bakåt på hur det har varit har de varit väldigt lyckosamma. Jag misstänkte att denna fråga skulle komma upp, så jag roade mig med att titta på utfallet av de lokala investeringsprogrammen. Det visade sig att vi har minskat koldioxidutsläppen – om nu utfallet blir det som är beräknat – med 3 % sedan 1990. Vi kommer att minska monoxidutsläppen med 8 % jämfört med 2001 och svaveldioxiden med ytterligare 3,3 %.

Så visst har de här programmen varit lyckade. Nu kopplar vi över dem och ser hur utfallet blir av det som nu är sagt. Hur det blir i slutändan för åren framöver, som det i dag inte finns några pengar avsatta till, får vi väl överväga när vi kommer längre fram.

Jag skulle vilja fråga Sven Gunnar: Är du överens med dina borgerliga kolleger om den här satsningen? Jag vill minnas att vi fått rätt mycket kritik från dina kolleger, som inte tycker att dessa satsningar är bra.

Anf. 161 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Om Alf Eriksson tar ansvar för den socialdemokratiska majoriteten ska jag försöka försvara den kristdemokratiska politiken såsom den framförs i de motioner och förslag vi har.

Det här anslaget är kanske det enda inom detta utgiftsområde som nollats för 2005 och 2006. Kanske finns det ytterligare något. Motivet för det är sällsynt – jag vill knappt använda ordet – korkat. Det sägs nämligen i budgetpropositionen att då arbetet med klimatinvesteringsprogrammen nyligen påbörjats föreslås inga anslag för 2005 och 2006. Tycker Alf Eriksson att det är en bra motivering för att inte ha några anslag 2005 och 2006?

För att anslagen ska ha funnits tillräckligt länge undrar jag var gränsen i så fall går. Ska de ha funnits i 20 år, 10 år eller 15 år för att få fortsätta att finnas? Om anslagen är nya behövs ju mer än någonsin en kontinuitet för att man ska kunna se hur de fungerar.

För ett tag sedan fanns 773 ansökningar på sammanlagt 2,8 miljarder kronor. Det handlar om åtgärder som – på de ställen jag besökt och gett exempel på – ger mycket tydliga och bra effekter, vilket Alf Eriksson också nämnde.

Beträffande budgeten för 2004 tycker jag inte att det stämmer överens vare sig när det gäller klimatfrågan, giftfri miljö, eller levande skogar. Talet om det gröna folkhemmet saknar trovärdighet på dessa punkter.

Anf. 162 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Det är inte bara Kristdemokraterna som har begränsade resurser. Vi anslår faktiskt mer pengar på miljöområdet än vad Kristde-

mokraterna kan göra. Men inte heller vi har obegränsade resurser och därför räcker de inte till alla angelägna frågor som vi skulle vilja ta upp.

Motiveringen är naturligtvis att vi ska vinna erfarenhet från den nya inriktning som klimatinvesteringsprogrammet innebär. Det är ju nytt, och vi vill vinna erfarenhet av det innan vi tar vidare ställning i ett kärvt budgetklimat. Vi hoppas att budgetklimatet blir bättre framöver så att vi kan ta upp frågan till ny prövning.

Anf. 163 SVERKER THORÉN (fp) replik:

Fru talman! Jag vill först säga några ord om högerkantring. Det var en partikollega till Alf Eriksson som tog upp det i debatten i tidningarna, ingen annan. Man kan kontra med att de ministrar som den senaste tiden representerat Sverige i miljöfrågor inte alltid varit odelat positiva till EU-samarbetet. Det kan också ha påverkat det hela. Jag kan lugna Alf Eriksson med att säga att miljötalesmännen för den liberala gruppen, som är den tredje största, träffas regelbundet för att förankra och driva en aktiv miljöpolitik.

Så över till min fråga som gäller det som sades om att gå före vår omvärld. Varför går vi i så fall inte före vad gäller Östersjön och oljehotet? Vad ska jag ta med mig till de 200 campingvärdarna på Öland i fråga om den minimala sanerings- och räddningskapaciteten? Nu ska den tydligen dessutom minska. Kan Alf Eriksson lugna mig på den punkten och åtminstone säga att det är fråga om ett felslut?

Vad gäller samordningen hänvisas man till en mängd olika departement. Förekommer samordning i denna mycket viktiga fråga?

Anf. 164 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller beredskapen mot oljeutsläpp är det inte en fråga som vi hanterar i vårt utskott. Jag vill minnas att budgeteringen för de medlen ligger på försvarsutskottet.

För övrigt fanns i Sverker Thoréns anförande en hel radda insinuationer om att vi inte klarar vare sig det ena eller det andra. Grundproblematiken handlar ju om att få en sjöfart genom Östersjön som är så beskaffad att det inte inträffar olyckor. Här gäller internationella överenskommelser; här gäller FN-organet IMO:s konvention, havsrättskonventionen.

Havsrättskonventionen ger länderna rätt att trafikera genom de ekonomiska zonerna. Vi kan alltså inte ensidigt sätta stopp för den typen av trafik. Vi kan inte heller ensidigt sätta villkor för hur den sjöfarten ska fungera. Vi har inriktat det stora arbetet på att genom Helcom och EU försöka få ändringar till stånd i villkoren för sjöfarten genom Östersjön så att den blir säker.

Alla vet att det stora problemet är Rysslands oljetransporter. EU har nu i IMO fått igenom att fartyg med enkelskrov inte får användas från 2005. Vi hoppas att så fort det över huvud taget är möjligt få bättre ordning på detta så att vi slipper oroa oss för den typen av sjöfartsolyckor.

Anf. 165 SVERKER THORÉN (fp) replik:

Fru talman! Jag ska tolka detta välvilligt och positivt – jag är positiv till min natur. Jag håller med Alf Eriksson om att det är i EU som mycket

av detta arbete måste bedrivas. Alf Eriksson behöver ligga på hårt för att påverka dem som han har i EU, både statsråd och andra.

Det är viktigt att man följer det kommissionsförslag som just nu finns för behandling om påföljd för oljebrott, i stället för de svagare skrivningar som andra medlemsstater förordar. Det vore tacksamt att få ett ytterligare förtydligande på den punkten.

Jag är bedrövad över att jag inte får någon försäkran om saneringskapaciteten. Vi har alla en skyldighet att påverka, även om ärendet inte ligger inom vårt område. Kapaciteten är minimal vad gäller sanering, och den ska dras ned ytterligare. Det hade varit klädsamt att få en viljeyttring i frågan eftersom miljö hör ihop med den.

Anf. 166 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Det är positivt att vi kan arbeta gemensamt för att få förbättringar till stånd när det gäller sjöfarten i Östersjön. Vi måste använda alla kanaler vi har för att påverka regelsystemet i en gynnsam riktning.

Det jag känner till om saneringsfrågorna, det som ligger under försvarsutskottet, är att man håller på att omorganisera verksamheten. Att det skulle vara fråga om en neddragning i kapaciteten är inget som nått mina öron i alla fall. Det jag vet är att man ska organisera om, men jag känner inte till i detalj hur det ska ske. Jag förutsätter dock att vi ska ha en god beredskap för oljeolyckor också i framtiden.

Anf. 167 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag vill inleda med att tacka Sven Gunnar Persson för att han stal den poäng som jag hade tänkt använda, nämligen den om kemikaliepolitiken. Förvisso har vi noterat en högervändning inom Labour till New Labour och inom den tyska socialdemokratien, men att kalla dem som är ansvariga för detta för högervändna tycker jag är att gå lite för långt.

Alf Eriksson angrep mig och vårt budgetalternativ ganska hårt. Han ifrågasatte om vi kunde anse att vårt budgetförslag var förenligt med miljömålet Levande skogar eftersom vi sparar 495 miljoner kronor på kontot Biologisk mångfald. Han påminde mig om att skötsel av naturvårdsområden inryms i dessa pengar.

Låt mig göra detta helt klart: Vi vill stoppa socialiseringen av de svenska skogarna. Vi tror att privata ägare bättre än staten kan sköta skogar. Det är nämligen precis så de naturvärden uppstått som staten nu vill bevara. Det är det privata ägandet som lett till att alla dessa naturvärden finns. Sedan kan staten tillsammans med privata ägare göra nytta genom att bevara dem framöver, men låt oss aldrig glömma grunden för detta.

Det är nämligen staten som inte sköter sina åtaganden. Av Västra Götalands 315 naturreservat har endast 88 skötselplaner. Det är på detta som vi måste ha fokus. Det har vi också uttryckt i reservation 11 i nästa betänkande som vi ska debattera i dag.

Alf Eriksson ansåg att vår besparing inte var förenlig med målet Levande skogar. Låt mig då påminna honom om det som han föreslog förra året. Det var ungefär på samma nivå som det som vi föreslår i år. Dessutom vill vi inrätta en särskild fond på 1 miljard kronor.

Returfrågan till Alf Eriksson är då given: Anser Alf Eriksson att statsbudgeten i fjol stod i strid mot miljömålet Levande skogar?

Prot. 2003/04:47
11 december

Anf. 168 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Bakgrunden till frågan om Moderaterna står bakom miljö kvalitetsmålet Levande skogar är att när Miljömålsberedningen i slutet av 90-talet förberedde miljömålspropositionen fanns det ett förslag om att vi skulle skydda ytterligare 800 000 hektar mark, hälften frivilligt och hälften genom avtal och naturreservat. Det var ett enigt betänkande. Och jag kan misstänka att bakgrunden till att det var enigt var att svensk industri under den här perioden var ganska plågad av ryktena om köpbojkott från framför allt Europa av svenska skogsindustriprodukter på grund av att vi inte skötte vårt skydd. När vi sedan ökade kvalitetsmålet till att omfatta ytterligare 100 000 hektar ville ni inte vara med längre. Men dessa 100 000 hektar, Lars Lindblad, var inte statligt skyddad mark, utan det var frivilligt avsatt mark. I dag kan vi konstatera att den frivilligt avsatta marken är långt över målet för 2010. Då är det kanske det som är problemet.

Jag skulle inte tro att hotet när det gäller att vi inte sköter våra internationella åtaganden i fråga om att skydda skog skulle ha försvunnit på några år om det visar sig att vi inte fullföljer det som vi har sagt tidigare.

Det var bakgrunden till frågan. Jag vill därför få bekräftat om ni ställer er bakom den analys som jag har gjort och om ni står fast vid att vi ska skydda den mark som vi har åtagit oss att skydda.

Anf. 169 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Nej, vi har inte accepterat den höjningen. Vi tycker att det är mycket orimligt att man först tillsammans med näringen kommer överens om en nivå för hur mycket som ska skyddas och sedan genast höjer nivån ännu mer. Det är något som leder till den konfrontation som vi ser där ute.

Vi är ett antal personer som har varit ute och träffat enskilda markägare. Det är vuxna människor som gråter, bönar och ber om att få behålla sin mark och att den inte ska socialiseras. Marken är något som de har arbetat för hela livet, kanske i generationer tillbaka, men som nu ganska hårt och bryskt tas om hand av olika länsstyrelser ute i länen.

Jag finner ändå att Alf Eriksson har en övertro på staten som aktör i detta sammanhang. Men verkligheten talar för någonting annat.

Frågan är vad vi ska göra åt den eländiga situationen till exempel i Västra Götaland som jag nämnde, där staten har upprättat endast 88 skötselplaner för 315 naturreservat. Hur tänker riksdagsmajoriteten hantera detta?

Den andra sidan av myntet som nu dyker upp som ett brev på posten är: Hur ska ni klara produktionsmålet i skogspolitiken när virkesbalansen nu är ur balans?

Anf. 170 ALF ERIKSSON (s) replik:

Fru talman! Lars Lindblad, det var ju inte i fråga om de lagstadgade och skyddade områdena som vi utökade. Höjningen av nivån gällde 100 000 hektar i frivilliga avsättningar. Och nu kommer ni och säger att det är dessa avsättningar som är orsaken när man frivilligt har avsatt

Allmän miljö- och naturvård

betydligt mer. Vi är uppe i över en miljon hektar mark som är frivilligt avsatt.

Om detta nu är ett bekymmer för virkesförsörjningen, är det de 80 000 hektar som är avsatta i reservat som är ett bekymmer för virkesförsörjningen, eller är det den miljon hektar som är frivilligt avsatt som är ett problem för virkesförsörjningen?

Jag kan trösta Lars Lindblad med att jag också deltar i arbetet inom skogsvården och träffar ganska många skogsägare. Och jag träffar många skogsägare som frivilligt kommer och säger att de har mark som de ser som så värdefull att skydda för framtiden att de vill att den ska klassas som naturreservat, biotopskydd och i avtal. Det finns alltså även från den sidan önskemål om att få de områden skyddade som de har verkat i under hela sitt liv. De vill inte se dessa områden, som de själva uttrycker det ibland, förstörda genom kalavverkning.

Anf. 171 KJELL-ERIK KARLSSON (v):

Fru talman! Detta utgiftsområde om allmän miljö- och naturvård omfattar ca 3,8 miljarder som regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har förhandlat fram. Det är bland annat ekonomiska resurser som behövs för att vi ska in på rätt väg för att nå de miljömål som vi gemensamt har beslutat om här i riksdagen. Och jag hoppas att samtliga partier fortfarande står bakom våra 15 svenska miljömål och förhoppningsvis även står bakom delmålen.

En viss oro för framtiden och målen får jag som vänsterpartist då jag ser att det finns önskemål från tre borgerliga partier om att minska satsningen på miljöområdet, visserligen med en så stor spridning partierna emellan att de inte kan enas. Den största minskningen är på 26 % av utgiftsområdet, eller 970 miljoner. Biologisk mångfald går tydligen inte hem hos moderater, kristdemokrater och centerpartister eftersom de vill sänka anslagen i ett spann med mellan 495 och 150 miljoner.

Folkpartiet säger i sitt särskilda yttrande att man vill anslå medel för utökad kalkning, bland annat i skogsområden. Men man har tydligen glömt att anslå medel eftersom jag inte hittar något sådant anslag i bil. 3 i betänkandet.

Fru talman! Klimatfrågan som starkt oroar mig och Vänsterpartiet oroar tydligen varken moderater eller folkpartister eftersom de vill slopa medlen för stöd till klimatinvesteringar. Däremot vill Kristdemokraterna ha en mer kraftfull klimatpolitik och har varit beredda att plussa på det så kallade Klimpanslaget, en inställning som jag bugar mig för. Det behövs stora åtgärder på klimatområdet i alla delar av världen. Därför slåss vi för en ratificering av Kyotoprotokollet.

När det gällde ozonhålet och ozonskador vidtogs det ganska snabbt åtgärder som var effektiva. Men det berodde nog mycket på att dessa skador med kraft drabbade mest vita rika människor. Därför vidtogs det också åtgärder.

Fru talman! FN:s expertpanel för klimatförändringar har bedömt att den globala medeltemperaturen kommer att öka med mellan 1,4 och 5,8 grader fram till år 2100 till följd av ökande växthusgaser i atmosfären. Det finns också ett högriskscenario som visar på att den genomsnittliga globala temperaturhöjningen kan bli mellan 7 och 10 grader till år 2100.

En långsiktig ökning av medeltemperaturen vid polerna med 5,5 grader kan leda till att inlandsisarna börjar smälta, vilket höjer havsytan med upp till sju meter under ett längre tidsscenario.

Fru talman! Det finns fortfarande ett örike i Polynesien som heter Tuvalu. Det är ett örike bestående av nio småöar vars marknivå ligger bara ett par meter över havsytan. Tuvalu har varit befolkat i över 2 000 år. Det finns inte några mineraltillgångar och få exportvaror. Tuvalus invånare lever därför av jordbruk och fiske.

Under de senaste åren har kraftiga stormar och orkaner i kombination med extrem torka påverkat möjligheterna att leva på öarna. Jordbruksmarken svämvas över och försaltas – jorden blir obrukbar. Utan ett fungerande jordbruk tvingas Tuvalus befolkning att lämna sitt land och sin kultur.

Trots att Tuvalu är ett land *utan* stora utsläpp från industri och trafik är Tuvalu det land som blir det första att betala priset för vår i-världs livsstil. De 11 000 invånarna tvingas söka asyl i Nya Zeeland och Australien.

Tuvalu är det första landet som drabbas. Fler står på tur. Studier vid universitetet i Oxford visar att år 2050 kommer omkring 150 miljoner människor i världen att fly på grund av missförhållanden orsakade av klimatförändringar. I forskarvärlden är man enig om att klimatförändringar är orsakade av människan.

Mänsklig verksamhet och aktivitet för att öka välfärden i en viss del av vår värld får förödande konsekvenser för människor i en annan världsdelen. Längre resor kors och tvärs över jordklotet i *en* del av världen är en av de främsta källorna till klimatförändringar som medför att människor tvingas fly och ofrivilligt förflyttas i en annan del av världen.

Anledningen till att klimatfrågor är så svåra att hantera globalt är den uppenbara konflikt mellan välfärd och miljö som blir så tydlig.

Fru talman! Ofta låter det så här: Fossila energikällor är den viktigaste byggstenen till i-världens välfärd. Utan industri och kommunikation som baseras på olja, kol och fossilgas raseras våra samhällen. Ökade miljökrav på industrin och transportsektorn är ytterst svåra att genomföra. Ökade skatter och avgifter minskar tillväxtens möjligheter.

Ökade bensinpriser eller trängselavgifter möts ofta av ramaskrin såväl från politiskt håll som opinionsmässigt.

Man säger även att fossilbaserade transporter är en förutsättning för vår välfärd och frihet som det anses viktigt att värna om.

När jag hör detta vill jag ställa frågan: Frihet för vem och välfärd för vem?

Fru talman! Det finns bara ett jordklot, och det finns bara en gemensam källa av naturresurser. I dag används 80 % av jordens resurser av 20 % av befolkningen. Detta betyder att 80 % av alla människor i världen delar på de resterande 20 procenten av resurserna. Det är inte precis en rättvis fördelning! Lägg därtill att den resursförbrukande femtedelen av jordens befolkning dessutom tvingar majoriteten att fly från sina länder då deras jordbruksmark översvämmas eller hela nationer försvinner! Då blir orättvisorna ännu tydligare.

I Sveriges arbete med att öka tillväxten och välfärden önskar Vänsterpartiet att en tanke ska ägnas Tuvalu och de 11 000 människor som inom ett par år kommer att vara utan land. Vänsterpartiet önskar också att

en tanke ägnas de 150 miljoner människor som inom 50 år kommer att tvingas fly från sina länder på grund av att vi i väst vill öka vår tillväxt och välfärd.

Fru talman! Större hänsyn måste tas till den påverkan på miljön som våra energi- och transportsystem har. En större medvetenhet måste finnas om att vår verksamhet i vår del av världen påverkar människor, djur och natur i en annan del av världen. Vänsterpartiet är för en god välfärd och en god miljö för alla människor, oavsett om man bor i Sverige eller om man bor i Tuvalu.

Med detta vill jag varmt önska er alla en god jul.

Slutligen yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkande MJU1.

Anf. 172 LENNART FREMLING (fp):

Fru talman! Kjell-Erik Karlsson angriper oss i Folkpartiet för att vi har dragit ned på klimatpengarna. Det är en grundläggande skillnad mellan oss; vi tror ju på marknadsekonomi och ett fritt näringsliv. I stället för att staten ska dela ut pengar till enskilda projekt vill vi arbeta med regelsystem. Det ger frihet och välfärd för enskilda människor. Det ger den enskilda människan möjlighet att fatta sina beslut.

Sådana här klimatpengar och pengar som staten delar ut kan ha en hel del negativa effekter, till exempel i form av att man väntar med att göra investeringar därför att man förväntar sig att det kommer pengar nästkommande år och så vidare. Jag är således inte riktigt med på det som Alf Eriksson tidigare sade här om en utvärdering av vad pengarna före klimatpengarna tidigare gett. Också de pengarna delades ut via departement eller myndigheter.

Det finns alltså en grundläggande skillnad här mellan er och oss som tror på marknadsekonomin. Vi behöver ju inte anslå så mycket pengar eftersom de här investeringarna görs av enskilda personer. Vi är alltså väl så angelägna om att man satsar på klimatfrågorna – men inte över budgeten!

Anf. 173 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Lennart Fremling, om nu det egna initiativet utan statlig inblandning, utan tillgång till statliga medel, hade varit så positivt varför har det då inte hänt något i verkligheten framåtskridande syfte innan vi började med det så kallade Klimpanslaget? Det som hänt innan dess är ganska lite. Nu finns det ett stort intresse från sökande – både från kommuner och från näringslivet. Man vill vara med i den här delen. Om vi verkligen vill förbättra klimatsituationen är det väl också viktigt att vi har medel för att snabba på den utveckling som vi vill ha.

Anf. 174 LENNART FREMLING (fp) replik:

Fru talman! Anledningen är att vi inte haft rätt regelsystem. Vi har inte haft ekonomiska styrmedel i form av till exempel miljöskatter. Handeln med utsläppsrätter är också ett styrmedel som är på gång. Vi har alltså inte haft sådana här styrmedel. Därför har sådana beslut inte fattats. Det finns således en förklaring till detta inom ramen för det marknadsekonomiska systemet.

Anf. 175 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har inte samma tilltro till det marknadsekonomiska systemet – det är bara att göra en historisk tillbakablick över vad som gjorts. Så länge man kan tjäna pengar på åtgärderna är man villig. Men när det börjar kosta för näringslivet att vidta miljöåtgärder vill man inte vara med.

Varför har Folkpartiet inte drivit på när det gäller till exempel olika typer av miljöskatter eller ekonomiska styrmedel?

Anf. 176 LENNART FREMLING (fp) replik:

Fru talman! Folkpartiet har faktiskt varit kraftfullt pådrivande sedan 1950-talet när det gäller ekonomiska styrmedel. Redan år 1968 fanns det motioner från Folkpartiet om ekonomiska styrmedel. Under 1970-talet skrattade man ofta åt Folkpartiet och sade att Folkpartiet tycker att man ska få skita ned om man är rik och har råd med det. Det är först senare, på 1980- och 1990-talen, som vi har börjat få en förståelse för hur marknadskrafterna kan användas.

Jag vill, som sagt, påstå att det är Folkpartiet liberalerna som har varit pådrivande när det gäller att använda ekonomiska styrmedel. Nu börjar vi få igenom detta. Redan för tio år sedan skrev vi i Miljöskyddskommittén reservationer om utsläppsrätter. Nu börjar sådant komma.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.58 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar m.m.*

12 § Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar m.m.

Föredrogs

miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04: MJU2

Utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar m.m. (prop. 2003/04:1 delvis och skr. 2002/03:111).

Anf. 177 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Det betänkande vi nu ska debattera omfattar utgiftsområde 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar, men vi ska också diskutera regeringens skrivelse som är en resultatredovisning av landsbygdspolitiken.

Det här området är fördelat på sju politikområden med 38 olika anslag. Det som är mest omfattande är livsmedelspolitiken, som i första hand rör jordbruks- och trädgårdsnäringar samt fiskerinäringar och livsmedel. Under detta anslag finns sedan landsbygdspolitik, djurpolitik, samepolitik men också utbildning och forskning.

Härunder ryms flera myndigheter. Jag ska nämna några: Statens jordbruksverk, Fiskeriverket, Livsmedelsverket samt Skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna. Nästa år tillkommer också den nya Djurskyddsmyndigheten.

Vi har i riksdagen redan tidigare fastställt utgiftsramarna inom detta område på drygt 14 miljarder. Ungefär 60 % av dem är utgifter som finansieras via EU. Merparten gäller obligatoriska åtgärder som arealersättningar, djurbidrag med mera till bönder, men det finns också en del ersättningar som förutsätter nationell medfinansiering, bland annat landsbygdsprogrammet och strukturplanen för fiskerinäringen. Utgifterna inom utgiftsområdet har ökat och är nu mer än dubbelt så höga jämfört med åren innan Sverige blev EU-medlem.

Skrivelsen *Landsbygdspolitik* – som alltså är en resultatredovisning – omfattar verksamheter för en hållbar utveckling av landsbygden. Det är ett komplement till budgetpropositionen och innehåller en fördjupad redovisning av de resultat som har uppnåtts samt hur dessa motsvarar de mål som vi har satt upp. Det övergripande målet är en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling på landsbygden. Detta inbegriper även försöks- och utvecklingsverksamhet inom ramen för de nationella handlingsprogrammen.

Hela 65 motioner behandlas i betänkandet, men samtliga motionsyrkanden avstyrks. I miljö- och jordbruksutskottets betänkande finns 37 reservationer och 6 särskilda yttranden.

Anf. 178 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Fru talman! Först av allt vill jag yrka bifall till reservation nr 2. Sedan vill jag påpeka att jag naturligtvis står bakom även de övriga reservationerna och vill dessutom hänvisa till det särskilda yttrande som vi har i betänkandet och som beskriver den moderata jordbrukspolitiken i ett lite större sammanhang.

Mina vänner! Julen är snart här. Vi påminnes mycket tydligt om det i dag på morgonen när luciafirandet ägde rum i Bankhallen. Det påminde oss om dess ankomst. Julefriden kommer förhoppningsvis att sänka sig, och vi kommer var och en få lite välförtjänt vila och förhoppningsvis lite lugn och ro.

De svenska högtiderna kretsar ofta kring maten. Vid jul är det julsinka, korv, lutfisk och gröt. Vid påsk har vi äggen som framstår som en central del av matsedeln. Vid midsommar har vi sillen. Men någonting har hänt, och någonting händer.

Förr var det nämligen råvaror från den egna gården man använde. Sedan var det från närområdet eller näraliggande byar. Sedan var det i regel från Sverige. Men nu kommer vår julmat och vår högtidsmat från hela världen. Julskinkan kommer inte sällan från Danmark eller Holland, påskäggen från Finland eller Lettland, midsommarsillen har simmat i Norge, kycklingen är inte så sällan från Brasilien, köttfärsen kommer från Irland, kantareller från Lettland, biff från Argentina, ost från Frank-

rike, lingonen i sylten kommer från Polen, Pripps öl från Danmark och Mårten gås "huvudperson", gåsen själv, ofta från Danmark. Snart kan vi ställa oss frågan: Hur länge är mjölken svensk i våra butiker?

Självklart berikar det här inflödet oss på många sätt. Andra länders mat och kulturer kommer in i våra hem. Men varför är det så här? Och framför allt: Varför har det blivit så här?

Problemet ligger inte i den svenska livsmedelsproduktionen och definitivt inte hos de svenska bönderna, utan felet står att finna bland annat i den här kammaren. Det är ett fel som är begånget av tre partier, Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet, som faktiskt bedriver en direkt jordbruksfientlig politik för den svenska livsmedelsproduktionen – s, v och fasa.

De svenska jordbrukarna tvingas att bära en högre kostnad än kollegerna i Europa. Man har extra skatter på produktionsmedel, man har extra krav på stallar och gödselbassänger. Det gör att den svenska livsmedelsproduktionen hamnar i en strykklasse. Eller varför ska en svensk bonde betala 2:50 kr mer per liter diesel än hans finske kollega eller 3 kr mer än hans holländske kollega för att producera exakt samma livsmedel? Det måste bli ett slut på den avoghet som majoriteten så tydligt riktar mot den svenska livsmedelsproduktionen. Vi har bra kvalitet, vi har livsmedelssäkerhet i världsklass, och ändå kan inte de svenska livsmedlen konkurrera. Det beror som sagt på tre partier.

Vi hade före inträdet i EU en ryckighet i den svenska jordbrukspolitiken, som gjorde att bönderna var väldigt utsatta för politiska nycker. Efter EU-inträdet blev det en lugnare period av det skälet att det blev långsiktigare regler.

Men nu har vi en halvtidsöversyn av den svenska jordbrukspolitiken, som bryter en överenskommen period, nämligen den i Agenda 2000, i förtid, och det har vi varit kritiska mot. Nu sitter vi återigen i den situationen att vi ska applicera jordbrukspolitik på det svenska jordbruket, och det är vi politiker som ska göra det. Det finns som bekant två grundmodeller för detta: någonting som kallas gårdsmodellen och någonting som heter regionmodellen. Man kan konstatera så långt vi har kommit i analysarbetet att ingen av de här är fullkomliga eller riktigt bra. Därför är det oerhört viktigt, om vi ska slå vakt om produktionsjordbruket som vi gör från moderat håll, att vi prioriterar detta och försöker hitta en modell som kan tillgodose dels dem som är mest effektiva och framgångsrika, dels de ägarintressen som finns knutna till marken. Det förmår inte någon av de här modellerna att göra på ett tillräckligt bra sätt.

Det som jag nu har inlett med är alltså bakgrunden till den situation som det svenska lantbruket befinner sig i. Det är mot denna bakgrund som den här budgeten ligger. Det innebär att man måste vara oerhört försiktig och klok när det gäller att lägga upp de politiska förutsättningarna för framtiden.

I vår budget är vi motståndare till att införa en ny djurskyddsmyndighet. Vi sade redan när det föreslogs att den skulle införas att den skulle kunna bli en tummelplats för miljöpartister, och genom att man nu har hämtat en generaldirektör från Miljöpartiet ser det ut som att vi skulle få rätt på den punkten. När det gäller djurtillsynen i Sverige har Riksrevisionsverket redan talat om att varje ny myndighet – som bekant försöker Socialdemokraterna lösa alla problem med en ny myndighet – kräver

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar m.m.*

ytterligare samordning, ytterligare administration och byråkrati. Det sade vi också. Jag kan bara vädja till majoriteten att se till att inte införa den här myndigheten, för den tar pengar från det svenska lantbruket. Satsa på inspektörer i stället för på byråkrater!

När det gäller Livsmedelsekonomiska institutet har vi än inte lyckats förstå vad det tillför i värde motsvarande de 4,5 miljoner som det kostar. Ingen har lyckats bevisa att det tillför något som motsvarar kostnaderna.

Vi tycker inte att vi ska behöva återföra några pengar från handels- gödselskatten av det enkla skälet att vi inte vill lägga denna i de svenska böndernas ryggsäck. Vi vill inte ta ut skatten, alltså behöver vi inte återbetala den. Det är typisk politisk klåfingrighet.

När det gäller ekologisk produktion är det 15 miljoner som vi vill ta bort, därför att vi anser att det är ett rent näringsstöd och ingenting annat till en specifik produktionsgren. Det är fel mot bakgrund av att just de här produkterna har en förmåga att stå på egna ben.

Sedan, fru talman, har vi ett antal reservationer. Det handlar bland annat om att man ska kunna få EU-stöden i euro och vid en given tidpunkt varje år så att man inte ska behöva vänta. Men nu har ju staten faktiskt visat sig vara en dålig betalare även till EU. Det är väl därför som man schackrar med pengarna till Sveriges bönder. Återigen är man bondefientlig. I civila sammanhang hamnar man hos Justitia när man bär sig åt så, men det gör man tydligen inte som land. Sverige är på väg utför när det gäller det här förhållandet.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag tillönska er alla en god jul och ett gott nytt år och även kammarkansliet som ibland har, tror jag, det tveksamma nöjet att tvingas åhöra våra debatter. Men ni har en välförtjänt vila framför er, och den tillönskar jag er av hela mitt hjärta.

Anf. 179 ANITA BRODÉN (fp):

Fru talman! Vilken värld vi lever i! Var femte minut dör en människa av hunger medan andra människor lider av övervikt och dör av fetma. Mitt i denna komplexa tillvaro ska vi internationellt på EU-nivå men också nationellt fatta beslut om en jordbrukspolitik som leder till att alla munnar mättas, resurserna tas till vara och miljön bevaras.

Inom en snar framtid kommer vi också att besluta om implementeringen av den gemensamma jordbrukspolitiken i EU. Folkpartiet anser att det vore värdefullt om en samsyn kunde uppnås, eftersom det då skulle skapa förutsättningar för långsiktiga spelregler oavsett framtida politiska majoriteter.

Med denna bakgrund vill jag beskriva Folkpartiets syn på utgiftsområde 26, Jord, skog och fiske. Samtidigt vill jag yrka bifall till reservation 26 men står givetvis bakom samtliga folkpartireservationer.

En viktig hörnsten för Folkpartiet är hållbarhetsaspekten. Den politiska inriktningen ska vara ett målmedvetet arbete för ett miljömässigt bra jordbruk. Växtnäringsläckage och ammoniakavgång ska tas på största allvar. Ekologisk produktion är och har varit en viktig spjutspets. Samarbeta, inte motsatsförhållande, bör råda mellan ekologisk och konventionell odling. Folkpartiet anser att det nu är av största vikt att uppmuntra och stimulans ges till de konventionella brukare som på många olika sätt, utan att klassas som ekoodlare, satsar på miljömässigt hållbar produktion.

Folkpartiet vill också, vad skogen anbelangar, lyfta fram skötselplaner och frivilliga naturvårdsavtal. Och jag vill påpeka att våra satsningar på biologisk mångfald, som vi diskuterade tidigare, inte i första hand rör inköp utan skötsel, framför allt kalkning.

Jordens, skogens och fiskets betydelse för landsbygdsutvecklingen kan inte nog betonas. Förutom alla livskvalitetsvärden som de står för, är de också en förutsättning för stora exportintäkter och en mängd arbetstillfällen. Livsmedels-, massa- och pappersindustrin kommer på fjärde respektive femte plats vad gäller de största industrisektorernas omsättning, 129 respektive 114 miljarder kronor. Drygt 75 000 människor är anställda inom massa-, pappers- och trävaruindustrin och drygt 60 000 inom livsmedelsindustrin.

Det senaste årets larm om risken för att till exempel torsken ska fiskas ut innebär att insatserna på det här området måste öka. Vi vill därför ge Fiskeriverket ett utökat anslag.

Folkpartiet anser att företagarperspektivet är en annan viktig hörnsten. I konsekvens med vår företagsyn anser vi att jordbruksfrågorna ska sortera under Näringsdepartementet. Ett förenklat regelverk och en minskad byråkrati gynnar småföretagsamheten och har en oerhörd betydelse, inte minst för utvecklingen av landsbygden.

Företagare behöver långsiktiga spelregler. Ändrade datum för utbetalning av EU-ersättningar vållar stora problem för många jordbruksföretag. Vi anser att det är oacceptabelt. Folkpartiet är positivt till en ökad marknadsanpassning som innebär att produktionen styrs av varor och tjänster som konsumenterna efterfrågar.

Det är nödvändigt att den gemensamma jordbrukspolitiken avregleras. Jordbruksföretagaren ska kunna ta skäligt betalt för sina produkter men ska också ersättas för de allmänna nyttigheter som samhället efterfrågar. Erfarenheten av tre års genomförande av miljö- och landsbygdsprogrammet har visat att kvinnorna många gånger haft en nyckelroll i de förändringar och den utveckling som skett på landsbygden. För att kunna förstärka företagande, både kvinnligt och manligt, kan en förenkling vad exempelvis gäller F-skattsedel underlätta avsevärt.

Inom jord- och skogsbruket finns en stor outnyttjad energipotential. Beräkningar har gjorts att en ökning från 100 till 240 terawattimmar fram till år 2020 är fullt realistisk. Inom skogsbruket utnyttjas enligt Göran Enander bara 8–10 % av skogens rest- och biprodukter. Även här krävs långsiktiga ekonomiska spelregler för att möjliggöra satsningar. För att klara koldioxidproblematiken och därmed den viktiga klimatfrågan är alla åtgärder som minskar fossilberoendet av högsta aktualitet. Vi vill öppna upp för olika förnybara energikällor.

Djurhälsa och livsmedelssäkerhet är andra viktiga områden inom budgetområdet. Folkpartiet tillskjuter extra medel till den nya Djurskyddsmyndigheten, då vi anser att större effektivitet krävs vid överträdelse av djurskyddet. Det handlar om tragedier både för människa och för djur som kräver snabba åtgärder. Vi är för övrigt positiva till beslutet att inrätta en ny djurskyddsmyndighet.

Vi vill satsa mer än regeringen på Livsmedelsverket för utökad livsmedelskontroll. Sverige driver dessa frågor med stor kraft inom EU och borde höja ribban även nationellt.

En väl fungerande veterinärorganisation är en hörnsten i både djurskydd och livsmedelssäkerhet. Det är av yttersta vikt att konkurrenssituationen blir likvärdig mellan privatpraktiserande veterinärer och distriktsveterinärer.

Utbildning, forskning och utveckling är nödvändigt för att man ska kunna möta framtidens alla utmaningar. Vi anser att det är av stor vikt att stärka den enskilda forskarens fria ställning. Det är egentligen bara då man vågar komma med de obehagliga sanningarna. Därför vill vi öka fakultetsanslaget till Sveriges lantbruksuniversitet.

SLU är det enda universitet som inte ligger under Utbildningsdepartementet. Regeringen bör, om SLU ska ligga kvar under Jordbruksdepartementet, klarlägga i vilka frågor universitetet har ett speciellt ansvar gentemot sina näringar.

Vad gäller forskningen som stöds av Formas vill vi också här öka anslaget. Folkpartiet anser att det är viktigt att hela området från jord till bord är täckt. 40 % av alla våra sjukdomar är kostrelaterade, allt från diabetes, övervikt och allergier till hjärt-kärlsjukdomar. Forskning och framtagande av livsmedel med hälsomervärde, så kallad *functional food*, är därför oerhört väsentligt.

Fru talman! Jag har här pekat på några områden som vi vill förstärka, men för att kunna finansiera inte minst skattesänkningar för småföretagen har vi också i vår budget flera förslag på besparingar och effektiviseringar. Bland annat vill vi se ett slimmare och förändrat jordbruksverk.

Jag vill, fru talman, avsluta med de tankar som jag påbörjade mitt anförande med.

Ansvar för att förvalta jordens resurser delar vi globalt. Vi ska ge förutsättningar för ett miljömässigt och ekonomiskt hållbart svenskt jordbruk, som producerar högkvalitativa livsmedel i kombination med en efterfrågad landskapsbild, samtidigt som vi i internationella sammanhang ska möjliggöra en livsmedelsproduktion genom gemensamma åtgärder vad gäller tekniska lösningar för vattentillförsel, forskning, handelsmöjligheter och miljöåtgärder. Det är i sanning en stor utmaning!

Anf. 180 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation 36, även om jag naturligtvis står bakom samtliga reservationer från kristdemokratisk penna. I ett särskilt yttrande som finns bifogat till betänkandet presenterar vi vårt alternativ till utskottsmajoritetens politik när det gäller anslagen med mera.

Även om detta betänkande angående utgiftsområde 23 behandlar många viktiga områden, som vi redan har hört beröras här, väljer jag att koncentrera mitt anförande till jordbrukspolitiken.

Fru talman! Den reservation som jag nyss hänvisade till handlar om jordbrukets konkurrensvillkor. Det är inte första gången denna fråga tas upp här i kammaren – Bengt-Anders Johansson gjorde det alldeles nyss på ett utomordentligt träffsäkert sätt i den delen – och jag är säker på att det inte heller kommer att vara sista gången som den frågan kommer upp här. Socialdemokraternas förblindade fasthållande vid en politik som försämrar svenska jordbruksföretagares konkurrensförmåga gör det nödvändigt att gång på gång visa på att det finns alternativ som vet att upp-

skatta det arbete som dygnet runt görs för att producera svenska livsmedel med god kvalitet, höga miljöambitioner och stor omsorg om djuren.

För att svenska bönder ska kunna stå sig i konkurrensen med sina europeiska kolleger bör villkoren vara någorlunda jämlika. Inte minst skatter och avgifter bör harmoniseras med övriga EU-länders. Regeringens tal om jordbruket som en framtidsnäring och löftet om att genomföra handslaget om sänkt dieselskatt sviks gång på gång, på gång, på gång.

Vi kommer säkert att även i dag få höra från Socialdemokraterna att man "tittar på" jordbrukets konkurrensvillkor och att man "bereder" frågan i Regeringskansliet.

Fru talman! Medan Socialdemokraterna "tittar på" konkurrensvillkoren är det många familjeföretagare och jordbrukare runtom i landet som får titta *på* när grannar och vänner packar ihop och säljer av. När regeringspartiet i långbänkdepartementen "bereder" förslag bereder sig jordbruksföretagare för att lägga ned sin produktion därför att det inte längre är lönsamt på grund av produktionsförutsättningar som i flera avseenden är sämre än grannländernas.

Lönsamhetsutvecklingen i det svenska jordbruket har sedan EU-inträdet 1995 stabiliserats på en något högre nivå än tidigare. Det är alltså inte tack vare regeringen, utan trots regeringen. Det är EU-inträdet och medlemskapets konsekvenser som har gjort detta. Den svenska lönsamheten är dock påtagligt sämre än exempelvis den finska. Dieselskatten för jordbrukets maskiner i Finland ligger på 62 öre per liter och i Sverige på över 3 kr. Bland EU-länderna är Sverige det enda land där dieselskatten inom jord- och skogsbruk är densamma som för personbilstrafiken. Tyvärr, fru talman, tvingas jag konstatera att det för svenska socialdemokrater inte verkar vara viktigt att vi i vårt land har en livskraftig livsmedelsproduktion av högsta kvalitet.

I skarp kontrast till Socialdemokraternas politik menar vi kristdemokrater att jordbruket inte är vilken näring som helst. Det handlar om förvaltarskap, att vårda, bevara och utveckla grundläggande livsbetingelser, livsbetingelser som berör oss alla varje dag. Det handlar om "livsmedel" i dess verkliga mening.

Jordbruket förvaltar och förmedlar viktiga värden – att bruka jorden, att odla och producera mat, att hålla landskapet öppet, att ta till vara det naturen ger, att vårda miljön. Kristdemokraterna ser livskraftiga jordbruksföretag och familj jordbruk som en bas för en levande landsbygd, där ett ekologiskt uthålligt brukande av jorden och produktionen av högkvalitativa och fullvärdiga livsmedel är huvuduppgiften.

Fru talman! Denna grundsyn leder oss till slutsatser som presenteras i vår partimotion och i det särskilda yttrande som bifogas betänkandet. I tio punkter sammanfattar vi vår huvudsakliga politik på jordbruksområdet:

1. jordbruket är inte vilken näring som helst,
2. jordbruk och öppna landskap i hela landet,
3. rättvisa skattevillkor,
4. socialt stöd med avbyttjänst,
5. skördeskadeskydd,

6. tillämpa EU:s gemensamma jordbrukspolitik med förnuft,
7. utvecklade exportmöjligheter,
8. god etik i djuromsorgen och miljövänligt åkerbruk,
9. försiktighet när det gäller genmodifierade livsmedel,
10. konsumenterna kräver trygghet och livsmedelssäkerhet.

Sammantaget föreslår Kristdemokraterna 276 miljoner kronor mer än regeringen till utgiftsområde 23. Tillsammans med sänkt skatt på diesel, återföring av skatt på handelsgödsel och bekämpningsmedel med mera innebär Kristdemokraternas budgetalternativ att jordbruksnäringen tillförs drygt 1 miljard kronor mer än i regeringens budgetförslag.

Fru talman! Det finns ett par områden i utskottsmajoritetens ställningstagande till regeringens budgetförslag där eftertankens kränka blekhet klädsamt sprider sig över majoritetens anleten när frågorna kommer på tal. Det gäller hanteringen av regeringens halvering av anslaget till prisstödet för renkött och de neddragna respektive borttagna anslagen till omarrondering i Dalarna och invallningsprojekt i Emån. Kristdemokraterna har i sitt budgetalternativ uppmärksammat detta med höjda anslag.

Jag ska inte strö ytterligare salt i de öppna, variga, bultande och svår-läkta sårerna. Jag nöjer mig med att förutsätta att den socialdemokratiska utskottsgruppens dynamiska och duktiga företrädare, som har regelbundna överläggningar med kamraterna i ministerns kansli, ser till att vårpropositionens innehåll räddar dem från ytterligare pinsamheter på de här områdena. Ni kan räkna med stöd från Kristdemokraterna.

Fru talman! Tiden är knapp. Jag vill därför i övriga frågor hänvisa till de förslag och synpunkter som framförs i vårt särskilda yttrande samt till de 14 reservationer som vi står bakom.

Anf. 181 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Jorden och skogen finns över hela Sverige. Det är en naturresurs och ett kapital som inte flyttar utomlands. 250 000 människor är sysselsatta i jordbruk och i livsmedelsindustrin och hos underleverantörer i olika led. Jordbruket är en viktig näring som måste förse oss med livsmedel, öppna landskap, biologisk mångfald och en levande landsbygd.

I Vänsterpartiet anser vi att jordbruksproduktionen ska ske så nära konsumenten som möjligt, vilket betyder att jordbruket så långt det är möjligt ska finnas över hela landet. På sikt måste allt jordbruk bli ekologiskt anpassat, eftersom dagens jordbruksmetoder hotar den biologiska mångfalden och marina miljöer. Målet med vårt jordbruk måste vara att vi producerar säkra livsmedel av god kvalitet med stor hänsyn till miljön och till djurens välbefinnande. Vi måste förena ekologiskt, ekonomiskt och socialt uthålliga jordbruk i hela landet.

Skogen har under många hundra år försett Sverige med stora rikedomar. Det är bland annat genom skogen som vår välfärd har kunnat byggas upp. Att ägna sig åt skogsbruk är en extremt långsiktig investering. Många exempel visar att vi människor inte alltid har haft tålamod nog att bruka skogen med långsiktigt hållbara metoder. Men skogen är mer än träd. Den är växter och djur, en plats för avkoppling eller äventyr. Skogen är också en naturresurs, och vi måste ställa stora krav på brukandet

av skogen för att alla dessa intressen ska tillgodos. Det är också viktigt att vi fortsätter att vidga vår syn på skogen som resurs. Skogens sociala värden behöver utvecklas liksom dess betydelse för folkhälsan och ett aktivt friluftsliv, bland annat genom att den tätortsnära skogen tillmäts större betydelse. Det är kanske så att miljömålet skulle överordnas produktionsmålet när det gäller skogspolitiken.

En ledande s-politiker lovade på DN Debatt i juni 2000 att naturvärden i den statliga skogen skulle förbättras. Snabba reformer och nya tag utlovades. Under de senaste åren har anslaget till skydd av skog ökat, och vi i Vänsterpartiet anser att detta är bra men inte tillräckligt. Mer pengar måste avsättas till skydd av skog om inte fler arter ska gå förlorade. Staten måste bli ett föredöme i arbetet med att utveckla ett ekologiskt och socialt hållbart skogsbruk, där ambitionsnivån vad gäller naturvård är högre än i det privata skogsbruket.

Fisket runt Sveriges kuster och på svenskt vatten är i dag inte långsiktigt hållbart. En kombination av höga halter av näringsämnen i haven från jordbruket och ett överfiske har lett till att flera arter i de svenska haven är på väg att helt försvinna. För oss i Vänsterpartiet är utgångspunkten att den verksamhet människan bedriver i de marina miljöerna ska vara ekologiskt hållbar. Försiktighetsprincipen ska råda då vi inte med säkerhet kan säga vad konsekvenserna blir. Vi måste lyssna mer på experternas råd och följa de rekommendationer om fångstkvoter som de ger och inte som i dag konsekvent överträda dem. Konsumenterna ska ges möjlighet att göra medvetna val för att bidra till ett hållbart fiske. I raden av många åtgärder som behövs vill jag lyfta fram behovet av flera marina reservat. Marina reservat av olika karaktär skyddar lek- och uppväxtområden, bidrar till ökade fisketillgångar och kan ge viktig kunskap för den långsiktiga forskningen.

Fru talman! Den nya Djurskyddsmyndigheten påbörjar sitt arbete den 1 januari 2004. Djurskyddsfrågorna har inte tidigare givits tillräcklig tyngd och utrymme. Jag tror att den nya myndigheten innebär ett steg i rätt riktning mot en mer etisk och en moraliskt bättre djurhållning. Det är också positivt att myndigheten förses med ett djurskyddsråd och får egna forskningsanslag för att bättre kunna beställa forskning om djurskydd. Och om vi i Sverige visar att vi tar djurskyddsfrågorna på allvar sänder vi säkert ut signaler i vår omgivning om att dagens regelverk varken fungerar eller är tillräckliga.

Det är viktigt att djurskyddet integreras mer i vårt samhälles värderingar och attityder. Vi är många som frågar oss var gränsen går för att hålla köttpriserna på låg nivå. Hur mycket ska marknaden få styra djurhållningen? I dagens rationella livsmedelsproduktion har man glömt bort att det är levande djur det handlar om. Inom EU klassas djur som varor och hamnar under lagstiftningen om handel med jordbruksprodukter. Huvudinriktningen för djurskyddspolitiken måste vara att minimera djurtransporter. Att EU subventionerar djurtransporter och ger exportbidrag för levande djur tycker jag är oacceptabelt, och det måste avvecklas. I stället är en utveckling mot lokal och småskalig livsmedelsförädling med lokala slaktmöjligheter på eller i närheten av gården ett bra alternativ. Man kan till exempel ha mobila slakterier.

Vi vill ha en djurhållning som sätter djurhälsa, djuretik och säkra livsmedel i centrum. Och jag är övertygad om att många människor vill

ha en sådan förändring. EU:s jordbrukspolitik, som också till stor del är Sveriges, har kritiserats för mycket: höga kostnader, dålig måluppfyllelse och subventionerad överproduktion som leder till att överskottet dumpas på världsmarknaden, vilket slår mot jordbruket i syd. Det handlar också om stora negativa miljöeffekter. Nu har jag bara nämnt en del av kritiken. Men EU:s jordbrukspolitik håller på att förändras.

I Vänsterpartiet tror vi att det är bra om jordbrukspolitiken blir mer marknadsinriktad och om man producerar det som verkligen efterfrågas och inte vad man får mest bidrag för. En viktig princip för jordbrukspolitiken bör vara att samhället främst ersätter jordbrukssektorn för dess produktion av kollektiva nyttigheter, och det är bra om en större del av det som i dag är direktstöd kan föras över till miljöersättningar och landsbygdsutveckling.

Det är glädjande att den ekologiska odlingen och produktionen ökar, men tyvärr tycker vi inte att den ökar tillräckligt fort. Det ekologiska jordbruket fungerar som en föregångare på miljöområdet, för att visa på möjligheter för en hållbar utveckling inom hela jordbruket. Målet om ekologisk odling är ett av de få miljömål som vi verkar lyckas uppfylla, och det är mycket positivt. Stora satsningar på forskning kring ekologisk odling har också gjorts de senaste åren.

Fru talman! Det är många viktiga politikområden inom vårt utgiftsområde. Dessutom har vi i den här debatten också en viktig skrivelse som behandlar landsbygdspolitik. Det övergripande målet är en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling av landsbygden. Mål som hållbar livsmedelsproduktion, sysselsättning på landsbygden, hänsyn till regionala förutsättningar och uthållig tillväxt får inte bara bli vackra ord. Det traditionella odlingslandskapet har ju till stora delar försvunnit eller starkt utarmats under 1900-talet.

Merparten har omvandlats till ett modernt odlingslandskap präglad av rationell jordbruksdrift eller omvandlats till skog. Åkermark har lagts ned. Av de 4,6 miljoner hektar jordbruksmark som fanns 1945 har i dag cirka en tredjedel lagts ned.

Nedläggningen av jordbruksmark märks särskilt tydligt i landets norra delar och i skogsbygderna. I förlängningen kan en utveckling med nedläggning av jordbruksföretag samt igenväxning och ökad ensidighet i odlingslandskapet leda till ett minskat intresse för att vistas och bo där. Om vi ser på de årliga mätningarna så går strukturutvecklingen snabbare i norra delen av landet än genomsnittet för hela landet. Det är nog ganska klart att de nationella stöden, miljöersättningar och kompensationsbidrag i mindre gynnade områden, har bidragit till att upprätthålla ett öppet odlingslandskap och ett ganska livskraftigt jordbruk i norra Sverige. Det är viktigt att vi alla följer denna utveckling noga.

I detta sammanhang vill jag betona vikten av småskalig produktion och förädling. I dag finns det omkring 3 000 företag med småskalig livsmedelsproduktion och ca 600 gårdsbutiker i Sverige. Många av de här företagen utnyttjar Bondens egen marknad som försäljningskanal direkt till kund. De har genom detta påtagligt ökat sin omsättning. Det är bra om jobben kan skapas där jobben behövs.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att jag givetvis står bakom samtliga Vänsterpartiets reservationer, men för att underlätta för kamma-

ren vill jag yrka bifall bara till reservation 25 om småskalig livsmedelsproduktion.

Prot. 2003/04:47
11 december

Anf. 182 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Först och främst skulle jag vilja ge Sven-Erik Sjöstrand helt rätt i en sak. Vi är fullständigt överens, Sven-Erik, att vi inte ska ge stöd till djurtransporter. För egen del kan jag inte förstå varför man inte i större utsträckning när det gäller längre transporter av kött faktiskt gör dem i form av kött i stället för i form av djur. Det kan vi inte lösa här. För övrigt uppfyller Sven-Erik Sjöstrand med råge sin del av s, v och fasa.

En sak som jag skulle vilja uppehålla mig vid lite grann handlar om det svenska skogsbruket. Jag tror också att vi är överens om att det svenska skogsbruket har varit den genom historien absolut ojämförligt största grunden till vårt välstånd, eftersom vi har dragit in så pass mycket exportintäkter på just skogen. Jag skulle vilja fråga Sven-Erik Sjöstrand: Är det den enskilt ägda skogen eller den statligt ägda skogen som har bidragit mest till den svenska välfärden?

Anf. 183 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Det är bra att jag och Bengt-Anders är överens om åtminstone några saker här, bland annat att vi inte ska ge stöd till djurtransporter. Vi har haft det uppe i utskottet i dag och fått bra information om det. Jag tycker att det är en väldigt viktig fråga för regeringen att driva. Vi ger en massa exportbidrag, slaktbidrag och allt möjligt. Det är ganska mycket pengar. Det är viktigt att driva den här frågan. De långväga transportererna är inte bra, varken ur ett etiskt perspektiv eller för samhället. Det är stora kostnader. Det är bra att vi är överens om det.

När det gäller skogsbruket äger jag inte själv skog, men jag har många kompisar som äger skog. Jag kan se att många av dem som är privata skogsägare, som har mindre marker på kanske 10–15 hektar, sköter det på ett väldigt bra sätt. Jag kan som socialist säga att det nog kan vara bra att ha lite skog. Var och en skulle ha lite skog. Det är en bra rekreation att vara ute i skogen. Jag tror också att det är viktigt att vi värnar vårt samhälle. Jag är av den åsikten att många av de privata skogsägarna gör en bra insats.

Jag sade också i min inledning att jag tror att det är viktigt att staten tar ett ökat ansvar, men också de stora bolagen, att de stora privata bolagen tar ett lite bättre ansvar. Här är mycket att göra. Vi behöver tillföra mer resurser till en förbättrad skogspolitik.

Anf. 184 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Det är rörande att vi är överens på ytterligare en punkt, nämligen att det enskilda skogsbruket är välskött – det är klart att det finns undantag. Vi ser ett värde för landet i det enskilda skogsbruket. Det gläder mig.

Sven-Erik Sjöstrand säger att staten måste ta ett större ansvar, staten ska bli bättre på att vårda de miljövärden som finns i skogen. Samtidigt är vi överens om att det enskilda skogsbruket förmodligen är bättre än det statliga. Sven-Erik Sjöstrand ingår i den majoritet som fortlöpande socialiserar skog. Blir det inte schizofrent, Sven-Erik Sjöstrand, att be-

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar m.m.*

finna sig i den världen intellektuellt när verkligheten ser ut på ett helt annat sätt?

Anf. 185 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Om man ser på de senare åren har det gjorts en hel del. Jag tror att till exempel certifiering av skog kan vara bra, att man arbetar på ett målinriktat sätt. Men här finns mycket mer att göra. Det gäller både de statliga företagen och de privata. De vänner som jag känner som har skog ser verkligen till att de får kunskap. De är ute i sina marker. De lär sig och blir motiverade. Det är väldigt viktigt att man också har möjlighet till rådgivning och att vi i samhället satsar på det, som generaldirektör Göran Enander påpekar. Det behövs mycket resurser till rådgivning och informationsinsatser. Vi har en uppgift här, också att få ut budskapet om hur viktig skogen är som rekreation och hur bra den är i de sociala sammanhangen.

I den här debatten nämner vi ibland klippare. Jag tror inte att det är så vanligt, men det förekommer klippare. Det förekommer rovdrift. Sådant bör vi ju bekämpa på olika sätt. Jag hoppas att regeringen kommer med en proposition snart, kanske nästa år, och att vi i vårt utskott kan diskutera de här frågorna på ett bra sätt.

Anf. 186 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag hade egentligen inte tänkt ta replik, men ju mer jag lyssnade ju mer fundersam blev jag. Jag tyckte att det fanns en underton i Sven-Erik Sjöstrands anförande som växte, en underton av misstänksamhet och misstro mot svenska jordbrukare som grupp. Det började med motiven för Djurskyddsmyndigheten. Kristdemokraterna står också bakom införandet av en djurskyddsmyndighet för att ta ett samlat grepp på djurskyddet. Men syftet var enligt Sven-Erik Sjöstrand att höja etiken och moralen när det gäller djurhållningen i Sverige. Vilka är det som har så dålig etik och moral? Är det de svenska jordbrukarna som missköter sig så?

Sedan började han tala i svepande ordalag och med negativ attityd till rationell jordbruksproduktion, om att höja upp småskalig livsmedelsproduktion som det optimala. Jag tycker också att det är fint med småskalig livsmedelsproduktion. Men jag har varit i Norrland – det var i det sammanhanget som Sven-Erik Sjöstrand nämnde detta – och besökt gårdar, unga familjer som har investerat och bedriver det man kan kalla ett rationellt jordbruk, mjölkproduktion med mjölkrobot. Det är ett högkvalitativt jordbruk med mjölkproduktion. Hur många mjölkkor ska man få ha i Norrland om det rationella är dåligt och det småskaliga fint?

Anf. 187 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Först ska jag säga till Sven Gunnar Persson att jag på inget sätt hyser misstro mot svenska jordbrukare som grupp. De gör ett väldigt fint arbete. Det är nog snarare Sven Gunnar Persson som inte har lyssnat tillräckligt. När jag pratar om djuretik i vårt samhälle gäller det oss som konsumenter, att vi också ska vara observanta och se vad vi köper. Det är viktigt att vi satsar på kvalitet. Inte minst i detta med djurtransporter som vi hade uppe kan vi se ett etiskt förhållande.

För min del tror jag att det är bra att veta att till exempel det kött vi handlar är av bra svensk kvalitet, att där inte finns så mycket antibiotika eller andra medicinrester, att djuren har fått gå ute, att samhället har givit bidrag till ett öppet landskap och att djuren har haft det bra. Det är på sätt och vis etik.

Etik är också att vi kan hålla kvar en bra veterinärstandard och att vi har en bra forskning. Det tror jag att vi ska satsa på. Och när vi diskuterar detta måste det gälla hela samhället, inte lantbrukarna som grupp. Jag tror att en mycket stor majoritet sköter sitt arbete som lantbrukare på ett mycket bra sätt.

Anf. 188 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tackar för det svaret, även om jag tyckte att det sli-
rade ganska rejält runt själva formuleringen som Sven-Erik ändå hade
om att Djurskyddsmyndigheten skulle bidra till att höja etiken och mora-
len när det gällde djurhållningen i Sverige. De som håller djur i Sverige
är ju framför allt jordbrukarna, i alla fall i större skala. Sedan var han
inne på Livsmedelsverkets funktion och lite alla möjliga olika grupper,
men just när det gäller att Djurskyddsmyndighetens roll är att höja etiken
och moralen fick jag nog inte riktigt kläm på vad han menade. Jag accep-
terar dock att han ändå tycker att svenska jordbrukare har hög standard
och sköter sig bra.

Sedan var det den rationella jordbruksproduktionen och att man i
Norrländ särskilt skulle eftersträva det småskaliga. Hur ser Sven-Erik
Sjöstrand på möjligheterna att bedriva rationell jordbruksverksamhet i
Norrländ och i övriga Sverige?

Anf. 189 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Fru talman! Om vi tittar på den strukturomvandling som har skett kan
vi se att vi bara tio år tillbaka i tiden hade ungefär 20 000 mjölkföretag. I
dag har vi 10 000. Det är alltså en halvering. Detta har naturligtvis
märkts betydligt mer i Norrländ och också i vissa delar av Mellansverige.

I ett längre tidsperspektiv kan man väl säga att förutsättningarna för
att driva de mindre lantbruken inte har ökat utan snarare minskat. Där
tycker jag att vi bör göra mycket mer och vara observanta. Om vi vill ha
en levande landsbygd och en regional balans måste vi satsa på de här
områdena. Och det gäller inte bara lantbruksföretag. Det gäller att sam-
hällena kan vara någotsånär intakta, att det finns skolor, affärer, postser-
vice och så vidare så att människor kan bo kvar.

Det gäller också att man kan ha kvar sina arbetstillfällen. Där tror jag
på detta med småskalig industri och förädlingsindustrier. Ta till exempel
Eldrimner i Jämtland som besökt utskottet! De gör ju ett lysande arbete
men riskerar nu att mista ersättningen. Där tycker jag att vi ska arbeta på
ett bra sätt och synliggöra allt de gör.

När det sedan gäller Djurskyddsmyndigheten tror jag nog att de här
personerna kommer att göra ett mycket bra arbete för att få upp de här
sakerna till diskussion och synliggöra det hela. Jag tror nämligen att detta
gäller alla i hela samhället. Vi har nog en ganska bra standard i Sverige
rent allmänt. Vi har inte mycket djurvanvård, men det förekommer. Vi
behöver den här diskussionen för att bli bättre och också för att ge signa-
ler till övriga Europa och världen.

Anf. 190 JAN ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill i denna debatt om de areella näringarna innan jag går in på sakområdena börja med att slå fast en viktig iakttagelse, och det är att regeringen sviker.

Regeringen sviker när det gäller att ge svenskt jordbruk likvärdiga konkurrensvillkor med övriga europeiska länder. Gång på gång på gång har statsministern stått i den här talarstolen och lovat likvärdiga villkor när det gäller konkurrens. Gång på gång på gång har det löftet svikits. Det har svikits av Socialdemokraterna, det har svikits av regeringen och det har svikits av statsministern. När kommer man att leverera likvärdiga konkurrensvillkor? Det är en av de enskilt viktigaste faktorerna för ett fortsatt levande svenskt lantbruk.

När jag sedan går in på enskildheterna i vårt budgetförslag kan jag först konstatera att vi även på det här utgiftsområdet har principen att det som är ett samhälleligt intresse ska samhället också betala. Det är inte upp till enskilda att stå för de kostnaderna.

Detta kan man till exempel se när det gäller ersättningen för vilt-skador, där vi höjer anslaget. Det finns ett samhällsintresse, som jag delar, av att vi ska ha en livskraftig rovdjursstam. Men det är inte upp till enskilda människor att stå för kostnaderna när det gäller detta. Då är risken, precis som vi har diskuterat tidigare, att vi får inte en förvaltning utan en tjuvjaktsförvaltning, just av den anledningen att staten tvingar enskilda att ta ett ansvar som rimligen är statens ansvar.

Vidare har vi anslagit ytterligare pengar när det gäller bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, av samma anledning: Det gäller att slå vakt om den svenska modellen.

När det gäller Djurskyddsmyndigheten säger vi att vi ska ha detta sammanhållet. Det är Jordbruksverket som är bäst och effektivast i fråga om att sköta detta, och därför har vi ett antal omfördelningar när det gäller de bitarna.

När vi kommer in på landsbygdens miljö och struktur gör Centerpartiet en kraftfull satsning. Vi ökar anslaget för återskapande av våtmarker, någonting som är till gagn för miljön både lokalt via en bättre biologisk mångfald och även i det stora perspektivet där vi minskar växtnärläckaget.

Vi ökar anslaget för LFA-områden. Vi tänker då på skärgården, småländska höglandet och de norra delarna av landet. Det är de delar där risken för igenbuskning är störst, där marken först tas ur produktion och där man inte har rättvisa konkurrensvillkor.

Vi vill vidare göra den relativt stora hästnäringen till en fullvärdig näring även i statens ögon. Vi har pengar till detta. Tyvärr har regeringen inte lyckats få fram något resultat när det gäller att ta tag i det här. Det var aviserat i den propositionslista vi fick, men vi har inte sett någonting på utskottets bord rörande hästnäringen.

Vi vill stärka stödet till nystartare, något jag är helt övertygad om kommer att bli än viktigare med den nya gemensamma jordbrukspolitik. Nära 20 % av jordbrukarna i landet ligger på 65 plus, och det illustrerar tämligen tydligt vad det här handlar om. Nystartandet är jätteviktigt.

Sedan vill jag också tänga det vi debatterade tidigare när det gällde skogsvården. Här minskar regering och stödpartier, på sätt som beskrivits

här tidigare, så att Skogsvårdsstyrelsen är tvungen att dra in rådgivning. Samtidigt ökar man på ett annat område länsstyrelsernas anslag för att administrera inköp av mark. Detta tycker jag på ett oerhört tydligt sätt illustrerar var man lägger vikten när det gäller skogsfrågor: Man sänker på rådgivning ut till aktiva brukare och ökar för att köpa in mark till staten.

Rådgivningen när det gäller skogsbruket är oerhört viktig. Eftersom vi har lång omloppstid tar det lång tid innan man lär av sina egna misstag. Det kan ta 10 eller 20 år innan man ser att en föryngring inte fungerar. Därför tycker jag att rådgivning är av ökad vikt, framför allt när vi tänker på de krav som finns på produktion.

Regeringen har svikit lantbruket. Jag hoppas att den minskning vi nu ser i skogsvården inte är en början på ett svek även när det gäller skogsbruket.

Jag yrkar bifall till reservation 1, även om jag självklart står bakom alla de andra utmärkta reservationerna från Centerpartiet.

Anf. 191 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Den här budgeten som behandlar bland annat jordbruket är naturligtvis svår att diskutera. Just när det gäller finansieringen av jordbrukspolitiken står vi i den situationen att den helt övervägande delen av de beslut som har fattats om hur vi ska använda pengarna har fattats på annat håll. Det är alltså så att vi här i riksdagen inte har möjlighet att bestämma hur pengarna för jordbrukspolitiken ska användas. EU har frågan. Jordbrukspolitiken är, sett till pengarna, den absolut största delen, och det förvånar mig att inte några har sagt det.

Debatten blir naturligtvis lite konstig. Man kan inte rikta kritik mot jordbrukspolitiken. Vi har inga representanter här som kan diskutera den. När vi har gjort uppgörelser mellan Vänstern, Miljöpartiet och Socialdemokraterna i regeringen om den här propositionen har naturligtvis frågorna varit låsta. De är inte öppna för beslut eller för förändringar i den samverkan. Så är situationen, och det bör vi konstatera.

Jag tror dessutom, om det inte har framgått riktigt av debatten, att det är värt att påpeka att inget parti tycker att svenskt jordbruk ska vara in i detalj reglerat genom en planhushållning som vi vet att vi höll på att ta oss ur genom avregleringen av jordbruket. Det är en planhushållning som har lett till förändringar av svenskt jordbruk som inte har varit önskvärda. Moderata samlingspartiet brukar säga att man inte ska tvingas leva på bidrag när man kan leva på eget arbete. Det gäller i väldigt hög grad landets bönder för närvarande. Jag ser att Bengt-Anders nickar instämmande.

Vi från Miljöpartiet vill alltså se en helt annan jordbrukspolitik. Vi vill ha jordbruket avreglerat, och vi vill se fri konkurrens. Vi vill att bönderna ska få glädjen att återgå till att producera det man är bra på, det man vill göra av god kvalitet och få gå ut i konkurrens på den svenska marknaden, ha möjlighet att sälja gårdens produkter i närområdet och så vidare. Vi vill också att de som så önskar ska kunna få bra information så att de successivt kan gå över till ett ekologiskt jordbruk.

Naturligtvis finns det ett litet utrymme ekonomiskt, inte stort under den här budgetperioden, det vet vi, men ett litet, som vi kan utnyttja för att vid sidan av den enorma budget som ligger låst via EU åstadkomma

vissa förändringar i en riktning som vi önskar. Vi från Miljöpartiet kan till exempel med glädje konstatera att vi har fått 40 miljoner till forskning och utveckling av ekologiskt lantbruk. Det har beslutats gemensamt av de tre partierna och föreslagits här.

Inom den sektorn kan också nämnas att äntligen har stiftelsen för biodynamisk odling ute i Järna fått en halv miljon för sin verksamhet. Den är ju spännande eftersom de var de ursprungliga initiativtagarna inom området och låg väldigt väl framme när det hela började. Det är viktigt att de får möjlighet att fortsätta sitt arbete.

Det finns också ett ökat stöd till Livsmedelsverket på 9 miljoner för säkra livsmedel. I det ingår också att de ska titta på möjligheter för småskalig produktion, till exempel mindre slakterier. Det berör det som Sven-Erik Sjöstrand talade om när det gäller gårdsbutikernas möjligheter till exempel. Det är sådana saker som vi i Miljöpartiet hälsar med glädje. Och jag tror inte att det finns någon opposition i kammaren från något parti i den riktningen. Många har tvärtom uttalat sig just för de sakerna, bland annat Anita Brodén och Sven Gunnar Persson.

Skogen är ett miljöområde där vi har ett tydligt mål. För att nå det krävs att man får stora statliga resurser. Det målet är fastslaget här i riksdagen, och det gäller nu att leva upp till det. Vi har fått en förstärkning på 400 miljoner det här budgetåret, men det räcker inte till de åtgärder som behövs för att vi ska hålla en jämn takt fram till målet. Det handlar alltså om köp av mark för naturreservat, för biotopskydd, skogsvårdsavtal och annat; det som finns under rubriken Biologisk mångfald. Det ingår alltså som en naturlig del i tanken att bevara den biologiska mångfalden. Vi tycker att det är bra, men vi beklagar att det inte har funnits pengar att ta ett lite större steg på det området.

När det gäller den biologiska mångfalden finns det en intressant forskningssatsning i anslutning till det här projektet. Det gäller alltså inventeringen av alla de arter som finns i svenska skogar och i andra biotoper. Där har flera forskningsråd kopplats samman.

Vetenskapsrådet har fått medel för att göra grundforskningsinsatser när det gäller den biologiska mångfalden, studier av arter och arters samverkan inom för landet viktiga biotoper. Formas har när det gäller tillämpningssidan fått ett stort anslag. Och som grund för det hela har Art-databanken på SLU fått ett bidrag för att gå igenom och göra en inventering av de arter som finns.

Det är lite anmärkningsvärt att vi egentligen inte känner till vilka arter som finns i landet. Ska vi ha en ekologisk långsiktigt hållbar utveckling måste vi veta vad som finns i de ekologiska systemen.

Det arbetet pågår med full fart. En liten bromskloss är tillgången på taxonomer. Vi har i Sverige ett litet underskott på sådana. Där förväntar vi oss att universiteten och kanske Formas och Vetenskapsrådet kan hjälpa till så att vi får fram lite fler forskare inom taxonomiområdet.

Jag ska säga några ord om fisket också – inte mycket, för vi väntar på kustfiskepropositionen som kommer till riksdagen nu. Det är presskonferens på måndag. Där får vi ett förslag på hur verksamheten för att skydda våra vatten och kuster framöver ska kunna se ut. Grunden i den propositionen kan jag väl avslöja redan nu är en ekologisk grundsyn där man ser till havets och olika sötvattens långsiktiga ekologiska möjligheter att fortleva.

Marinbiologisk forskning har fått ett anslag i budgeten. Det är en förstärkning på 10 miljoner, vilket vi naturligtvis också tycker är bra.

Jag kan avsluta med att konstatera att Djurskyddsmyndigheten blir av. Vi har i budgeten 61 miljoner kronor för den verksamheten – den som Sven-Erik talade sig så varm för och som jag inte har tid att gå in på och också tala varmt för. Det arbetet kommer att sätta i gång inom en snar framtid och betyda mycket för djurskyddsarbetet i Sverige.

Anf. 192 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Ni ingår som en del av regeringsunderlaget, Gunnar Goude. Gunnar Goude erkände själv i talarstolen att som tack för detta får man tydligen emellanåt böja sig hårt för att ingå i majoritetskonstellationen. Det är klart att man inte böjer sig utan att få någon som helst betalning. Den betalning som Miljöpartiet har fått för att ingå i grupperingen är att man har fått en förläning från president Persson i form av en generaldirektör på den nya Djurskyddsmyndigheten i Skara.

Jag måste få reda på av Gunnar Goude på vilket sätt de 61 ½ miljoner kronorna kommer att förbättra tillsynen av djuren. Det är ju tillsynen som har visat sig brista, inte regelverket. Det innebär att man skulle kunna använda i storleksordningen 150 tjänster för tillsynen i stället för att lägga dem på en byråkratisk myndighet i Skara.

Kan möjligtvis Gunnar Goude förklara för oss övriga som inte förstår hur djurtillsynen blir bättre eftersom det är där bristerna finns?

Anf. 193 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är precis som Bengt-Anders säger, nämligen att det har varit stora brister i tillsynen. Det behövs en samordning av tillsynen av flera skäl, bland annat för att höja kvaliteten. Många kommuner som har hand om den kommunala djurskyddstillsynen har svårigheter med kompetensen på området. Man kan förstå att en liten kommun som ska ha det ansvaret behöver information och stöd utifrån. Det är en viktig del i den nya Djurskyddsmyndighetens verksamhet att samla resurserna, göra en kraftsamling på området och hjälpa till ute i kommunerna så att det blir en högre nivå.

Vi vill gärna ha en djurskyddstillsyn som är likadan över hela landet. Det är naturligtvis också en uppgift för Djurskyddsmyndigheten att titta på. Det är riktigt att tillsynen är en av de viktiga huvuduppgifterna för den nya myndigheten.

Anf. 194 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Nu säger Gunnar Goude att det behövs samordning av tillsynen. Nu behövs det dessutom samordning mellan myndigheterna eftersom vi nu får en myndighet till som ska in i detta. Statens jordbruksverk har fortfarande en del kvar. Det kommer att ta kraft från tillsynen. Vad jag förstår blir det inte en enda tillsynsstimme mer i kommunerna. Det är förmodligen bara Miljöpartiet som har lyckats förstå hur detta hänger ihop. Vi övriga klarar inte att få ihop detta.

Vi är överens på en punkt. Gunnar Goude sade i sitt anförande att han vill ha fri konkurrens på svenska marknaden. Det är vi fullständigt överens om. Jag anser att vi ska ha en fri konkurrens inom hela Europa, och jag kan därför över huvud taget inte förstå varför just odlare av ekolo-

giska produkter ska ha ett specialdestinerat statsbidrag för att därigenom förvrida konkurrensen. Det går över huvud taget inte ihop – om man är för en fri konkurrens. Antingen är det läpparnas beklännelse eller någonting annat. Det som Gunnar Goude påstår går inte ihop.

Låt oss hålla oss till EU. Långt ifrån alla beslut som berör jordbruket fattas av EU. Besluten om de försvårande omständigheterna som det svenska jordbruket lider av fattas här av den majoritet som Gunnar Goude tillhör. Man försvårar för lönsamma jordbruk. Man hindrar näringstillväxt genom företagskrångligheter, och man gynnar ensidig odling. Dessutom är det en ny djurskyddsmyndighet. På vilket sätt gynnar detta Sveriges bönder?

Anf. 195 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag kan ta den sista frågan först.

Påståendet om att Miljöpartiet böjer sig är sant när det gäller en fråga, nämligen just EU:s jordbrukspolitik. Där får vi böja oss. Det finns ingen möjlighet att ändra på de sakerna här i Sveriges riksdag. Vi står inför det faktum att besluten är fattade.

Sedan lever tydligen Bengt-Anders Johansson i tron att de svenska bönderna inte har påverkats negativt av jordbrukspolitiken – de enorma bidragen som går ut. Vad är det som händer när de sitter på gården och planerar vad de ska satsa på? Det kan gälla spannmålsodlingen eller köttproduktionen. Vad tittar de på? De läser naturligtvis kataloger upp och kataloger ned efter bidrag. De är helt beroende av dem. De handlar med enskilda tackbidrag. Det finns en handel med tackbidrag! Det är en otrolig mängd detaljstyrning i en makalös planhushållning. Självfallet har det styrts svenskt jordbruk i alla möjliga tokiga riktningar och inte underlättat arbetet för svenska bönder. Det är få svenska bönder som ropar hurra för den typen av styrning.

Det är väl inte så att ingen fattar något om Djurskyddsmyndigheten. Den enkla sanningen är väl att det finns ett parti som inte har fattat, nämligen Moderaterna. Övriga partier är överens om att Djurskyddsmyndigheten är bra och har en viktig uppgift att fylla.

Anf. 196 SINIKKA BOHLIN (s):

Fru talman! Jag avstår i mitt anförande från att ta upp skogspolitiken eftersom både skogsvårdsorganisationen och virkesförrådet togs upp i den förra debatten. Annars kan jag hänvisa till skogsskrivelsen, och jag svarar gärna på frågor i replikerna.

Fru talman! Det är inte så lätt att förklara den gemensamma jordbrukspolitiken.

När jag träffar konsumenter, speciellt unga människor, unga kvinnor, handlar diskussionen ofta om mat. Den handlar om kvalitet, säkerhet, miljö, etik och global rättvisa. Väldigt lite handlar om produktionen. Avståndet mellan konsumenten och producenten har vuxit.

Vi politiker talar oftast om regelverket och stöd, ibland lite om miljö, ibland lite om sambandet produktion–konsumtion, ibland lite om kulturvärden. Avståndet mellan konsumenter och politiker växer också.

Många av oss har glömt historien. Varför står vi här och pratar jordbrukspolitik? Innan det fanns ett egentligt jordbruk förekom planlagd anskaffning av födoämnen genom jakt, fiske och insamling av vissa

näringsrika växter. Det handlade om mat, det vill säga att överleva som art på den tiden.

I början var jordbruket endast ett komplement till övrig anskaffning av föda. Odling av säd var under lång tid av ringa betydelse för den totala försörjningen. Efterhand formades tillvaron alltmer av jordbruket. Husdjuren utökades. Det tidigare slutna skogslandskapet skiftade i karaktär till ett mer öppet landskap genom att bonden skapade åkrar och betesmarker.

Det är denna historia, det öppna landskapet och betesmarkerna, som vi nu försöker rädda och delvis återskapa. Vårt kulturlandskap, det viktigaste ekosystemet skapat av människan, med den biologiska mångfald som vi har skapat, försöker vi nu rädda och behålla genom att hitta riktlinjer och former för ett långsiktigt jordbruk. Det är det vi pratar om.

Om vi till detta lägger diskussionen om miljön som helhet, konsumentfrågorna, djurhälsan, den regionala utvecklingen samt den globala rättvisan har vi en bra grund för fortsatt diskussion angående den framtida jordbrukspolitiken i Sverige som ingår i den gemensamma jordbrukspolitiken. Visst är det självklart att livsmedelsproduktionen primärt hör framtiden till. Äta måste vi – liksom våra förfäder. Cirka 90 % av vår föda kommer fortfarande från jordbruket.

Jag som socialdemokrat har fem utgångspunkter i mitt arbete med framtidens livsmedelsproduktion. Jag försöker redovisa vad vi har gjort för att nå de här målen efter att vi har blivit delaktiga i den gemensamma jordbrukspolitiken.

För det första ska Sveriges bönder producera säker och sund mat. Vi har en lång tradition i Sverige att med hjälp av lagstiftning och böndernas eget arbete för ett hållbart jordbruk skapa förtroende för svensk mat. Hit kan vi räkna åtgärder för djurhälsa, salmonellabekämpningen, kadaverförbudet samt frågan om användning av antibiotika. Konsumenterna ska kunna känna säkerhet när de köper produkter odlade av svenska bönder. Vi har lyckats bra. Vi har inte alltid lyckats, men vi har ändå kunnat hålla en godtagbar standard på närproducerade livsmedel.

För det andra ska jordbruket och livsmedelsproduktionen vara ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbart. Vi ska komma ihåg att sju av de femton miljökvalitetsmålen berör jordbruket. Det ska bli intressant när vi nästa år börjar utvärderingen av mål och medel. Har det hänt någonting positivt? Har det hänt någonting negativt? Måste vi omvärdera mål och medel?

Satsningar på ekologisk odling har, tycker jag i alla fall, haft positiva miljöeffekter. Men de har också ökat konsumenternas möjligheter att välja mellan olika typer av livsmedel.

För det tredje ska vi ha ett levande lantbruk i hela landet. Här har vi med hjälp av de olika stödformer, som jag inte älskar, som finns inom jordbruksområdet delvis kunnat styra medel till mindre gynnade områden. Också landsbygdsutvecklingsprogrammet har naturligtvis haft betydelse för utvecklingen, men det kan bli både bättre och effektivare.

För det fjärde är jordbruket inte viktigt enbart för matproduktionen, för livsmedlen. Det skapar också andra värden, till exempel det som jag tidigare nämnde, det öppna landskapet med den biologiska mångfald som vi värnar så mycket om nu.

För det femte ska jordbrukspolitiken vara globalt solidarisk. Anita Brodén var inne på den frågan. Det är också en etisk fråga. Det är fortfarande över 800 miljoner människor som lider av svält, undernäring och hunger samtidigt som vi här diskuterar ohälsa och övervikt. Trots alla ansträngningar från FN och FAO har inte nuvarande åtgärder förbättrat den globala fattigdomssituationen mycket. Vi måste ibland ha modet att fråga oss själva hur vårt eget handlande påverkat andra delar av världen.

Med detta i bagaget diskuterar vi socialdemokrater tillsammans med andra partier nu reformeringen av jordbrukspolitiken. Det är den så kallade halvtidsöversynen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Vi vet alla att denna jordbrukspolitik inte är långsiktigt hållbar. Det bygger på ett synsätt och speglar ett Europa som ligger ett halvt sekel tillbaka i tiden. Syftet med reformen är att orientera produktionen mot det som konsumenterna efterfrågar och därmed komma bort från att produktionen styrs av bidragssystemet.

Naturligtvis är förändringen också nödvändig med hänsyn till utvidgningen från och med nästa år och de pågående WTO-förhandlingarna. Den här reformen är faktiskt ganska omfattande, mycket mer omfattande än vi trodde från början.

För att i det nya systemet garantera en ekonomisk och social trygghet för så många företag som möjligt är valet av grundmodell oerhört viktigt. De två grundmodellerna, gårdsmodellen och regionmodellen, har bägge för- och nackdelar. Sverige är ett avlångt land med olika förutsättningar att bedriva jordbruk. Vi har ett stort ansvar för att hitta rätta vägen. Kanske är den en kombination av dessa båda modeller. Förslaget ska vara klart i mitten av januari och förändringen ska träda i kraft den 1 januari 2005 med en möjlighet till förskjutning till 2007.

Fastän reformen är omfattande har vi i stort sett samma ram att röra oss i. Det är som ett pussel. Vi har sågat sönder de gamla bitarna men försöker ändå få pusslet att gå ihop på något sätt. Det är samma ram, men hur ska vi klara av pusslet? Men i ett nummer att ATL kunde vi tidigare läsa en klok kommentar av en expanderande mjölkbonde: "Det blir aldrig så bra som man hoppats och aldrig så dåligt som man befärar."

Till slut, fru talman, är det viktigt att konsumentperspektivet får dominera och vara utgångspunkten för livsmedelspolitiken. Fastän vi här i riksdagen fortsätter att diskutera olika typer av stödformer är det ändå så att på en fungerande marknad med god information möts konsumenterna och producenterna med samma mål: säkra och hälsosamma livsmedel.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 197 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Fru talman! Man skulle önska att många fler haft möjlighet att lyssna på den här debatten, som jag tycker har varit väldigt trevlig. Men vi tror att de sitter på sina rum och följer den här intressanta debatten.

Sinikka! Företagare behöver långsiktighet. Det kan inte nog betonas. Regeringens ändrade spelregler vållar ständigt svårigheter. Förr handlade det om spelregler mellan tre- och så småningom fyraåriga villkor. Nu efter EU-inträdet, när väldigt många lantbrukare hade en förhoppning om att det skulle bli en långsiktighet, ändras spelreglerna i alla fall. Nu gäller

det utbetalningsdatum för EU-ersättningar. Min fråga till dig är om Socialdemokraterna avser att ändra denna tingens ordning.

Prot. 2003/04:47
11 december

Anf. 198 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Vi har ju den här så kallade kontaktgruppen som nu diskuterar framtidens gemensamma jordbrukspolitik och hur vi ska forma den inom Sverige. Där är till exempel en fråga hur utbetalningen ska vara. Ska den vara i euro eller i kronor? Just det här med betalningsdatumet tycker jag gärna kunde kopplas till den diskussionen. Jag vet att ni kanske inte har kommit så långt i diskussionen utan fortfarande funderar på om det är gårdsmodellen, regionmodellen eller hybriden dem emellan som gäller. En del småsaker – som är stora – faller undan. Samtidigt tappar man kanske helheten i diskussionen. Jag skulle alltså rekommendera att man faktiskt tar upp den här frågan i kontaktgruppen.

*Jord- och skogsbruk,
fiske med anslutande
näringar m.m.*

Anf. 199 ANITA BRODÉN (fp) replik:

Fru talman! Då bollas ansvaret över till oss gemensamt. Hittills har det ändå varit så att ansvaret har legat på majoriteten, och spelreglerna har alltså ändrats även i år. Det råder inte kontaktgruppen över.

Jag skulle vilja ställa en annan fråga. Den handlar om synen på konventionella odlare och deras sätt att odla miljömässigt och hållbart. Gunnar Goude tog också upp den här frågeställningen och ansåg att jag hade pratat väldigt väl om ekodlare. Jag tycker att de är en bra spjutspets, men jag vill ändå höra, eftersom jag själv tycker att det är så viktigt att vi lyfter den andra, 80-procentiga delen: Vad är Socialdemokraternas inställning till de konventionella odlare som odlar på ett miljömässigt hållbart sätt?

Anf. 200 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Vi hade tidigare, när vi började vår gemensamma väg inom EU med dess jordbrukspolitik, det så kallade REKO-programmet. Nu finns det inte kvar i sin helhet, men vissa delar av programmet har vi byggt in i landsbygdsprogrammet. Där finns alltså delar av det.

När vi klarat av den första delen av MTR och börjar diskutera hur landsbygdsutvecklingsprogrammet ska se ut tror jag att det är viktigt att också titta på hur vi då kan hjälpa det konventionella jordbruket, de 80 procenten, att bli ännu miljövänligare, eftersom jordbruket ju också måste klara av de miljömål som det är berört av.

Anf. 201 JAN ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Konkurrensvillkoren, Sinikka! När ska man leva upp till löftet om likställda konkurrensvillkor?

Anf. 202 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! När jag lyssnar på Centerpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna låter det som om hela Sveriges jordbruk står och faller med dieselskatten. Det är lite märkligt med tanke på hur det ekonomiskt ser ut för jordbruket: Det är stabilt över åren, skillnaderna mellan åren är små. I och för sig förekommer strukturomvandlingar, men det har vi haft tidigare också. Gårdarna är visserligen färre, men produktionen är i stort sett

densamma. Vidare har vi kvotutnyttjande. Det kanske inte nyttjas fullt ut, men det är ändå hyfsat bra. Dessutom har vi ett bra ränteläge. Och Jan Andersson påstår att Sveriges jordbruk står och faller med dieselskatten!

Anf. 203 JAN ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det jag påstår, Sinikka, är att man ska leva upp till de löften man ger. Det är oerhört viktigt. Man kan inte stå i riksdagens talarstol och gång efter annan lova saker och ting som man sedan inte lever upp till. Det visar på bristande hederlighet, tyvärr.

Anf. 204 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag har varit med från början när det gäller den så kallade ryggsäcksdiskussionen. Bönderna kom hem till mig med ryggsäcken. Den innehöll dock inte tegelstenar utan filmjolk och ost. Jag undrar om det var en muta – kanske uppgick den inte till 200 kr.

Jag har försökt följa frågan hela vägen. Vi har klarat av vissa delar, vilket Jan Andersson också vet. Dieselskatten ligger fortfarande i långbänk. Det som nu sägs i budgeten är att man inför kommande skatteväxling ska se över i vilken form compensation ska ske för höjning av skatten på diesel avseende jord- och skogsbrukets arbetsmaskiner.

Anf. 205 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag fortsätter där Jan Andersson slutade. En vecka efter att statsministern stått i riksdagens talarstol och uttalat att man ska ge det svenska jordbruket nya konkurrensmedel, alltså bättre konkurrensförutsättningar, höjer man dieselskatten. Jag trodde, åtminstone fram till det datumet, att Socialdemokraterna hade någon heder i kroppen. Är den socialdemokratiska hederligheten utgrävd av karies så att det bara finns hål och tomma löften kvar?

Sedan gäller det inte endast dieselskatten, men den är en viktig symbolfråga. När man lyssnar på miljöföreträdare kan man nämligen tro att skälet till att vi ska ha hög skatt på diesel är att bönderna åker omkring omåttligt mycket i sina traktorer. Jag har suttit tillräckligt mycket i traktorer för att veta att man inte sitter där en enda timme mer än man behöver. Det kan jag försäkra, Sinikka Bohlin!

Detta är ren och skär illvilja mot det svenska lantbruket. Var finns den socialdemokratiska hederligheten? Finns den alls?

Anf. 206 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Om vi börjar med frågan om dieselskattehöjningen så var det inte så att dieselskatten höjdes enbart för jord- och skogsbruket, utan den höjdes för alla. Och åtminstone i vårt parti använder vi vissa skatter för att styra mot en bättre miljö.

När det gäller diskussionen om jord- och skogsbrukets maskiner finns ju inte de maskinerna alltid där utsläppen av partiklar är störst. Jag tänker till exempel på trafiksituationen i Stockholm. Dieseln har ju mycket farliga utsläpp av cancerframkallande ämnen.

Sedan kan det naturligtvis vara så att jag som socialdemokrat har karies, men då tycker jag att vi har nått lite väl lågt i debatten. I det sammanhanget måste jag ställa en fråga till Bengt-Anders Johansson, som

han får fundera på i natt. Om jag hörde rätt tidigare använde han uttrycket ”s och v och fasa”. Är det så att han kallar Miljöpartiet för fasa kan jag bara beklaga att debattnivån i detta utskott sjunkit så lågt.

Anf. 207 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Nu kommer vi till pudelns kärna. Nu säger Sinikka Bohlin nämligen att man höjde dieselskatten för alla för att få en bättre miljö. Sinikka Bohlin påstår alltså – eftersom man använder just skattemedlet som regulator – att svenska bönder sitter och kör traktor i onödan. Är det verkligen socialdemokratins uppfattning att svenska bönder sitter och nöjesåker ute på åkrarna? Jag har tillräckligt mycket egen erfarenhet för att veta att så inte är fallet.

Sedan noterade jag ytterligare en sak, nämligen att nu glider man när man pratar om de konkurrensförbättringar som statsministern lovat. Det ska bli en skatteväxling. Det var exakt vad Sinikka Bohlin sade för några minuter sedan. Vilken skatt är det man ska höja om man nu sänker dieselskatten? Vilken skatt är det svenska bönder ska bära när man möjligen slipper dieselskatten? Det vore intressant att få veta det. Det kunde väl vara ett trevligt nyårslofte till de svenska bönderna.

Anf. 208 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag sade inte att man skulle växla, utan jag sade att när man nästa gång gör en skatteväxling ska man titta på vilken form av kompensation man ska ge för höjning av skatten på diesel avseende jord- och skogsbrukets arbetsmaskiner.

Bengt-Anders Johansson vet också att det handlar om ganska mycket pengar. Om vi endast hade talat om jordbrukets maskiner hade vi hamnat ganska långt ned, men när vi kopplar in hela skogsbrukssidan hamnar vi – om jag inte minns fel – på ett antal hundra miljoner kronor.

Bengt-Anders Johansson påstod att jag sade att bönderna nöjesåker. Det har jag aldrig sagt, utan jag sade faktiskt tvärtom. Jag vet att skogs- och jordbrukets maskiner inte kör på Stockholms gator, där utsläppen av diesel och de partiklar som finns i diesel är störst. Eftersom skogs- och jordbrukets maskiner inte orsakar hälsorisker i tätbebyggda områden kan man tänka sig att ha en nedsättning av dieselskatten.

Anf. 209 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är inte för att vara elaka mot Sinikka Bohlin – som vi respekterar högt – som vi tar upp konkurrensfrågorna, utan för att statsministern i ett par regeringsförklaringar lovat förbättringar. Jordbruksministern, eller om det var statsministern, har tagit LRF-ordföranden i hand och sagt att man kommit överens. Det är därför vi är så angelägna.

Sinikka Bohlin nämnde fem utgångspunkter för jordbrukspolitik. De var bra och viktiga punkter, och jag tror att vi har ungefär samma uppfattning om vikten av dem. Men vi måste inse att alla fem punkterna, eller åtminstone de flesta av dem, också innebär restriktioner, regler och lagar. Den första punkten var säker och sund mat, och sedan räknade Sinikka Bohlin upp en hel rad restriktioner i form av lagstiftning och kostnader. En annan punkt var ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Också där fanns restriktioner. Levande lantbruk i hela landet hand-

lade om öppna landskap och andra jättefina saker. Ytterligare ett par punkter var biologisk mångfald och global solidaritet.

Vi är överens om att dessa värden ska finnas, men det kostar också. Och svenska jordbrukare ska betala kanske 400 000 kr i dieselskatt när kollegerna på andra sidan gränsen i Finland betalar 100 000 kr, som ska gå till de olika restriktioner som vi tycker är viktiga. Är det inte rimligt att det blir lika konkurrensvillkor?

Anf. 210 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Restriktioner säger kd. Men jag skulle också vilja säga att den lagstiftning som vi hade redan innan vi blev medlemmar i EU också har medverkat till att vi är nästan salmonellafria. Det har ju hänt vissa saker under åren. Vi hade kadaverförbud så att vi klarade BSE-frågan, vilket innebär att det också finns en fördel för det svenska jordbruket. Det här har vi faktiskt gjort tillsammans med bönderna i det här landet. Det handlar alltså inte bara om lagar som ni ser som restriktioner, utan det handlar om ett utvecklingsarbete som vi i dag lite grann kan skörda frukterna av.

Vad gör vi i fråga om en levande landsbygd? Vi använder EU:s stöd-system. Och jag tror att de flesta av oss delar åsikten att vi har en felaktig jordbrukspolitik som hela tiden bygger på stöd. Man skulle egentligen bygga upp företag som klarar sig själva som alla andra.

Nu säger Sven Gunnar Persson att jordbruket inte är som alla andra näringar. Jag tror att till exempel Moderaterna och Socialdemokraterna delar åsikten att jordbruksnäringen egentligen skulle vara som alla andra näringar och klara sig själv på marknaden. Jag har nämligen läst deras yttrande. Jag tror att jag delvis även har Centern med mig i den diskussionen.

Anf. 211 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Svaret spretade i väg åt alla möjliga håll. Jag tror inte att det är precis på samma sätt att producera mat, livsmedel, som att producera alla andra pryttlar.

Socialdemokraterna värnar om den konkurrensumsatta industrin. De är väldigt angelägna om att koldioxidskatten inte ska slå mot svensk stålindustri och mot svensk aluminiumindustri på ett sätt som gör att de hamnar taskigt till konkurrensmässigt. De har medverkat till, vilket jag tycker är bra, att rederinäringen får konkurrensmässiga villkor så att svenska fartyg inte flaggar ut utan i stället flaggar in. De talar om design och alla möjliga saker där Sverige ska konkurrera på lika villkor och där man ska ge stöd. Men varför ska just jordbruksnäringen dras med villkor som gör det svårt att tävla med viktiga konkurrentländer? Varför sviker ni gång på gång löften och uppgörelser? Jag kan inte tolka det på annat sätt än att svensk livsmedelsproduktion och svensk jordbruksnäring inte är viktig för Socialdemokraterna.

Jag vill också ställa en fråga till Sinikka Bohlin. På vilket sätt vill Sinikka Bohlin som talesperson för Socialdemokraterna rätta till de uppenbara misstagen med prisstödet till renkött, omarronderingar och invallningarna i Småland?

Anf. 212 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag tror faktiskt att man kan producera mat utan stöd. Det gör man faktiskt på flera håll i världen. Det är egentligen de rika länderna som har byggt upp ett stödsystem som innebär att de producerar för mycket mat.

Meningen med den reform som nu genomförs inom EU är lite grann att vi ska komma ifrån överproduktionen. Men det är långsiktigt.

Det är en gammal tradition som kom till efter andra världskriget när vi gick in i systemet för att bygga upp jordbruket då det varken fanns jordbruk eller människor som kunde bruka jorden. Jag tror alltså fortfarande att man på lång sikt kan producera mat utan stöd.

Prisstödet till rennäringen, omarrondering och Emån är tre småposter som har följt mig under ett antal år. Jag skulle vara väldigt tacksam om regeringen äntligen kunde klara av dessa tre småposter i nästa budget så att vi slipper i varje fall dem och i stället kan ta hand om de stora frågorna, till exempel framtidens jordbruk.

(Applåder)

Anf. 213 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! I kraft av min ålder hade jag samvete att begära replik av den enkla anledningen att jag glömde att yrka bifall till reservation 16. Jag beklagar detta.

Eftersom jag ändå är uppe i talarstolen ber jag att få önska en god jul. Det är den sista debatten före jul som vi har. Jag vill också återgälda tacket för gott samarbete som framfördes i inledningen. Det gäller egentligen hela utskottet. Vi har faktiskt en ganska trevlig och effektiv samverkansform i utskottet. Jag säger det för att inte alla som tittar på oss nu tror att vi är lika elaka jämt. Det fungerar faktiskt oerhört effektivt, vilket jag vill uttrycka. Men det var inte mycket till fråga.

Anf. 214 SINIKKA BOHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vill tacka fru talmannen och kanslipersonalen för tålmod under det här året. Jag hoppas att vi får lite bättre debatter under nästa år, så att vi inte behöver underhålla oss själva här varje gång på kvällarna. Tack så mycket.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

13 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motioner

med anledning av skr. 2003/04:36 Hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning vid förundersökning i brottmål under år 2002

2003/04:Ju10 av Peter Althin m.fl. (kd)

2003/04:Ju11 av Torkild Strandberg m.fl. (fp)

Justitieutskottets betänkanden
2003/04:JuU1 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet
2003/04:JuU8 En europeisk arresteringsorder
2003/04:JuU9 Rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi
2003/04:JuU7 Allmän inpasseringskontroll i kriminalvården
2003/04:JuU10 Gemensamma brottsutredningsgrupper inom EU
2003/04:JuU11 Antalet justitieråd

14 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 11 december

2003/04:191 av *Håkan Larsson* (c) till miljöminister Lena Sommestad
Flygturismen i fjällen

2003/04:192 av *Nina Lundström* (fp) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Ägarlägenheter

2003/04:193 av *Kerstin Lundgren* (c) till statsrådet Berit Andnor
Användning av föräldraförsäkringen som kontaktdagar

2003/04:194 av *Kerstin Lundgren* (c) till socialminister Lars Engqvist
Behandling av elöverkänsliga

2003/04:195 av *Alf Svensson* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Beslag ur biobanker m.m.

2003/04:196 av *Anna Grönlund* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Krångliga regler för småföretagen

2003/04:197 av *Kerstin Lundgren* (c) till justitieminister Thomas Bodström

Fortsatt centralisering av rättsväsendet

2003/04:198 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till utrikesminister Laila Freivalds
USA och kollektivbestraffningar

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 december.

15 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 11 december

2003/04:441 av *Tobias Krantz* (fp) till statsrådet Lena Hallengren
Ersättningar mellan kommuner vid yrkesinriktad vuxenutbildning

2003/04:442 av tredje vice talman *Helena Höij* (kd) till statsrådet Lena Hallengren

Lärlingsutbildning – ett sätt att minska ungdomsarbetslösheten

2003/04:443 av *Luciano Astudillo* (s) till näringsminister Leif Pagrotsky
Fackliga rättigheter i Colombia

2003/04:444 av *Viviann Gerdin* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Körkortsaspiranter

2003/04:445 av *Désirée Pethrus Engström* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

F-skattsedel för prostitutionsverksamhet

2003/04:446 av *Carl-Axel Johansson* (m) till socialminister Lars Engqvist

Åldersgräns för privatläkare

2003/04:447 av *Carina Adolffsson Elgestam* (s) till statsrådet Berit Andnor

Försäkringskassans handläggningstider

2003/04:448 av *Axel Darvik* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros

Lottning vid antagning till högre utbildning

2003/04:449 av *Inger Davidson* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Östros

Läringsutbildning – ett medel för fler att passera gymnasiet

2003/04:450 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Östros

Svenskt inflytande i ett European Research Council (ERC)

2003/04:451 av *Gunilla Tjernberg* (kd) till kulturminister Marita Ulvskog

Läringsutbildning – ett sätt att rädda hantverksyrkena

2003/04:452 av tredje vice talman *Helena Höij* (kd) till kulturminister Marita Ulvskog

Telemuseets framtid

2003/04:453 av *Jörgen Johansson* (c) till finansminister Bosse Ringholm

Utveckling i Mälardalen

2003/04:454 av *Christer Nylander* (fp) till finansminister Bosse Ringholm

Skattereglerna för avskrivning av datorer

2003/04:455 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Barbro Holmberg

Motverkande av spioneri i asylprocessen

2003/04:456 av *Joe Frans* (s) till statsrådet Mona Sahlin

Rasism och integration

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 16 december.

16 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 10 december

2003/04:353 av *Ulla Hoffmann* (v) till utrikesminister Laila Freivalds

Spöstraffet i Iran

2003/04:354 av *Helena Bargholtz* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds

Förföljelsen av olikänkande i Kina

Prot. 2003/04:47
11 december

2003/04:366 av *Yvonne Ångström* (fp) till kulturminister Marita Ulvskog
Ny myndighet för arkivering av bild-, ljud- och skrivet material

2003/04:387 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Pär Nuder
Situationen för HBT-personer i Namibia

2003/04:388 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Gunnar Lund
Situationen för HBT-personer i Nigeria

2003/04:390 av *Luciano Astudillo* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
ICC

2003/04:391 av *Maria Hassan* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
Folkmordet i Ukraina 1932–1933

2003/04:407 av *Tuve Skånberg* (kd) till utrikesminister Laila Freivalds
Religionsfrihet i Vietnam

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 16 december.

17 § Kammaren åtskildes kl. 20.45.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början till och med 8 §
anf. 34 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med anf. 80 (delvis),

av talmannen därefter till och med anf. 125 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.53,

av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.58 och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Avsägelse.....	1
3 § Anmälan om kompletteringsval till Europarådets svenska delegation.....	1
4 § Hänvisning av ärende till utskott och beslut om förlängd motionstid	1
5 § Ändringar i årsredovisningslagen, m.m.....	2
Lagutskottets betänkande 2003/04:LU14	2
(Beslut fattades under 10 §.).....	2
6 § Fortsatt svenskt deltagande i en internationell säkerhetsstyrka i Afghanistan.....	2
Utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU8	2
(Beslut fattades under 10 §.).....	2
7 § Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet	2
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2003/04:SfU4	2
Anf. 1 ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	2
Anf. 2 BO KÖNBERG (fp).....	5
Anf. 3 KENNETH LANTZ (kd)	7
Anf. 4 BIRGITTA CARLSSON (c)	9
Anf. 5 MARIANN YTTERBERG (s)	11
Anf. 6 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	13
Anf. 7 MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	14
Anf. 8 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	14
Anf. 9 MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	14
Anf. 10 BO KÖNBERG (fp) replik.....	14
Anf. 11 MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	15
Anf. 12 BO KÖNBERG (fp) replik.....	15
Anf. 13 MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	16
Anf. 14 KENNETH LANTZ (kd) replik	16
Anf. 15 MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	16
Anf. 16 KENNETH LANTZ (kd) replik	16
Anf. 17 MARIANN YTTERBERG (s) replik.....	17
Anf. 18 ROLF OLSSON (v).....	17
Anf. 19 BO KÖNBERG (fp) replik.....	18
Anf. 20 ROLF OLSSON (v) replik	19
Anf. 21 BO KÖNBERG (fp) replik.....	19
Anf. 22 ROLF OLSSON (v) replik	20
Anf. 23 MONA JÖNSSON (mp)	20
Anf. 24 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	21
Anf. 25 MONA JÖNSSON (mp) replik	21
Anf. 26 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	21
Anf. 27 MONA JÖNSSON (mp) replik	21
Anf. 28 BO KÖNBERG (fp).....	21
(Beslut fattades under 10 §.).....	22
8 § Anslag inom socialförsäkringsområdet.....	22

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2003/04:SfU1	22
<i>Utgiftsområde 10</i>	22
Anf. 29 ANNA LILLIEHÖÖK (m)	22
Anf. 30 LINNÉA DARELL (fp).....	25
Anf. 31 SVEN BRUS (kd)	28
Anf. 32 KALLE LARSSON (v).....	30
Anf. 33 SVEN BRUS (kd) replik.....	32
Anf. 34 KALLE LARSSON (v) replik	32
Anf. 35 SVEN BRUS (kd) replik.....	33
Anf. 36 KALLE LARSSON (v) replik	33
Anf. 37 BIRGITTA CARLSSON (c).....	33
Anf. 38 KALLE LARSSON (v) replik	36
Anf. 39 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	36
Anf. 40 KALLE LARSSON (v) replik	37
Anf. 41 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	37
Anf. 42 MONA JÖNSSON (mp).....	38
Anf. 43 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s).....	39
Anf. 44 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	41
Anf. 45 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik	41
Anf. 46 BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	42
Anf. 47 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik	42
Anf. 48 SVEN BRUS (kd) replik.....	43
Anf. 49 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik	43
Anf. 50 SVEN BRUS (kd) replik.....	43
Anf. 51 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik	44
Anf. 52 LINNÉA DARELL (fp) replik.....	44
Anf. 53 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik	45
Anf. 54 LINNÉA DARELL (fp) replik.....	45
Anf. 55 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik	45
Anf. 56 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	46
Anf. 57 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik	46
Anf. 58 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	47
Anf. 59 FÖRSTE VICE TALMANNEN	47
Anf. 60 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s) replik	47
Anf. 61 SIW WITTGREN-AHL (s).....	47
Anf. 62 JAN BJÖRKMAN (s)	48
Anf. 63 CARINA MOBERG (s)	49
<i>Utgiftsområde 11</i>	50
Anf. 64 ANITA SIDÉN (m).....	50
Anf. 65 BO KÖNBERG (fp).....	53
Anf. 66 KENNETH LANTZ (kd)	54

Anf. 67	BO KÖNBERG (fp) replik.....	56
Anf. 68	KENNETH LANTZ (kd) replik	57
Anf. 69	BO KÖNBERG (fp) replik.....	57
Anf. 70	KENNETH LANTZ (kd) replik	58
Anf. 71	KALLE LARSSON (v).....	58
Anf. 72	BO KÖNBERG (fp) replik.....	60
Anf. 73	KALLE LARSSON (v) replik.....	60
Anf. 74	BO KÖNBERG (fp) replik.....	61
Anf. 75	KALLE LARSSON (v) replik.....	62
Anf. 76	KENNETH LANTZ (kd) replik	62
Anf. 77	KALLE LARSSON (v) replik.....	63
Anf. 78	KENNETH LANTZ (kd) replik	63
Anf. 79	KALLE LARSSON (v) replik.....	64
Anf. 80	BIRGITTA CARLSSON (c).....	64
Anf. 81	KALLE LARSSON (v) replik.....	66
Anf. 82	MONA JÖNSSON (mp)	66
Anf. 83	BO KÖNBERG (fp) replik.....	68
Anf. 84	MONA JÖNSSON (mp) replik	68
Anf. 85	BO KÖNBERG (fp) replik.....	68
Anf. 86	MONA JÖNSSON (mp) replik	69
Anf. 87	LENNART KLOCKARE (s)	69
Anf. 88	ANITA SIDÉN (m) replik.....	71
Anf. 89	LENNART KLOCKARE (s) replik	71
Anf. 90	ANITA SIDÉN (m) replik.....	72
Anf. 91	LENNART KLOCKARE (s) replik	72
Anf. 92	KENNETH LANTZ (kd) replik	73
Anf. 93	LENNART KLOCKARE (s) replik	73
Anf. 94	KENNETH LANTZ (kd) replik	74
Anf. 95	LENNART KLOCKARE (s) replik	74
Anf. 96	BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	74
Anf. 97	LENNART KLOCKARE (s) replik	75
Anf. 98	BIRGITTA CARLSSON (c) replik.....	75
Anf. 99	LENNART KLOCKARE (s) replik	75
Anf. 100	KALLE LARSSON (v) replik.....	76
Anf. 101	LENNART KLOCKARE (s) replik	76
Anf. 102	KALLE LARSSON (v) replik.....	77
Anf. 103	LENNART KLOCKARE (s) replik	77
<i>Utgiftsområde 12</i>	78
Anf. 104	ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	78
Anf. 105	SOLVEIG HELLQUIST (fp).....	80
Anf. 106	SVEN BRUS (kd)	81
Anf. 107	KALLE LARSSON (v).....	83
Anf. 108	SVEN BRUS (kd) replik	85
Anf. 109	KALLE LARSSON (v) replik.....	86
Anf. 110	SVEN BRUS (kd) replik	86
Anf. 111	KALLE LARSSON (v) replik.....	86
Anf. 112	SOLVEIG HELLQUIST (fp) replik.....	87
Anf. 113	KALLE LARSSON (v) replik.....	87
Anf. 114	SOLVEIG HELLQUIST (fp) replik.....	88

Anf. 115 KALLE LARSSON (v) replik.....	88
Anf. 116 ANNIKA QARLSSON (c)	89
Anf. 117 MONA JÖNSSON (mp)	90
Anf. 118 ANNIKA QARLSSON (c) replik	91
Anf. 119 MONA JÖNSSON (mp) replik.....	91
Anf. 120 MONA BERGLUND NILSSON (s).....	91
Anf. 121 ANNIKA QARLSSON (c) replik	93
Anf. 122 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik.....	94
Anf. 123 ANNIKA QARLSSON (c) replik	94
Anf. 124 MONA BERGLUND NILSSON (s) replik.....	94
Anf. 125 Statsrådet BERIT ANDNOR (s)	94
Anf. 126 ANNIKA QARLSSON (c) replik	96
Anf. 127 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik.....	96
Anf. 128 ANNIKA QARLSSON (c) replik	97
Anf. 129 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik.....	97
Anf. 130 SVEN BRUS (kd) replik.....	97
Anf. 131 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik.....	98
Anf. 132 SVEN BRUS (kd) replik.....	98
Anf. 133 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik.....	98
Anf. 134 KALLE LARSSON (v) replik.....	99
Anf. 135 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik.....	100
Anf. 136 KALLE LARSSON (v) replik.....	100
Anf. 137 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik.....	101
Anf. 138 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	101
Anf. 139 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik.....	102
Anf. 140 ANNA LILLIEHÖÖK (m) replik	102
Anf. 141 Statsrådet BERIT ANDNOR (s) replik.....	102
Anf. 142 ANITA SIDÉN (m).....	103
Anf. 143 LUCIANO ASTUDILLO (s)	105
Anf. 144 ANNIKA QARLSSON (c) replik	106
Anf. 145 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik.....	106
Anf. 146 ANNIKA QARLSSON (c) replik	107
Anf. 147 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik.....	107
(Beslut fattades under 10 §.)	107
9 § Allmän miljö- och naturvård.....	107
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04:MJU1	107
Anf. 148 CARINA OHLSSON (s).....	107
Anf. 149 LARS LINDBLAD (m)	109
Anf. 150 SVERKER THORÉN (fp)	110
Anf. 151 SVEN GUNNAR PERSSON (kd).....	112
Anf. 152 JAN ANDERSSON (c).....	114
Anf. 153 GUNNAR GOUDE (mp).....	115
Anf. 154 LARS LINDBLAD (m) replik	117
Anf. 155 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	118
Anf. 156 LARS LINDBLAD (m) replik	118
Anf. 157 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	119
Anf. 158 ALF ERIKSSON (s)	119
(forts. 11 §).....	121
Ajournering.....	121

Återupptagna förhandlingar	121
10 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	121
LU14 Ändringar i årsredovisningslagen, m.m.....	121
UU8 Fortsatt svenskt deltagande i en internationell säkerhetsstyrka i Afghanistan	121
SfU4 Finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet	122
SfU1 Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena 10, 11 och 12).....	123
11 § (forts. från 9 §) Allmän miljö- och naturvård (forts. MJU1)	127
Anf. 159 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	127
Anf. 160 ALF ERIKSSON (s) replik	128
Anf. 161 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	128
Anf. 162 ALF ERIKSSON (s) replik	128
Anf. 163 SVERKER THORÉN (fp) replik	129
Anf. 164 ALF ERIKSSON (s) replik	129
Anf. 165 SVERKER THORÉN (fp) replik	129
Anf. 166 ALF ERIKSSON (s) replik	130
Anf. 167 LARS LINDBLAD (m) replik	130
Anf. 168 ALF ERIKSSON (s) replik	131
Anf. 169 LARS LINDBLAD (m) replik	131
Anf. 170 ALF ERIKSSON (s) replik	131
Anf. 171 KJELL-ERIK KARLSSON (v).....	132
Anf. 172 LENNART FREMLING (fp).....	134
Anf. 173 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik.....	134
Anf. 174 LENNART FREMLING (fp) replik.....	134
Anf. 175 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik.....	134
Anf. 176 LENNART FREMLING (fp) replik.....	135
(Beslut skulle fattas den 16 december.).....	135
Ajournering.....	135
Återupptagna förhandlingar	135
12 § Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar m.m.....	135
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04:MJU2	135
Anf. 177 CHRISTINA AXELSSON (s).....	135
Anf. 178 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	136
Anf. 179 ANITA BRODÉN (fp).....	138
Anf. 180 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	140
Anf. 181 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....	142
Anf. 182 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	145
Anf. 183 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	145
Anf. 184 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	145
Anf. 185 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	146
Anf. 186 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	146
Anf. 187 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	146
Anf. 188 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	147
Anf. 189 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	147

Anf. 190	JAN ANDERSSON (c)	148
Anf. 191	GUNNAR GOUDE (mp)	149
Anf. 192	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	151
Anf. 193	GUNNAR GOUDE (mp) replik	151
Anf. 194	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	151
Anf. 195	GUNNAR GOUDE (mp) replik	152
Anf. 196	SINIKKA BOHLIN (s)	152
Anf. 197	ANITA BRODÉN (fp) replik	154
Anf. 198	SINIKKA BOHLIN (s) replik	155
Anf. 199	ANITA BRODÉN (fp) replik	155
Anf. 200	SINIKKA BOHLIN (s) replik	155
Anf. 201	JAN ANDERSSON (c) replik	155
Anf. 202	SINIKKA BOHLIN (s) replik	155
Anf. 203	JAN ANDERSSON (c) replik	156
Anf. 204	SINIKKA BOHLIN (s) replik	156
Anf. 205	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	156
Anf. 206	SINIKKA BOHLIN (s) replik	156
Anf. 207	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	157
Anf. 208	SINIKKA BOHLIN (s) replik	157
Anf. 209	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	157
Anf. 210	SINIKKA BOHLIN (s) replik	158
Anf. 211	SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	158
Anf. 212	SINIKKA BOHLIN (s) replik	159
Anf. 213	GUNNAR GOUDE (mp) replik	159
Anf. 214	SINIKKA BOHLIN (s) replik	159
	(Beslut skulle fattas den 16 december.)	159
13 §	Bordläggning	159
14 §	Anmälan om interpellationer	160
15 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	160
16 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	161
17 §	Kammaren åtskildes kl. 20.45.	162

Elanders Gotab, Stockholm 2004